

İHTİLÂLCİLER HESAPLAŞIYOR

BELGELERLE

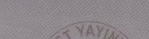
27 Mayıs - Ondörtler ve DÜNDAR TAŞER

İBRAHİM METİN

BİR TÖRE - DEVLET YAYINIDIR

İBRAHİM METİN

İHTİLÂLCİLER HESAPLAŞIYOR

İbrahim Metin

İHTİLALCİLER HESAPLAŞIYOR

27 Mayıs 14'ler ve

DÜNDAR TAŞER

1.Baskı Mayıs 2012

Editör: Nazım Tektaş

Kapak Tasarımı: Efendi Ajans

Baskı-Cilt: Kuşak Matbaası
Alemdar Mh. Himaye-i Etfal Sk. 11/1-2
Fatih / İSTANBUL
Tel: 212 5274103

Matbaa Sertifika Nu: 12742

ISBN: 978-605-63165-00

DAĞITIM-SATIŞ:

BİLGE KÜLTÜR SANAT YAY.DAĞ.SAN ve TİC. LTD. ŞTİ.
Nurosmaniye Cd. Kardeşler Hanı Nu:3 Kat:1
Cağaloğlu / İSTANBUL Tel: 0212 520 72 53

e-mail:imdevlet@gmail.com

Tel: 0532 774 11 23

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ.....11

GİRİŞ.....13

1. BÖLÜM
İHTİLÂLCİLERDEN AÇIKLAMALAR:
Katılım Gerekçeleri ve Hazırlık.....19
a) Emin Aytekin.....27
b) Dündar Seyhan.....40
c) Ali Fuat Başgil.....72
ç) Sadi Koçaş.....84
d) Ali Elevli.....91
e) Talât Aydemir.....101
f) Alparslan Türkeş.....117
g) Faruk Güventürk.....128
ğ) Orhan Erkanlı.....133
h) Numan Esin.....143
ı) Şefik Soyuyüce.....157
i) Ahmet Er.....163
j) Suphi Karaman.....168

k) Mustafa Kaplan.....173
l) İhtilâl sonrası şaşkınlığı.....178

2. BÖLÜM
BÖLÜNMEYE GİDEN YOL
Ayrılığa kırbaç vuran olaylar.....191
13 Kasım 1960.....198
Kurşuna Dizmek!.....204
Sınırdışı.....205
Türkeş'in idamlarla ilgili mektubu.....207
Kurbanlar.....209

3. BÖLÜM
BİR İHTİLALCİNİN KALEMİNDEN
İhtilâl niçin oldu?.....214
Dehâ sandıktan çıkarmış.....216
27 Mayıs'ın düşündürdükleri.....222
Çözülen İhtilâl.....227
Fesadın ittifakı çabuk gelişti.....230
Hep 27 Mayıs'ı kurtarmak için.....235
Siz değil misiniz?.....238
Tunçkanat ve nutuksal (!) demeci.....241
Tabiî Senatörlük.....242
İdamlar hakkında.....243
Yığınakta yapılan hata.....243
Meçhul Subay'ın Türkeş yazısı.....245
Alparslan Türkeş hakkında bir görüş.....246

4. BÖLÜM

TÜRKEŞ'İ KAÇIRMA TEŞEBBÜSÜ

Münasebetsizliğim ve kaderim.....255
Parola "555K" ihtilalin soluğu.....257
Türkeş ve arkadaşları niçin sürgün edildi?.....258
Ve ... Bir anı.....259
Türkeş'i evinden kaçırma teşebbüsü.....262
"Menderes'in idamı faturasını kimler ödedi?.....264
Türkeş idamlara karşı çıkıyor.....266
Türk Ordusunda milliyetçi dayanışma.....267
Türkeş ile Ankara'da buluşuyoruz.....268
İhtilalci kadroya katılmamız.....270
27 Mayıs sabahı ve "Sarı Zarf" hikâyesi.....272
MBK'de üye seçimi gerginliği.....274
MBK üyesi Ahmet E rile "Nabız Yoklama" gezimiz.....276
C.H.P'nin de kapatılmasını isteyen C.H.P Milletvekili.....277
13 Kasım'a doğru.....278
13 Kasım darbesi gerçekleşiyor.....279

5. BÖLÜM

TARİHE IŞIK TUTAN BELGELER "14'lerin Haberleşme ve Faaliyetleri"

Dündar Taşer'den: *Vurulmak istiyordum; keşke Vurabilselerdi*.....285
Esin'den, Taşer'e: *Ağa ve şeyhler serbest bırakılmış*.....288
Özdağ'dan, Taşer'e: *Köksal-Sami-Ataklı triosu*.....292
Kabibay'dan Aydemir'e: Silâhlı Kuvvetlerimizin sağduyusu diktatörlüğe hiç müsaade eder mi?.....294
Esin'den, Taşer'e.....300

Kaplan'dan Taşer'e.....302
Özdağ'dan, Taşer'e: *Milliyetçiliği millete mal etmek bize düşüyor*.....307
Aydemir'den Turhan Yavçan'a.....313
Türkeş'in İdamlarla İlgili 2. Mektubu.....317
Esin'den, Taşer'e: *Halim'i ve kuvvetlerini temizlemelidirler*.....319
Türkeş'den Esin, Er ve Özdağ'a.....321
Türkeş'den Ondörtler'e.....328
Türkeş'ten Şefik Soyuyüce'ye.....332
Baykal'dan: *Aramıza şüphe ve nifak girmiş*.....335
Türkeş'den, Baykal'a.....340
Özdağ'dan, Taşer'e: *Milletin, üçte ikisi, Ordu'ya karşı olacaktır*.....342
Türkeş'den Erkanlı'ya: *Gruplar ölüm dirim savaşına girişmişler*.....346
Özdağ'dan, Taşer'e: *Hareketimiz Cunta'ya alet olmamalı*.....351
Türkeş'den Numan Esin ve Muzaffer Özdağ'a.....352
Türkeş'den Solmazer': *Bir BAŞ'ın etrafında sımsıkı bir kale gibi toparlanmalyız*.....359
Türkeş' den Orhan Kabibay'a: *14 değil, 14.000' in de bir başı, bir lideri olması gerekir*.....363
Türkeş'den Er'e: *En doğru yol, millî iradeye ve ülkümüze bağlı olarak çalışmaktır*.....370
Seyhan'dan Ahmet Er'e.....372
Türkeş'den Taşer'e: *Yeni mel'anetler düşünüyorlardır*.....376
Türkeş'den Özdağ'a 380
Türkeş'den Altılar'a: 386

:sin'den Taşer'e: Türkeş'in AP ile angajmanı mı
/ar?.....389
Özdağ'dan Taşer'e: *Ülkümüz sebebiyle hayatımıza*
:astedilebilir; bu dönmemizi gerektirmez.....391
Türkeş'den Taşer'e: *Kabibay, Emniyet Gurubu Başkanı*
olduğu halde evlerimizden kümesten tavuk toplanır gibi,
oplandık.....393
Özdağ'dan, Taşer'e: Türkeş'in, 5'li karargâh teşkili
le makuldür.....400
Kabibay'dan Taşer'e 403
Türkeş'den Taşer'e: Türkeş efsanesi büyüyor.....405
Özdağ'dan, Taşer'e: Onlar için "Menderes'i istemezük...
Davamız İsmet'in cülusudur.....409
Özdağ'dan, Taşer'e: 14'lerin tarihi misyonu nedir?.....412
Özdağ'dan, Taşer'e: İhtilalin felaket virajları ile
dolu olduğunu görmüyorlar mı?..... 418
Özdağ'dan, Taşer'e: aranızda anlaşamazsanız milyonlar
ülkünüzde nasıl birleştireceksiniz?..... 420
Türkeş'den Taşer'e: Amerikalılar 13 Kasım'ı Madanoğlu ve
havacılara hazırlatmışlar..... 423
Kaplan'dan Taşer'e: Parçalanmanın sonu gelmez.....425
Dündar Taşer'den: Gayelerle vasıtaların yer değiştirdiği
bir garip âlemdeyiz..... 428
Özdağ'dan Taşer'e:13 Kasım hainlerinin yapamadığını
/urda dönen arkadaşlarımız yaptılar.....430
Alparslan Türkeş'den Dündar Taşer'e..... 432
Alparslan Türkeş'den Muzaffer Özdağ'a..... 434
Rifat aykaldan....:.....436
Solmazer'den Taşer'e: Misafirimiz randevusuna sadakat
göstererek 11.30'da Kron'a geldi.....437
Muzaffer Özdağ'dan Dündar Taşer'e.....438
Dündar Taşer'den Muzaffer Özdağ'a.....442
Dündar Taşer'den Muzaffer Özdağ'a.....443

6. BÖLÜM
DÜNDAR TAŞER'İN NOT DEFTERİ'NDEN
Anayasa'ya adımız geçti diye; millete, tebelleş olmaya, hakkımız yoktur.....447
Bern Notları.....455
C.H.P.....470
Millet ve milliyetçilik.....474
KAYNAKÇA.....479

Sunuş

Zamanımızın da en çok konuşulan konularından birisidir ihtilaller. Yapıldı, yapılıyor, yapılacak mıydı derken, ordu mensubu birçok subay ve emeklisi ile bazı siviller – milletin vekil seçtikleri dâhil- bu suçlamayla ilgili yargılanmakta. Biz bu kitapta; ihtilâl mi, darbe mi, Ak Devrim mi, harekât mı olduğuna yapanların bile karar veremedikleri 27 Mayıs'ı, kendilerinin beyanlariyle ele alacağız. Durup dururken birtakım insanlar niçin sonu ipe kadar gidecek bir harekâta cesaret etmektedirler? Takip ettiğimiz yöntem ağırlıklı olarak olaya karışanların kendi söylemlerine dayandırılacaktır. Geçmişimizde "her on yılda bir" tekrarlandığı ifade edilen darbelere neden tevessül etmektedirler? Bu katılma, sadece bir macera hevesinden mi kaynaklanmaktadır? Bu soruların cevaplarını bulmaya çalışacağız.

Gerçekten hatıratlar genellikle "nalıncı keseri" olmak hüviyetinden -eşyanın tabiatı gereği- bir türlü kurtulamamaktadır. Biz bu çalışmamızda, konu ile ilgili olanlardan ziyade, bizzat içinde bulunanların tesbitlerine çoklu yer vermekle bunu yapmak istedik. Hep şöyle bir çalışma yapmayı arzu etmiş fakat gerçekleştirememişizdir. Yakın tarihimize ait bütün hatıratları 40-50 Ciltlik bir eserde birleştirmek; ama hadiseleri, zaman ve olay bazında bir araya getirip "nalıncı keser"lerinden bertaraf edip okuyucunun daha doğru bir değerlendirme yapmasına imkân sağlamak...

27 Mayıs konusunda yapabilip yapamadığımızın değerlendirmesi elbette size ait.

Harekât sonrasında yol ayrımına götüren sebepleri de vermeye çalışacağız.

14'lerden Muzaffer Özdağ'ın vefat ettiği gün, mezarı başında, Sn. Numan Esin ve Sn. Mustafa Kaplan'a: 'Bir yazımda 14'lerin yurt dışında bulundukları dönemin, yakın tarihimizin karanlık noktalarından birisi olduğunu; bunun aydınlatılmasının ve aralarındaki haberleşmelerin yayınlanmasını, ehil kişi olan Muzaffer Özdağ'dan beklediğimi' belirtmiştim. Şimdi O'nu da toprağa veriyoruz; sizler de gitmeden bu işi yapalım;" demiştim. Numan Esin hatıralarını neşretti. Mustafa Kaplan hatıralarını yayınlayacağını belirtmişti; henüz gerçekleştiremedi. Bahsettiğim belgelerin - belki bir kısmını- yayımlamak da bu kitap ile bana nasip oldu. Asıllarını muhafaza ettiğimiz Dündar Taşer'in tutmuş olduğu notları ve mektupları, bu münasebetle tarihin sayfalarına emanet etmiş olacağız; tamamının klişesini vermek sayfa yükü getireceğinden, metnini verdiğimiz mektupların asıllarından bazı örnekler vermekle yetindik.

Dündar Bey son derece ilgi çekici bir şahsiyet; hem "Devrim"e sadık hem de bunun neye mal olduğunun hesabında... Hattâ "Ordusunu topa tutan" tek millet deyip Yeniçerilerin kaldırılması şekline itiraz eden ve "Biz Kimiz"in cevabını "Biz, tarihte otuz iki imparatorluk kurmuş bir neslin devamıyız;" diye cevaplandıran birisi... Giriş olarak da genç yaşta ebediyete uğurladığımız ilim adamı Erol Güngör'ün Töre Dergisi'nde yayımladığımız yazısını seçtik.

Buyurun bütün bunları ve bu ilgi çekici şahsiyetleri birlikte takip edelim.

Saygılarımla.

İbrahim Metin

İstanbul, Mayıs 2012

Giriş

ORDU VE POLİTİKA

Prof. Dr. Erol Güngör

"Menderes olayı hariç, Türkiye'yi yönetenler 1923 den bu yana başlıca iki şeye dikkat etmişlerdir:

1.Orduyu politikaya karıştırmama

2.Ordunun iç işlerine karışmama

Türkiye'de demokrasinin buhran geçirdiği dönemlerde en çok sorulan sorulardan biri de şudur: Acaba ordu ne diyor? Ordunun ne dediği Türkiye Cumhuriyetinde 1960'daki askerî darbeden bu yana önem kazanmış olmakla birlikte, ordunun bizde önemli oluşu yeni değildir. Cumhuriyeti kuranlar silahlı kuvvetleri ellerinde bulunduranlardı; Cumhuriyet inkılâpçıları meclis halinde çalışmakla birlikte asıl kuvvetlerini o günlerin muzaffer ordusundan alıyorlardı. Onlardan hemen önce İttihatçılar devrinin idaresi yine silahlı kuvvetlerin elde edilmesiyle kurulmuş, onlarla ayakta tutulmuştu. Orduyu ellerinde tutan bir zabit grubu padişahı devirerek yerine bir parti diktatörlüğü kurmuştu. İkinci Abdülhamid'in otuzüç yıllık sivil idaresinden hemen önce yine bir paşalar grubu harbiye öğrencilerini ve Arap askerlerini silâhlandırarak Padişah Abdülaziz'i devirmişlerdi. Kısacası, tarihimizin bugününden gerisine doğru gittikçe silâhlı kuvvetlerin siyasî hayattaki rolünün ne kadar kuvvetli olduğu görülür. Bu yüzden "asker ne düşünüyor?" veya "ne diyor" sorusu yeni sorulan birşey değildir.

Silâhlı kuvvetlerin siyasî hayata müdahalesi veya bu hayatta önemli ağırlık taşıması günümüzün sosyologlarını ve siyaset ilimcilerini yakından ilgilendirmektedir. Bunlar günümüz dünyasını gözönünde tutarak birtakım tasnifler yapıyorlar ve bazı düzenlilikler bulmaya çalışıyorlar. Bu çalışmalar sırasında en çok göze çarpan neticelerden biri de demokrasilere askerî müdahalelerin, esas itibariyle az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde görülmesidir. Hiç şüphesiz, gelişmiş sanayi ülkelerinde cemiyetin yapısı o derece karmaşık bir hâle gelmiştir ki, buralardaki girift kuvvet dengesini bozarak bütün sektörleri, askerî bir otorite etrafında toplamak imkânsızdır. Az gelişmiş ülkelerde cemiyet, bu müdahaleye karşı koyacak bir organizasyon seviyesinden mahrum bulunmakla kalmıyor; silâhlı kuvvetlerin temsil ettiği organizasyon, cemiyette bazı fonksiyonların ifası için istenir hâle geliyor. Fakat muhakkak ki azgelişmişlik, askerî idare veya müdahalenin bir sebebi değildir; sadece bu sebepler için uygun bir zemin teşkil etmektedir. Bir ülke, henüz sınaî kalkınmasını tamamlamadan önce askerler tarafından idare edilmek zorunda değildir; ancak böyle bir idare her zaman için ihtimal dâhilindedir.

Askerî müdahalelerin, belli bir siyasi, sosyal ve iktisadî zeminde oluşması batılı bazı ilim adamlarını, bu arada marksist temayüllü politika yazarlarını kolayca yanlış bir sonuca götürebilmektedir. Bunlar askerî müdahalelerin daha çok dışarıdan kaynaklandığına, Amerika'nın temsil ettiği siyasî ve iktisadî sistemin ayakta tutulması gayesini taşıdığına inanıyorlar. Bu izah tarzına göre, ordunun bu gibi memleketlerde özel bir durumu vardır: Şöyle bir şema ile karşılaşıyoruz. Az gelişmiş ülkeler, büyük çoğunlukla bağımsızlıklarını yeni kazanmış ülkelerdir. Buralarda siyasî bağımsızlığın kazanılmasından sonra, genellikle bağımsızlık mücadelesini yürüten ekip tarafından, otoriter bir idare kurulur. Halkın refah emelleriyle birlikte, hürriyetle ilgili beklentilerini de karşılamaktan aciz bulunan bu despotik idareye karşı beliren hoşnutsuzluklar, birikir ve sistemin

antitezi olan bir ideolojinin kıvılcımıyla harekete geçecek hale gelir. Bu ideoloji Marksizmdir. Mevcut idare Marksist meydan okumayı söndürecek veya buna başarı ile karşı koyacak durumda değildir; her şeyden önce halkın desteğini kaybetmiştir. İşte silâhlı kuvvetler bu safhada sahneye çıkar. Silahlı Kuvvetler kokuşmuş bir diktatörlüğün bekçiliğini yapmaktansa kendi adlarına asayişi ve düzeni korumayı tercih ederler. Böylece bir taraftan marksist bir liderin elinde yönetilecek olan gerilla hareketlerini bastırmayı, öbür yandan düzeni korumayı başlıca vazife edinirler.

Bu şemaya çok uygun bir sonuç da, az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde silâhlı kuvvetlerin böyle bir misyonu gerçekleştirebilecek şekilde eğitilmeleri ve donatılmalarıdır. İşte yukarıdaki teze göre, Amerika'nın dış yardım programlarında savunma harcamalarına büyük yer verilmesinin başlıca sebebi budur. Amerika Birleşik Devletleri diğer sektörlerden önce silâhlı kuvvetlerin modernleştirilmesi üzerinde önemle durmak suretiyle, ülkede yönetim sorumluluğunu en iyi yüklenebilecek tek kadronun da silâhlı kuvvetler olmasını sağlamaya çalışır. Gerçekten, azgelişmiş ülkelerde en gelişmiş sektör silâhlı kuvvetlerdir; personel, teçhizat ve organizasyon bakımından ondan daha modern bir başka sektöre rastlanmaz. Böyle bir kuvvetin batılı ölçülere göre yetişmiş olması gerçekten batılı sistemin savunulması bakımından büyük önem taşır.

Türkiye'yi yukarıdaki şemaya oturtmak için sarfedilen gayretleri hepimiz yakından biliyoruz. Türk silâhlı kuvvetleri için Marksistler tarafından sık sık ileri sürülen "faşist" ithamlarının kaynağı da budur. Fakat tarihî perspektiften baktığımız takdirde bu tezin ne kadar yanlış oluğu, en azından Türkiye'yi ilgilendirmediği açıkça görülecektir. Her şeyden önce, Türkiye bağımsızlığına yeni kavuşmuş bir sömürge değildir; bu yüzden, onun siyasî ve sosyal yapısında ordunun ve halkın yeri "üçüncü dünya" denilen ülkelerdekine benzemez. İkincisi, Türkiye'de hiçbir zaman bir "hassa ordusu" bulunmamıştır; yani Türklerde silâhlı kuv-

vetler hükümdar ailesini değil bütün milleti korumak üzere halk içinden teşkil edilmiştir ve şahsa değil millete aittir. Üçüncüsü, Türklerde ordu, siyasî hayat üzerinde zaman zaman önemli müdahaleler yapmış olmakla birlikte, bunlardan hiçbiri de askerî bir idare kurmak gayesini taşımamıştır. Nitekim bizim tarihimizde askerî bir idare yoktur.

Türkiye'de silâhlı kuvvetlerin özellikle son yüzyıl içinde siyasî ve sosyal hayatımızda fazla etkili olmasının bazı sebepleri vardır ki, bu sebepler İkinci Dünya savaşından önceki Türkiye'de de mevcut bulunuyordu. Bu yüzden tarihimizin ancak son otuz yılını ilgilendiren Amerikan yardımı veya ittifakının, bu tezle hiçbir ilgisi yoktur. Nitekim Türk silâhlı kuvvetlerinin idarede sorumluluk almaya daha uygun bir şekilde yetiştirilmesi, bugünden çok dün, daha geçerli idi. Bilindiği gibi, Osmanlı Devleti'nin son yüz yılında devlet, devamlı savaş çalkantıları içinde kendini yenilemeye imkân bulamamış, hattâ bazıları askerî yenilgilerimizi yine askerî zaferlerle telâfi ederek durumu kurtarabileceğimiz inancına kapılmışlardır. Bu yüzden modernleşme çabaları ordu üzerinde yoğunlaştırılmış, bazı sivil hizmetler (tıb, mühendislik gibi) bile onun etrafında geliştirilmiştir. En yüksek eğitimin, subaylarda ve askerî doktor veya mühendislerde olduğu bir ülkede, bunların siyasî ve idari mevkileri ellerinde bulundurmaları kadar tabii birşey olamazdı. Nitekim son yüzyılda devlet adamlarının çoğu Harbiye'den ve tıbbiyeden çıkmışlardır. Bunlara ikinci Abdülhamid devrinden itibaren bir de Mülkiye eklenmiştir ki, Tıbbiye, Harbiye ve Mülkiye bizim devlet idaresinde bir sacayaktır; Türk elitinin esas kaynağı bu üç okul olmuştur. Harbiye'den yetişenlerin ayrıca disiplinli ve teşkilâtlı bir silahlı kuvvet sahibi olmaları, onları bütün diğerlerine hâkim kılmıştır.

İkinci Abdülhamid devrindeki büyük eğitim hamlelerinin meyveleri alınmaya başladıktan sonra, Türk eliti içinde askerin yeri değişmiştir. Cumhuriyetçiler belki de Harbiye üstünlüğünün son temsilcileriydi. Hattâ Cumhuriyet askerî bir harekât sonunda kurulmuş olmasa, onun kadrosunda

daha az asker bulunabilirdi. Cumhuriyetle birlikte ayrıca eski tecrübelerden ders alınarak ordunun siyaset-dışı tutulmasına büyük bir dikkat ve itina gösterilmesi de yönetici elit içinde sivillerin sayısını ve gücünü ayrıca artırmıştır. Cumhuriyetin ilk otuz yılında silâhlı kuvvetler, rejime yüzde yüz bağlı ve sivil hükümetin emrinde olarak, kendi görevlerini yapmaya çalıştılar. Özellikle Cumhuriyetin ilk onbeş yılında subay yetiştiren okullarda verilen eğitim Türk silahlı kuvvetlerinin Cumhuriyet'e, inkılâplara ve Atatürk'e herkesten çok bağlı kalmasını mümkün kılmış, inkılâpçılık ve Atatürkçülük silâhlı kuvvetlerin en kuvvetli geleneği haline gelmiştir. Bugün de Atatürk'e en çok bağlı bulunanlar siviller değil, subaylardır. Sivil aydınlar arasındaki doktrin saplantıları karşısında subaylar "Atatürkçülüğün" tek çıkar yol olduğu konusunda ısrar etmişlerdir.

Bugünün Türkiye'sinde silâhlı kuvvetler yine modern bir kesim olarak durmaktadır, fakat Türkiye'de en mükemmel tahsil görmüş ve devlet idaresi sorumluluğu almaya en uygun şekilde yetişmiş bulunanlar artık askerler değildir. Subaylar bu elit içinde ufak bir grup teşkil ediyorlar. Hiç şüphesiz, başka kesimlerden gelen aydınlardan birçok farkları var, yukarıda bahsettiğimiz Atatürkçülük anlayışı bu farklardan biridir,

Fakat Türk Silâhlı kuvvetleri subayı ve eriyle millet içinden çıktığı ve onun içinde yaşadığı için, milletin genel manzarasından farklı bir görünüm vermez. O da hepimizin okuduğu kitapları, gazeteleri dergileri okumaktadır. Günlük vazifesinin dışında gerek ev çevresinde gerek başka yerlerde sivillerle devamlı temastadır. O da seçimlerde oy verir ve bizimle ayni siyasî manzaranın karşısındadır; bizler nerelere ne sebeplerle oy veriyorsak o da ayni sebeplerle ayni yerlere oy verir.

Türkiye'de ordunun ne düşündüğü konusu, bir bakıma bugün de dünkü kadar önemlidir. Çünkü Türkiye'de milletin varlığı da rejimin varlığı da bütün bunları korumakla görevli

olan silâhlı kuvvetlere her zaman ihtiyaç duyabilir. Ancak bu ihtiyaç artık dış düşmana, iç bölücüye ve sair asayiş konularıyla sınırlanmış durumdadır. Türkiye'de kimse silâhlı kuvvetlerden bir hükümet darbesi veya askerî idare bekleyemez. Gerek Silahlı kuvvetlerin gerekse Türkiye'nin yapısı artık böyle zayıf bir devreyi atlatmış bulunmaktadır. Nitekim 1960'dan sonra ayni istikamette yapılan teşebbüsler yavaş yavaş daha güçsüz kıpırdanmalar halinde oluşmuş ve nihayet sönüp gitmiştir.

Şimdi artık "ordu ne düşünüyor" şeklinde esrarlı bir soru soracak yerde, Türkiye'nin şartları ordu üzerinde nasıl bir etki yapabilir sorusunu sormamız daha gerçekçi bir davranış olur. Millet ne düşünüyorsa ordu da herhalde onu düşünecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

İhtilâlcilere göre:

Katılım Gerekçeleri ve Hazırlık

İhtilâl'i hazırlayan sebepler muhtelif; bunların da hepsi, herkes tarafından kabul edilmiş değil. Askerin mutabık kaldığı birçok husus olmakla beraber, birinin diğerinden farklı düşündüğünü itiraf etmediği noktalar da var. Şahıslar, kendilerini ve gerekçelerini anlatarak hareketlerine meşru birer elbise giydirirlerken, hassasiyetlerini sergilemektedirler; burada onları saymayacağız.

Doğruluğu-yanlışlığı ayrı tartışma konusu, şimdiki işimiz sadece gerçeklerin naklidir. Türk tarihi, adı konmuş-konmamış ihtilâllerle yoğrularak asırları devirmiş. İmparatorluk adı verilenlerin haricinde kurulmuş bulunan yüz'ü geçkin devlet, biraz da insanımızdaki ihtilâl ruhunun eseridir. Eski zamanlarda meydana gelen silâhlı hareketler devletin adını değiştirirdi; modern zamanlarda yapılan ihtilâllerin amacı (Mustafa Kemal Hareketi hariç), iktidarı değiştirmek.

Türk Ordusu, henüz sivillerin yönetimine ısınamamıştı, denebilir; fakat bu, meseleyi anlamamıza yetmez: Genç subaylar yaşlıları, eski fikirli diye küçümser; diğerlerinin kendilerine bakışlarında, toyluklarını ima eden ifadeler görülür. Yerine göre sınıflararası anlaşmazlık dahi gündeme gelir. Kendi aralarında, silâhlı güçler birbirlerine karşı ihtilâl yapabilir, yapmışlar da; en bariz misali On Dörtler. İlerleyen sayfalarda birçok ihtilâl subayının ilgi çekici tesbitlerini okuyacağız; önce, genelde ordunun iktidarla olan çekişme sebeplerinden birini görelim:

Türk Silahlı Kuvvetlerinin rejim içindeki konumunu belirleyen esas düzenleme, DP'nin iktidara gelişinden önce, CHP iktidarı tarafından 30. 5. 1949'da çıkarılan 5396 sayılı *'Millî Savunma Bakanlığı'nın Kuruluş ve Görevlerine Dair Kanun'* ile yapılmıştır. Genelkurmay

Başkanlığının Millî Savunma Bakanlığına bağlanması, demokratik rejimin bir gereği olarak gösterilmiştir. Ordunun rejim içindeki bu yeni konumunu, tam anlamı ile benimsediğini söylemek zordur. Genelkurmay Başkanlığı ile Millî Savunma Bakanlığı arasında 1960'a kadar sürekli bir gerginlik olmuştur. Ancak, demokrasiyi CHP'nin iktidardan ayrılması bağlamında benimseyen bir ordunun, DP'ye bağlanan ümitlerinin boşa gitmesi üzerine demokrasiye karşı tavrı, bu kez DP'nin iktidardan gitmesi gerektiği şeklinde ortaya çıkmıştır. Daha açık bir anlatımla, ordunun bu dönemde *'demokrasi sorunlarının'* olduğunu söylemek zordur. *'Ordu için iyi olan, yurt için iyidir. Yurt için iyi olan ordu için iyidir;'* çerçevesinde düşünen subay kadroları için, bu *'iyi'*ye demokratik rejimle mi yoksa demokratik olmayan bir rejimle mi ulaşılacağı, ikinci derecede bir meseledir. Demokratik hayata geçen Türkiye'de, önemli faktör olan ordunun demokrasiye bağlılığı bu anlayışla olmuştur.

Bazı ihtilâlciler, müdahale fikrinin doğuşunu 1938'e kadar götürür; o zaman muhatap İsmet Paşa'dır ve bu fikrin fiiliyata geçirilmesi zordur. Yaptıkları, şimşekleri üzerine çekse, askerin sabrını taşırsa da, CHP Lideri bir generaldir; askerin ona açıktan cephe alması zordur. *'Kol kırılır yen içinde;'* denip, Atatürk'ü bir kenara atma girişimlerine rağmen, İnönü'ye çeşitli bahanelerle dokunulmaz. İktidar DP'ye geçince, askerî öfkenin yolu açılır, şikâyetler daha rahat dile getirilir; çünkü karşı karşıya gelecek olanlar arasında meslekî bağ yoktur. Bundan sonrası "aile içi kavga" ile "yabancılarla kavga" kadar farklıdır. Tamamının aynı kanaatte olması şart değil, öncülük edebilecek yüksek rütbeli birileri, diğerlerini peşine takabilir ve bir sivilin saltanatını devirme girişimi başlar.

Ortaya konulması istenen eylemi tasvip etmeyenler, bazı riskleri göze almayı dahi kararlaştırır, dener; ama pek netice alamazlar. Nitekim DP'ye yakınlık duyan yahut girişilecek hareketin hakkaniyete sığmayacağını düşünen kişiler çıkacak, bir işe yaramasa da ellerinden geleni yapacaktır. Genelkurmay Başkanı Org. A. Nafiz Gürman'a göre 14 Mayıs 1950'de seçimle işbaşına gelen DP, askerin olurunu alma ihtiyacındaymış gibidir. Bu beyanın hemen peşinden, adı geçen zat Bayar'a, ordunun seçim sonuçlarına saygılı olduğunu bildirmiştir. 5 Haziran 1950'de bir albayın Başbakan Menderes'i Başbakanlık binasında ziyaret ederek, İnönü'ye bağlı generallerin darbe hazırlığı içinde olduğunu bildirmesi üzerine, sivil iktidar-askerî otorite ilişkileri, Cumhuriyet tarihinde görülmemiş bir şekil almıştır. Menderes, Millî Savunma Bakanı Refik Şevket İnce ve bazı kendisine yakın milletvekilleri ile durum değerlendirmesi yapmış ve hemen sonra Cumhurbaşkanı Bayar ile Çankaya Köşkü'nde görüşmüştür.

Albayın verdiği bilgiye göre darbe 8–9 Haziran gecesi gerçekleşecektir. Aydemir, DP ileri gelenlerinin, subay heyetinin DP'yi desteklediklerini bildirdiklerini, ama seçim sonuçlarından memnun olmayan Yüksek Kumanda Heyetinin bazı üyelerinin, Genelkurmay Başkanlığı ve Millî Savunma Bakanlığında gizli toplantılar yaptıklarını, üç ordu müfettişinin de Ankara'da diğer komutanlarla gizli görüşmeler sürdürdüklerini, toplantılardaki generallerin emir subaylarından duyduklarını belirtir. Aydemir, ihbarı yapan albayın, bu subayların temsilcisi olarak Menderes'e gittiğini ileri sürer ki bu iddia, subay heyeti ile Yüksek Kumanda Heyeti ilişkileri göz önüne alındığında, büyük bir ihtimal ile doğrudur. (Ümit Özdağ, Menderes Döneminde Ordu-Siyaset İlişkileri, s.23- 24)

Henüz hükümet yerine oturmadan, alaşağı edilme tehlikesiyle karşılaşmış; bunu önlemek için de tedbir almakta gecikmemiştir. Genelkurmay Başkanı başta olmak üzere bütün ordu komutanları, hükümete güven veren generallerle değiştirilmiş; diğer etkili askerî makamlar dahi değişimden nasiplenmiştir. Bu kadarla kalmayan hükümet, bütün riskleri bertaraf etmek amacıyla, başka acil tedbirlere başvurup, yüksek mevkiden emeklilik işlemleri başlatmış ve bu yolla, içlerinde Atatürk'e arkadaşlık edenlerin de olduğu 16 generalin askerlik hayatı sona erdirilmiştir. Millî Mücadele'de hizmeti geçen Salih Omurtak, Kâzım Orbay gibi isimler emekli edilen generaller arasındaydı. Kurtuluş Savaşına iştirak eden, sonra da tarihini yazan emekli Korgeneral Fahri Belen, Bayındırlık Bakanıydı; tasfiye plânında onun rolü olduğu sanılmaktadır. Birkaç ay içerisinde, bir kademe daha aşağı inip, 150 albayı da emekliler kervanına dâhil ettiler. (Ü. Özdağ, 25.s.)

Demokrat Parti yöneticileri, daha önceki teşebbüs niyetlerinden haberdar değil idiyse de, kendilerine karşı yapılmak isteneni görmüş ve müdahale etmişlerdir. Bayar, Menderes, diğer etkili kişiler niçin bir ders çıkarmamışlar? Ordu içinde kendilerine uygun bir üst kademe meydana getirmeleri sayesinde ordu içinde güçlü olduklarını mı sanmışlardı? Ordu'da, DP'yi destekleyen güçlü bir grubun varlığı kabul edilsin, hatta bu kesin doğru olsun; bu yeterli mi görülmüştü? Anlaşılan, İnönü'ye karşı oluşan muhalefetin temelinde yatan, bu kanaattir ve askerin ihmal edilişidir. Memleket gerçeği, imkânı neyi münasip görmüşse, İnönü orduya onu vermiştir yahut eski ocağına biraz hor bakmış diyelim. Asker kökenli bir siyasi liderin on hatasından beşi, asker tarafından göz ardı edilebilir; bir sivil liderin böyle şansı yoktur. İktidarı destekleyen

subaylar arasında, şahsî menfaatlerini öne alanlar belki vardı; ama umumun menfaati için ümit besleyen çoğunluk dikkate alınmalıydı.

Bütün kurumlar gibi, askeriye'nin de fikrî yekpareliği yok; olamaz da. Atatürk iktidarı dahi ordu mensuplarının tamamını memnun edememiştir; İsmet Paşa'nın memnun etme ihtimali zayıftı, Menderes Hükümeti'nin de şansı yoktu. Sözü getirmek istediğimiz nokta, insanların manevi duygularıyla beraber maddî bağlılıklarını gözden uzak tutmamak gerektiğidir. Dörtbaşı mamur bir idare, insan takatının harcı değildir; sadece bu yolda gayret edilir. Aşağıdakilerin yukarıdakilerden şikâyeti hiçbir zaman bitmez. Haklı da olunur haksız da; hissediş meselesi. Askeriyeden bir örnek verelim:

Afyon milletvekili emekli General Ali İhsan Sabis tarafından 31 Ocak 1951'de, Başbakana iletilen, Genç Subay Pilotlar Birliği Beyannamesi'nde Hava Kuvvetleri Komutanlığında görevli generaller için deniyor ki:

> 'Dünkü ve bugünkü komuta kadrosu vaktiyle muhtelif sınıflardan devşirilmiş ve adam yokluğunda şımartılmış, ordu tarihimizde kimseye nasip olmayan imtiyazlar verilmiş, kara birliklerindeki aynı sınıf mezunları albay iken bu Abdurrahman Çelebiler, orgeneral olmuşlardır...' (Ü. Özdağ, *a.g.e.* s. 30)

Bu şikâyet beyannamesi bir örnek; askerler arasında genç-yaşlı meselesi dâhil bir sürü anlaşmazlık mevcut. İsterse doğrudan hükûmeti ilgilendiren bir şey olmasın; öfkelerin boşalacağı adres, İktidar Partisiydi.

Erken tarihte, münferiden (ayrı ayrı, bağımsız) düşünülen ihtilâl, İnönü'yü teğet geçmişti; lâkin öfke sağanağı sonraki iktidarı saracaktı. Memleketin iyiye

gittiğine inanmayan asker kitlesi, kendi durumlarının da iyileştirilmediğine içerlemekteydi.

Nasıl bir ruh hali yaşadıklarını, nelere tahammül edemeyip, hükûmeti devirme fikrine saplandıklarını, birçok ihtilâlcinin anlatışından öğreneceğiz. Aralarındaki basit anlaşmazlıkların, büyüyerek ayrılığa kadar vardığı da ayrı bir fasılda irdelenecektir. Söz, şimdi Emin Aytekin'in:

EMİN AYTEKİN:

1949'dan 1960'a

"1949 Yılı'nın Şubat ayının bir Cumartesi günü idi. Harb Akademisi'nin 1. sınıfının tabiye dersinden henüz çıkmış, evimize gitmek üzere bulunuyorduk ki, kapıda iki Kurmay binbaşının beni beklediğini gördüm. Yanıma sokularak *"Seninle özel konuşmak istiyoruz;"* dediler. Mabeyin binası ile harem dairesi arasında kalan çamlık bahçeye doğru yöneldik. Binbaşılardan biri, hakkımda sitayişkâr sözler söyledikten sonra mevzua girdi. Genel siyasî durumdan bahsetti. Geleceğin karanlık olduğunu; İsmet Paşa'nın, 1950 seçimlerinde de 1946 olaylarını tekrar ederek millî iradenin tecellisine imkân vermeyeceğini, söyledi. Demokrat Parti'nin tutumunun, yeni seçimlerle elde edeceği neticeyi koruma azmini belirtti. Bu suretle sözü, memleketin bir kardeş kavgasına sürükleneceği noktasına getirdi. İşte bu şekilde Ordu, yeni bir görev ve sorumlu-

luk altına girmekte idi. Ve tutuma mâni olacak bir hazırlığa başlamak zamanı gelmişti. Kendileri, Ordu içerisinde teşkilât kurmakta idiler. Beni de bu teşkilâta almayı münasip görüyorlardı. Her üçümüz de Harb Akademisi'nin öğretim üyeleri kadrosunda idik. Ben 1947 yılında Akademi'den mezun olmuş; Genel Kurmay Harekât Plân Şubesi'nde, kurmaylık stajını yaparak Akademi'ye, öğretmen olarak atanmıştım.

Ankara'da Plân Şubesi'nde Albay Hüseyin Ataman, Yarbay Cemal Tural ile birlikte çalışmış ve memleketin askerî politik meselelerini, incelemiştik. Her ne kadar, Millî Şef'in demokratik şef hâline gelişine rastlayan bu devredeki tutumundan, memnun değil idi isek de bir askerî müdahale, aklımızın kenarından bile geçmemişti. Bize göre gidiş, mânialı olmakla beraber aydınlığa doğru bir gidişti.

Konuşanlar, benden "*Evet*" cevabını alacaklarından gayet emin olarak sözlerini tamamladıkları zaman aldıkları cevap, onları hiç memnun etmemişti.

Kendilerine, "*Siyasî kanaatlerine katılmadığımı, teşhislerimizde farklar bulunduğunu*" söyledim. Bana göre İsmet Paşa çok partili demokrasiyi, samimî olarak arzu etmişti. Ve dürüst bir seçimle getirecekti. Esasen buna mecburdu. Aksi hâlde bir ihtilâlin, kendisini götüreceğini düşünecek kadar zekâ ve tecrübeye sahipti. Bu hususta bir hüküm verebilmek için İsmet Paşa'nın tutumunu incelemek gerekirdi.

Recep Peker yerine Şemsettin Günaltay'ın Başbakanlığa getirilmesi, bu teşebbüsün ilk işareti sayılabilirdi. Sonra, pek beğendiği demokrasi ilâhına, bir de general kurban vermişti. Bu, Orgeneral *Mustafa Muğlalı* idi. Gelecek iktidarın kendisinden soracağı hesap için, koskoca bir orgeneral, tek sorumlu hâle getirilmiş ve Özalp hâdisesi dolayısı ile idama mahkûm edilmişti.

Mahkeme cereyan ederken bizler Ankara'da idik. Saf ve temiz generalin, siyasî bir tuzağa düşürülüp, kandırılarak, ikrarının sağlanmış bulunduğuna dair haberler duymuştuk.[1]

Kendilerine, "*Askerlerin iyi bir politikacı olamayacaklarını sandığımı*" söyledim. "*Bugün bilim o kadar gelişmiştir ki, bir insan ancak ömrünü, bir ihtisasa verse dahi buna yetememektedir;*" dedim. "*Biz bütün gayretimizle iyi bir asker olmaya çalışsak bile başarı şansımız, hudutludur. Devlet idare etmek, ayrı bir ihtisas işidir. Bana, bir asker iktisat vekili veya bir Dışişleri Bakanı gösterin bakalım;*" dedim.

Münakaşamız, uzayacağa benziyordu. Harem kapısından girerek camekânlı "*ser*"in yanındaki, öğretmenler odasına geçtik. Odada bir albay, bir binbaşı kitap ve gazete okumaktaydılar. Binbaşılar, onların yanında da münakaşayı yüksek sesle devam ettiriyorlardı. Şu hâlde onlar da bu teşkilâta dâhiller; diye düşündüm. Ama onlar gazetelerini kaldırarak, yüzlerini gizlemekte ve bizi daha dikkatle dinlemekte idiler. Arkadaşlar, beni Ege Bölgesi'nde bir tümenin Kurmay Başkanlığına münasip görmüşlerdir. Oraya gidecek ve teşkilâtı orada kuracaktım. "*Bir ihtilâl teşkilâtı değildir bu; kardeş kavgasına mâni olacak bir tedbirdir;*" diyorlardı.

Ordu içinde, siyasi maksatla kurulan bir teşkilâtın, hangi manada olursa olsun, sür'atle istikamet değiştirip, ifratçı (ölçüsüz) müdahale mekanizması hâline gelebileceğini ve bunun, gelenek hâlinde orduya yerleşeceğini belirterek *Balkan Harbi facialarından, ders alınması lâzım geldiğini* söyledim.

---

[1] Ne yazık ki, rahmetli Muğlalı'nın çilesi dolmamış; 2011 Ekim'inde de ismi, Van'da verildiği kışladan silinmiştir. (İ.M.)

Eğer bir kardeş kavgasına mâni olunmak icap ediyorsa bunun için şimdiden bir plân yapmaya ve bir teşkilât kurmaya lüzum yoktur; diyerek direttim.

Bir netice alamayacaklarını anladılar ve bu suretle mesele kapandı. Kendilerine, konuşmamızın tamamen aramızda kalacağını temin ederek ayrıldım.

Akademideki saygınlığımı (itibarımı), kısa bir zamanda kaybettiğimi görüyordum. Bana karşı yakın davrananlar, günden güne uzaklaşmakta idiler. Adeta öğretmenler odasına giremez hâle gelmiştim. Ama mukavemet edebiliyordum.

Bir gün Kâğıthane sırtlarında, bir arazi tatbikatının öğle molasını vermiştik. Kâğıthane deresinin hemen yanındaki bir bahçe gazinosunda kumanyalarımızı açmak üzere iken, Başöğretmen Kurmay Albay Cavit Çevik, *"Seninle ayrı oturalım;"* diyerek beni bir tarafa çekti. Ve hemen mevzua girdi: *"Beni, büyük bir hayâl kırıklığına uğrattın;"* dedi. *"Senin bir genç Kurmay Subay olarak, memleket meselelerine bu kadar bigâne kalacağını sanmazdım; bu nasıl oluyor bana izah et;"* dedi. Albay Cavit Çevik, ender rastlanan bir insandı. Son derecede bilgili, zeki ve ihatalı (kuşatıcı) idi. Bizim hocalığımızı yaparken, şahsında çok değerli bir kumandan tanımanın şerefine mazhar olmuştuk. Demek ki kendisi de bu teşkilâtın içinde idi. Ama o güne kadar ben, bunu hissedememiştim. Sonradan kendisinin bu teşkilâtın başkanı olduğunu öğrenecektim. Binbaşılarla olan görüşmemizi, ana hatlarıyla kendisine izah ettim.

"Memleket kaderine bigânelik değil tutumum; bir inanca bağlılıktır hocam;" dedim. *"Göreceksiniz, bir müdahalenin gerçekleştirilmesi lüzumu hâsıl olmadan, bu memlekette demokrasi yerleşecektir. Ama bir müdahaleye ihtiyaç hâsıl olursa, bir teşkilâta dâhil*

olmadan beni, mücadelenin en ön safında bulacaksınız;" dedim. Albay neticeden memnun gözüktü ve beni daima kendilerinden farzetti. 1950 seçimleri yapıldı. Demokrat Parti'nin zaferi, hepimizin zaferi oldu. Ama ben bunu, daha çok Ordu'nun zaferi saydım. Çünkü Ordu'ca bir müdahaleye lüzum kalmamış, Atatürk'ün titizlikle üzerinde durduğu ve Mareşal Çakmak'ın yerleştirdiği: *Ordu'nun politikanın dışında kalması prensibi*, ihlâl edilmemişti.

Hâlbuki şimdi, 1949'dan tam 11 yıl sonra Mayıs'ın 26. günü akşamı, o gece saat 3'te başlayacak bir ihtilâl için kendimi hazırlamakla meşguldüm.

Bu 11 yılda yaşım artmış, rütbem yükselmişti. Daha çok tecrübeli, daha çok basiretli ve daha çok tedbirli olmam gerekirken nasıl oluverdi de yüzbaşı iken gösterdiğim teenniyi (ihtiyatlı davranışı), albay iken gösteremiyordum?

Gerçekte benim hayatım, 10 yıl memleket kaderinde sorumluluk almış *kötü, kalitesiz, hırslı politikacıların, yurdun her tarafında meydana getirdikleri sayısız tahribatın*, Ordu bünyesine de şamil olan tipik bir numunesi idi. (...)

Ordu - Politika dengesi

Hemen her devletin tarihinde, ordu ile politikanın ahenk içinde bulundukları devreler olduğu kadar, birbirleri karşısında mücadele hâlinde bulundukları devreler de vardır. *İktisaden ve sosyal alanda gelişmiş ve demokrasiyi köklü olarak yerleştirmiş devletlerde, ordu-politika çatışmaları, ancak güdülecek genel askerî strateji doktrinlerinde* görülür ve genellikle, politikanın hâkimiyetiyle sonuçlanır.

Gelişmemiş ülkelerde ise bu çatışmanın alanı ve konusu genişleyerek milletlerin hâkimiyet ve refahı mevzularına kadar gidebilir.

Bu çatışmalarda, ordunun politika üzerinde hâkimiyet tesis ettiği hâllerde, askerî diktatörlükler teessüs eder (kurulur).

Eğer politika, ordu'yu hâkimiyeti altına alacak ve bunu meşru olmayan yönde istismar ile sürdürecek formülü bulursa, bu takdirde iktisadî doktrini, politikanın tayin etme şekillerine göre değişen, çeşit çeşit faşist veya komünist dikta rejimleri, milletlerin kaderlerine hâkim olurlar.

Ordu ile politikanın milletlerin hayatında iyi bir denge kurmaları, hayatî önemi haiz olan bir meseledir. Dengenin iyi tesis edildiği hâllerde ne askerî ihtilâller ve ne de halk ihtilâlleri düşünülebilirler.

Aslında ordu ve politikanın sağlam bir denge kurabilmesi, o devletin uyguladığı rejimin esasına bağlı bir keyfiyettir."

"Bugün geri kalmış ülkelerde de ihtilâl badirelerinden kurtulabilmenin çaresi olarak -bütün mahzurlarına rağmen- kurulu düzeni koruyan sistemlere bağlanılması zarureti ortaya çıkmış bulunmaktadır. Fakat bu sistemlerde bile ordu-politika ilişkilerinde, kritik sorumluluklar vardır ve bu sorumluluk çoğunlukla politikanındır.

Politikanın sorumluluğu

Devletlerin, yasalarının öngördüğü ve kesin çizgileriyle tayin ettiği sınırlar dışında politikanın, ordu gücünü kendi siyasî iktidarının bir destek kuvveti olarak mütalâa etmeye başlaması hâlinde, ordu-politika ilişkilerinde genel bir yozlaşma başlar.

Politikanın ordu takıntısına sahip olması onu, orduya hâkim olma ve orduyu kendi potasında eritme teşebbüslerine yöneltir.

Ordunun, politika kompleksine sahip olması ise onu, müdahaleci ve ihtilâlci vasfa sokar.

Politikanın, ordu'ya hâkim olma şekli olarak ekseriya başvurulan usul, ona, siyasi iktidarın mührünü vurmadır. Bunun için siyasî iktidarın başarı ve faziletine inandırıcı telkinler ile partizan bir ordu yaratma teşebbüslerini, ordu üst kademelerinin ele geçirilmesi ve kendi istikametlerinde yöneltilmesi ameliyesi takip eder. Ve bu suretle de ordu'nun siyasî kuvvete ek, bir peyk güç hâline getirilmesi sağlanır.

Bu teşebbüs, ordu'yu politika alanında organize kuvvet haline getirmesi bakımından, son derecede basiretsiz ve tehlikeli bir teşebbüstür. Bu teşebbüslerle siyasî iktidarlar, kendi idam fermanlarını hazırlamış olurlar. Bir taraftan kendi prensipleri dışında, ordu'nun siyaset dışı kalmasını arzularken diğer taraftan, siyasî iktidarlarının emniyetini sağlama tedbirleri cümlesinden olarak ordu'nun siyaset alanına çekilmesi teşebbüsü, ekseriya siyasî iktidarların korunamadıkları, büyük hatalardandır.

Ordu'nun sorumluluğu

Bunun dışında, orduya düşen sorumluluklar da vardır ve bunlar politikanınkinden az değildir.

Ordu'nun, siyasî iktidarın emrinde şahsiyetini yitirerek soysuzlaşıp, esas fonksiyonunu kaybetmemesi ne derece önemli ise, *olur olmaz her olaya başkaldıran âsi bir güç haline gelmemesi, devleti yönetmekle sorumlu siyasî iktidarların yetkilerine hürmet ve itaati bilmesi de aynı derecede önemlidir.*

Asıl olan, ordu'nun vatanın dış ve iç tehlikelerine karşı devletin güvenliğini koruma ve kollama vasıtası olmasıdır. Yoksa iç politikanın yönlendirilip yürütücüsü olması değildir. Ordular, milletlerin hayatlarındaki en buhranlı zamanlarda, milletin bütün güç ve kaabiliyetlerini emirlerine alacaklarından, onu en iyi bir şekilde kullanmanın güvenini, millete vermeğe mecburdurlar.

Bu güven, zırt zırt ortaya çıkıp, yetki hudutlarını yırtarak verilmez. Üniformalı bir askerin iç politikada, tam bir söz dalaşı yaratacak acemi diplomatik beyanları ile temsilcisi bulunduğu büyük tarafsız kitleyi, gaflet içerisinde politikaya çekmesi, büyük bir suçtur. (...)

Millet hayatında, siyasî iktidarlar da, siyasî partiler de ve siyaset ismi altında ne varsa, hepsi de fanidirler. Millet hayatında, fani olmayan ve milletin daima güven ve sevgisinden gıda alarak büyüyüp gelişen tek müessesesi, ordusudur. Ordu'yu ebedî bir varlık hâlinde, vatan sathında abideleştirmek, evvelâ onların kendisine düşen asil bir görevidir.

D. P. İktidarının Ordu politikası

Menderes-Bayar ikilisinin on senelik iktidarı, Ordu-Politika ilişkisinde ve dengesinde, birbirini takip eden tutarsızlıklarla doluydu.

Daha muhalefet yıllarında, İnönü'nün Millî Şef hâkimiyetine karşı Ordu'da kurulan gizli teşkilâttan birkaç subay ile temas kuran Bayar-Menderes grubu, dehşetle irkilmişler; iktidara gelince kendilerine karşı da böyle bir teşebbüsün mevcut olması ihtimalinden daima endişe duymuşlardır. İnönü gibi tarihî büyük bir şahsiyete ve onun gibi bir kumandana karşı kurulan bir teşkilatın, kendileri gibi miting meydanlarından

gelme kahramanlara karşı haydi haydi kurulacağını düşünerek huzursuz olmuşlar ve Ordu takıntısına düşmüşlerdir.

İktidarlarının ilk hareketi olarak Ordu meselesini ele almışlar, *kumanda kademesinin ele geçirilmesini sağlamayı,* ilk icraatları olarak gerçekleştirmişlerdir. Menderes şurada burada, *kendilerini Türkiye'ye hâkim olan ilk sivil iktidar olarak takdim etmiş ve sıcağı sıcağına Ordu'dan, Ordu'nun şövalye ruhundan yakınmıştır. Onların bu şövalye ruhunu ezeceğinden ve sefalete mahkûm edeceğinden bahsettiği* duyulmuş, askerin en kesif bulunduğu Erzurum şehrinde, Türk Milleti'nin şerefi ve öz varlığı demek olan Silâhlı Kuvvetlerini, *Battal Gazi Ordularına* benzetmiştir.

Menderes'in Ordu'yu sivilleştirme teşebbüsleri bunu takip etmiş, muvazzaf subaylara lüzum olmadığını, Amerika'da olduğu gibi *Ordu'yu, yedek subaylarla idare edebileceğini* açıkça ifade eder olmuştur.

Ordu, bütünü ile Marshall Plânı ve Truman Doktrini esasları ile idare edilen Amerikan yardımının, ihsan ve mürüvvetine terkedilmiş; ancak Amerika'dan iktisadî bir yardım koparabilmek için zaman zaman Ordu hatırlanarak bir araç olarak kullanılmıştır.

Amerikan yardımı Türkiye'de, kontrol mekanizması olarak ileri sürülen iktisadî ve malî kontrol, askerî kontrol organlarından birincisidir. Memleket hükümranlığına karşı müdahale meselesi olarak şiddetle reddedilmiş; fakat ikincisi derhâl kabul edilerek, Ordu sömürgeleştirilmiştir. Alaylara kadar, hiç bir işe yaramayan 8 -10 adet Amerikan Sahra Eğitim Ekibi subaylarının sokulmasına müsaade edilmiştir. Daha doğrusu malî istiklâle karşılık olarak Ordu verilmiştir.

Hâlbuki komşumuz Yunanistan'da bunun tam aksi yapılmış, Ordu'yu kontrol mekanizması reddedilmiş;

ancak Ordu karargâhları seviyesinde, birkaç müşavir subay kabul edilmiş; buna mukabil, iktisadî ve malî alandaki Amerikan murakabesi (kontrolü) itiraz edilmeden kabul edilmiştir. Bu suretle Amerikan yardımı, teknik bir yönetimle uygun ortamlarda, çalınmadan çırpılmadan kullanılarak, mucize Yunan kalkınması gerçekleştirilmiştir.

Enflasyonist malî politika, bir taraftan da siyasî iktidarın işine yaramamış değildir. Bu, iktidara cephe alan memur-subay kitlelerini cezalandıracak müessir (tesirli) malî tedbir olarak kullanılmıştır.

Türk hürriyet ve inkılâp mücadeleleri tarihine biraz göz gezdirmiş bulunsalardı; daha yakın denecek kadar geçmiş bir zamanda Türkiye'nin, birkaç defa 1960'ın dar boğazlarında takılıp kalmış olduğunu görecekler ve ondan sonra da kurtuluş çaresi olarak, boğazı açma görevinin Silâhlı Kuvvetlere düşmüş bulunduğunu anlayacaklardı. Böylece, bir ihtilâle körü körüne ve baş döndürücü bir sür'atle gitmekten de kendilerini alıkoyabileceklerdi.

Hâlbuki D.P. iktidarı Ordu'nun başına, Erdelhun'ları getirir de Ankara'nın başına da Argüç'leri koyarsa, her şeyin olacağı kanısındaydı.

Esasen Erdelhun, uzun uzadıya bir inceleme ile seçilmiş, bu makama getirilmişti. Ondan evvel denenen, Orgeneral Feyzi Mengüç beğenilmemiş ve Ordu tarihinde ilk defa, bir sene süre ile bir Genel Kurmay Başkanı vekâletle, kararnamesiz, idareten kullanılmıştı. *General Mengüç'ün, siyasî iktidarın dişine göre bir adam olmadığı anlaşılmış bulunmasından sonradır ki, Erdelhun'un bu makama getirilmesi kararlaştırılmıştır.* Kendisi, vekâletle idare edilen Ordu'nun en yüksek kademesine namzet tutularak, daha arzulu ve

iktidara daha mutavaatkâr (itaat eder) olması sağlanmıştı."

(Avni Elevli'nin Ordu-Politika ilişkileri konusundaki son derece isabetli bulduğumuz tesbitlerini araya girip kesmemek için kendimizi zorluyoruz. Gerçekten de Ordu'yu politik emellerine göre "dizayn" etme teşebbüsleri, kendileri için de olumlu sonuç vermemiştir. Siyasetin üst kademeyi şekillendirdik rahatlığı içinde üst perdeden yaptığı tahrik edici beyanlar; alttan patlamaları önleyememiş ve üst rütbelilerin sonradan dâhil edildikleri -üsteğmen-albay arası rütbelilerden meydana gelen- bir hareket, bu defa politikayı "dizayn" etmiş; politikanın ve ülkenin kaderine yıllarca hâkim olmuştur. Şimdi aynı şahsın bu dengelerin dışarıda nasıl kurulduğu ile ilgili görüşlerine bakalım)☺

Dünya'da

Geçmişte bazı ülkelerde, Ordu-Politika çatışmalarına ait tipik misaller görmüştük. Meselâ Kore Harbi'nin sevk ve idaresinde uygulanacak askerî strateji konusunda, General Mac Arthur ile Cumhurbaşkanı Truman arasında ihtilâf çıkmıştı. (...)

Yakın komşumuz Yunanistan'da da 27 Mayıs'a takaddüm eden (az önceki) birkaç ay içerisinde, yine Ordu - Politika çatışmalarının bir örneğine şahit olmakta idik. (...)

Yunan Genel Kurmay Başkanı General Dovas olduğu halde, üç kuvvete ait Kurmay Başkanları general ve amirallerden müteşekkil beş kişilik bir grubun istifa ettikleri görüldü.

Yurda döner dönmez; usulen Genel Kurmay Başkanı'na yapılması gereken ziyaret için, Orgeneral

Erdelhun'un yanında idim. Kendisine, cereyan eden durum hakkında bilgi vermek istedim. Dinledi ve sonra "*İstifaları hükümetin kararına tesir etmiş midir?*" diye sordu. "*Hayır*" dedim. "*Karar çıkmıştır.*" "*O halde?*" dedi. "*Fakat Generalim; mesuliyetine iştirak edemeyecekleri bir kararın yürütme vasıtası olmamışlardır ve sonra Ordu alt kademesine siyasî ahlâk bakımından güzel bir örnek vermişlerdir.*" (...)

Milletlerin arzu ve iradesine karşı, Dünya'nın en kahhar (kahredici) zulüm âlet ve vasıtalarının tesirsiz olduğu görülmüştür. Hürriyetlerin beşiği olan Fransa bile bütün gelişkinlik niteliklerine rağmen; İkinci Dünya Harbi'nden sonra, iki büyük buhran (kriz) geçirmiştir. (...) 1960 senelerinde vukua gelen Cezayir Ordu ayaklanmalarını söndüren sebebi, bizzat Fransa halkının, tecrübeli bir asker olan De Gaulle'ün Başkanlığında gösterdiği fikrî ve ruhî mukavemette aramak gerekir.

Ordu ayaklanmaları, milletin eğilimine uymamakta iseler, mevzîî (sınırlı) kalmaya mahkûmdurlar ve ezilerek bastırılırlar. Ama *millet, orduları zorla harekete iter de müdahale, Ordu şuurunda kaçınılmaz bir zorunluluk hâlinde yerleşirse bunun, üst kademedeki birkaç generalle tutulmasına da imkân kalmaz.* (s.18)

(...) İşte 27 Mayıs öncesinde Türkiye'nin geçirdiği büyük buhranda, politikacı olarak da Ordu olarak da bu fırsatlar kaçırılmıştır. Daha doğrusu bu fırsatı, sorumlu politikacılarla, Ordu'da onun başındakiler kaçırtmıştır. Gerçi birkaç hafta evvel, Kara Kuvvetleri Kumandanı Org. Cemal Gürsel, bu yönde mükemmel bir örnek vermiştir. Ama bu örneğe, Genel Kurmay Başkanı ve Ordu'nun başındaki diğer sorumlu büyük rütbeliler katılamamışdır. Bu suretle azgın politikacılar frenlenememişler ve Ordu'yu, gayrı meşru tutumların-

da emrinde ve hizmetinde görememenin basiretine (sezgisine) erememişlerdir.

Dolayısiyle ihtilâl, kaçınılamaz bir zorunluluk hâline gelmiş ve alt kademeden patlatılmıştır. *Esasen, 27 Mayıs'ın yürütülmesinin ehliyetsizlikleri de, bu noktadan doğmuştur.*

Genel Kurmay Başkanı'nın, 27 Mayıs günü toplantı salonunda bize gönül rahatlığı ile söyledikleri, ilk bakışta her kumandanın söyleyebileceği sözler olarak kabul edilebilirse de aynı sözler, içinde bulunulan şartlara göre çok değişik anlamlar kazanabilirler.

(Nitekim 11 Eylül 1961 günü Yassıada'da Yüksek Adalet Divanı, 396 sıra numaralı karar ile Orgeneral Rüştü Erdelhun'u, Anayasa'yı ihlâl suçu ile 146-1. maddeye göre idama mahkûm edecek ve bu suretle bir askerin, politikanın boyunduruğunda körü körüne ona âlet olmanın sonucu olarak Türkiye tarihine, yeni bir ibret sayfası eklenecektir.)

DÜNDAR SEYHAN:

(Dündar Seyhan hatıratının başlangıcında, Halk Partisi dönemini kendi zaviyesinden iyi ve kötü taraflarıyla anlatıyor. Normalde her askerin taşıdığı Atatürk'e ve onun getirdiklerine candan bağlılık, Seyhan'ın da vazgeçilmezlerinin başında gelmektedir. Memleketin ileri hamleleri gerçekleştirmesinin ancak inkılâplara sadakatle olacağına inanan Seyhan -kimden gelirse gelsin- aksi yöndeki gelişmeleri kınamaktadır: Yapacağımız alıntıları kısa tutmaya çalışırken, aradaki rabıtayı zayıflatmış olabiliriz; -sözü uzatmamak adına- buna rıza gösterilmesini bekleyeceğiz: İşte, 1950 öncesiyle ilgili, parça parça cümleler de Dündar Seyhan'dan:)

"... İktidarın elden gitmesi ihtimali dahi uykularının kaçmasına, âsaplarının bozulmasına, salim mantık ve soğukkanlı muhakeme vasıflarını kaybetmelerine kâfi geliyordu. İktidar demek, bu zümre için, hayatlarının idamesi demekti. Şahsî varlıkları, vazgeçilmez gururları, kurdukları tezgâh ve düzen rahatları, huzurları hep bu iktidar demekti. Bir elden giderse, 'bulanık sudan çıkmış balığa' döneceklerdi. Halk Partisi'nde, bu düşünceler panik havasının doğmasına sebep olmuş ve mevcut şartlar altında iktidarda kalabilmek veya partilerinin umdelerine (ilkelerine) uygun şekilden az zarar getirecek hal tarzını bulup tatbik etmek yerine, en ber-

bat, en sakim (hatalı), en kendilerine yakışmaz, tarihleriyle taban tabana zıt bir siyaset girdabına düşmekten kendilerini kurtaramamışlardı.

O zaman, Atatürk devrimlerinin hızını kaybetmesi, olduğu yerde durması karşısında, içinde bulunulan sistem ve idareye güvenini yitirmeye yüz tutmuş Atatürkçüler, bir de devrimlerden geriye gidiş zihniyet ve fiiliyatına şahit olmaya başlayınca, neyi ve kimi tutacağını şaşırmış ve hayret dolu bir duruma düşmüşlerdi. Türkiye semalarında gürül gürül kendi öz dilimizle okunan ezanın yeniden Arapçaya çevrilmesi, geriye gidiş hareketinin ilk ifadesi olarak, Atatürkçülerin bünyesini kökünden sarsmıştı.[2] (...)

Partinin içinde, iktidar hummasının yüksek ateşi ile aklını oynatmayan, Atatürk'ün prensip ve inkılâplarının, Türkiye'nin Batı uygarlık düzeyine ulaşması için gerekli tek yol olduğuna inanmış, hamiyetli memleket evlâtları o gün de mevcuttu. Tutulacak yol, her ne kadar güven siyaseti icabı takip edilmesi lâzım biricik yol gibi görünüyorsa da, bu aydın kişiler, her ne bahasına olursa olsun, inkılâplardan taviz vermeye yanaşmıyorlardı .(...) (*Gölgedeki Adam*, s.32-33)

"Ana hatları itibariyle yukarıda ortaya koymaya çalıştığımız bir siyasi gidişin sonunda, Türkiye'nin yarınından parlak günler ümit etmek fazla iyimserlik olurdu. Manzarayı ibretle seyrederken sızlanıp duruyorduk.

Mevcut iktidar; her haliyle çürümüş ve kokmuş bir manzara gösterirken, namzet iktidar; Türkiye'nin bütün ümitlerini kapkaranlık bir inanış tarzının derinliklerine gömmeye hazırlanıyordu." (s.34)

---

[2] Ezan'ın Türkçe okunmasını isteyenler, bu işi ibadet yapanların arzularına bıraksalar kavga sona erer mi acaba? (İ.M.)

(...) 14 Mayıs 1950 tarihi, Türkiye'nin siyasi hayatında çok mühim dönüm noktalarından birini teşkil eder. Memleketin tarihinde ilk defa tarafsız, dürüst ve tek dereceli bir seçim ile iktidar değiştirilmişti." (s. 36)

(Dündar Seyhan, Halk Parti iktidarından olduğu gibi, ümitler beslediği Demokrat Parti iktidarından da memnun kalmamıştır ve kendisi gibi düşünen ordu içinde pek çok kişi vardır. Kendinde kuvvet gören gayrı memnunların aklına gelen icraat ihtilâldir. Çeşitli düşünceler arasında, hedefe vardıracak olan yolun hükûmet darbesinden geçtiği fikrinde birleşen orta dereceli rütbeliler, fırsatları değerlendirip gizliden gizliye teşkilâtlanmaya başlamışlardır. Fikrî hazırlıklardan geçecekler, birbirine inanan-güvenen arkadaşlar aynı emel etrafında kenetlenecekler, uygun vakit gelince faaliyete geçeceklerdir. Kendi anlattıklarından ve yazdıklarından öğrenmeye çalıştığımız 27 Mayıs hareketini, teferruatı atlayarak, Dündar Seyhan'dan nakletmeye devam edelim.

"Hocalarımızdan Faruk Ateşdağlı ve Naci Asutay; Akademi'deki, bizim birinci sınıf tahsil devremiz içinde komiteye girenlerdendir. Her ikisi de mertlikleri, üstün cesaretleri, derin bilgileri ve Türkiye'nin meselelerine kökten vukuflarıyla sivrilmiş kişiliklere sahiptiler. Her ikisi de tereddütsüz, bize itimat ettiler.

İlk ihtilâl komitesi

Birinci yılın sonunda, Akademi'de kurduğumuz Komite, şu şahıslardan müteşekkildi:

Faruk Güventürk (Tümgeneral), Faruk Ateşdağlı (Em. Kur. Alb.), Naci Asutay (Tuğgeneral), Orhan Kabibay (Em. Kur. Alb. 14'lerden, CHP Sivas Milletvekili), Orhan Erkanlı (Em. Kur. Yb. 14'lerden, CHP İs-

tanbul Milletvekili), Suphi Gürsoytrak (Em. Kur. Yb. Tabiî Senatör), Necati Eraslan (Em. Kur. Alb.), Şükrü İlkin (Em. Kur. Alb.), Kemal Güner (Em. Kur. Alb.), Mükerrem Erensü (Kur. Alb.), Necmi Bek (Kur. Alb.), Rıza Akaydın (Em. Kur. Alb.), Dündar Seyhan (Em. Kur. Alb.), Rifat Baykal (Em. Bnb, CKMP Milletvekili) İhsan Gürkan (Em. Alb).

Akademi dışında da ciddî faaliyetlere girişmiş bulunuyorduk. O zaman, 1. Ordu Karargâhında Daire Müdürü olan Bnb. İhsan Gürkan'ın ve Yzb. Rifat Baykal'ın Komiteye girişleri, o tarihlere rastlar. Bu arkadaşlarla temas vazifesi, bana düşmüştür. Her ikisi de gözünü budaktan esirgemeyen tam birer ihtilâlci idiler ve sonuna kadar öyle kalmışlardır.

Harbiye'den, eski ve çok yakın arkadaşım Kemal Ar (Kur. Alb.) da bu kertede Komite'ye alınmış, fakat çok kısa bir müddet sonra İsviçre Ataşemiliterliğine atanma telâşı içine düşmüş, ayrılıp gitmiş ve döndükten sonra kendisine şahsen haber verdiğim ve davet ettiğim halde yan çizer veya aldırmaz görünmüştür.

İktidarın gafleti

Türkiye siyasi ortamında ise, 1956 sonbaharına doğru, milletin asabını perişan eden bir boğuşmadır devam edip gidiyordu. 1954 seçimleri sonunda, tam bir seçim desteği ile iktidara yerleşen DP idarecileri, *çoğunluk desteğinin tek şartsız iktidar vasıtası olduğunu zanneden büyük bir gaflet içerisinde, her türlü devlet nizamını ve demokratik mükellefiyetlerini küçümseyen ve sırasında, hiçe saymaya yönelen bir davranış içerisinde sonu gelmez bir maceraya, burunlarını sokmuş görünüyorlardı.* Böyle bir davranış, hazırlamakta olduğumuz ihtilâli, en uygun ortamına

yaklaştırır görünüyordu. Fakat bizim o tarihlerdeki görünüşümüz, yine, acele bir karar ve tatbikata yer vermeyecek bir teenni (ihtiyatlı davranışı) ve olgunluğu, muhafaza etmekteydi. Ancak iktidar bizi, hazırlıklarımızın tam tekemmülünden (tamamlanmasından) evvel harekete geçmeye zorlarsa ve bu zorlanma, Türkiye'nin yakın ve çabuk kurtuluşunu zaruret haline getirirse hissediyordum ki, Komite'de, hemen bir ihtilâl kararının tatbikata konmasından çekinecek tek kişi mevcut değildi.

Artık günlük olaylar dahi açıkça ispatlıyordu ki: 1950 yılında, iktidarı milletin büyük bir tasvibi ile ele alanlar ekibi, millete hizmet etme ve olumlu yönde çalışma vasfından mahrum(du). Onlar, mensup oldukları siyasi gruba özel çıkarlar sağlayıcı, ele geçirdikleri iktidarı, her ne bahasına olursa olsun devam ettirmeye azimli ve bu azim dışındaki her hayatî memleket sorununu hafife alma gafleti içinde, Türkiye'yi idare etmeye lâyık olmayan, kişiler topluluğuydu.

O günkü durumu kıymetlendirebilenlere göre daha 1950 yılından itibaren, milletin dolandırıldığı belli oluyordu. Türk milletinin hâkimiyeti, meşruiyet feryatlarıyla elde edilerek, gayrimeşru cüretkârlıklarla derisi yüzülme yoluna girilmişti. Girilen yolun, sonu nereye varırsa varsın; mutlak bir fecaate doğru gidiyordu.

Her memlekette büyük ihtilâllerin sorumlu kişileri, sırasına göre te'dip (terbiye etme), hapis, hattâ idam edilmişlerdir. Fakat hiçbir insanın ölüm şekli, aradan kâfi zaman geçmedikçe, memleketine yaptığı hizmet veya hıyanetin gerçek ölçüsü olamamıştır. İleride tarihin hükmü, o devri idare edenler hakkında, ne olursa olsun, benim şahsî kanaatime göre, 1950–60 iktidarının ileri gelenleri için tarih, hain değil dese de hiçbir zaman, beceriksiz ve devlet adamlığı niteliğinden mah-

rum olduklarını, inkâr etmeyecektir. Devleti idare etme sorumluluğu altına yatanlar, evvelâ devlet idaresinin isteklerine (gereğine) uygun vasıfları, kişiliklerinde duyacaklar ve millete kabul ettireceklerdi. İyi niyet sahibi görünerek, aczini bile bile devlet idaresinin başında zorla oturmaya kalkan kişilerin akıbeti, her zaman hüsran olmuştu. İstifa müessesesi, her halde maksatsız kurulmamıştı. Çünkü iyi niyet, devlet adamının kafasını ipten kurtarmaya yeter ve tek sebep olamamaktaydı.

İhtilâl hazırlığı ve muhalefet

1950–60 muhalefeti, devrin iktidarınca, hiçe sayılma durumuna düşürülmek istenmiştir. Eğer iktidarın tutumu, Türkiye'yi bünye bakımından huzursuz eden sorunların çözülmesi istikametinde gelişme gösterebilseydi, muhalefetin feryadı ve çabaları, yersiz görülür ve elbette ki tesirsiz kalmaya mahkûm olurdu. Aksine, iktidarın muhalefeti ezme gayretlerinin hedefi, sadece özel menfaatlerine matuf (yönelik) olduğu için muhalefetin çalışmaları, birçok mahfillerde olumlu ve müessir sonuçlar elde etme istidadını gösteriyordu. Bu hâl tabiî olarak, ihtilâl hazırlayanların da ekmeğine yağ sürmekteydi. İhtilâlcilerle muhalefet arasında birbirinden habersiz, mukavelesiz zımnî bir hedef birliği meydana getiriliyordu. İkisinin de hedefi, iktidarı düşürmekti. İkisi de iktidarı ele geçirmek istemekteydi. Ama hiçbir zaman müşterek iktidara sahip olmak istememekteydiler. Meşruiyet kisvesine zarureten bürünmüş olan muhalefetin, ihtilâl hazırlığından haberi yoktu. Eğer olsaydı, belki mevcut nizamsızlık içerisinde dahi geldiği yeri tekrar bulamaz, bir ürküntüye kapılırdı.

O gün için ihtilâlcilerin, elbette ki muhalefetin de tutumunu günü gününe koğuşturması ve hissettirmeyerek kendisine yardımcı olarak kullanması, desteğinden faydalanması mümkündü ve hattâ vazifesiydi. Ancak bizim ihtilâlciler de gelecek iktidarı, günün muhalefetiyle paylaşmayı asla düşünmemekteydiler. Çünkü 27 Mayıs İhtilâli hazırlanırken, mevcut siyasi organizasyonların hiç birinin, önde gelen problemleri çözmede yeterlik taşıyan bir kadroya sahip olduğuna, ihtilâlciler inanmamaktaydılar. Bugünün ulaşılan koşulları karşısında, hükümde kimin haklı olduğu objektif olarak incelenmeğe değer.

İktidarın, muhalefet üzerindeki baskısının mâna ve maksadı derinliğinde *kabul edilen demokratik sistem içinde, rakiplerini ortadan kaldırmak gibi garip ve tuhaf bir zihniyet seziliyordu. Muhalefetsiz iktidarlar görülmemiş şey değildi ve mümkün de olabiliyordu. Ama adına, demokrasi demiyorlardı.*

Hem demokratik usullerle iktidarı ele geçir hem de o nizamın ayrılmaz rüknü (düzenin temel direği) olan muhalefeti tırpanlamaya kalk...

Nasıl ihtilâl sonrası bir devirde, memleketi demokratik sisteme uygun hukuk kaideleriyle idare etmeye kalkışmak fiyasko ile sonuçlanırsa, böyle bir zihniyetle de acaip bir demokrasi uygulamaya girişmek de aynı akıbeti peşinen kabullenmek olurdu.

Uygulanan nizam ne ise, onun tabiî ve lüzumlu gereklerini, eksiksiz olarak tatbik etmek, devlet idaresinin değişmez bir zaruretiydi. Her nizamdan ayrı ayrı esaslar alarak kokteyl bir idare meydana getirip devlet yürütüldüğünün, ne örneği ne de muvaffak olduğu görülmüştü. Dikta ise dikta... Demokrasi ise demokrasi... Bunun ikisinin halitasını (karışımını) yapmaya kalkan sivri akıllıların zararı, yalnız kendilerine değil

asıl idareye yeltendikleri sosyal strüktürün (düzenin), dengesini bozmak suretiyle tekmil (bütün) memlekete dokunmaktaydı.

1956 Ekim'inde, Akademi'nin 2. sınıfına başladık. Dışarıdaki bazı arkadaşlarımızın, giriş imtihanını kazanarak 1. sınıfa devama başlamaları, bizim için temaslarımızı kolaylıkla ve rahatlıkla yapabilmek bakımından, ehemmiyetli olmuştu.

İhtilâl teşkilâtının geliştirilmesine, tükenmez bir gayret ve tam bir emniyet içinde devam ediyorduk. Başta Güventürk ve Kabibay olmak üzere bütün arkadaşların, geceli-gündüzlü şevk dolu bir çalışma düzeni, ahenk, anlayış ve dayanış havası içersinde bulunduğu bu devre, randımanını kısa zamanda vermekte gecikmemiştir.

Eski bir ihtilâl esnafı olmakla daima iftihar eden Ahmet Yıldız (Tabiî Senatör), o yıl bizim teşkilâta girmiştir. Yıldız, inatçı bir kafaya sahip görünüyordu. Kuvvetli bir hitabet kabiliyeti, zehir gibi bir hafızası vardı. Vaktiyle *İsmet Paşa'ya karşı kurulmuş bulunan ihtilâl Komitesi içinde, daha teğmen iken vazife alanlardan biriydi.*

Talât Aydemir'le karşılaşmamız

1956 yılında, Harb Akademilerinin açılışıyla Yüksek Kumanda Akademisi'ne de evvelce kurmay olmuş bir kısım arkadaşlarımızın katıldığını gördük. Talât Aydemir, bunlar arasındaydı.

Aydemir, Kuleli Askerî Lisesi'nin 9. sınıfından sınıf arkadaşımdı. O zamanlar, tamamen kendi içine dönük, yalnız yaşar denecek kadar çevresi dar bir çocuktu. Kuleli'yi bitirdikten sonra beraberce topçu olmuştuk. Harbiye ve Topçu Okulu'nda münasebetimiz, selam-

laşmadan ileri gidemedi. Sonra yıllarla birbirimizi kaybettik; ilk karşılaşmamız, o yıl Akademi'de oluyordu. (...)

"Günlük karşılaşmalar devam ettikçe havaî konular yerini, ciddî memleket sorunlarına terkeder olmuştu. İktidarın, her yönden tuttuğu ve devam ettiregeldiği sakîm yolun kritiği, esas konuyu teşkil etmeye başladı. Bu çapraz gidişe karşı Ordu büyüklerinin müzaharetkâr (arka çıkan) davranışı, tasvipkâr tutumları ve hele Silâhlı Kuvvetlerin şeref ve itibarını, halk nazarında küçük düşürücü hareket tarzları, insan muhakemesine his unsurunu karıştıran ve sonucu, ister istemez nefret ve lanete ulaştıran, bir kızgınlık yaratıyordu..."

Ben, bu gidişlerle hiçbir alâkası bulunmuyormuşçasına, tam bir safdillik takınarak, şekil ve metodunun nasıl olacağını sordum. Bana, daha açık konuşabilmek için bir yerde buluşup, teferruatlı olarak durumu birlikte incelememizi teklif etti. Ertesi günü, Haydarpaşa Gar Lokantası'nda buluşmayı kararlaştırdık. (...)

Böyle bir teşkilât varsa, mutlak her türlü faaliyetinden haberdar olmaya mecburduk. Bunun için de en azından, bu teşkilâtın kadrosuna girmek lâzım geliyordu. Uzun tahlil ve münakaşalardan sonra benim Aydemir'le yakınlık tesis etmeme, kendi teşkilâtımız hakkında en ufak bir renk vermemekliğime ve alacağım bilgileri, günü gününe Komite'ye ulaştırmama ve elde edilecek bu bilgilere göre yeniden durumun muhakeme edilip, bir neticeye gidileceğine karar verildi.

Yeni bir Komite mi?

Ertesi gün, Aydemir'le lokantada buluştuk. Aydemir, gizli kapaklı ve örtülü konuşmaya tenezzül etme-

den bana karşı, tam bir güven içerisinde açıkça konuşmuştur. Ankara ve İstanbul'da, bazı arkadaşlarla mutabakata vardığını, bir teşkilâtın kurulması lâzım geldiğini, teşkilâtın gayesinin ihtilâl yapmak olduğunu ve bu lüzumu, memleketin mevcut şartlarının empoze ettiğini anlattı.

Ben, kaç kişi olduklarını, nasıl bir organizasyon içinde çalıştıklarını, teşkilâta giriş şartlarının ne olduğunu, genel olarak isteksiz görünüyormuşum gibi sordum.

Aydemir'in verdiği cevaplardan, henüz bir teşkilât haline gelmemiş bulunduklarını, böyle bir organizasyon için bazı kimselerle fikir teatisi safhasında olduklarını, teşkilâtlanma için henüz gerekli prensipleri vaz'etmemiş ve bu hususları düşünerek bir kesin neticeye ulaşmadıklarını, anlamış oldum. Kendisinden mühlet istedim ve ayrıldık. Durumu, vakit geçirmeksizin bizim Komite'ye arz ettim.

Mesele bütün çıplaklığı ile ortada idi. Yeni bir Komite kurulmak üzere teşebbüse geçilmişti. Biz, kurulacak bu Komite'nin dışında kalamazdık. Kendimizinkine paralel ve benzer bir teşkilât daha meydana getirmekte büyük fayda vardı. Aksi halde yeni kurulacak Komite, kontrolümüz dışında kalacaktı. Bu, hem bizim süratle teşkilâtı genişletmemizi önleyecek hem de Silâhlı Kuvvetler içerisinde ayrı ayrı kurulacak Komiteler, sırasında birbiri zararına aynı kaynaktan gelişmeye çalışacaklar, böylece mevcut potansiyel bölünecek ve ileride belki de çatışacaktı.

Onları, kendi içimize davet etmek, kurulmuş bir teşkilâta onları da katmak, düşünülmemiş değildir. Ancak bunun da o günlere göre, psikolojik ve emniyet bakımından mahzurları görülmüştür. Bir kere onlar, inisiyatif kendi ellerinde olarak bir teşebbüse geçmek

istemişlerdi. İki yıl evvel kurulmuş bir Komite'ye davet edilmeleri, kendilerinin yapmak istediğini başkalarının daha evvel yapmış olmalarından dolayı, ruhî bir isteksizlik ve infirat (topluluktan ayrı bulunma) duygusu meydana getirecekti. Belki bu sebepten gelmek istemeyenler olacaktı. Katılsalar bile eski bir teşkilâta katılmış olmanın ezgisi içinde kalacaklardı. Ayrıca, bizim emniyet prensiplerimiz, içimize kitle halinde adam almaya, tamamen aykırı idi. Bizim Komite'de -evvelce belirttiğim gibi- bu işler, gayet ince ve sistematik esaslara bağlanmıştı.

Yeniden teşkilât kurmaya kalkanlar, iyiden iyiye tetkik edilmeliydi. Sonra, tatminkâr bir güven havası duyulursa her iki teşkilâtı, belki birleştirmek mümkün olabilirdi.

Bütün bu hususlar düşünüldü. Nihayet, kurulacak bu yeni teşkilâta benim ve Kabibay'ın girmesine, teşkilâta tatbik etmekte bulunduğumuz esaslara uygun bir veçhe verilmesine, ittifakla karar verildi. Aldığım bu direktif çerçevesinde, hemen vazifenin icaplarını yerine getirmeye koyuldum.

Vakit geçirmeksizin Aydemir'le temasa geçtim. Müspet kararımı bildirirken, benimle aynı düşüncede ve daima aynı kanaatte bulunmuş olan Kabibay'ın da benimle birlikte teşkilâta dâhil edilmesini istedim. Kabibay da Aydemir'in sınıf arkadaşıydı. Şahsiyetiyle bütün sınıf arkadaşlarında, evvelden beri tereddütsüz itimat yaratmış bir adamdı. Aydemir, en ufak bir itiraz ileri sürmeksizin, benim ve Kabibay'ın teşkilâta katılmasını kabul etmiştir.

Diğer arkadaşlarla bir araya gelip teşkilâtın kurulmasını sağlayacak toplantının, Aydemir tarafından hazırlanmasına karar verdik ve ayrıldık.

Bu arada Aydemir, bizimle bir araya getireceği arkadaşlarını toplayabilmek için teşebbüse geçmiş, bu meyanda, 1946'dan evvelki İhtilâl Komitesi'nde beraber bulunduğu Ahmet Yıldız'ı da durumdan haberdar ederek teşkilâta davet etmiştir. Yıldız, teklifi derhal bizim Komite'ye intikal ettirdi. Komite, Yıldız'ın da bizden haberi yokmuş gibi kurulacak teşkilâta katılmasına karar verdi.

Bir komite daha kuruluyor

Aydemir'le günlük yolculuğumuz devam ediyor. Kendisini, yavaş yavaş bizim prensiplerimizi kabule fikren hazırlamak için, ileriye müteveccih (yönelmiş) bazı tasavvurlarımdan bahsediyordum. Teşkilâta, bir yemin ile girilmeliydi. Buna -ittihatçıları örnek göstererek- şüphelenmesini önlemeye çalışıyordum. Teşkilât mensuplarının üzerinde yazılı hiçbir şey bulunmamalı, içeri alınacak her şahsı, inceden inceye tetkike tâbi tutmalıydık. Kararlar oy birliği ile alınmalı ve ilk teşebbüs kendisinden geldiği için de başkan seçilmeliydi.

Bir hafta kadar sonra Aydemir, arkadaşların önümüzdeki pazar günü İstanbul'da olacaklarını ve Üsküdar'da bir evde toplanacağımızı, haber verdi.

O pazar günü akşam karanlığından sonra Kabibay'la beraber Refet Aksoylu'nun, Üsküdar'daki adresini aldığımız evine gittik. İçeri girdiğimiz zaman en son gelenlerdendik. Salonda, bazıları eski arkadaşlarımız olan şu subaylar bulunuyordu: Sezai Okan (Tabiî Senatör), Ahmet Yıldız (Tabiî Senatör), Refet Aksoylu (Tabiî Senatör), Rauf Gökçen (Müstafi Kur. Bnb. Kurucu Meclis Üyesi), Talât Aydemir, Hayri ve Fahri isminde iki Kurmay Binbaşı (O toplantıdan son-

ra bir daha kendilerini hiç görmediğim ve hiçbir faaliyete katılmadıkları için şimdi soyadlarını hatırlayamıyorum). Bizimle beraber 9 kişi oluyorduk. Aydemir, üzerine vekâletlerini aldığı iki arkadaşlarının daha bulunduğunu, gelmelerine imkân olmadığını ve fakat her türlü faaliyete katılmayı vaat ve tekeffül ettiklerini (söz verip, kefil olduklarını) bildirdi. Bu iki kişi Alpaslan Türkeş ile Osman Köksal (Kontenjan Senatörü) idiler. Türkeş o zaman Siirt'te; Osman Ankara'da bulunuyordu. (...)

Hepimiz, aynı noktada birleşiyorduk. Türkiye, Atatürk'ün hedef olarak gösterdiği: "*Muasır medeniyet seviyesi*"ne ulaşabilmek için, radikal reformlara muhtaçtı ve bunun için de otoriter bir devlet gücüne ve bu gücü meydana getirecek sağlam bir personel kadrosunun iktidarına şiddetle lüzum vardı. Yeni arkadaşlarımızın ileri sürdükleri fikirler kendi aramızda, iki senedir kavgalı dövüşlü olarak münakaşa ettiğimiz ve rahatlıkla kabulleneceğimiz nitelikte idiler. (...)

Tereddüt ve telâş, her şeyi ilk plânda berbat edebilirdi. Dâva, Türkiye'nin dâvasıydı. Yıldız'ın, Kabibay'ın ve benim, o esnada büyük bir iç mücadelesi geçirdiğimiz inkâr edilemez. Fakat tam bir serinkanlılıkla üçümüz de istedikleri teminatı vermekte, beis görmedik.

"Kanımın son damlasına kadar"

Fikren varılan mutabakatı müteakip sıra, teşkilâtın kurulmasına gelince ben, bir yemin taslağı hazırlamayı teklif ettim. Kabul ettiler. Evvelâ Tuzla'da ve sonra da Akademi'de kurduğumuz ihtilâl komitelerinin yeminin aynını, bir kâğıda orada hemen yazıverdim. Şu mealde idi:

Kitabım, bayrağım, silâhım ve mukaddes bildiğim bütün kıymetler üzerine:

1- Girdiğim teşkilâtın gizliliğine riayet edeceğime,

2- Teşkilâta mensup olan arkadaşlarımı en aziz bildiklerimden üstün olarak seveceğime,

3- Teşkilâtın vereceği emirlere, kayıtsız şartsız itaat edeceğime,

4- Teşkilâtın, Türkiye menfaatine tespit ettiği gayeleri uğruna, tek başıma kalsam dahi kanımın son damlasına kadar dökerek çalışacağıma, yemin ederim.

Teker teker yemin edildi. Sonra da görev bölümüne geçildi. Bir başkan, bir genel sekreter ve iki üye seçilecekti. Bizim komiteye mensup olanlarla esasen gerekli kulisi yapmış bulunuyorduk. Başkan Aydemir olacaktı, oldu. Genel Sekreterliğe Yıldız'ı getirecektik, geldi. Üyeliklere Sezai Okan ve Rafet Aksoylu seçildiler. (...)

İki komite birleşiyor

Bu şekildeki bir çalışmanın, uzun zaman devam etmesine imkân yoktu. Ayrı ayrı ve içice geçmiş iki komitenin tam bir ahenk içinde çalışması, hepimizi memnun ediyordu. Ama zaman geçtikçe bu ayrılık, eski komiteye mensup olanlar tarafından hoş karşılanmamaya başlamıştı. Birinciler, ikincilerin bütün içini tam bir şeffafiyetle görüyorlar, gördükçe de ikinci komite içinde bulunan arkadaşlarının kendilerinden fikir, ruh ve ideoloji bakımından fark tanımayan insanlar olduklarını açıkça müşahede ediyorlar ve bu ayrı gayrılıktan, üzüntü duyuyorlardı.

İkincilerin, birincilerin varlığından haberdar oluşları, 1957 Temmuz'unun sonlarına rastlar. Açıklamayı, yukarıda belirttiğimiz üzüntünün ezgisi altında kalan ve Aydemir'in Elâzığ'da iken kumandanı olan Faruk

Ateşdağlı'nın yaptığı muhakkaktır. Ateşdağlı'nın, ağabeyimizden çok sevdiğimiz ve saydığımız bir kişiliği vardı. Bu kişiliğini, rahatlıkla kullanmakta mahzur görmemiş ve her iki komitenin karışmasına sebep olmanın, kuvvet ve güç birliği doğuracağına inanmıştı. (...)

Her iki komite mensupları, 1957 Ağustos ayı ilk yarısında toparlanmış ve birbirine karışarak, yeniden bir idare heyeti seçmişlerdir: Başkanlığa yine Faruk Güventürk, genel sekreterliğe yine ben getirilmiştim. (...)

Yeni görevimde

Akademi bitti. Yeni kıt'a ve görevlerimize atandık. Ben, İstanbul Davutpaşa Kışlası 3. Zırhlı Tugay Topçu Tabur Kumandanlığı'na katılınca kendimi, özlediğim bir samimiyet havası içinde bulmuştum. Erkanlı, aynı Tugay'ın 3'üncü şube müdürlüğünü yapıyordu. Başta Tugay Kumandanı Lütfü Hancıoğlu (Em. Gen. halen Konya Valisi) olmak üzere tam bir ahenk içinde, geceyi gündüze katarak çalışıyorduk.

Kıymeti, hiçbir karşılıkla ölçülemeyecek arkadaşlarımız vardı. Cesur, çalışkan, memleketsever, vefalı, kendilerini sevene taparcasına bağlı çocuklar... Pırıl pırıl zekâlı, su katılmamış Atatürkçü, memleketlerine, çoluk çocuğunu feda edercesine feragatli, eşleri emsalleri daha dünyaya gelmemiş genç Türk subayları... Bu çocuklarla *Türkiye için, neler yapılmazdı ki... (...)*

Genç subaylarımın Türklük sevgisi, vatan sevgisi, Atatürkçülüğe ve millete olan sevgileri alev alev parıldar. O hallerini gördükçe, bir kumandan olarak evlâtlarımdan çok, onları bağrıma basarım ruhî haşmetleri karşısında, kendimi onlara dağıtasım gelirdi. Vazife

için tiril tiril titrettiğim günlerin akşamında, onlar da bir evlât ve bir kardeş sevgi ve bağlılığiyle her şeyi unutmuş, koyu bir güven havası içinde bana sokulurlar, beraberce saatlere doymaz, sabahları bulurduk. Türk subaylarının, tam bir anlayış, tam bir ahenk içinde çalışmaları, dünyada tadılacak zevklerin en erişilmeziydi. (...)

Hava Kuvvetleriyle temas

(...) Halim Menteş'le tanışmam, 1957 Eylül'ünde, Ankara'da bulunduğum zamana rastlar. Menteş, ihtilâlin hazırlanmasında ve ihtilâl sonrası dönemin belli hedeflere ulaşmasında, başrolü oynayanlar arasındadır. O zaman, varlığı Atatürk'ün ideolojisiyle yoğrulmuş, yalnız ve yalnız ileri Türkiye'nin ümidi ile yaşayabilen, kafası da ruhu da kendisi de kopkoyu bir Türkiye'ci olan genç bir kurmay binbaşıydı. (...)

Menteş'in büyüklüğü, yaptığı her işde, attığı her adımda gücünü yalnız inançlarından almış olmasıdır. *İnançlarını inat derecesine götürdüğü ve körü körüne saplandığı yargılardan kendini kurtaramadığını, bu sebepten de Türkiye'de arzu etmediği huzursuzluklara önayak olanlara katıldığını, çok sonradan kendisi de anlamıştı.* (...)

Aynı günlerde, İstanbul'da Rami Kışlası'nda, 66. Tümen Topçu Kumandan Muavini bulunan Komite Başkanı Yarbay Faruk Güventürk, müşterek tatbikat dolayısiyle Bandırma Hava Üssü'nden gönderilen bazı havacı subaylarla temas halinde idi. Bu subaylardan Yüzbaşı Remzi Oral'ı, fikir ve eğilimleri bakımından yoklamış ve kendisini uygun bulunca Davutpaşa'ya bana getirmişti. Oral, sonuna kadar cesaret ve metanet numunesi bir ihtilâlci olarak vasıflarını muhafaza et-

miş, mert karakteri ile hepimizin hayranlığını kazanmış bir arkadaşımız olarak kalmıştır. Sonradan Menteş, komiteye alınması için Mucip Atakli'yı teklif etmiştir. (...)

1957'de iktidar ve muhalefet

(...) Muhalefet rahatsızdı: Halk Partisi, memlekette iktidarın tutumu yüzünden, siyasetin sempati ibresinin kendi istikametine eğildiğini müdrikti. İsmet Paşa, siyaset masasında 1950'de kaybettiklerinden çok fazlasını, 1957'ye kadar kazanmış bulunuyordu. (...)

Biz de rahatsızdık. Manzarayı tam bir tarafsızlıkla en ince ayrıntılarına kadar izliyorduk. Gerçekte, Aydemir'le kurduğumuz komite, bizimki ile birbirine karışınca her iki komitedeki arkadaşlar arasında, bir yadırgama ve yabancılık duygusu kalmamıştı. Zaten birçoğumuz, komiteler kurulmadan önce canciğer arkadaştık. Bir araya gelince de gayenin aynı fikir akıntısına katılan, hizmetkârları oluvermiştik. (...)

27 Ekim 1957 seçimi gerisindeki 15–20 günlük kesif faaliyetin mihrakını, Kurmay Albay Faruk Ateşdağlı teşkil eder. Bu memleket için daima kendinden vermiş ve sonunda silkelenmiş adamların başında gelen bu feragat numunesi, o günlerde Muhabere Er Eğitim Alay Kumandanıydı. Ankara'da komitemizin kontrol ettiği kuvvet pek mahduttu. Sezai Okan o esnada, bir tank tabur kumandanı idi; ama taburunun büyük kısmı, Gelibolu'da bulunuyordu. Elinde işler durumda 3–4 tank vardı. O zaman Kur. Binbaşı olan Necati Ünsalan, 28. Tümen'in bir topçu taburunda kumandan muavini idi. Taburuna hâkimdi ve hazırdı. Rifat Baykal'ın elinde bir piyade bölüğü vardı. Bir de benim

geçit resmi için İstanbul'dan getirdiğim Zırhlı Topçu Taburu...

Okan ile gece gündüz demeyip buluşuyor ve hareke-te geçmek zorunlu olursa ne suretle işin tahakkuk etti-rilmesi hakkında plânlarımızı tazeliyorduk.

Ankara'daki arkadaşlara o günlerde, iktidarın de-vam edegelen bıktırıcı, usandırıcı davranışlarından âdeta bezginlik gelmişti. Önümüzdeki yeni bir dört yıl için aynı iktidarın devam etmesini düşünmek bile si-nirleri rendeliyordu. Bu hal, iktidarın değiştirilmesine hemen bir çare bulunması fikrine doğru herkesi iter gibiydi.

İktidarı değiştirmek belki mümkündü. İhtilâldeki başarının büyük yüzde payı, tatbikatındaki cür'etin büyüklüğündeydi. Elimizdeki küçük kuvvete, cür'et ve cesaretimizin büyüklüğünü kattık mı, yapıyı yıkmaya pekâlâ muvaffak olabilirdik. Peki, ama sonrası ne ola-caktı? Memleket idaresi, heves ve sergüzeşt değildi. Daha iyisini getiremeyecek olduktan sonra eskisini yıkmak anarşistlikti. (...)

CHP ile temas

O halde, mesele kendiliğinden ortaya çıkıyordu: Memleket idaresinde ve iktidarda, tecrübeli bir teşkilât olan Halk Partisi ile iş ortaklığı etmek.

Bir kısmımıza göre bu tarzda hareket etmek, Türki-ye sorunlarını kökten halletmeye yeter bir çare değildi. Eskimiş, küflenmiş ve kokmuş devlet anlayışının yeni-den başa takke gibi geçirilmesi, Türkiye için en kıymet-li unsur olan zamanı boşa harcamaktan gayrı bir şeye yaramayacaktı.

Diğer bir kısmımız, bu düşüncelere tamamen ka-tılmakla beraber mevcut iktidar devam ettiği takdirde

Türkiye, içinden kurtarılması güç ve belki de imkânsız badirelere sürüklenecekti. Bu gidişin durdurulması dahi büyük oranda fayda sağlayıcıydı. CHP ile anlaşabilirsek hemen iktidara son vermeliydik.

Bu tarz muhakemeye, "*Zararın neresinden dönersek kârdır;*" esasına dayanır bir hüküm ekleyerek, CHP ile temasa Alb. Ateşdağlı vazifeli kılındı. Faruk Ateşdağlı, temas ettiği CHP çevreleriyle irtibatını, rahmetli Faik Ahmet Barutçu'ya kadar uzatmıştır.

Ekim ayı içindeki bir akşam Orduevinde, Ateşdağlı'nın Barutçu ile olan mülakatının neticesini öğrendik. Barutçu, yapılan teklifi gayet müsait karşılamış ve esaslarını Paşa'ya ulaştırıp, ertesi gün kararı bildireceğini söylemiş.

Halk Partisi yüksek çevrelerinin teklifi olumlu karşılaması, o çevrelerdeki havayı aksettirmek bakımından çok büyük önemi haizdi. Bu, gelecek cevabın olumlu olacağı ihtimalini bir hayli kuvvetlendirmişti. Bu ihtimale göre ertesi gün için gerekli tedbirleri aldık. Herkes, kendi çevresindeki hazırlıklarını tamamlamış ve gelecek cevabı beklemeye başlamıştır. (...)

İnönü "Hayır" diyor

O akşam, İsmet Paşa'nın cevabını getirecek Ateşdağlı'yı bekliyorduk. Sinirler herkeste açıkça gergindi. Her ne bahasına olursa olsun işi bitirmeye azimli subayların, içlerinde birikmiş potansiyele akım kanalı bulamamaktan doğan asabiyet, biraz sonra tam bir kırgınlık haline gelecek, bir kısmı umudunu yitirmiş olarak, bir kısmı da yeni umut ufuklarına doğru dağılıp gideceklerdi.

Ateşdağlı, İsmet Paşa'nın cevabıyla dönmüştü: Paşa "*Onlar böyle şeylere karışmasınlar, CHP seçimi mut-*

lak kazanacaktır;" demiş. Ve bununla o günlerde belki yarım yamalak yapılacak bir müdahaleyi önlemişti. (...)

Zamansız, keyfî ve indî sebeplerle şahsî iktidar hırsiyle ayağa kalkışanlara âsi denirdi. Âsiler, omurilikten düşünen insanlardır. İhtilâlcinin muharrik kuvveti, vatan aşkı ve millet sevgisidir. Âsi, hareket noktasını şahsî hırs, egoizm ve his yumağından alır. Hattâ muvaffak olmuş görünen ihtilâller, memleketin geleceğini, bir fikir bağına oturtamamışsa iktidar darbesi olmaktan ileri gidemezlerdi. İhtilâl gelirken beraberinde, kendi zor kudretinden de üstün ileri fikirler taşımamışsa bir inkılâp olma gücüne hiçbir zaman ulaşamazdı. *Fikirsiz ihtilâlci, kısır kadın kadar topluma fayda getirmez...*

Yine DP kazanınca...

1957 seçimlerini, tahmin ettiğimiz gibi yine DP kazandı. Seçimleri kazanmak için başvurulan çareler, amme vicdanını derinden kanatmış, iktidara kızgınlık derecesi yeniden bir hayli artmıştı. Evvelden göründüğü gibi her ne bahasına olursa olsun meşru yoldan iktidarı bırakmadaki korku ve inat, seçim olaylariyle teeyyüt etmiş (doğrulanmış) oluyordu. (...)

Dokuz subay olayı

9 subay olayı hakkında, bu güne kadar birçok açıklamalarda bulunulmuştur. Ben sadece bu olayın bizimle olan ilgisine değinmekle yetineceğim.

Ankara'dan İstanbul'a döndüğüm Kasım ayı ortalarında bir gün akşamüzeri, Kurmay Başkanı Kur. Yb. Reşat Gülsoy'un odasında otururken şehir telefonun-

dan beni aradılar. Arayan kimliğini açıklamaya lüzum görmeden:

"Beni dinle, dedi. *Makariyos'u tevkif ettiler. Arkadaşlara söyle tedbirli olsunlar. Üzerlerinde vesika ve saire bulundurmasınlar.*

"Kimsiniz;" dedim.

"Bırak şimdi sen onu, hemen dediğimi yap;" dedi. Ve telefonu kapattı.

Sesin tonunu yakalamıştım. Telefon eden, Millî Savunma Bakanlığı emir subayı Adnan Çelikoğlu idi. Makariyos, Faruk Güventürk'e aramızda verdiğimiz kot isimdi. Kendisi bilmezdi; ama biz aramızda konuşurken ondan, Makariyos diye bahsederdik.

Renk vermemeye çalışarak Kurmay Başkanı'nın yanından ayrıldım. Bir jipe atlayarak Yıldız'daki Suphi Gürsoytrak'ın evine gittim. Aynı semtte oturan Kabibay'ı bulduk. Kısa bir müşavereden sonra hareket tarzımız üzerinde anlaşmaya varmıştık. Mümkün olan arkadaşları toplayıp Ankara'ya giderek kendimizi, pahalıya mâledecektik. Kimsenin bedavadan sehpaya boyun uzatmaya niyeti yoktu. Alınan kararın neticesiz olacağında ittifak ediyorduk; ama hiç olmazsa arkadan gelecek müessir hareketi hızlandırabilir ve ona öncülük olsun, edebilirdik. Yüksek kumanda akademisinde kursta bulunan Osman Köksal, Orduevi'nde kalıyordu. Beraberce Osman'a gittik. Durumu ve kararımızı bildirdik. Osman meseleye, soğukkanlılıkla girdi. Güventürk'ün tevkif sebebi çözülmedikçe, girişeceğimiz hareketin tekmil (bütün) teşkilâta zararı dokunacağını, vaziyetin inkişaf etmesi için birkaç gün beklememizin en uygun hareket olduğunu söyledi; ısrar ve bizi ikna etti. Haberi tekmil arkadaşlara ânında ulaştırdık ve gerekli bütün tedbirler alındı.

Üç dört gün içerisinde, 9 subay tevkif edildi. İktidar, başta Celâl Bayar olmak üzere olaya, büyük bir önem vermekteydiler. Ankara'dan Arif Onat isminde bir hâkim general, olayın tahkikine memur edilerek İstanbul'a gönderilmiş. Gestapo usulü bir hazırlık tahkikatı, etrafa dehşet saçan korkulu bir hava yaratmıştı.

Tevkif edilen subayların kimlikleri belli olunca olayın, bizim teşkilât ile alâkasının pek bulunmadığı, hemen hemen ortaya çıkıyordu. (...)

Olayın, Güventürk dolayısiyle bizimle ilgili kısmı, aşağı yukarı öğrenilmişti. Güventürk, biz Ankara'dayken Kurmay Yarbay Samet Kuşçu adındaki bir subayla İstanbul Orduevi'nde tanıştırılmış ve görüşmüştür. Bu görüşme esnasında, muhbir Samet Kuşçu'nun iddiasına göre Güventürk kendisine, ihtilâl hazırlığı içerisinde olduğunu, Bandırma Hava Üssü (Remzi Oral'ın üssü) ile 3. Zırhlı Tugay'ın (bizim bulunduğumuz tugay) ve 66. Tümen'in (kendi tümeni), tamamen emrinde bulunduğunu ifade ile Kuşçu'yu, teşkilâtına almayı teklif etmiştir. Muhbirin bu iddiasının sübut bulmayışı ve muhakemenin beraetle sonuçlanması, hattâ muhbirin mahkûm edilişi, olayın derinliğinde başka ihbar sebepleri bulunduğu zannını ortaya koymaktaydı. Nitekim Güventürk'ün sonradan açıkladığına göre Kuşçu ile temas, tamamen hususî ve ailevî bir sebeple vâki olmuş ve bilâhare münasebetin kırgınlıkla neticelenmesi, Samet'i ihbara kadar sürüklemişti."

Yeni bir ihbar

Bu son ihbarın mahiyetini, birkaç gün sonra Ankara'dan gelenlerden öğrendik: Millî Savunma Bakanı Şemi Ergin, 9 subay olayı dolayısiyle istifa etmiş, yerine Ethem Menderes getirilmişti. Emir subayı

Çelikoğlu, el'an görevine devam ediyordu. O günlerde Ethem Menderes'e, eski Türkçe yazılmış bir ihbar mektubu gelir. Muhteviyatı aşağı yukarı şöyledir: 9 subay olayındaki tahkikatta yanlış bir yol tutturulmuş bulunuluyor. Yılanın başı Faruk Güventürk'tür. Ve onun da en yakın arkadaşları, Dündar Seyhan, Orhan Erkanlı, Suphi Gürsoytrak ve Rıza Akaydın'dır.

Ethem Menderes, Adnan Çelikoğlu'nu çağırmış, böyle bir ihbar mektubu olduğunu, benim ismimi okuyamadığını, yeni yazıya çevirterek tahkikat heyetine göndermesini söylemiş. Adnan da eski yazıyı Türkçeye çevirecek şahsa, benim ismim için "*bu isim okunamadı* kaydını koyacaksın;" demiş. Ve böylece ben, tahkikat dışı kalabilmişim. Ahmet Yıldız'ın telefondaki kurs hikâyesinin içyüzü, bu şekilde tam olarak meydana çıkmış oldu. Son tahkikatın açılmasını müteakip mahkeme başkanlığına, General Cemal Tural'ın getirilmesi, umumî bir rahatlık havasının esmesine sebep oldu. O zaman Tural'ın eski bir ihtilâlci olduğu ve aynı yönde çalışanlara sempati duyacağı hakkında yerleşmiş bir kanaat vardı. Neticede bütün sanıklar, beraet ettiler. (...)

Alpaslan Türkeş'le ilk karşılaşmam

1958 yılı Ekim ayında, yüksek kumanda akademisine katıldım. Benimle beraber arkadaşlarımızdan Necati Ünsalan, Şükrü İlkin ve daha birkaç kişi bir arada bulunuyorduk. Bundan evvel eski arkadaşlarımızdan bir kısmı dış görevlere atanmışlar, bu meyanda Talât Aydemir Kore'ye, Halim Menteş Napoli NATO Kargâhına gitmişlerdi. Bu dış görevlerin kabulünde hâlâ teşkilâta mensup arkadaşların, gidişleri tasvip edip etmedikleri hususunda fikirleri alınıyordu. O günlerde

alınmış bir karara göre dış görevlere gidişlere mâni olunmama hususunda mutabakat mevcuttu. Alpaslan Türkeş'le ilk karşılaşmam, Yüksek Kumanda Akademisi'ne katıldığımız bu yılda olmuştur. Kendisini ismen ve gıyaben çok iyi tanıyordum. Aydemir'le bir araya geldiğimiz günlerde Elâzığ'da bulunuyordu. Komiteye ismen kabul edilmişti. Kumanda akademisinin en faydalı tarafı, havacı ve denizci kurmaylarla arkadaşlık ve yakın münasebet kurmak fırsatını sağlamasındaydı. Orada tanıdığımız havacı ve denizci arkadaşlarımızın bir kısmiyle bilâhare, Türkiye'nin siyasî atmosferine birlikte müessir olmuşuzdur. (s.69)

Kıdemli Türkeş'ti, başa geçmeliydi

Yıllarca tahakkuk ettirmek için geceli gündüzlü uğraştığımız bir gayenin tam realize edileceği günlerde memleketi bırakıp gitmenin benim için imkânsız olduğunu, kendilerine tebliğ ettim. Aldığım cevap da kesin olmuştu. Baykal hariç, hepsi Washington'a gitmemi istiyordu. *Daha önce Amerikalılarla Türk hükümetinin yaptığı ikili bir antlaşmaya göre olağanüstü şartlarda, Türk hükümetinin talebi üzerine, Amerika silâhlı bir müdahale ile hükümete yardım etmeyi, kabul etmiş bulunuyordu.*

Benim katıldığım son komite toplantısı, Türkeş'in Gaziosmanpaşa'daki evinde olmuştur: Bu toplantıya: Türkeş, Okan, Baykal, Kabibay, Erkanlı, Mustafa Kaplan, Vehbi Ersü ve ben katıldık.

Toplantıda, memleketin son siyasî durumu ve ihtilâlcilerin ellerindeki son imkânlar gözden geçirildikten sonra içinde bulunulan çıkmazdan kurtulmanın ancak bir ihtilâlle mümkün olabileceği hususundaki eski görüşümüz, te'yit edildi. İhtilâlin önümüzdeki

aylarda tahakkuk ettirilmesinde fikir birliğine varıldı. Komitenin organları konusunda uzun yollara sapılmadı.

Ben, askerî hiyerarşi düzeni içindeki bir çalışma şeklinin uygun olacağı fikrini ortaya attım. En kıdemli olan, başkanlığı deruhte etmeli ve tez elden bir görev taksimi ile ihtilâlin gerçekleşmesi için hemen aksiyon içerisine girilmeliydi. O gün, toplantıya iştirak etmemiş fakat teşkilâtta bulunan Osman Köksal -Kore kıdemi yüzünden- içimizdeki en kıdemli subaydı. Ancak, Muhafız Alay Kumandanı olması sebebiyle bir gizlilik tedbiri düşüncesiyle toplantılara katılmaması uygun görülmüştü. Ondan sonraki kıdemli, Türkeş'ti. O halde Köksal fahrî başkanlık mevkiinde bulunmalı ve Türkeş fiilen başa geçmeliydi. (...)

Bu son toplantıya takaddüm eden (az önceki) günlerde Sadi Koçaş, komitenin Cemal Gürsel'le temasını sağlamış bulunuyordu. Koçaş bir Almanya gezisinde, Gürsel'e refakat ederken durumu kendisine açmış ve destek olacağı vaadini almıştı. Koçaş'ın, Londra'ya tayininden sonra Generalle yakın teması, Türkeş ve Suphi Karaman sağlıyordu. O günlerde, Gürsel'e kapalı isim olarak: "*Faik bey*" deniyordu. Bu arada Türkeş, Faik bey ile olan ilişkilerimizin mahiyetini anlatmış; kendisinden Kara Kuvvetleri Kumandanı olarak, mümkün olan yardımların sağlandığını söylemiştir.[3]

Benim katıldığım bu son komite de 27 Mayıs'a kadarki 4 aylık zaman süresince, bir hayli değişiklikler geçirmiştir." (...)

---

[3] İhtilal önderlerinin benzer kod isimleri vardı. Türkeş'inki "Ali Bey" idi. (İ.M.)

Madanoğlu ortaya çıkıyor

Cemal Gürsel'in İzmir'e gitmesiyle boşalan yeri doldurmak ihtiyacı ortaya çıkınca Kabibay, Madanoğlu'nu bulmuştur. Başka bir general bulamaz mıydı? Belki bulabilirdi. Fakat *ihtilâl evvelinde, ihtilâlcilerin yüksek rütbelilerden pek yüz bulmadıkları bir vakıadır. İnsan yaşlandıkça ve tecrübe sahibi oldukça, çok ince hesap yapmaktan bir türlü kurtulamıyor. Hele kellesinin, defterin zimmet sahifesine kaydı muhtemel ise...*

Bazı şahısları ihtilâle karıştırmak, karıştırmamaktan daha zararlı olmuştur. Bu adamlar, *ihtilâli basit bir hükümet darbesi ötesinde asla görememek gibi dar ve kısır bir düşüncenin zebunu olmuş ve anlaşılmaz bir aşağılık kompleksi içerisinde, kendilerine devlet idare etmeyi asla yakıştıramamışlardır.* Madanoğlu bunlardan biridir.

Kalabalık omuzları ve hayli gelişmiş bedenine mukabil mikrosefal bir kafa içinde dumura uğramış (işe yaramaz hale gelmiş) bir beyin ile ihtilâlcilere karışması, 27 Mayıs'ın talihsizliklerinden biri olmuştur.

Sırası geldikçe kendi hakkındaki en güzel tarifi kendi yapardı: 'Bende t...k var, ama kafa yok.'[4] derdi."[5]

---

[4] Birincinin olup olmadığını bilmem -sonradan onun da olmadığı tahakkuk etmiştir ya..- ama, ikinciden hiç nasibi olmadığı tam bir gerçekti. İhtilâl sonrası olaylardaki rolü belirdikçe, Madanoğlu'nun ne gemi azıdan olduğu daha iyi anlaşılacaktır. (D.S.)

[5] 14'lerin sürgüne gönderilmelerinden sonra, gazeteci olarak katıldığım basın toplantısında Madanoğlu söze: "Bende kafa yok, t..ak var" diye başlamıştı. (İ.M.)

Demokrat Parti'nin temkinsizliği

(Kitabın hazırlanışında ağırlık merkezi belli; ihtilâli yapan subayların neşredilmiş hatıratları ana ekseni meydana getirmekte. Bu kitabın oluşumu aşamasında, çoğunluğu itibariyle, meslekî büyükleri saydıkları İsmet İnönü'ye bağlı olan, ondan emir bekleyen ihtilâlci subayları tanıyoruz. Çok az sayıda bağımsız ve daha az Demokrat Parti'ye yakınlık duyan var. Menderes ile Bayar yahut ikisinden biri, bazı subaylar tarafından seviliyor ise bunun altındaki sebep, ülkeyi yönettiği zaman kendisini sevdirememiş olan İsmet Paşa'dır. Şöyle demek de mümkün; İsmet Paşa'ya kızanlar, onun karşısındakileri sevmeye niyetlenmişler!

İhtilâle gerekçe olarak birçok sebep sıralanıyor, birinci sırayı hangisinin aldığı net görünmüyor, bilhassa gösterilmiyor; biz de önem sırasına göre değil, aklımıza geldiği gibi peşpeşe not edeceğiz:

Asker milliyetçidir ve bunu daha ziyade Atatürkçü'lükle eş anlamlı görmekte ve öyle takdim etmektedirler. Demokrat Parti Hükümeti, icraatlarının bir yanı ile Atatürkçülüğe sırtını dönmüştür; askerin algılayışı böyle. Memleket-millet sefalet içinde yüzüyor; bunun sebeplerinden biri, Atatürk Devrimlerinin rafa kaldırılmış olmasıdır. Değişik alanlarda tavizkâr davranan hükümet, bir de Ezan'ı eski okunuşuna çevirince, askerin tepesini attırmıştır. Evdeki kızın hatası göze görünmez fakat gelin asla aynı şeyi yapmamalı; elkızının bağışlanması zor:

İsmet Paşa, taşıdığı şöhretin ne kadarını hak etmiştir; burası mecbur olunmadıkça hesabedilmez, ona İstiklâl Harbimizin kahramanlarından biri hatta ikinci sıradaki biri nazarıyla bakılır. Saygıda kusur edilmez

askerî gelenekten –veya kadirşinaslıktan- dolayı. Subay maaşları, Halk Partisi iktidarı döneminde nasılsa öyleydi; Demokrat Parti tenzilat yapmadı (galiba). Lâkin geçim sıkıntısı şikâyetleri, askerin gündemine sonradan oturmuş. Hazmedilmesi mümkün görünmeyen hadiseler yaşanmaya başlanmış; bunların bir kısmı sivilleri de yaralamıştır.

Hakemlik adına, zamanlı zamansız araya girişlerimiz olacak; belki ölçü bir yerde kaçacaktır. Ama hiç kimseyi ne haklı çıkarma gayretimiz vardır, ne de haksızlıklarını isbat çabamız. Bizim de aklımıza birçok okurun aklına gelmesi muhtemel sorular gelecek bunu açık yüreklilikle paylaşacağız. Mesela demokrasi, diyeceğiz; vatandaş iradesi diyeceğiz; -her ne kadar parti genel başkanlarının seçtikleri millet iradesi oluyorsa da- bunlar kuvvete ram olup teslim mi olmalıydı? Ordu bizim; oldum olası varlığıyla huzur bulur, şanı şöhretiyle iftihar ederiz. Şunu da sorarız tabiî: Benim ordum bana niçin güvenmiyor; niçin oyumla işbaşına getirdiğim yöneticileri silâh zoruyla alaşağı ediyor? Elbette bu düşünceler birer fanteziden ibaret kalacak. Baştakiler yanlış yapar ve silâhlılar imkân bulursa, gönlümüz neyi çekerse çeksin, yine bizim oylarımız geçersiz sayılacaktır.

Şartlar çok değişmiş; ne 1960 ihtilâli ve peşinden gelen denemelerin ortamı var ne de 1980 darbesini hazırlayan şartlar. Herşey güllük gülistanlık mı ülkemizde? Buna verilecek cevaplar birbiriyle tamamen zıt olur; bu kesin. Ama şunu unutmamak lâzım; askerin hassas noktaları kaşınmamalı. Vatandaş beni seçti, çıkardığı yerden indirecek olan da o'dur; demek, muhalefeti çeşitli metodlarla bertaraf edip, kendisine rey vermeyen milyonları yok saymak her zaman iyi sonuç vermiyor.

Nitekim aşağıdaki tablo, iktidara oy vermeyen vatandaşın verenden fazla olduğunu gösteriyor:

1957 Seçimleri

Parti Adı	Alınan Oy	Oranı (Yüzde)
DP	4.372.621	47.88
CHP	3.753.136	41.09
CMP	652.064	7.14
HP	350.597	3.84
Bağımsız	4.994	0.05

Eski zamanlarda insanlar masallarla avunurmuş ve bunların çoğunun içinde dev bulunur. Ekseri dev haksızdır, ama güç sahibidir; insanların elinden ona karşı bir şey gelmez. Kurnazlıkla, can alıcı noktaları öğrenilirse, oradan taarruza geçilip hakkından gelinirdi. Bunu tersinden okur isek, bizim ordunun canalıcı noktaları sabrının son kertesidir; o noktaları kaşımamak icap eder. Millet adına vazgeçilmezliği tescillenmiş maddî-manevi değerler fazlaca zedelenirse, su bulunca teyemmümün bozulması gibi yemin bozulur.

Şunu açıklıkla ifade etmeliyiz: Ordu-İktidar, asla karşı karşıya gelmemeli; bundan herkes zarar görür. Vatandaşın verdiği oya, seçilmişler de saygı duymalı silâhlılar da. Ne birinin -oy vermeyenleri yok sayıp- "Beni halk seçti, istediğimi yaparım;" deme hakkı ne de diğerinin "Nihai kuvvet bende;" deme lüksü olmalı. Milletimizin dirliği, vatanımızın selâmeti kuvvetimizin birliğindedir...

İsmet Paşa'ya karşı da ihtilâli düşünen bir ordunun mensupları, sivillerden meydana gelmiş bir idareye tahammüllü olabilir mi? Tabiî ki olumsuz şartlar hüküm sürerken tahammül edemezler. Bu fikri, ihtilâlin

genç subaylarından ve yaşadığı kısa ömrünün son yıllarında fikir adamlığıyla ön plâna çıkan Dündar Taşer'in bir yazısından alıntıyla destekleyeceğiz:

> "1954'de her şey, gül gülistan iken niye böyle düşünmüşler. Maceracılar, kötü niyetliler, zalimler diye eline kalem alan saldırıyor. Niye 1954'lerde doğmuştur? Bu ifadelerde, kıdem iddiası kadar hakikat de vardır. Çünkü 1954 senesinde DP mebuslarından birisi, TBMM kürsüsünde "Subayların yatak odasından, hizmet erlerini çıkaracağız;" diye nutuk irad etmiş ve ordunun bütün subaylarına isnat ve iftirada bulunmuştur.
>
> Ordu, bir menfaat kurumu değildir; bir rahat kurumu değildir; bir istirahat kurumu değildir. Bir cefa mihrakıdır; bir vefa abidesidir. Şeref ve haysiyet temelleri üzerinde dikilir. 27 Mayıs'ın özünde, iki söz oturur. Birisi Menderes'e atfedilen, "Battal Gazi Ordusu" tabiridir ki, sonradan, doğru olmadığı iddia edilmiştir. Diğeri: "Subayların yatak odasından, emir erlerini çıkaracağız." (x) cümlesidir. Bu iki söz, 5000 yıllık şeref ocağı ile DP hükümeti arasındaki bağı, bir hamlede koparmıştır.
>
> Söz sahibinin, DP'den ihraç edilmiş olmasına rağmen söylediği söz, DP'nin zimmetinde kalmıştır. Çünkü iftira ve isnat aleni, tedip ve tecziye (yola getirilip cezalandırılması) gizli yapılmıştır.
>
> Askerler indinde tek ölçü, askerliktir. Bugünün vekili, başvekili olan kimse dün, asteğmendi; yarın da asteğmendir. Ordu, politika adamlarına bu gözle bakar ve kendi kapalı âleminde ağır ve asil şartları içinde, vakur hayatını sürdürür."

Demokrat Partilinin densizliği için talihsiz mi demek lâzım yoksa sözün mânasına uygun bir kelime mi ikame edilmeli? Bunu geçeceğiz: Eline silâh verilen

adama, mesleği başka bir şey de olsa silâhsızın temkinli yaklaşması gerek. Belli ki, en azından, iktidar içinden bazı önemli şahıslar durdukları yeri kavrayamamış ve hakaret ettiklerinin neler yapabileceğini de fehmedememişler. Politikacıların bütün duyu organları normal insanlara kıyasla daha faal olabilmeliydi!

Askerler, Türk askerleri, bütün dünya bilir ki, onların silâhları vatanımızın, milletimizin, namusumuzun ve inançlarımızın hasımları için tetikte beklemektedir. Densiz bir şahsın patavatsızlığı da olsa, yukarıda sarf edilen hakaret sözü hedefi vurmuştur.

Demokrasi tercihini yapmış bir memlekette, ihtilâl hareketine girişmek meşru bir yol mudur? Buna cevap ararken tevillere lüzum yok; ihtilâli başarıya eriştiren kahraman olur; çünkü artık kural koyan kendisidir. İhtilâlci yarı yolda kalırsa vatan hainidir; anayasa suçu işlemiştir vs. 27 Mayısçılar neticeye gidebilmişler. Bir kısmı iyi niyetini göstermiş, şahsî menfaat peşinde koşmadıklarını ispatlamış. (Hiç olmazsa görünen durum böyle.) İhtilâlden herhangi bir şekilde nemalanmayı istemeyen yahut bunu beceremeyen, milletin makbulü, öbürleri gönüllerin mahkûmudur; gerçek bu, gerisi lâf-ı güzaf! Kitabın adından anlaşıldığı üzere, yola beraber çıkıp, sonra ayrılanların kavgalarını seyredeceğiz...

İhtilâl Subayları, eğer birşeyler yazmışlarsa, bu haklılıklarını halka anlatmak içindir; içlerinden biri çıkıp da *hatalıyız* demedi ve demeyecek de. Şimdi, ihtilâlin gadrine uğramış fakat tarafsızlığını muhafaza edebilmiş görünen bir ilim adamımızın anlattıklarından bir demet sunmaya çalışacağız; muhtemelen, ihtilâlcilerin de buna muhatap olan hükümetin de eksileri artıları gözler önüne serilecek.

İsmet Paşa, hem Halk Partisi Genel Başkanı hem Reisicumhur mevkiindedir. Diktatörce davranan hükümet, vatandaş çoğunluğunu canından bezdirmiş, parti içinde muhalif sesler yükselmeye başlamıştı. Sonuç olarak CHP'den ayrılan Celâl Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü Demokrat Parti'yi kurdular. Yeni parti, kısa zamanda, bezginlerin teveccühüne mazhar olunca, İsmet Paşa, seçimi bir yıl öne alarak 1946'da halkın huzuruna çıkmaya niyetlendi. Hükümet için erken seçim kararı almak mesele değildi, aldı; esas hadiseler de bundan sonra başlıyor.

•

ALİ FUAT BAŞGİL

Bir sivilin penceresinden

Anayasa Hukuku Profesörü Ali Fuat Başgil, *27 Mayıs İhtilâli ve Sebepleri* adını verdiği kitabında çok değerli bilgiler aktarmaktadır. "Millî Şef"in sallanan saltanatını, tutunmak için ne tür çarelere başvurduğunu, kısaca göreceğiz. Özel olmayan bir bilgi, değiştirilen seçim sistemi ve bunun 1946'da Halk Partisi eliyle uygulanışı aynen aşağıdaki gibi olmuş:

> "Bizim kanaatimiz şudur ki İnönü, İspanya diktatörü Franko gibi harpten sonra da totaliter rejimini devam ettirebileceğine kanaat getirseydi bunda tereddüt etmeyecek ve ancak müttefikler tarafından terk edilmek korkusu ile diktatörlükten vazgeçecek idi.
>
> Bu görüşümüz kuvvetini, İnönü'nün, kuruluşundan devrilişine kadar DP ile giriştiği kin dolu münasebetler (daha ileride göreceğiz) silsilesinde bulmaktadır. (...)
>
> Hülâsa, seçimler muhalefetin şiddetli protestolarına rağmen birçok yerlerde, her iki taraftan bir hayli kimsenin yaralanmasına sebep olan kavga ve gürültüler arasında yapıldı. Önceden tahmin edildiği gibi parlamentoda sandalyelerin büyük bir ekseriyetini iktidar partisi kazandı. Fakat muhalefetin iddialarını teyid etmek için ibraz ettiği delillere göre bu zafer, birkaç büyük şehir müstesna, hükûmetin baskısı, memurların tehdidi ve hatta her türlü tarafsız kontrolden uzak parti vazifelilerinin seçim sandıklarını açarak oyları değiştirmesi sayesinde kazanılmıştı. Seçimlerde hile ve sahtekârlık yapıldığına o kadar inanılmıştır ki, muhalefet çevrelerinde İnönü'ye 'Rey hırsızı' adı takıldı."

Bir garip kural işlemiş ki akılla izah ve müdafaası nasıl yapılır, bilemiyoruz: *Seçmen, oyunu açıktan veriyor; sayım gizli yapıldıktan hemen sonra oylar yakılarak imha ediliyor.* Bu durumun doğurduğu şüpheler sahiplerini yakar; itirazlar nafile. İşte bu dâhiyane yöntem ile başarılan 1946 erken seçimi, Meclise milletvekili sayısı olarak şöyle yansımış: CHP 396, DP 62, Bağımsızlar 17. Yine CHP iktidar... Fakat İnönü tarafından sarfedildiği rivayet edilen bir söz var ki tarihe geçmiştir. İlgili kitaptan o sözü içeren paragrafı takdim ediyoruz:

> "Israrla yayılan şayialara göre, Reisicumhur seçim gecesini yakın dostlarıyla birlikte geçirdiği Çankaya Köşkünde, peyderpey seçim haberleri geldikçe, partizanca yapılmış seçim neticelerini heyecanla takip ediyordu. CHP Ankara adaylarının, seçimi Demokratların lehine kaybettiklerini bildiren üzücü haber gelince İnönü sarsıldı; oturduğu yerden kalkarak pırıl pırıl aydınlık şehri seyretmek için pencereye doğru yürüdü. Tarihin bize naklettiği gibi, ölümünden evvel, 'Ne yazık ki, Roma benimle büyük bir sanatkâr kaybediyor!' diye hayıflanan Neron edasıyla, duyduğu acı ve ızdırabı şu tarihî sözlerle ifade etti: 'Nankör millet!'..." (A. F. Başgil, *a. g. e. s.* 55–58)

Taraftarları, İsmet Paşa'yı çok partili demokratik sisteme geçtiği için alkışsız bırakmaz, haklıdırlar; ama bir de zamanın zaruri kıldığı adımları atmamak kabil değildi; bu da unutulmamalı! 14 Mayısı 1950 seçimi, tam bir Demokrat Parti zaferiydi ve İsmet Paşa efsanesinin de acı âkıbetiydi. Seçim sonuçları, hem Millî Şef için ağır yıkım; hem de onu yüceltenler için derin su-

kut-ı hayal. Demokrat Parti'nin kazandığı 416 milletvekiline karşılık Cumhuriyet Halk Partisi 67 milletvekili çıkarabilmiş.

Halk Partisi özel şartların yaşandığı olağanüstü bir dönemin mahsulüdür ve kurucusu Gazi Mustafa Kemal Paşa idi. İsmet Paşa, aralarında geçmiş olumsuz hatıralar var idiyse de önemsenmeden, Atatürk'ün yadigârı sayılmıştı. İsmet Paşa hem kendi şanını kullandı hem de Atatürk'ü; ama bir yere kadar geldi; sonra halk, Halk Partisi'nin noksanlarının farkına vardı. 1948'deki şaibeli seçimlerden sonra DP'nin önünü kesmek için değiştirmiş olduğu Seçim Kanunu 1950'de kendisinin iktidardan uzaklaşmasına sebep oldu. Demokrat Partililerin sesini uzaktan duyup mest olan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, 14 Mayıs 1950 tarihi itibariyle sesi, kulaklarının dibinde hissetmeye başladılar. Tercihler, vaadlere inanmakla yapılmıştı; acaba gerçekle vaad bağdaşacak mı? Kendi gözlem ve tahlillerimizi değil, bu mevzu üzerine de yukarıda alıntılar yaptığımız kitabı konuşturacağız.

Demokrat Parti iktidarının aldığı üç karar

"İktidara gelişinden bu yana DP iktidarının aldığı üç karar, takip ettiği bu yeni istikameti ortaya koymaktadır.

İlk karar ezanla ilgili karardır. Hatırlanacağı gibi, Atatürk hayatta iken çıkarılan bir kanuna göre müezzinler, ezanı Türkçe okumaya mecbur idiler. DP iktidarı bu kanunu kaldırarak ezan Türkçe mi yoksa İslâm ananesine göre Arapça mı okunsun, maddesinde karar vermeyi din adamlarının salâhiyetine bıraktı. İkinci karar dinî tedrisatı ilgilendiriyordu. Yine hatırlanacağı gibi laiklik adına din öğretim ve eğitimi, umumî ve hususî tedrisatın bütün derecelerinde kaldırılmıştı. Dinî eğitim ve öğretim, ilko-

kulda dördüncü sınıftan itibaren ihtiyarî, yani çocuğun anne ve babasının isteğine bağlı olarak yeniden ihdas edildi.

Üçüncü karar da, İnönü devrinde değiştirilen ve o şekilde tatbik edilen Anayasa'nın anlaşılmaz metni ile ilgili idi. Anayasa metni ilk kaleme alındığı zamanki haline getirildi.

Milletin büyük bir ekseriyeti tarafından memnuniyetle karşılanan bu kararlar, Demokratları Atatürk'ün eserini yok etmek istemekle itham eden, onlara gericilik damgası vuran ve bununla büyük gürültüler çıkaran Halk Partililer arasında bir protesto fırtınası kopardı."(s.75-76)

Demokrat Parti Hükûmeti, müsbet icraatlar da yapmıştır; büyük vatandaş kitlesi nazarında dinî konuda alınan yollar hayırlı ve faydalı sayılmıştır. Kısa kısa, faydalı sayılan icraatlar anılacak, yine rehberimiz Ali Fuat Başgil, yani onun kitabı olacak:

"Allah Türkiye'yi âdeta bir ziraat memleketi olarak yaratmışa benziyor. Nüfusun çok büyük bir kısmını ziraatla uğraşan köylüler teşkil ettiği halde en fazla ihmal edilen, bunlar olmuştur. Daha uzağa gitmeğe lüzum yok; elli seneden bu yana gelip geçen rejimler, hükûmetler ve partiler, memleketin ekseriyetini temsil ve üstelik milletin can damarını teşkil etmesine rağmen bu sınıfın kaderi üzerine ciddi bir şekilde hiç eğilmemişlerdir." (s.82.)

Tabiî ki, bu yazının devamı bilhassa Menderes'in, köylülere-köylere götürdüğü hizmetleri hatırlatıyor. Kısa zaman içinde *barajlar ve büyük limanlar* inşa edilmiş, köylülerin iş-aş imkânı artırılmış. Önceleri isimleri okul kitaplarında ezberletilen 7-8 adet bez ve

şeker fabrikalarına birçoğu eklenerek şehirlerde yaşayan nüfusun bir bölümüne ekmek kapısı olmuş; köylü ürününü şehirlere indirme imkânı bulmuş, Halk Partisi'nin iktidar dönemiyle mukayese edilemeyecek derecede refah artışı sağlanmış. Üniversite dâhil her derecede okul açılması hız kazanmış, değişim o kadar ani ve süratli yapılmakta imiş ki insanların gözü, başka bir şeylere bakma fırsatı bulamıyormuş. Abartılı bir ifade, fakat biraz da doğru. Yalnız, verdiğimiz birkaç müsbet numune vatandaşın memnuniyetiyle sınırlı kalmamış, iktidarın dahi başını döndürmüş, aşırı güven duygusunun sevki ile yapılan hareketlerde, doğruları yanlışlar takip etmiş. Yine kendimiz susup, rahmetli Profesör'ün anlattıklarından nakiller sunacağız; bunlar Demokrat Parti'nin kendi geçeceği yola, kendi eliyle döşediği mayınlar olacak:

İktidar Partisi, en yukarıdaki birkaç idarecinin veya kaptan şoförün vitesi boşa almasıyla kontrolden çıkan bir vasıta manzarası vermekte gecikmemiş; ama son ana kadar aşağıdaki uçurumu gören de olmamış. Önce, parti kendi içinde fokurdamaya başlamış, bölünme meydana gelmiş; bundan dahi nedense ders alınmamış. Sevilen Başvekil Adnan Menderes, bastığı dalı kesen oduncu misali büyük hatalara sürüklenmiş; her yeni icraatın peşinden hatalar hataları davet etmiş. 84 şubeye ulaşan Türk Milliyetçiler Derneği'nin sudan sebeple kapatılması kendisini destekleyen aydın kesimle ipleri koparmış; bazı gazetecilerin cezalandırılması muhalif kitlelerin artmasını sağlamış, aldırılmamış. Milliyetçi ve muhafazakâr seçmenleri safında toplamaya aday Osman Bölükbaşı'nın Millet Partisi kapatılmış; yerine kurulan Cumhuriyetçi Millet Partisi devamlı dayağını yemiş; O'na oy veren Kırşehir İli ilçe yapılıp Nevşehir'e bağlanarak cezalandırılmış. Bundan

seçmenlerin canı yanmış, fakat hükûmet fark etmemiş aleyhindeki gelişmeleri. Bir tek Cumhuriyet Halk Partisi'nin sert muhalefeti yıpratılmasına yetmemiş; bir de kendi yakınlarından türettiği rakiplerle hükûmet iyice sıkıştırılmış ve bocalamış. En kötüsü, kötü ihtimaller hiç umursanmamış, alışılmış yolda doludizgin yürünmüş.

Menderes, imar faaliyetlerinde, sadece ondan doğacak müsbet neticeleri düşünerek şevklenmiş, aksiliklerin hesabını aklına bile getirmemiş. Bilhassa İstanbul şantiyeye döndürülmüş, Başbakan, bir Şantiye Şefi gibi daima inşaat mahallinde görünerek büyük hizmet adamı olduğunu anlatmaya çalışmış; fakat istimlâk bedellerinin ödenmemesi ile canı fena halde yanacak insanların feryatlarından kopacak tufanı hesaba katmamış.

Reisicumhur Celâl Bayar, fazla göz önünde bulunmuyor; Adnan Menderes daima gündemde; atılan taşlar da güller de ona değiyor. Olumsuz hareketlerin yoğunluk kazanması, halkın bunu algılaması kısa zamanda olmuyor; iletişim ve ulaşım o zamanki şartları içinde işlevini çabuk yerine getiremiyordu. İsmet İnönü'nün mahir yıpratıcılığı bile halkta geç yankı buluyor.

1954'te yapılan olağan seçim de oldukça cesaret artırıcı idi: Demokrat Parti aldığı 5.151.550 oy ile (% 57.61) 504 milletvekili kazanmıştı; CHP ise 3.161.696 oy ile (% 35.36) 31 milletvekiline düşmüştü. Cumhuriyetçi Millet Partisi ise 434.085 oy ile (% 4.85) 5 milletvekili alabilmişti. Bu sonuç Menderes'e, yıkılmazlık duygusu vermiş, yaptıklarının doğru olduğundan şüphesi var idiyse de kalmamış, ileri adımlarını daha cesaretle atmış.

Bütün devlet yöneticileri için şanslar ve şanssızlıklar vardır! Menderes Hükûmeti, kıtlıkla boğuşan milletin sevgisinden derdine çare bulamamanın çaresizliğine düşmüş. Prof. Ali Fuat Başgil'in sıkıntılı günleri anlatımı şöyle:

"Zirai sahadaki kriz ihracatın durmasına sebep oldu; bu da tediye (ödeme) ve mübadele (değiş tokuş) muvazenesinde (dengesinde) yarattığı aksaklıklar dolayısiyle, ithalatın birdenbire yavaşlaması neticesini doğurdu. Merkez Bankası döviz yokluğundan birçok yabancı alacaklının talebini karşılayamıyordu. Krizin süratle gelişmesi, piyasayı tamamen bozmakta gecikmedi. Devlet yatırımlarının inkitaa (kesintiye) uğraması ve böylece işsizliğin artması tehlikesi, işte bu durumdan ileri geliyordu.

Birkaç sene önce, tatbike başlanan liberal sistem yerini tahsis sistemine bıraktı ve ithalât zaruri ihtiyaç maddelerine inhisar ettirildi. O derece ki, iç piyasada ilâç kadar zaruri olan maddeler bile bulunamaz oldu. Senelerce herkes kahveden mahrum yaşadı ve meselâ, aspirin karaborsaya düştü. Durum İkinci Dünya Harbi boyunca 1940–1944 yılları arasında Türkiye'nin gördüğü çok sıkıntılı yılların ağırlığını geride bırakıyordu. Memleketin taze mahsüllerini yemeğe alışmış olan halk, A.B. Devletlerinden buğday ve dondurulmuş et, tavuk ithal edilmeye başlandığını görünce büyük bir sukut-ı hayale uğradı.

Bu üzücü duruma bir çare bulacağı yerde Başvekil Adnan Menderes İstanbul, Ankara gibi büyük şehirlerin dev çapında imarına girişti. Amme menfaatine olduğunu iddia ederek ve icabında baskı kullanmaktan da çekinmeyerek büyük çapta istimlâkler yaptı. Bu istimlâkler yapılırken hiçbir şekilde karşılık ödenmiyor; hattâ mal sahibine ihtarda bulunulmuyor ve ekseriya 24 saat içinde gayrimenkul yıkılıp indiriliyordu. Mülk sahipleri gel-

dikleri zaman evlerinin yahut dükkânlarının yıkılmış olduğunu görüyorlardı. Buna misal olarak, sabahleyin işine gitmek için evinden çıkan bir aile babasının akşam dönünce, enkaz hemen kaldırılıp temizlendiğinden, evini yerinde bulamadığı söylenmekte idi. İstimlâklarda bu yıkma süratini ima için halk 'Menderes Fırtınası' diyordu. (A.F.Başgil, *a.g.e.* s.100 -102.)

Siyasi rakip birden fazla olmasa, sadece İsmet İnönü meydanda görünse de, böylesini geniş bir gedikten öyle bir yıkım ekibiyle saldırır ki, iktidarın aklı durur! Nitekim muhalefet basına uygulanan sansürü "Fısıltı Gazetesi" ile bertaraf etmiş; ölçüsüzce verilen açıkları ölçüsüzce doldurmakta gecikmemiş; iktidara vurdukça tozutmuştur.

Adnan Menderes'e, sempatik duruşu, müşfik görünüşü, insan yerine konduğunu fark eden halka anlayacağı dil ile hitap edişi çok şey kazandırmıştı. Şahsî hataları kötü yönde tabiî şartlarla da desteklenen iktidar puan kaybetmeye başlamış, bu durum muhalefeti sevindirmişti.

Bir halk kahramanına yapılanlar

Siyasî hayatı boyunca, aldığı oylar mecliste ağırlık kazanmasına yetmeyen Osman Bölükbaşı, halkın sevgilisi olmuştu. Sandığa, Bölükbaşı sevgisiyle gidenlerin büyük bir kısmı, oy pusulasını mühürlerken onu unutuyordu; ama ona yapılan zulme de rıza göstermiyordu. Hükûmet, eften püften gerekçelerle babacan Bölükbaşı'na ağır cezalar veriyor, bu durum vatandaşın kalbini yaralıyordu. Menderes Hükûmeti işi öyle ileri götürdü ki yukarıda da belirttiğimiz gibi, Osman Bölükbaşı'nın memleketi olup, siyaseten onu destekleyen

Kırşehir İli'ni ilçe mevkiine indirdi. Yine 1950'de DP'ye oy vermeyen Abana ilçesi de 29 Aralık 1953'de çıkarılan bir kanunla köy yapıldı. Basın Yasası'nın değiştirilmesi suretiyle, yayın yoluyla ve radyo ile işlenecek bazı yeni cürümler getirildi ve bunlar ağır yaptırımlara bağlandı. Bu ve bunlar gibi, farklı sahalarda hoş olmayan icraatlar, vatandaş kitlesinde Demokrat Parti aleyhine sert rüzgârların esmesine sebep oluyordu. Kendisinden, bazı meseleler yüzünden orduyu soğutan iktidar, halkı da soğutunca tutunacak dalları kalmamış gibi oldu. Mecliste Tahkikat Komisyo'nunun kurulması bardağı taşıran son damla oldu.

Öncekinin kötü oluşu sonrakinin de kötü olmasını meşru göstermez. Tebarüz ettirilmeye çalışılan, Demokrat Parti iktidarının sınıf sınıf bütün kitleleri rahatsız eden tavır ve hareketleridir. Meselâ bir *'Vatan Cepheleri'* meselesi var ki, bunu mazur göstermek için, Halk Partisi'nin *'Halk Evleri'* üzerindeki otoritesi emsal gösterilemez. Birinin hatası diğerinin hatasını örtemez, örtememiştir de.

Söz "Vatan Cephesi"nden açılmışken bunun ne kadar suistimal edilmiş olduğunun bir örneğini başımızdan geçen ile verelim: Türk milliyetçileri, 19 Mayıs 1944'de meşhur gençlik olayları sebebiyle milliyetçiler aleyhine konuşma yapan İnönü'nün partisine karşıydılar. Aynı şekilde 84 şubeli Türk Milliyetçiler Derneğini kapattırması sebebiyle DP'ye de sıcak bakmıyorlardı. Ama ihtilale yol açacak olan öğrenci hareketlerini de tasvip etmemekteydiler.

Kim ve Damat Metin Toker'in yazdığı *Akis* Dergileri DP'yi yıpratmakta çok etkili idiler. 1960 Hareketi'nin ayak sesleri olan 27-28 Nisan öğrenci olayları sırasında, DP'nin Ankara İl Başkanı Mehmet Akın, aynı zamanda Sümerbank Genel Müdürü idi; haftalık siyasi

bir derginin çıkarılması için Türk Ocaklarına mensup bir kısım aydınla temasa geçti. Derginin yazılarına müdahale etmeyecekler; finansmanını yapacaklardı. Ancak partiye bunun izahını yapabilmeleri için de DP'ye bir kısım aydının kayıtlı olmasını istediler. Profesör ve üniversite öğrencilerinin adlarının bulunduğu kırk kişilik listeyi imzalattılar. Bir de ne görülsün? Aynı akşam "Vatan Cephesine Geçen Münevverler" takdimi ile isimler Ankara Radyosu'nda tekrar tekrar okunmasın mı? Böylece mal bulmuş mağribi gibi bu üçkâğıtçılığa sarılmalarıyla başında yalnız kalmış oldular.

İsmet İnönü seçim yenilgisinin ardından *'Nankör millet'* demiş; Menderes de peşinden akan sevgi seline bakarak, *'Bütün bir millet arkamdan geliyor;'* demiş ve ikisi de yanlış konuşmaktan başka bir şey yapmamıştı. Biri, o *'nankör millet'*in oylarıyla tekrar iktidar oldu; diğeri idam sehpasına giderken arkasında halktan bir kişiyi dahi göremedi.

Şimdi, ihtilâlin yaklaşan, kulaklarımızın dibine kadar gelen ayak seslerini dinlemeye, o sıralar Amerika'da bulunan Albay Dündar Seyhan'ın anlatışıyla, devam edelim:

İhtilâl'in günü ve saati tesbit edilmiştir

"Karar: 27 Mayıs 1960 sabahı saat 3'de harekete geçilecektir.

Memleketteki son olayları gerek gazetelerden, gerekse Amerikan televizyonundan dikkatle izlediğimiz için önümüzdeki günlerin gebe olduğunu kestirmiyor değildik. Yakında bir şeyler olacaktı. (...)

27 Mayıs gecesi, Shorem Oteli'nde Türk Elçiliği Maliye Müşaviri Memduh Aytür'ün (Plânlama Teşkilâtı Müs-

teşarı) verdiği kokteyl parti, her zamanki gibi çekişmeli geçmişti.

O gün sabahleyin, saat tam 6'da, telefonun ısrarlı çalışı ile uyandım. Deniz Kur. Alb. Sezai Orkunt, memlekette ihtilâl olduğunu ve başarı ile sonuçlandırıldığını bildiriyordu.

Yıllarca ulaşmayı tek gaye bildiğim ve inandığım büyük günü, gözlerim kapanmadan idrak ediyordum. O gün, bir insanın hayatında erişebileceği, en büyük saadeti tatmıştım. Artık Türkiye'nin çilesi, dolmuştu." (...)

27 Mayıs'ın aydın kafalarda kökleştirdiği inanç birliğini, bugün artık hangi kuvvet, yerinden söküp atmak gücünü, kendinde görebilmektedir?

Temelini, Atatürk'ün ilkelerine dayayan ilerici aydın kafaların, 27 Mayıs ihtilâliyle eriştiği fikir sistemi, eninde sonunda hedefe ulaşmaya azimli ve kararlıdır. (...)

Türk aydını, milleti yüzyıllar boyu insafsızca sömüren mütegallibenin kökünü kazımaya, ortaçağdan devreden derebeylik kalıntılarını temizlemeye, kararlıdır. (...)

"27 Mayıs'ta koskoca bir vatan yerinden oynadı. Atatürk, Anıt – Kabir'den kalkarak büyük haşmetiyle yeniden Türk milletinin başına dikiliyor.

1960'da Atatürk... Türk milleti, tarihinin hiçbir devrinde bu derece büyük bir ilâhî lûtfa erişmedi. Evet, 27 Mayıs ihtilâli Atatürk'ün, 22 yıl sonra dirilerek, Türkiye'nin kaderini, yeniden eline alışıydı...

Mustafa Kemal, büyük zaferi kazandığı günlerde dahi, Türk milleti tarafından böyle kucaklanmadı. O günlerde Türkiye'nin Büyük Millet Meclisi'nde bile "Yunanlıları memleketten koğduk, haklarından geldik; ama Mustafa Kemal'in hakkından nasıl geleceğiz?" diyebilen, dibinden koparılası diller vardı.

Milletlerin tarihinde zaman zaman çok önemli büyük olaylar geçer. 27 Mayıs 1960 da, 1071'de Anadolu'ya giren Türklerin tarihinde, bir talih güneşinin parlamasıdır. (...)

Yine beylerbeyinin kölesi, yine mutasarrıfın uşağı, yine ağanın ırgatı, yine saltanatın kulu değil miydi? (...)

27 Mayıs, Atatürk'lerin zaferi ve Türklerin eline yüzyıllar boyu aradığı fırsatın, geçivermesiydi.

Bu fırsat, kaçırılan bir kuş gibi uçup gitmiş midir? Ben onu bilmem. Fikir getiren ihtilâller, hiçbir zaman hedeflerine ulaşmadıkça sönmüş ve erimiş olamazlar. Çok nadir; ihtilâlleri, ihtilâli gerçekleştiren ilk kadrolar hedefine ulaştırabilmiştir. 27 Mayıs bir Kabakçı, bir Patrona isyanı değildir." (Dündar Seyhan, *Gölgedeki Adam*, muhtelif sayfalar).

İfadelerin samimiyetinden şüphe edilmez; üzerinde yorum a hacet bırakmayacak kadar açık. Memleketin, bir 'Kurtuluş Savaşı'nı başarıyla gerçekleştirdiği kanaatl kati olan Dündar Seyhan, duygularını böyle paylaşıyor. Kendi zaviyesinden haklı olduğuna en ufak bir şüphesi yok, zaten hareketin adına da 'Beyaz İhtilâl' demiş. Ona göre, milletin önüne beyaz bir sayfa açılmıştır; kendisi de millet de görecek o sayfalara ihtilâlcilerin neler yazacağını!

SADİ KOÇAŞ:

Kurmay Albay rütbesinde iken 1961'de emekliye ayrılıp, bir yıl sonra Cumhurbaşkanı tarafından Kontenjan Senatörü seçilen Sadi Koçaş'ı dinleyeceğiz. Sonraları milletvekili olup, Başbakan Yardımcılığı görevi de yapmış olan bu eski asker, *anılarını* uzunca anlatmış. Bellibaşlı noktaları tesbit edip, oralardan pasajlar seçeceğiz. Aşağı yukarı, bir genel kanaat olarak bütün subayların paylaştığı tavizsiz Atatürkçülük, Koçaş'ın satırlarında dipdiri yerini almaktadır. İhtilâl sebepleri birkaç kalemdir ve içlerinde, ister öne çıkarılsın ister geride gösterilsin en mühimmi, devrimlerden sapılıyor kanaatinin, askerlerin beynine yerleşmiş olması. 1960'a yakın senelerde, orduda belli rütbelere gelenler, yaşları icabı, kendilerini Atatürk'ün Cumhuriyeti ve devrimleri emanet ettiği gençlik saymaktadırlar; işte devrimler ve konuya ait birkaç cümle:

"Atatürk Devrimleri, hiçbir liderin 15 yıllık iktidarı dönemine sığdırılması mümkün olmayan, gerçekten önemli, radikal (bu gün birçoklarının inkâra yeltenmesine rağmen) her biri ülkenin veya toplumun bir başka yönden yücelmesini sağlayan işlerdi.

Saltanatın kaldırılması (1923)
Cumhuriyetin ilânı (1923)
Hilâfetin kaldırılması,
Tevhid-i tedrisat "eğitimde birlik" kanunun kabulü,
Şer'iye mahkemelerinin kaldırılması,
Âşâr'ın kaldırılması,
Tekke ve zaviyelerin kapatılması,
Kıyafet kanununun kabulü,
Uluslararası takvim ve saatin kabulü,

Medenî kanunun kabulü,
Hutbelerin Türkçe okunması,
Uluslararası rakamların kabulü,
Lâtin harflerinin kabulü,
Millet mekteplerinin açılması,
Kur'an-ı Kerim, Ezan ve Kametin Türkçe okunması,
Lâkap ve unvanların kaldırılması,
Uluslararası hafta tatili olan Cuma gününün kabulü (1:.c. s. 130)
Medeni kanunun evlenme hükmünün değiştirilmesi,
Soyadı kanununun kabulü,
Dil devrimi ve Türk Dil Kurumunun kurulması,
Türk tarihinin doğru olarak tesbiti için Türk Tarih Kurumunun kurulması.
Bu devrimler, hele bizim gibi toplumlarda, öyle 5–10 yıl içinde değil, uzun dönemlerde bile başarılacak şeyler değildir."

Atatürk'e hayranlıkta ölçü, onun yaptıklarına sahip çıkıp, yapmak istediklerini gerçekleştirmeye çalışmak se eğer; kahir ekseriyetiyle ordu mensupları, bu hususta başı çeker. İhtilâl'in sebeplerinden biri olarak gösterilen, devrimlerden verilen tavizlerdi. Gerçi, askerin bir kesimi İsmet Paşa'ya karşı da ihtilâli düşünmüştü, lâkin arzuları şiddetli değildi. Hâlbuki mesele Atatürk sevgisi ile izah edilecekse, paralardan, pullardan onun resimlerini kaldırıp, kendi resimlerini koyan, açıkçası kendini onun yerine ikame eden İsmet Paşa hiç affedilmemeli idi. Dündar Taşer'in sözlerini hatırlayalım: *"Askerler indinde tek ölçü, askerliktir. Bugünün vekili, başvekili olan kimse dün, asteğmendi; yarın da asteğmendir."*; İsmet Paşa'ya bu mantıkla bakıldığını anlamamız gerek, yoksa işin içinden çıkamayız.

Sadi Koçaş'ın temas ettiği meselelerden biri de orduda yapılması düşünülen temizlik, daha kibar deyim kullanırsak gençleştirmeydi. Bu konu da yeni değil. Osmanlı Devleti son zamanlarında yoğun biçimde yaşamış bu sancıyı; nihayet Enver Paşa Harbiye Nazırı olduğunda 33 yaşında bir paşaydı ve bir hayli yaşlı subayı emekli etmişti. O sıralar albay rütbesindeki bulunan Mustafa Kemal Bey (Atatürk) de yapılanı takdir etmişti. Sadi Koçaş, 1943 senesinde genç bir subaydır. Alay Komutanı ile sohbet ediyorlar. Komutan onu deşiyor, orduyu genç subayların daha iyi idare edeceği fikrini aşılamaya çalışıyor. Albay şöyle soruyor:

"Bir ordunun başında aynı kişilerin 20 yıldır Genelkurmay Başkanı, Ordu Komutanı olmasını normal mi karşılıyorsun? Dünyada örneği var mı bunun? Neden meselâ Cemal Tural, Necip San gibi genç kurmaylar daha yararlı olabilecekleri makamlara getirilmesinler? Zaten ordunun bütün işlerini görenler onlar değil mi?"

Topçu Albay Nazmi Dora, sorularıyla Üsteğmen Sadi Koçaş'ı bunaltıyor. Bir yere geliyor ki, kendisi kenara çekilip, Alay'ın idaresini, içlerinde muhatabının da bulunduğu küçük rütbeli subaylara bıraksa, her şeyin daha iyi gideceğini bile söylüyor. Herhalde, bu sözlerin amacı, kendisinin işe yaramadığını ifade etmek değil, daha yüksek rütbe ve kademedekilerin lüzumsuzluğunu vurgulamak idi. Gerçi 27 Mayıs 1960'a daha çok seneler var ama askerin zihniyeti iyice şekillenmiş gibidir. İhtilâlin arifesinde çekilen sıkıntıların başında, aralarında bir generalin bulunmayışı gelecek; neredeyse makam rüşvetleriyle birkaç generalin ihtilâlcilere katılması sağlanacaktır. Sadi Koçaş'ın Albay'ın teklifini havsalası almıyor; onu dinleyelim:

"Meselâ ben, tabur komutanı mı olacağım 25 yaşında, üsteğmen rütbemle...

Albay hemen sözümü kesmişti. Bir isim vererek:

"Onun kadar yapamaz mısın tabur komutanlığını?

"Lütfen, Sami'ye düşünceni söyle; demişti.

Güç bir durumda idim.

"Farzedin ki alarm. Batarya, takım komutanı, gözetleme subayı kim olacak o zaman albayım?"

Albay gülüyordu.

"Elbette herkes bu makamlara çıkmayacak. Başarılılar seçilerek, üst makamlara geçecek, ordu gençleşecek, diğerleri, yerlerinde kalacak. Asıl mühim olan, direktif makamlarının gençleşmesidir."

Mevzu derin ve ciddî; boyunu aşacağını düşünen Koçaş, sözle de olsa hiçbir şeye bulaşmadan sıyrılmak düşüncesindedir. Hatta dinlediklerinin altında ezilmektedir, Albay uzatmaktadır. Teşkilât kurulmuş, ihtilâl hazırlığı kararı alınmış, iktidarda bulunan İsmet İnönü; ama hareket, onun partisine karşı! Sohbete bir virgül yahut nokta konunca, Sadi Koçaş fikrini açıkça beyan etmektedir:

Hiç konuşmamış olalım...

"Albayım" dedim. "Eğer bir sakıncası yoksa sorabilir miyim? (üç subayın adını vererek) ... da teşkilâtınıza dâhil mi?"

Albayın bir an şaşırdığını, tereddüt ettiğini görmemek mümkün değildi. Ama tecrübeli insandı. Ve bir kez ok yaydan çıkmıştı. Geri alamazdı söylediklerini,

"Benim seninle konuşacağımı biliyorlardı. Onun için söylemiş olacaklar sana her halde. Evet dâhiller."

"Hayır albayım, dedim. Kimse, hiç bir şey söylemedi bana. Ben kendim anladım. Bir sorum daha olacak? ... da dâhil mi teşkilâtınıza?"

" Evet dâhil."

"Sayın albayım," dedim. "Bana güvendiğiniz için teşekkür ederim. Ancak, bu konuyu sizinle hiç konuşmamış olalım."

Üsteğmen'in, Albay'ı reddi zordur; ama teklifin makul olduğuna, kendisinin bekleneni verebileceğine inancı yoktur; anlatılana göre Albay'ın çabası da boşadır. Uzakta durmayı tercih ettiğini, nazik bir dille anlatmaya çalışır:

Şeref sözü

"Arzetmiştim Albayım. Size şeref sözü veriyorum. Konuştuklarımızı burada unutacağım. Kellemi veririm; sırrınızı vermem kimseye. Fakat bir kanımı daha söylemek istiyorum size; ayrılmadan evvel. Eğer teşkilâtınız, gerçekten bir şeyler yapmak istiyorsa, bu düzeye kadar inmeyin. Hem de özellikle alacağınız kişileri iyi seçin..."

"Ben bu işin karşısındayım, ben bu şekilde çalışmak için yetiştirmedim kendimi, demiştin. Ne oldu ki, sonradan böyle bir harekâtın öncüsü oldun?" diye sorunca gülmüş ve:

"Öncüsü değildim. Sadece bir üyesi idim. Şartlar, 1943 yılına göre bir hayli değişmişti. Tabiî ben de 1943'lerin üsteğmeni değildim. 1956 ve 59'larda, demekle yetinmiştim."

İkinci red...

Aradan yıllar geçti. 1948 yılında, Harp Akademisi'nde okurken, hocamız kurmay Yarbay Necip San, bir gün Yıldız Sarayı'nın bahçesinde karşılaşınca:

"Neden Albay Nazmi Dora'ya olumsuz cevap vermiştin Koçaş?" diye sorduğu zaman bocalamıştım birden. Ama hemen hatırladım ki, o zaman Erzurum'da bulunan Necip Bey'den de bahsetmişti Albay Dora. Aynı sebepleri sayın San'a da anlattım. Bir şey söylemedi.

Teferruatlı biçimde sergilenen konuşmalar, ihtilâl hazırlığı üzerinedir; fakat yıllar içinde bir şey yapılabilmiş değil. Konumuzla fazla alâkası olmayan süreç görmezden gelinip, 27 Mayıs İhtilâli günlerine atlıyoruz. Aynı şahıs anlatmaya devam ediyor:

27 Mayıs

"27 Mayıs 1960'dan evvelki 4–5 yıl, özellikle 4–5 ay, Türkiye'de çok partili demokrasinin müsamahalı havasının istismar edile edile demokrasinin ve anayasa düzeninin yıkılmak üzere olduğu bir dönemdir. Bu yüzden bu harekâtın da bir hedefi, Demokrasi'yi kurtarmaktı."

Bir askerin anlatışında görülen mantık dokusunu kavramak, sivil için zor olmalı. '*Demokrasinin müsamahalı havasının istismar*' edilişinden ve '*Demokrasi'yi kurtarmaktan*' bahsediyor. Milletin demokratik bir sistem içinde işbaşına getirdiği hükûmet alaşağı edilerek '*Demokrasi'yi kurtarmak.*' Yüksek rütbeli bir asker ve Başbakan Yardımcılığına kadar gelmiş bir sivil boşa konuşmuş olamaz. Kendilerine kızmıyor, anlayamadığımız hususlarda kafa yormaya, ihtilâl yapma zaruretinin nereden doğduğunu anlamaya çalışıyoruz. Bize yardımcı olması gereken anlatıcının kendisidir; ona dönüyoruz:

"Aynı dönem, Türkiye'nin ekonomik bakımdan iflâsın kapısında olduğu bir dönemdir. Bu bakımdan bir diğer gayesi de, devleti ekonomik çöküntüden ve iflâstan kurtarmaktı."

Bir ihtilâlin bir memleketi, ekonomik yönden onlarca yıl geriye götürdüğü gerçeği, galiba o sıralar bilinmiyordu.

"Bu dönem, aynı zamanda, kişisel ve siyasal çıkarlar uğruna Atatürk devrim ve ilkelerinin sakız gibi çiğnendiği, din sömürüsünün alabildiğine ülkeyi sardığı bir karanlık dönemdir. O kadar ki, bu salgın haline getirilen alışkanlıktan, bu kadar badireye rağmen, milleti tam olarak kurtarmak bugün bile mümkün olamamaktadır. Bu yüzden, harekâtın diğer bir hedefi de Atatürk ilkelerini ve lâik cumhuriyeti bir restorasyon hareketinden kurtarmaktı."

Şimdilik ihtilâlcilerin, kendilerini böyle bir harekete sürükleyen sebepleri anlatışlarıyla sınırlı tutmaya çabaladığımız bir fasıl etrafında dolaşıyoruz. Diğer bölümde, hareketin nasıl yürütüldüğü ve başarıya nasıl ulaştırıldığı anlatılacak. Yine kalem ihtilâlcilerin ellerinde ve biz onları okuyor olacağız. Bilindiği üzere, bir diğer ve belki de en önemli konu, ayrılık rüzgârlarının kırdığı dallar, gözler önüne serilecek. İhtilâlciler için gerekçeler birbirinin benzeri, çok yerde aynı; fakat bozuşma sebepleri farklı takdim edilecek. Bir başka kişinin, başka türlü anlatışıyla devam ediyoruz...

AVNİ ELEVLİ:

"Eski emekli kurmay albaylardan ve akademiden hocam olan Necip San, bir gün bir gazetede yaptığı 13 Kasım 1960 ile ilgili açıklamasında: "General Muharrem Kızıloğlu, eski bir yeminimize (1939'da görüşmelerine başlanarak 1941'de fiilen kurulan ve gerek kurucu gerekse yöneticilerinden olduğum bir teşkilâtımız vardı. Gayesi: Yurtta demokratik nizam ve sosyal adalet prensipleri içinde, toplumun kalkınmasını sağlamaktı. Bahis konusu yemin, Kızıloğlu arkadaşımızın bu teşkilâta katıldığı zaman yaptığı yemindir;) işaretle sadece ana kararın uygulanmasında, işbirliğini rica etmiştir;" demekle ihtilâl fikri başlangıcını, 1939'a kadar dayamaktadır. "Buna, öp babanın elini" derler işte...

Bence, bu böbürlenerek ve hindi gibi kabararak ileri sürülen iddialar, millet ve memleket menfaatleri ve Atatürk ilkeleriyle bağdaştırılmasına imkân olmayan ve sadece övünme hissiyle ortaya atılmış, tamamen yersiz ve saçma iddialardır. Oysa ki, bu iddiaların millî duygu ve

düşünüşler çerçevesinde ispatına imkân olmadığı gibi kendilerini haklı gösterecek tarafları da yoktur; hele bunu düşünmüş olanlar; asker iseler...

Çünkü çok basit bir olayın doğuşu bile, bir veya birkaç sebebe bağlıdır. En basit tabiat olaylarından tutunuz da en büyük sosyal hadiselere kadar...

Örneğin, bir bölgede deprem oluyorsa, o bölge hudutları içinde ve derinliğinde, arz tabakası yerleşmektedir. Sıcaklık sıfırın altına düşmüşse su donmağa başlar; vs. Bir genç evinden kaçtıysa, ya çok tazyik altındadır veya âşıktır. Bir insan dileniyorsa, herhalde ihtiyaç içindedir veya ruhen hastadır. Bir insan öldüyse muhakkak kaza, hastalık vs. şekilde bir sebebi vardır. Bunlar gibi verilebilecek yüzler, binlerce tabiat ve sosyal hayata ait örnekler şunu açıkça gösterir ki, "Her olay bir illete, bir sebebe dayanır. İlletsiz, sebepsiz olay olmaz; olamaz."

Bu benzetişlerdeki felsefî derinliği görüldükten sonra, yazarın diğer sözleri merakla beklenir herhalde. Araya girme hevesimizi bastırıp, okumaya devam edelim:

"İhtilâller de sosyal bir olay olarak böyledir. Yalnız onlar, bir değil birçok illetlerin (sebeplerin) bir araya gelerek doğurduğu olaylar olup kuvvetini, hızını, bu illetlerin menfi tesirlerinden alır. Tıpkı "*Her tesir kendisine eşit aksi bir tesir yaratır*" fizik kanununa uyarak... Bu aksi tesirler, kamuoyunda birleşerek onu, tümüyle sarmağa veya sarsmağa başlar. Her geçen gün artan olayların, aksi tesirleri toplana toplana, bir çığ gibi büyür ve sonunda, önüne geçilmesine imkân olmayan bir kuvvetle harekete başlar; yani ihtilâl olur!

Şimdi, 27 Mayıs 1960 ihtilâline ait fikir ve hazırlıkların başlangıcını, 1939 ve 1941'e dayıyanları bir kenara bıra-

karak; 1945'e, 1949'a, 1954'e, 1956'ya, 1957'e kadar götürenleri karşımıza alarak; şu sualleri soralım:

"Neden? Niçin? Hangi sebeplerle ve hangi maksatlarla bu tarihlerde ihtilâli düşündünüz ve ihtilâl için hazırlandınız?"

"Bu suallere verilecek cevapların, millî duygulara müstenit (dayanan) makul ve tatminkâr olabileceğini, zannetmiyorum. Çünkü yurt sathını (yüzeyini) bütünü ile kaplıyan ve kamuoyunu bütünüyle saran ve sarsan hoşnutsuzluk ve huzursuzlukların başlangıcının ilk devresi olarak; en samimî ve en cömertçe bir davranışla ancak 1957 yılı sonu veya 1958 yılının başlangıcının kabul edilmesinde, tarihî olaylar muvacehesinde, hemen hemen riyazî bir katiyet (matematik bir kesinlik), bir zaruret vardır."

"1945 yılında, Cumhurbaşkanı bulunan İnönü; Atatürk'ten sonra memlekette en çok sevilen ve sayılan bir insan olmuş ve kendisine *"Millî Şef"* denilmiş; ordu tümü ile ona bağlı ve sadık olarak vazifesi başında bulunmakta. O zaman bir dediği iki olmayan ve her istediğini yapabilecek olan İnönü arzulasaydı diktatörlüğü bile kurabilecek ve memleketi, bu nizam içerisinde istediği gibi idare edebilecekti.

Fakat bu büyük adam böyle yapmadı. 1 Kasım 1945 yılında, Meclis'in açılış konuşmasında: *"Tek eksiğimiz hükümet partisinin karşısında, başka parti bulunmamasıdır. Tek dereceli olmasını istediğimiz 1946 seçiminde millet, çoğunlukla vereceği oylarla gelecekteki iktidarı tayin edecektir;"* demekle ne derece vatanperver ve ne derece demokratik nizamın bu memleket için gerektiğine inandığını çok açık olarak ortaya koymuştur.

Nitekim bu yolda azimle yürüyen *İnönü, Celâl Bayar'ı çağırarak konuştu ve yukarıda belirttiğim gibi hükümet partisine muhalif bir partiyi kurmasını, kendisinden rica*

etti. Böylece, 7 Ocak 1946'da Celâl Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan, Fuat Köprülü'den müteşekkil heyet tarafından, 4 Aralık 1945'de hükümet partisine muhalefet edecek DP kurulmuş oldu.

Bu beyanlar, kurulan Demokrat Parti'nin bir muvazaa partisi olduğunu iddia edenlere hak verdirip, gerçek muhalefet partisinin: 1948 yılında Sadık Aldoğan, Kenan Öner tarafından kurulan ve Mareşal Fevzi Çakmak'ın da içerisinde bulunduğu -şimdi üç ad değiştirdikten sonra ismi MHP olan- Millet Partisi'nin olduğuna mı işaret ediyor? Nitekim 84 şubeli Türk Milliyetçiler Derneği DP döneminde kapatılırken Celal Bayar'a atfedilen, "Sizin CHP'ye karşı olduğunuz konularda ben CHP ile beraberim;" mealindeki söz de bu görüşlerin tasdiki manasına mıdır? Millet Partisi ve onun devamı olanların devamlı baskı altında tutulmaları bu yüzden midir?...

"31 Mayıs 1946'da tek dereceli seçim kanunu da Meclis'te kabul edildi ve 21 Temmuz 1946'da yapılan seçimlerle demokratik nizamın icapları, Türkiye'de ilk defa tatbik edildi. Bu seçimlerde baskı olduğu iddiaları vardır. Bunlar doğrudur; fakat geçiş devresinin tabiî neticesi olarak mütalâa edilmesi gerekmektedir."

Sayın Yazar, kitabının giriş sayfalarında şahsını tanıtma gayretindedir; anlattıklarına göre sarsılmaz bir inançla mücehhez kalbi vardır. Konfüçyüs'ün adaletle ilgili bir cümlesini veriyor, yorumluyor ve benzer şekilde devam ediyor:

"Adalet bir Kutup Yıldızı gibi yerinde durur ve diğer herşey onun etrafında döner."

"Ben bundan, şöyle bir anlam çıkarıyorum: Kutup Yıldızı gibi sabit olan adalet, bildiğimiz adalet değil ilâhi adalettir. Onun etrafında dönen herşey de var olduğunu kabul ettiğimiz, fakat çok defa yok olan ve benim inanmadığım adalettir.

İlâhi adaletin mevcudiyetinden kat'iyen şüphe etmeyiniz. Ona inanınız ve hatta bütün kalbinizle iman ediniz. Çünkü birgün gelecek bu adalet, fiilinizden dolayı sizi ya abat ya da berbat edecektir.

Süleyman dede Mevlûd-i Şerifinde:

Bir kez Allah dese şevk ile lisan,
Dökülür cümle günah misli hazan.
İsm-i pâkin pak olur zikreyleyen;
Her murada erişir Allah diyen

"Bu ne güzel ve ne veciz kıt'a! Ne kadar gerçek ve ne kadar temiz bir sesleniş bu!" (s.12)

Konu asıldır bizim için, ama anlatanlar da her yönleriyle önemli. İhtilâl ile doğrudan ilgisi olmayıp, sadece anlatıcıyı alâkadar eden alıntılarımız da oluyor; bunda güdülen gaye, bizi bilgilendirenlerin mümkün mertebe ruh haliyle ve karakteriyle tanınmasıdır... Avni Elevli, yazdıklariyle ilginç bir kişilik. İsmet Paşa'ya bağlılığı bir şeyh-mürit ilişkisini andırıyor, çağrıştırıyor. Duygular karşılıklı mı tek taraflı mı bunu tam anlamayabiliriz; fakat Sayın Elevli'nin görünen bağlılığı kuvvetli. İşte çok sıkıntılı günlerinde gölgesine sığındığı Paşa ile ilgili bazı sözleri:

"İşte o anda Sayın İnönü'den yardımlarını talep ettim. Lütfettikleri alâka ile bu haksız ve müşkül durumdan kurtuldum. Bu, inandığım ilâhi adaletin teşekkülü ve bü-

tün kalbimle iman ettiğim Ulu Tanrı'nın vasıtalı bir himayesinden başka bir şey değildir. Çünkü İnönü 80 yıllık hayatında, ne olursa olsun hiçbir kişinin şahsî işiyle bu derece uğraşmış insan değildi. Gerçekten uğraşmış olsaydı, memlekete bu kadar büyük hizmet edemezdi.

Memlekete büyük hizmet yapmak arzusunda ve azminde olanlar, size sesleniyorum! Eğer bu emelinizin gerçekleşmesini istiyorsanız siz de İNÖNÜ gibi olunuz!" (s.13)

Talât Aydemir, yargılanması esnasında, Avni Elevli'yi çileden çıkaracak şu cümleyi sarfetmiş:

"Seksen yaşında, tarihî fonksiyonunu yitirmiş bir liderin şahsî kaprisleriyle memleket uçuruma götürülmektedir."

Buna içerleyen, iyi bir mürit rolündeki Beyefendi'nin dediği:

"Hâlbuki bu man..k bilmiyordu ki, İnönü vatana hizmetleriyle granitleşmiş bir kütledir. Ona çarpan parçalanır."

Talât Aydemir ile Adnan Menderes fazlaca hırpalanır yazarın kalemiyle. Yine bir meseleden dolayı kızdığı meslektaşı ile o zamanın Başbakanı için koyduğu teşhisi, kullandığı kelimeleri yadırgayarak aktarıyoruz:

"Gerçekten bütün yurt sathını saran ve orduya da sirayet eden huzursuzluk, en belirli bir şekilde 1958 yılı başından 1959 yılı Eylül ayı arasındaki devrede kendisini göstermiştir. Bundan dolayıdır ki 1959 yılı her ihtilâlcinin göğsünü gere gere, 'Millî duygu ile vatan aşkı ile ve hayatımı aziz vatanımın selâmeti ve demokratik nizamın

gerçekleşmesi için fedaya hazır olarak çalışmağa başladım ve bu uğura baş koydum;' diyebileceği bir devirdir.

Yoksa en ufak bir hadise üzerine birleşelim, ihtilâl yapalım, hükümeti devirelim; diyen kişiler ya vatan hainidirler ya kör kütük cahildirler ya da Talât Aydemir gibi akıl hastasıdırlar. (...)

Talât Aydemir böyle bir deli idi. Gerçekten Adnan Menderes de normal bir insan sayılmazdı. O da başka yönden bir akıl hastası idi. Talât, mevcut hükümetin ufak bir hatası için isyan bayrağını çekmeyi vatanperverlik sayıyor ve bunda haklıyım diyordu. Menderes ise milleti birbirine düşürmüş, kardeş kavgası başlamış, Kızılay meydanında kendisine yuhlar çekilmiş, 'İstifa et' denilmiş; o ise, 'Beni herkes seviyor. Kendime sabık Başvekil dedirtmeyeceğim;' demişti.

Bu iki hasta insandan birisi Adnan Menderes, tedavi görmüş, görmekte; öbürü ise Talât Aydemir, tedavi görmeden başıboş dolaşıyordu."

İnönü'yü müdafaa sadedinde Avni Elevli'nin sözleri:

"1950'de DP iş başına geldiği zaman, İsmet İnönü'yü bütün milletin gözünden düşürmek için bir sürü kendini bilmez, emdiği sütü dahi meçhul kişiler, onun hakkında neler uydurmuş, neler yapmamış ve neler söylememişlerdir ki (!)." (s.38)

Olayların anlatımına, git-gellerle devam ediliyor. İbret alınacak satırlarıyla aynı zatın yazdıklarından demet demet seçmeler yapıp, sunuyoruz:

"1950 yılında ise Türkiye'de, ilk defa ekseriyet sistemiyle bir seçim yapılmış ve seçimi, CHP'nin çıkardığı 52,

MP'nin çıkardığı 1 milletvekiline karşı, DP, 434 milletvekili ile ve büyük bir ekseriyetle kazanmıştır. (CHP'nin getirdiği bu sistemde, diğerinden bir oy fazla alan parti, o il vekillerinin tamamını çıkarıyordu.)

Neticede hiç bir tazyik, baskı ve ard düşünceli hareketlere başvurmayan eski iktidar, 29 Mayıs 1950'de, geniş hürriyetler ve iktisadî sahada liberal bir görüşle çalışacağını açıklayan, yeni DP iktidarına hükümeti, vazife ve salâhiyetleri zevkle devretmiştir. O kadar ki, devrin en büyük kumandanları Sayın İnönü'ye *"Paşam emrindeyiz, fakat bu tecrübesiz ricale hükümeti teslim etmeyiniz;"* dediklerinde İnönü, *"Teşekkür ederim. Sağ olunuz! Millet bizi istemiyor. İsteyinceye kadar muhalefet görevimize devam edeceğiz. Bu devre, gençlerin yetişmesine ve halkın bizi daha iyi anlamasına imkân verecektir. Benim yerleşmesini arzu ettiğim demokratik nizamın icabı da budur;"* demiştir.

1951 yılında mevcut antidemokratik kanunlar tamamen kaldırılmak suretiyle memlekete aşırı bir hürriyet havası getirilmiştir." (s.110 -111)

Batırılamayan Gemi–Türkiye adlı kitabından, lüzumlu gördüğümüz parçaları aldığımız Sayın Avni Elevli, bir İsmet Paşa tutkunu. "Babam İnönü" demekten büyük zevk alıyor, onun kendisine "Oğlum Avni!" deyişinden nasıl haz aldığını da her vesileyle göstermektedir. İsmet Paşa müdafaanamesi mahiyetindeki kitabın mutlaka faydalı tarafları var, lâkin meselelerin tahlilinde esas rol özel duyguların; bunu gözden uzak tutmamak lâzım: Nasıl olsa, matematik duygusuzdur; onun maaşlarla ilgili verdiği rakamlara bakıyoruz. Birçok ihtilâl subayı, çeşitli vesilelerle bahseder askerin yaşadığı maddî sıkıntıdan, bu konuda herkes hemfikir. 27 Mayıs 1960'a giden süreçte, daha önemli sebeplerin

arasına sıkıştırılan yetersiz maaş işini hükümet ciddiye almış olsaydı, belki de başı derde girmezdi! İşte Avni Elevli'nin, ihtilâl öncesi ekonomik durumla ilgili tesbiti:

"Büyük mevkiler dâhil bütün devlet memurları, generaller, profesörler, subaylar tahsillerine ve yaşayış şartlarına ve mevcut hizmet durumlarına kıyasen çok az para alıyorlardı. Bir teğmenin veya 30 lira asli maaşlı bir memurun eline geçen para 183 lira, bir binbaşının veya 70 lira asli maaşlı bir memurun eline geçen para 390 lira, bir generalin veya 125 lira asli maaşlı bir memurun eline geçen ise 750 lira idi.

Buna mukabil özel sektörde çalışan bir amele ayda 400 lira, bir hademe 500 lira, lüks bir gazino veya lokantada çalışan garson ise 1000 liranın üstünde para alıyordu. Bu devrelerde bir evin kirası kasabalarda 100 -150 lira, büyük illerde ise 300 – 400 lira idi." (s.119)

Tesbit edilen rakamlar, tabiî olarak o zamanki hükümeti adil olmamakla itham etmektedir. Subayların alt rütbelerde olanları bir ameleden ve hademeden az maaş alıyormuş. İnönü'den hükümeti devralanlar mı subay maaşlarını düşürdü; yoksa hep öyle mi idi? Bir de şunu diyelim: 1959 senesinde, M.K.E. Kurumu'nda çalışan bir işçinin aylığı 150 lira civarında, oturduğu gecekondunun kirası da 40 lira idi. Mesleği-konumu özel olanların iktisadi durumu iyiydi muhakkak; ama genel bir sıkıntının mevcudiyetini kabul etmek de lâzım:

Avni Elevli'nin renkli tesbit ve yorumları alışıldığı minval üzere devam etmekte. İsmet İnönü ve hükümeti göklere çıkarılırken, ona yan bakanlar, sert çelmelerle yerlere yatırılıyor. İhtilâle, Celâl Bayar, Adnan Men-

deres ve bunlara yakın kimseler sebep olmuştur; asker vatanî görevini yapmak zorunda kalmıştır, kahrolsun kaybedenler!.. Yazardan bunları okuyabiliyoruz, ileride kendisine dönülüp, bilgi ve görüşleriyle değerlendirdiği anlatımlarından istifade edilecek.

TALAT AYDEMİR:

"(...) Bir asker olmam dolayısıyla hiç bir zaman siyasetle uğraşmayı ve sonunda siyasî hayata atılmayı düşünmedim. Yalnız bir kurmay subay olarak memleketin iç ve dış politikasını, daima yakından takip ettim. Memlekette arzu edilen demokrasi idaresinin yerleşmesini, canı gönülden arzu ediyorum. Bunun için askerî düşüncelerimi, bu istikamete tevcih ediyorum. Kuleli Askerî Lisesi'nde tarih hocamız Ali Rıza Bey, diğer lakabıyla "*Barbon*"un tesiri altında kalmıştım. Rahmetli babam, daha küçük yaştan beri beni, devamlı surette bu fikirlerle aşılıyordu. Harbiye hayatım hep böyle geçti. Subay çıkıp hayata atıldığım zaman bu inanışlarım ve görüşlerim, daha ziyade kuvvetlenmeye başladı. Nihayet, tek partili hayattan kurtulup çok partili sisteme geçince, bende memleketin istikbali hakkında, büyük ümitler belirdi. Muhalefetin icra tarzı,

fikirlerime uygun geldiği için daima, her zaman her yerde, fikren destekliyordum. 1950'ye kadar bu ümitlerle avundum. 1950 senesi, memlekete hayırlı istikamet kazandırmıştı. Neticelerini, ağır ağır bekliyordum. Fakat iki sene sonra ümitlerim kırıldı. Başlangıç çok iyi olmakla beraber, seneler geçtikçe, istikamet değişmeye başladı. Bu sıralarda, Harp Akademisi öğrenimini bitirmiş, Genelkurmay Riyasetine tayin edilmiştim. Eylül 1954...

O zamana kadar büyük karargâhlarda çalışmadığım için ordunun, icabında memleketin istikbalini tayin edecek bu en büyük karargâhın çalışma tarzını, gözümde büyütüyordum. Orduya çok bağlı idim. Bir ordunun yükselmesi için ne gerekiyorsa yapmaya hazırdım. Çünkü *bir memleketin ordusu, şerefini muhafaza edip ayakta durmadıkça o memlekette iç ve dış huzur olamaz. O devlet hiç bir sahada yükselemez. Memleket dâhilinde yapılan bütün inkılâplar, orduya dayanarak yapılabilir. Yurt savunmasını, ordu yapar. Hariç devletlere karşı söz hakkımızı, orduya dayanarak kullanabiliriz.* Bu inanç içindeydim. Lâkin görev icabı bu karargâhta bunu anlayan, çok az insana tesadüf ettim. Bir aralık, Bakanlıklar arası çalışmalara katıldım. Burada da en seçkin insanlarla temas ettim. Hiç birisi memleket gayesi ile çalışmıyorlardı. Herkes, günlük işlerini mecburiyet tahtında bitirip kendi hayatını, istikbalde nasıl tanzim edeceğini plânlamakla meşguldü. Kendi kendime karar verdim. Bu memleketin gidişatı, gidişat değildir. Bir münevver olarak, bir kurmay subay olarak ilk önce ordu dâhilinde düşüncelerime yakın düşünen arkadaşlarla işbirliği yapıp iktidarda bulunan partinin, Türk Ordusunu ihmal ederek düşürdüğü bu kötü durumdan kurtarma çarelerinin neler olabileceğini ve ne şekilde hareket edilirse bu vaziyete

bir son verilebileceğini plânlamaya başladım. Bütün düşüncelerimi, bu istikamete yöneltip Genelkurmay başkanlığında zemin yoklayarak arkadaş aramaya başladım. Fikirlerime yatan hemen hemen hiç kimse bulamadığım için ümitsizliğe kapıldım. Sene 1954...

Bu karargâhtaki kurmay subayların hepsi, Akademi tahsillerini eski sistemde ikmal etmişlerdi. Harp Akademilerinin vermiş olduğu baskı altından kurtulamamışlardı. Çünkü o mektep, öyle bir yerdi ki, inandığın fikirlerini savunmana hiç imkân vermez. O baskı altında yetişen subaylar hayatta, İnisiyatiflerini kaybederler. Daima "*Evet efendim*"ci olurlar. Hakikatleri haykırmak istedikleri halde yapamazlar. Daima boyun eğerler. İçlerinde bu halet-i ruhiyeden sıyrılabilen çok az kişiyi, kahraman olarak, gösterirler. Ben hamdolsun askerlik hayatımda, bu ruha bürünmedim. Bunun için de mekteplerde çok kaybettim. Ancak, fazla ileri gitmemek şartıyla bana, Harp Akademilerinde tevcih edilmek istenen hücumları, pasif mukavemetle geçiştirdim. İlk Harp Akademisi tahsilini yani birinci sınıfını, 1949 -1950 senesindeki Harp Akademisi sistemine göre baskı altında okuyarak bitirdim. Kurmay Subay yardımcısı olarak mezun oldum. İkinci defa yine Harp Akademisi'nin ikinci sınıfına, imtihanla girdim. 1953-54 ders yılında Akademi'de okurken, artık o senelerdeki baskı izlerinin yavaş yavaş silinmekte olduğunu gördüm. O zaman şuna inandım. Artık bundan sonra yetişecek kurmay subaylara daha çok güvenebilirdim. Ve onlarla işbirliği yapabildiğimiz takdirde, Ordunun kalkınmasını sağlayabilirdik. İşte Genelkurmay riyasetinde vazife gördüğüm 1954 senesinde, yeni sisteme göre Harb Akademilerinden mezun olmuş, benden başka hiçbir kurmay subay yoktu. İki denizci kurmay subay

müstesna... Belki onun için fikirlerime uygun kurmay subay bulamamıştım; herhalde...

Derken 1954-55 senesi Harb Akademileri mezunlarının ekserisi, Ankara'ya tayin oldular. Bu yeni mezunların, Genelkurmay ve Kara Kuvvetleri Komutanlığına atanmaları için Genelkurmay'da çok çırpındım ve başardım. Çünkü o zaman, eski sistemde yetişmiş kurmay subaylarda şöyle bir zihniyet vardı. Harb Akademilerinden yeni mezun olanları, hiç bir surette bu gibi karargâhlara sokmayalım ve görev vermeyelim. Bu zihniyet, tamamiyle şuradan geliyordu...

1. Genelkurmay Başkanlığında ne kadar az kurmay subay bulunursa, orada bulunan kurmay subaylar, harice daimî veya geçici görevle gitmek şansına, o nisbette fazla sahiptirler.

2. İstedikleri iyi yerlere, kendilerini kolaylıkla tayin ettirebiliyorlardı.

3. En mühimi, yeni sistemde yetişen kurmay subayların yanında, bilgi bakımından zayıf kalmalarıydı. Çünkü yeni yetişen kurmay subaylar, Amerikan doktrinlerine göre yetiştirilmişlerdi. Halen Türk Ordusu, NATO Devletleri orduları içinde görev alıyordu. Hazırlanan bütün plânlar; yeni usullere göre yapılıyordu. Eski Alman doktrinleri yerine, Amerikan doktrinleri konmuştu. Bunları anlayan eski sistemde yetişmiş kurmay subaylardan ancak tekâmül kursu, doktrin kursu görmüş olanlar veya kendi kendini, bu sisteme intibak ettirmeye çalışmış olan kurmay subaylar, Ordu'da başarı gösterebiliyorlardı. (...)

Fakat şahsî menfaatlerin, bu orduya ne kadar kötü lükler tevlit ettiğini (meydana getirdiğini) bilemiyorlar, ileriyi görmüyorlardı. İşte sebeplerini açıkladığım gibi, yeni yetişen kurmay subaylara daha çok güveniyor; onlarda fikirlerime uygun arkadaşlar bulacağıma kanî

oluyordum. İstikametimi şimdi de bu yana yönelttim ve eskiden tanıdığım arkadaşlarla buluştukça, fikirlerimi açmaya başladım. İlk olarak beni bu vadide anlayan ve bana yanaşan o zaman kurmay binbaşı olan Sezai Okan oldu. Ve sırasıyla Kurmay Binbaşı Osman Köksal ve Kurmay Yüzbaşı Adnan Çelikoğlu aramıza katıldılar. Sene 1956...

Birgün artık bu arkadaşlarla tam fikir birliğine varacağıma kanaat getirdiğim için bir toplantı yapılmasını teklif ettim. Eylül 1956...

Sezai Okan'ın Yenişehir'deki evinde toplanılması için, karar aldık. Bir Cumartesi günü öğleden sonra ben, Sezai Okan, Osman Köksal randevumuza sadık kalarak geldik. Fakat Adnan Çelikoğlu, işi olduğundan gelememişti. Fakat alınacak karar için Sezai Okan'a vekâlet vermişti. Sezai'lerin evinde üçümüz, uzun boylu konuştuk. Ben o zaman, ilerisi için tasarlanan bütün plânlarımı, hiçbir surette açmadım. Yalnız orduda yapılacak çalışmalar hakkında, konuştum. (...)

Ekim 1956 da, Yüksek Kumanda Akademisine başladığım andaki düşüncelerim ve tahayyüllerim kısaca şuydu:

Bu kitle az da olsa, benim çalışmam için müsait bir vasattır. Bütün bu arkadaşlar, kurmay subaylık haklarını almışlardı. Eskiden Kara, Deniz, Hava Akademilerinde öğrenci olarak okurken, bürünmüş oldukları zihniyetten kurtulmuşlar, şahsiyetlerini kazanmışlar; artık kendi inisiyatifleri ile hareket edecek bir durumdadırlar. (...)

İlk defa burada, fikren anlaşabildiğim insan, Kurmay Binbaşı Rafet Aksoyoğlu oldu. Bu sahada, çok hazırlıklı olduğunu gördüm. Kısa zamanda, esas itibariyle anlaşmıştık. Müştereken faaliyete koyulduk. O sınıf içinde, fikirlerimize yatan şu arkadaşlarla sıkı

temas sağlamaya başladık: Muhabere Kurmay Binbaşı Fahrettin Ermutlu, Piyade Kurmay Binbaşı Halil Kayalı, İstihkâm Kurmay Binbaşı Şeref Olcay, Hava Kurmay Binbaşı Halil Menteş, Hava Yarbay Mustafa Postalcıoğlu, Topçu Kurmay Binbaşı İsmail Akgün. Daha fazlasını bulamamıştık. Bu arkadaşlarla zaman zaman ikimiz, üçümüz bir araya gelerek dertleşiyorduk. (...)

Şubat 1957'de bir Cumartesi günü öğleden sonra, bütün arkadaşlar, toplantıya geldiler. Ben toplantıyı, aşağıdaki konuşmamla açtım:

"Arkadaşlar...

Buraya toplanmamızın maksadını, hepimiz biliyoruz. Biz kurmay subaylar, ordunun bugünkü durumundan daha iyi vaziyete girmesi için fikren anlaştığımız esaslar dâhilinde kalkınmasına çalışacağız. Artık neme lâzımcılığı bir tarafa bırakıp, nihayet yetişkin ve münevver kimseler gibi düşünmek zamanı gelmiştir. Akademi tahsili hayatımız bitmek üzeredir. Mesuliyetsiz günlerimiz sona ermiştir; asıl ordu saflarındaki vazifelerimize başlamak üzereyiz. Yeni vazife yerlerimize, iyi veya kötü olduğumuzu göstermedikçe, hayatın bize neler ifade ettiğini anlatmamıza imkân yoktur. Şu hususu katiyetle söyleyebiliriz ki bizler, Akademi tahsilimizi yeni esaslara göre tamamladık. Yeni doktrinlere, yeni zihniyetlerle sahip olarak yetiştik. Ele alınacak dâvaların plânlamasını, iş bölümü sayesinde, gayet iyi yapabilecek durumdayız. Elimizde, gerçekleştirmeye inandığımız bir plan vardır. Onu el birliği ile meydana çıkarmak, işte bizlere düşüyor. Onun için hepimiz, var kuvvetimizle çalışmalıyız; hepimize başarılar dilerim."

Toplantı gündemde mevcut programa göre devam etti ise de bazı arkadaşların çok hazırlıksız olduğunu

gördüm ve bazılarının kafalarında istifhamlar çizerek irkildiklerini sezdim. Bu düşüncelerimi, eve dönerken Rafet'e açtım. Aynı şeyi o da düşünmüştü. Nitekim ikinci bir defa yapmayı kararlaştırdığımız toplantıya, Gelibolu'dan geziden dönerken arkadaşlara gemide, ben ve Rafet hatırlatmamıza rağmen bu kadroyu toplayamadık. İkinci toplantıyı, yine Ermutlu'nun evinde yaptık. O toplantıda şu arkadaşlar vardı:

Fahrettin Ermutlu, Rafet Aksoyoğlu, Halil Kayalı, Halim Menteş ve ben. (...)

İhtilâle karar verildi

Artık esas gayemizin açıklanması zamanı gelmişti. Ben ve o iyi tanıdığımız bu arkadaşlarla teker teker randevu verdik ve görüşmek suretiyle gayeyi açıkladık ve şu şartı belirttik:

"*Bunun nihayetinde muvaffak olmamak da vardır. Veya akamete* (başarısızlığa) *maruz da kalınabilir. O zaman ceza büyüktür. Bir manga askerin karşısında kurşuna dizilmeye razı mısınız?*" diye gayeyi açıkladığımız arkadaşlara soruyor ve karar vermek için de en geç yirmi dört saat mühlet veriyorduk. Ben, Sezai (Okan) Adnan (Çelikoğlu), Fahrettin (Ermutlu), Rauf Gökçe ve Dündar Seyhan ile görüşüp muvafakatlerini aldım. Rafet de, Halil Kayalı ve Ahmet Yıldız'dan muvafakat almıştı. Hemen hemen bütün bu arkadaşlarımız hiç çekinmeden derhal razı oldular. (...)

Rafet Aksoyoğlu'nun evinde, Üsküdar'da eski Mahmut Şevket Paşa'nın konağında Mart 1957'de bir Cumartesi günü öğleden sonra Adnan Çelikoğlu, Osman Köksal hariç (yalnız Osman Ankara'daydı) toplandık. Adnan işi olduğunu beyan ederek gelmemişti. Yalnız bu iki arkadaş da bizim vereceğimiz kararlara

iştirak edeceklerini bildirmişlerdi. Orada bulunanlar şunlardı:

Ben, Sezai Okan, Rafet Aksoyoğlu, Halil Kayalı, Fahrettin Ermutlu, Rauf Gökçe, Ahmet Yıldız, Dündar Seyhan, Orhan Kabibay... Mutat (alışıldığı) üzere, toplantıyı ben açtım. Kısa bir konuşmadan sonra hemen esasa geçildi. Gaye açıklandı. Çalışmalarımızın neticesi: Bu memleketi, bu gidişatından kurtarmak için ne gerekiyorsa yapmak ve icap ettiği takdirde, hükümet darbesi yaparak idareyi ele almak; kararlaştırıldı. (...)

Gizli reyle seçim yapıldı. O vakit için ben Başkan, Ahmet Yıldız Genel Sekreter, Sezai Okan ve Rafet Aksoyoğlu üye olarak seçildik. Dündar Seyhan'ın hemen orada hazırladığı (Hâlbuki daha evvelden esası hazır olan) yemin suretini, Orhan Kabibay'ın getirdiği tabancanın üzerine elimizi teker teker koymak suretiyle tamamladık. (...)

Bundan sonra, işin plânlanmasına geçilecekti. Plânlama, şu hususları ihtiva ediyordu. Sırasıyla ben heyeti umumiyeye arz ettim:

1- Komitenin genişletilmesi;

2- Komiteye alınacak şahıslarda aranılacak vasıfların tesbiti;

3- Komiteye alınma usullerinin kararlaştırılması;

4- Komiteye dâhil edilen şahısların, ordu dâhilinde kilit noktalara getirilme işinin planlanması;

5- Ordudaki bu kilit noktaların, neler olduğunun tesbiti;

6- Haberleşme sisteminin tayini;

7- Komite içerisinde, herhangi bir arkadaş veya arkadaşların bir felakete uğraması halinde, yapılacak maddî yardımlaşmanın esaslarının tesbiti;

8- Herhangi bir surette yanılıp da komiteye ihanet edenin, cezasının tayini;

9- Komiteye dâhil olanların, riayet edeceği genel prensiplerin, neler olacağı;

10- Ordunun kalkınması için lâzım gelen hususların neler olduğunun tesbiti. (...)

1- Komitenin genişletilmesi işi, şöyle olacaktı:

Her arkadaş, kendi bulunduğu yerde itimat ettiği arkadaşlarını, fikren yoklayacaktı. Komiteye alınacaklarda aranılan vasıflara uygunsa, ilerde bütün mesuliyet kendisine ait olmak üzere, teklif edecekti. Komiteyi teşkil eden bütün azalar ve arkadaşlar, o arkadaş hakkında incelemelerini yapacaklar ve rıza gösterdiklerini, genel sekretere bildireceklerdi. (...)

Komiteye alınacak her şahıs için üyelere, veto hakkı tanınmıştı. Birinci kademeye, altı ay gibi tecrübe safhasından geçmedikten sonra hiç kimse alınmayacaktı. Komite'ye tavsiye edilen arkadaşların derecesini tayin etmek için muhaberatta kullanılan ve kararlaştırılan parola şuydu:

"*Filancanın* (Yani komiteye teklif edilen ismin veya adresin yazılarak) *selamı var; çok selamı var; gözlerinden öpüyor...*" diye bildirildiğinde, hakkındaki tahkikat, o dereceye göre yapılırdı. Netice teklif eden arkadaşa, aynı parola ile bildirilirdi. Bazen, değişik cevaplar da gelebilirdi. "*Selam var; Üçüncü kademe*", "*Çok selam var; İkinci kademe*", "*Gözlerinden öper; Birinci kademeye*" girecek anlamına gelirdi.

2- Komiteye ordudan, *albay rütbesinden fazla rütbeye sahip hiç kimse, alınmayacaktı. (...)*

3- Komiteye dâhil edileceklerde aranılacak vasıflar şunlardı:

Şerefli, namuslu, dürüst olmak;

Mazisi, tamamiyle temiz olmak;

Vatanperver, fedakâr olmak;

Cesur, enerjik olmak;

Medeni cesaret sahibi olmak;

Fikirlerini, her zaman her yerde, her rütbede, inandığı şekilde savunmasını ve yaymasını yapabilecek şekilde hareket etmek;

Sır saklamasını bilmek;

Aldığı görevi, kontrolsüz yapmaya alışmış olmak;

Mevki hırsı bulunmamak, haris olmamak;

İşbirliği veya yardımlaşma zihniyetine sahip olmak;

Her şeyden evvel, memleket menfaatine olan davaları benimsemiş olmak;

Sırası geldiğinde, hayatını feda etmekten dahi çekinmeyecek şekilde fedakâr olmak...

4- Ordu dâhilindeki kilit noktaları, önem sırasına göre şöyle tespit edilmişti:

Kara Kuvvetleri Komutanlığı Personel Başkanlığı, Erkân Şubesi, sınıf dairelerinin personel şubeleri, Başvekâlet, Riyaset-i Cumhur ve Millî Müdafaa Vekâleti emir subaylıkları, hususi kalem müdürlükleri, genel sekreterlikler.

Millî Savunma Bakanlığı; Genelkurmay Başkanlığı; Kara Kuvvetleri Komutanlığı; Muhafız Alayı Komutanlığı; Harb Okulu Kurmay Başkanlığı; Sınıf Okulları Kurmay Başkanlıkları ve buradaki hocalıklar; Genel Kurmay Kara Kuvvetleri Komutanlığı, Genel Karargâh Şubeleri; bilhassa planlama şubeleri...

Zırhlı Tugay Kurmay Başkanlıkları ve kıta hizmeti gelenlerin tercihen bu kıtalara atanması,

Ordu, kolordu, tümen karargâhları; tugay karargâhları; Üçüncü Şube Müdürlüğü ve kurmay başkanlıkları; Yedek Subay Kurmay Okulu Başkanlığı veya öğretmenlikleri.

(Ankara'da, İstanbul'da, herhangi bir yerde olabilirdi.)

5- Komitenin genel prensipleri, bütün şahısların riayet edeceği hususlar:

a) Hiçbir kimse, komitenin haberi olmadan, diğer bir komiteye giremez.

b) Komitenin karar altına almış olduğu fikirlerin, düşüncelerin haricinde konuşma yapılamaz.

c) Komitece benimsenmiş ve bir tek fikir olarak kabul edilmiş olan ordunun ana davalarının halline ait görüşler, aynı şekilde her yere yayılır, savunulur; bilhassa büyük rütbeli subaylara, generallere sırası gelince duyurulmasına çalışılır.

d) Komite içinde hiç kimse, şahsî işi ile uğraşamaz. Bu gibi durumlar, komitece vazifelendirilecekler tarafından halledilir.

e) Komiteye yeni üye bulmak için herkes, bütün gayretiyle çalışır.

f) Üyeler komiteye mensup olduğunu, hiç bir suretle hiç bir kimseye açmağa yetkili değildir.

g) Komite mensubu, hiçbir suretle hiçbir yerinde komiteyle ilgili doküman, not, adres taşıyamaz. Her şey zihinde muhafaza edilir.

h) Herhangi bir muvaffakiyet halinde, iktidar ele geçince herkes, bulunduğu rütbe ile iktifa edecek; ordu dâhilinde verilen vazifede çalışmasına devam edecektir.

i) Komite mensubu, hiç bir siyasi parti ile temas etmeyecek; ancak komitece karar alındıktan sonra, partilerle işbirliği yapmak yoluna gidilecektir.

j) Komiteden ayrılmak isteyen, her zaman için serbesttir. Haber vermek suretiyle ayrılabilir. Fakat hiç bir suretle ihbar etmemek lâzımdır; aksi takdirde cezası yine ölümdür. Bu gibi kimselerin, komiteye tekrar alınması bahis konusu olamaz.

6- Ordunun kalkınması için halledilmesi lâzım gelen ana davaların neler olduğu, tespit edildi. Bunlar sıra ile önceliğe göre alınıp etütleri komitece hazırlanacaktı. Kati olarak henüz bu çalışmalar yapılmamıştı.

7- Komite dâhilinde yardımlaşma, haberleşme usulleri karara bağlandı. (Teferruatlı olduğu için yazmıyorum.)

8- Herhangi bir suretle yanılıp da ihanette bulunana karşı ölüm cezası tanındı. İttifakla karar altına alındı.

İşte komitenin aşağı yukarı ilk hazırlıkları tamamdı. Bundan sonra, teferruatlı planlamaya geçilecek ve sıra ile planlar icra edilecekti. İlk önce, tayin işleri ele alınacaktı. Bundan da hedef, birinci derecede Ankara, ikinci derecede İstanbul idi. Çünkü merkezde bulunmak her şeyi kolaylaştırıyordu. Aynı zamanda komitenin idare kurulu, ekseri arkadaşlar nerede ise orada teşkil ediliyordu. Bu suretle planlayıcılar, daima değişebiliyordu. Hem de idare kurulu üyeliği, muayyen şahıslara inhisar etmiyordu. Bunu şahsen teklif ettiğim zaman ilk defa olumlu karşılanmamıştı; ama sonradan, herkes ikna olduğu için karar altına alındı.

Durum bu merkezde iken, Yüksek Kumanda Akademisi'ni bitirmiş ve iznimi kullanmış olarak Ankara'ya Genelkurmay Başkanlığındaki görevime döndüm. O zaman, Genelkurmay Başkanlığı, Lojistik Dairesi Plan Şubesinde çalıyordum. Nisan 1957.

Yeni bir Komite

Üçüncü alınan karar da şuydu:

Artık nihai hedef olarak, yapılacak hükümet darbesinin icrai safhasını ilgilendiren, teferruatlı planın hazırlanmasıydı. Bunun için de bir planlama grubunun

seçilmesi ve planlama grubunun mümkün olduğu kadar Ankara'da bulunan arkadaşlardan olması gerekiyordu. Bu da seçildi. Plânlama grubuna Kurmay Yarbay Ekrem Acuner, Kurmay Binbaşı Sezai Okan, Kurmay Binbaşı Ahmet Yıldız tayin edildiler.

Kurmay Yüzbaşı Suphi Gürsoytırak da İstanbul ile Ankara arasında irtibatı sağlayacaktı. Çünkü Suphi, topçu pilotuydu. Sık sık Ankara-İstanbul yapabiliyordu. Zaten yapılacak planın ana hatları, herkes tarafından biliniyordu. Yalnız, teferruata inmek lâzımdı. Kuryeler, verilecek emirler, talimatlar, vazifeler, radyo yayınları, hazırlanacaktı. Ankara'da, harekâta tahsis edilecek kuvvetler, hazır hale getirilecekti. Artık komite pasiflikten kurtulmuş, aktif harekâta başlamıştı. O gece istikbale daha çok ümitli olarak bakarak ayrıldık. (...)

Şayet hükümet darbesi yapılacağı güne karar verirse, bana durumu parola ile bildirecek ben de derhal Kurmay Yüzbaşı Turhan Yavçan'ı Bingöl'den alıp birlikte, topçu uçakları ile hareket edip Kayseri'ye kadar gelecek; oradan da Faruk Albay bizi yine Ankara'dan göndereceği topçu uçakları ile aldıracaktı. Zaten Kayseri'ye kadar geldikten sonra, Ankara'ya kısa zamanda ulaşmak mümkün olacaktı. Faruk Ateşdağlı ile kararlaştırdığımız parola şuydu:

"*Yabancı memleketlere gitmek için Ankara'da lisan imtihanı açılıyor, acele yetiş.*"...

Türkeş'i Komite'ye teklif ettim

Artık her gün Elazığ'da, bu telgrafı beklemekle gözlerime uyku girmiyordu. O sıralarda, Elazığ'da piyade tabur kumandanı bulanan Kurmay Binbaşı Alpaslan Türkeş ile de çok samimi olmuştum. Hiç bir dakikamız

ayrı gitmiyordu. Her sahada iyice anlaşmıştık. Onun da komiteye alınması için Dündar'a yazdım. İstanbul'dan Genel Sekreterlikten cevap bekliyordum. Seçim gününe kadar heyecanla beklememe rağmen, hiçbir haber çıkmadı. Şuna kanaat getirmiştim. Meşhur imkân ve kabiliyetler sağlanamamıştı. Artık o anda, yapılacak bir şey yoktu. Yeni inkişafları beklemek, müsait zemini yaratmak lâzımdı. Albay Faruk Ateşdağlı, Elazığ'a dönmüştü. Ankara'da kaldığı müddetçe faaliyetlerini, uzun uzun anlattı. C.H.P ileri gelenleri ile teması sağlamıştı; fakat İsmet İnönü ile görüşememişti. Eski Genelkurmay ikinci başkanı Orgeneral Şahap Gürler Paşa ile Faruk Bey, iyi görüşürlerdi. O vasıta ile ancak rahmetli Faik Ahmet Barutçu ile konuşmuş; böyle bir harekâtı, İsmet İnönü'nün tasvip edip etmeyeceğini ve milletin, dolayısıyla iktidara namzet C.H.P'nin nasıl karşılayacağını sorduğunda; kendisinin tasvip ettiğini, yalnız İsmet Paşa'nın kararı alınmadan, kati bir şey söyleyemeyeceğini, bildirmişti. Bir gün sonra Faruk Bey ile buluşarak kendisine, İsmet Paşa'nın böyle bir hükümet darbesine taraftar olmadığını; normal seçimlerle nasıl olsa C.H.P.'nin iktidara geleceğini, bunun yersiz olduğunu ve şayet bir gün mecburiyet hâsıl olursa, kendilerine müracaat edileceğini bildirmiş ve zamanın erken olduğunu söylemişti. Faruk bey'in bana anlattığı bu şekildeydi. (...)

Bu sırada beni Elazığ'dan Siirt'e, 12. Tümene tayin ettiler. Aslan Türkeş'in[6] kıta hizmeti bitti. Onu da yine 13. Tümen, Üçüncü Şube Müdürlüğüne tayin ettiler. O, Elazığ'da kaldı. Ve 1958 Ekim'inde, Yüksek Kumanda Akademisi'ne İstanbul'a gitti. Bu suretle Aslan'a, mü-

[6] Türkeş'in yakın arkadaşları ve merhume eşi Muzaffer Şükriye Hanım kendisine, 'Aslan' diye hitap ederlerdi. (İ.M.)

him görevler düşüyordu. Çünkü İstanbul'da, komite arkadaşlarından epeyce vardı. Temas sağladığını, bana yazdığı mektuplarda bildiriyor. Fakat arzu ettiği şekilde faaliyet gösteremediği için şikâyet ediyordu. Ben, Aslan Türkeş ile çok iyi anlaştığım için onunla tamamiyle bu davanın neticelendirilmesine kararlıydık. Eninde sonunda muvaffak olacağımıza inanıyorduk. Onun için her şeye katlanılacaktı. Hatta komitede bizleri takip etmeyenler olsa dahi biz, devam edecektik. Türkeş ayrılmadan önce, üç kişi kalsak bile ben varım; demişti.

Bu arada, Kore'ye gitmeye talip oldum. Sezai Okan Ankara'da muamelemi takip etti, tayinimi çıkarttı. Seferihisar'a gitmeden evvel, 8 Şubat 1959'da İstanbul'a uğradım. İlk olarak Aslan Türkeş ile buluştum. Baktım, bu sefer daha ümitliydi. (...)

Artık yine ümit ışıkları parlamıştı. Çünkü Kara Kuvvetleri Komutanlığı'nda Cemal Gürsel Paşa vardı. Millî Savunma Bakanlığı emir subayı Adnan Çelikoğlu, Cemal Paşa ile olan münasebetlerinde bir gün, ordunun davaları üzerinde konuşurken, *"Bu gidişatın nasıl durdurulacağı ve nasıl bir idare ile bu vaziyetin kurtulacağı"* konusu ele alınmış; bunun üzerine Adnan kendisine şu teklifi yapmış: *"Paşam bu işlerin hepsi düzelir ve düzeltecek insanlar da bulunur. Siz yeter ki Kara Kuvvetleri Komutanlığını ve diğer mühim noktalara layık olan arkadaşların tayinini sağlayın, ondan sonra iş kolaylaşır."* Cemal Paşa da teklifi kabul etmiş. İşte tam zamanı geldiği için Adnan, Osman Köksal'ın Kara Kuvvetleri Erkân Şube Müdürlüğüne getirilmesi için teklifini yapmış. Cemal Paşa da kabul ederek, o gün emrini çıkartmış. Kısa zamanda Osman, yeni görevine başlamış; bu hususları hep Adnan'dan, Seferihisar'a Millî Savunma Bakanı ile geldiği zaman

dinledim. Aslan Türkeş'in de derhal, Kara Kuvvetleri Komutanlığı sekreterliğine, tayini yaptırıldı." (...)

1959 Temmuz ayında Kore'ye giden Talât Aydemir'in, gözü-kulağı Türkiye'de. *Alparslan Türkeş, 'faaliyetin arttığını ve çok çalışıldığını' yazarak, bundan sonra haberleşmenin seyrek olacağını bildiriyor. Ferahlatıcı mektubun sahibi Sezai Okan, 11 Mayıs 1960'ta 'Memleketin siyasî potansiyeli karışıktır. Mesut günler yakındır. Biraz daha sabırlı ol,' diyerek işaret veriyordu."* (*Talât Aydemir'in Hatıraları*, s.59.)

ALPARSLAN TÜRKEŞ:

Muammer Taylak gazetecilikteki maharetini, 27 Mayıs harekâtıyle ilgili çalışmasında da göstermektedir. Alparslan Türkeş'i konuşturarak tesbit ettiği hatıraları *"27 Mayıs ve Türkeş"* adıyla, kitap olarak 1976'da yayınlayıp okuyucuyla buluşturmuştu. Biraz da bu bahsedilen eserden alıntılarla Türkeş'in ihtilâle niçin katıldığını bir de Muammer Taylak'a anlatışından öğrenmeye çalışacağız.

"İyi kurulmayan rejimlerin buhranlara yol açması, kaçınılmazdır."

Rejimlerin sağlam kurulması ve iyi işleyebilmesi ancak, bu konudaki inanca ve samimiyete bağlıdır. İnançsız kurulmuş rejimler, şeklî olmaktan öteye gidemezler. Böyle bir aldatmaca, ancak, bundan yarar umanları tatmin eder. (a.g.e. *27 Mayıs ve Türkeş, s.*1)

Türkeş; mazi ile ilgili açıklamalarına şöyle devam ediyor:

"O tarihlerde Türkiye'de, müstebit bir Millî Şef, bir İsmet İnönü vardı. Millî Şef İsmet İnönü, aynı zamanda bir diktatördü. Millî Şef tabirinin bugünkü hayatımıza bu kadar korkunç ve iğrenç olarak girmesinde, İsmet İnönü'nün çok büyük rolü vardır.

Yıl 1942–43; Çorlu'da bir grup subay, bir araya gelir ve İsmet İnönü ve idaresini devirmek için aralarında yemin edip, birbirine şeref sözü verirler."

"Bu ihtilâlci subay grubu, sayıp güvendikleri bir büyüklerini ziyaret ederler ve durumu ona açıklarlar; artık her geçen dakikanın, memleketi biraz daha uçuruma sürüklemekten başka bir işe yaramadığı söylenir ve biran evvel ordunun, duruma müdahale etmesi gerektiği fikri anlatılır.

Subaylar, kısa zamanda hareketi plânlayacaklar ve devrin diktatörü ile etrafındaki dalkavuklar, beş saat içinde toplanacaktı."

Güven ve saygı duyularak gidilen; subayların bütün bu arzu ve heyecanlarını dinledikten sonra hakkındaki itimatlarına teşekkür eder ve aldığı izahatı, yerden göğe kadar haklı bulduğunu ifade eder ve şunları söyler: "*Ancak, ordunun müdahalesi, bir memleket için intihar demektir.*" Ve bunun nedenlerini, kendisini saygı ile dinleyen subaylara şöyle açıklar: "Onun için biraz daha sabretmeli ve beklemeli. Bu sabır ve bekleme herhâlde, sabreden ve bekleyenler için faydalı olacaktır."

"... Ben o zaman genç bir teğmendim. Ama General M.T.'yi ziyaret eden ihtilâl grubu ile temasım vardı. Gruptaki arkadaşlarım, generalle aralarında geçen konuşmaları aynen bana nakletmişlerdi. Ben, generalle aynı kanaatte değildim. Hareket vakti gelmiş ve geçmekteydi. Her geçen dakika memleketi, intihara doğru biraz daha yaklaştırmak-

taydı. Birgün gelecek, artık işlere müdahale imkânımızı da kaybetmiş olacaktık. O zaman üzülmemiz ve ağlamamız hep boşa gidecekti. Vakit nakitti ve tamamdı. Derhal harekete geçmeli ve memleketin bu korkunç gidişine dur demeliydik.

Ordu ihmal edilmişti.

"Subaylar İnönü'yü sevmiyorlardı. Millet açtı, sefildi; perişandı. Karnı ve sırtı pek olan, yalnız Millî Şef ve onun etrafı idi."

"Memleket, tek parti diktatörlüğü altındaydı. Sadece dalkavukların sözü geçiyordu. Devletin başında bulunan İnönü, askerlikten yetişmesine rağmen Ordu'ya karşı gayet vefasız ve ilgisizdi. Etrafındaki general ve diğer yüksek rütbeli subayların fikri de değişik değildi. Onlar da, omuzlarındaki rütbelere bakıp, orduyu küçümsüyorlardı. Bu zevata göre silâhlı kuvvetler mesleği, yalnız bir geçim vasıtası idi. Bunun dışında meslekleriyle samimî bir bağlantıları yoktu.

Askerocağı bakımsız ve perişandı, O sıralarda askerlik mesleği artık o kadar hor görülmeğe başlanılmıştı ki, bizzat İnönü başta olmak üzere, etrafındaki generallerden hiçbirisi çocuklarını asker yapmak istemiyorlardı."

Demokrat Parti'ye subaylar yardımcı olmuşlardır:

Siyasî tartışmalar da son raddeye varmıştı. CHP ve Millî Şef iktidarına karşı koyacak bir muhalefet partisi hazırlıkları, yurdun dört bir tarafında gözle görülür yeni faaliyete sebep olmuştur. Demokrat Parti, yılların karanlığına ışık olarak varedilmeye çalışılıyordu. Demokrat Parti'nin kuruluşunda,

subayların da büyük gayretle çalıştığı hakikati unutulmamalıydı.[7]

Bir ihtilâl ortamının yaratılmasına, herkes gücü ve ölçüsü oranında yardımcı olmuştur. Celâl Bayar'a göre, 27 Mayıs hareketinde, komünizmin bile parmağı vardır.[8]

İhtilâl'de CHP'nin yeri

27 Mayıs ihtilâlinin zeminini hazırlamada ve yapılışını kolaylaştırmada, CHP'nin herkesten farklı, müstesna bir yeri mevcuttur. Bu yeri, CHP'lilerin bizzat itirafları ile perçinlemeden önce, merhum Adnan Menderes'in konuyla ilgili beyanlarına bakalım.

Menderes, 15 Mayıs 1960 günü, yani ihtilâlden 12 gün önce şunları söylemiştir: '... Memleketimizde ihtilâlin, haklı sebepleri mevcuttur; diyenler, ya bu suikastleri tertip edenler veya bunun neticelerinden, menfaat bekleyenlerdir.'

Ve maalesef, ihtiraslı ve insafsız politikacılar; onları tahrik ede ede, âdeta ateşin önüne sürmüşler ve şimdi, ihtilâli biz yapmıyoruz ve bu hareket içinde biz yokuz, diyerek; ortada görünmemenin yolunu arıyorlar.

Şimdi de, CHP'lilerin itiraflarına bir göz atalım. Metin Toker, şunları yazmıştır: "... O günlerin bütün hâdiselerinde, birinci derecede rol sahibi olan; CHP'dir.

Menderes'e karşı doğan bu mukavemet Hüda-yı nâbit midir? Kendiliğinden mi gelmiştir? Hayır. Onu CHP organize etmiş, kanalize etmiş, beslemiş, slogan-

---

[7] *Yeni İstanbul Gazetesi*. 14.2.1962 - 18.5.1967.

[8] *Milliyet - Hürriyet* gazeteleri 12 -13.1.1970.

larını vermiş, her hareketin nüvesini teşkil etmiş; bir beyin rolünü oynamıştır.[9]"

Avni Doğan, (CHP Meclis Grup Başkan Vekili) o da konuyla ilgili şu açıklamayı yapmıştır: *"CHP, 28 Nisan'dan, 27 Mayıs'a ve 27 Mayıs'tan son günlere kadar, Millî Birlik Komitesi ve ihtilâle mensup askerlerle daimî olarak teması muhafaza etmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi olarak, 27 Mayıs ihtilâlinde bizim de hissemiz ve meşguliyetimiz vardır."*[10]

Fahir Giritlioğlu (CHP Edirne Milletvekili) da, şunları açıklamıştır: *"CHP, mevcut iktidarın, biran evvel yıkılmasına hizmet etmiştir. Bu mânadaki çalışması ihtilâlcilerle aynı istikamette olmuştur. Asıl mühim olan nokta: CHP'nin, Türkiye'de ihtilâl öncesi oluşan, fikrî karargâh haline gelmesidir. Birçok kimseler bu karargâha uğramış ve bu karargâhtan, ilham ve vazife almıştır."*[11] (M. Taylak, *a.g.e.* s.6 -16)

***

Bu konuda, biraz da başkalarının dediklerine, bir göz atalım. Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu: *"CHP'nin ağır tahrikleri, âdeta nizam dışı muhalefet tarzı ve İnönü'nün amansız kini katılınca, işler elbet çığırından çıkmış ve ihtilâle zemin hazırlanmıştır;"* demektedir.

Ord. Prof. Dr. Sıddık Sami Onar: *"27 Mayıs ihtilâlinde, muhalif partinin (CHP), teşviki veya cuntanın tesiri olabilir ve belki olmuştur."*

Sıtkı Ulay: *"İhtilâl'de Cumhuriyet Halk Partisi'nin hiçbir hissesi yoktur; demek hem bana yakışmaz;*

---

[9] Metin Toker, *İ. İnönü ile 10 Yıl*, s. 229.
[10] Avni Doğan, *Kurtuluş ve Sonrası*, s. 319.
[11] Fahir Giritlioğlu, *Türk Siyasi Tarihinde CHP'nin Mevkii*, 1966, c. 2, s. 153

hem de gören gözler önünde, makûlât olmaz (akılla bağdaşmaz)." (...)

Alparslan Türkeş İhtilâl'e niçin katıldı?

"27 Mayıs'a kadar olan hayatımız, hiçbir kimsenin şüphesini davet edecek bir husus arzetmemiştir. 27 Mayıs'tan önceki hüviyetimiz, Türk Ordusu içinde hizmet eden mütevazı bir subaylıktır. Bu hizmetlerimiz, ordu içinde bulunduğumuz süre içinde daima takdire mazhar olmuştur ve ordunun hatırı sayılır yüksek kademelerinde, bu hizmeti ifa etmişizdir."

Alparslan Türkeş 27 Mayıs hareketini, hiçbir zaman bir ihtilâl olarak tavsif etmediklerini kaydettikten sonra şunları söylemektedir:

"Biz bu harekete, bir asayiş hareketi ve Ak Devrim dedik. Nitekim 27 Mayıs'tan sonra bu hususta, Başbakanlıkta hazırlatıp yayınladığımız kitabın adına da: *Ak Devrim*, dedik. 27 Mayıs, bir ihtilâl değildir, bir ihtilâl olarak hazırlanmamıştır." (s.17)

Alparslan Türkeş İhtilâle katılmaya karar veriyor

"Gördüm ki memlekette bir huzursuzluk var. O günkü hükümet de duruma hâkim değil. Gençlik nümayişleri oluyor, Ankara'da bulunan Süvari Alayı kılıç çekmiş olarak, Kızılay'da gençlerin üzerine saldırıyor. (...)

(27-28 Nisan öğrenci olayları sırasında Kızılay'da karşılaşmış olduğum Türkeş sivil giyimliydi. Biz bu olayların hayra alamet olmadığından bahsedince bize "bu olaylara karışmamamızı söylemiş ve Kara Kuvvetleri Komutanı Cemal

Gürsel'in Türkçü olduğunu ve kendisini makamında ziyaret etmemizi" tavsiye etmişti.)

Tanıdığım, güvendiğim arkadaşlarımla da görüştüm; dedik ki, *"Memleket iyice karışmış. Heyecan son haddini bulmuş, buna yön vermek zarureti var. Yoksa bugünkü zihniyetle yapıldığı takdirde, Demokrat Parti iktidarı yıkılacak ve İsmet Paşa'ya, buyurun denilecek. Onun şahsında, Cumhuriyet Halk Partisine iktidar teslim edilecek. Bu ise, orduyu yaralayacak..." (...)*

Türkeş'in şartları açıktı. Şunları ileri sürüyordu:

"Demokrat Parti iktidarını devirip, Halk Partisi'ni iktidara getirmek bir çözüm değildir. Türk Silâhlı Kuvvetleri tüm milletin malıdır. Bütün milletin, birliğini temsil eder. (...) Şayet Demokrat Partililerin suçlu olanları var ise, onlar mahkemeye verilir. Haklarındaki hüküm, ancak mahkeme kararıyla tesbit edilir." (s.20)

Beklenen İhtilâl nihayet gerçekleşiyor

"İhtilâl için öylesine bir ortam yaratılmış idi ki, ancak olmaması bir sürpriz olabilirdi. İşte, böyle bir bekleyiş içinde, nihayet ihtilâl geldi ve gerilen ortam boşalmış oldu.

Bu boşalış bir rahatlama mı idi? İstenilen huzur ve güven gelecek miydi? Türkiye'nin meselelerine çözüm bulunabilecek miydi? İşte bütün bu sorulara cevap arayan toplumun büyük bir kesimi, ihtilâli sevinçle karşıladı ve bayram etti.

İhtilâli, gerçek niyeti ile tanıma imkânından mahrum Demokrat Parti yöneticileri de, başlangıçta ihtilâlcilerin ilk beyanlarına güvenerek bir ölçüde, üzerlerindeki büyük bir sorumluluğu atmanın rahatlığını duymuş olacaklar ki memnuniyetlerini izhar edici beyanlarda bulunmuşlardır.

Nitekim Adnan Menderes, ihtilâlcilerden Orhan Erkanlı'ya "*Tam zamanında yaptığınız tarafsız müdahale ile bizi de milleti de kurtardınız;*" diyebilmiştir.

Yine Adnan Menderes, ihtilâlin hemen ertesi günü Harp Okulu'nda, kendisiyle görüşmeye gelen Kurmay Albay Alparslan Türkeş'e, o andaki duygularını şöyle açıklamıştır:

"*... Memleket idaresine elkoymanıza sevindiğimi, samimiyetle belirtmek isterim. Çünkü benim, geceleri gözüme uyku girmiyor, memleketi bu çıkmazdan nasıl çıkaracağımızı düşünüyor bir hal çaresi göremiyordum. Muhalefet, amansız bir şekilde yakamıza yapışmıştı. Acele bir seçim yapsak, seçim sandıklarının başını ne hale getireceklerini bütün memleket biliyordu. Havanın yatışmasını beklemek için seçimi geri bırakırsak, bu gidişle havanın yatışması değil hergün biraz daha bozulması mukadderdi. İstifa etsek, bu defa da vazifeden kaçtı diye yapmadıklarını bırakmayacaklardı. Şimdi tarafsız bir şekilde ordunun işe el koyması ve tarafsız bir seçim yapmayı taahhüt etmesi, Türkiye için en isabetli yol olmuştur.*"[12]

Demokrat Parti'nin en güçlü adamının, ihtilâlin en güçlü adamına söylediği bu sözlerle, ihtilâli nasıl değerlendirip ve ne şekilde karşıladıklarının, çok samimî bir açıklaması mevcuttur.

Alparslan Türkeş de yapmış oldukları ihtilâli, ana hatları ile böyle düşünmüş ve ilk beyanı da bu yolda olmuş idi. Onun içindir ki, Adnan Menderes'i dinlerken, kendi düşüncelerinden pek de farklı şeyler düşünmediği ve ifade etmediği, kanaatinde olsa gerekti..." (s.22)

***

[12] Tekin Erer Yassıada ve Sonrası 1965 s:55

Şimdi de Sn Ilıcak'a anlattıklarına bir bakalım:

- İhtilale ne zaman katıldınız ve niçin katıldınız?

- İhtilâle 1958 – 59 yıllarında muttali (haberdar) oldum ve ondan sonra arkadaşlarımın arasına katıldım. O zamanlar Washington'da, Kurmay Binbaşı olarak NATO'nun en yüksek karargâhında görevliydim. 1958 başlarında Washington'dan Elazığ'a Birinci Tabur Komutanlığına tayin oldum. Rahmetli Talât Aydemir de benim taburuma komşu, Motorlu Topçu Komutanı idi. İlk defa Talât Aydemir'den böyle bir teşkilâtlanma olduğunu duydum. Bir gün beni ziyarete geldi ve hükümeti tenkid etti. "Biz bu hükümeti devirmek istiyoruz. Siz de bizimle beraber olur musunuz?" diye bana teklifte bulundu. Ben:

"Devirip ne yapacaksınız?" diye sordum.

"Halk Partisi'ni, İsmet Paşa'yı getireceğiz. İsmet Paşa büyük adamdır; vs." gibi şeyler söyledi.

Ben, ordunun politika dışı kalması görüşündeydim. Atatürk'ün de bir gelenek olarak orduya tavsiye ettiği çok eskiden beri bu olmuştur. Binaenaleyh, bunu tasvip etmiyorum; ayrıca da bir siyasi partiyi tutup, onunla beraber olmayı, diğer bir partinin iktidarına karşı hareket yapmayı da Türk Silahlı Kuvvetleri'nin şerefine uygun görmüyorum. Çünkü Türk Silahlı Kuvvetleri birliği, beraberliği temsil eden bir kuvvettir. Herhangi bir partiyle işbirliği yapıp, milletin yarısından çoğunu temsil eden diğer bir partinin üstüne yürümesi, onun iktidarını devirmesi, o partiye karşı hareket etmesi millî birliği zedeler. Bu sebeplerden bu teklifinizi kabul edemem. Bu sözleri ne siz bana söylemiş olun ne de ben işitmiş olayım; diye cevap verdim.

Talât Aydemir çok üzüldü, rengi kaçtı. Daha sonra bu teklifler başkaları vasıtasıyla da bana geldi. Birçok olaylar, birçok hadiseler oldu. Sonra ben Elâzığ'dan Ankara'ya tayin oldum. Ankara'ya geldiğim zaman, burada birtakım hazırlıklar olduğunu öğrendim. Toplantılar yapılıyordu. Davetler aldım. Gördüm ki, bir hareket yapmak isteyen ve bu maksatla teşkilâtlanmış olan subayların birçoğunda, memleketin siyasi durumu hakkında tam bir görüş yok. Aynı zamanda, ifrata kaçan düşünceler mevcut. Meselâ, Demokrat Parti iktidarı hakkında çok ağır ithamlar yapılıyor. İleri-geri hakaret dolu sözler söyleniyor. "Bunları asmalı, kesmeli, şöyle olmalı, böyle olmalı;" deniliyor. Bana teklifte bulunulduğunda, "Ne yapacağız? Nedir hedef, gaye?" dediğim zaman; "Bunları yıkacağız. Ondan sonra da İsmet Paşa'yı getireceğiz. Cumhuriyet Halk Partisi'ni getireceğiz;" gibi fikirler öne sürülüyordu. Bazan, öyle ifrata kaçılıyordu ki, bu Demokratların ocak, bucak başkanlarına varıncaya kadar, hepsi ağır bir şekilde ezilmeli, cezalandırılmalı; aksi halde memleketin düzelmesi mümkün değildir; gibi görüşler yer alıyordu. Gördüm ki, memlekette bir huzursuzluk var. O günkü hükümet de duruma hâkim değil. (...) Demokrat Parti iktidarı yıkılacak ve İsmet Paşa'ya: Buyrun; denilecek. Onun şahsında, Cumhuriyet Halk Partisi'ne, iktidar teslim edilecek. Bu ise, orduyu yaralayacak...

Şartlarımızı, bize teklif yapanlara bildirdik.

Şartımız şu idi: "Demokrat Parti iktidarını devirip, Halk Partisi'ni iktidara getirmek bir çözüm değildir. Türk Silahlı Kuvvetleri, tüm milletin malıdır. Bütün milletin birliğini temsil eder; bütün Türk milletinin koruyucusudur. Binaenaleyh, ordunun yapacağı bir hareket, bir partiyle birleşip, diğer bir partiyi tasfiye etmek olmamalıdır. Bütün partilere karşı iyi niyetli,

adaletli, tarafsız bir tutum içinde davranılmalıdır." Buna karşı itirazlar yapıldı. Demokratların suçlulukları ileri sürüldü. Onlara, "Böyle birşey var ise suçlular mahkemeye verilir. Haklarındaki hüküm, ancak bir mahkeme kararıyla tespit edilir;" dedik.

- Siz Demokrat Parti diktaya gidiyor. Anayasa'yı ihlal ediyor gibi bir kanaate sahip olduğunuz için mi ihtilâle katıldınız? Yoksa o zamanki bir sokak karışıklığını, bir politik çıkmazı önlemek için mi harekete geçtiniz?

- Memleket, siyasi bir bunalım yaşıyordu. Anarşik hareketler cereyan ediyor; idare de gücünü kaybetmiş görünüyordu. Bir hareket doğmak, kopmak üzere idi. (...) Heyecanlı haberler getirenler götürenler vardı. İsmet Paşa'yla irtibatta bulunan subaylar vardı. (...)

Demokrat Parti iktidarını devirip, yerine Cumhuriyet Halk Partisi'ni getirelim; İsmet Paşa'yı Cumhurbaşkanı yapalım görüşünü, kesin olarak önlemek maksadıyla arkadaşları tarafsız kalmaya ikna ettik..." (27 Mayıs Yargılanıyor, c.1, s.83 - 84.)

Alparslan Türkeş'in, harekât öncesine dair anlattıklarını dinlemiş bulunuyoruz; söylediklerine göre yerden göğe kadar haklı! Daha sonra dönüp, ihtilâlin nasıl meydana getirildiğini ve üstlendiği rolü yine kendisinden dinleyeceğiz. Sıradaki şahıs da hür iradesiyle özel düşüncelerini paylaşıyor ve kısaltarak şimdi onun sözlerini hür irademizle takip ediyoruz. Orhan Erkanlı'nın söylediklerini yine can alıcı noktaları tesbite çalışarak, anlaşılırlığını bozmamaya gayret ederek bir hayli kısaltacağız: (Anılar... Sorunlar... Sorumlular... 1972)

FARUK GÜVENTÜRK:

Sn. Nazlı Ilıcak, ihtilâlin üzerinden 15 sene geçtikten sonra bir kitap hazırlıyor, adı *27 Mayıs Yargılanıyor*. Sular durulmuş, pişmanlıklar ve memnuniyetler gönüllerde hakiki yerlerine oturmuş, sözler daha samimi ortamda ortaya atılma imkânı bulmuştur. Namlı gazeteci ile namlı General'in soru-cevap şeklindeki konuşmalarından önemli görülen parçalar seçilerek alınmıştır: (Nazlı Ilıcak, *27 Mayıs Yargılanıyor*, c.I, s.189 vd.)

- İhtilâl hazırlığına ne zaman başladınız?

- 1954 yılında Harp Akademisine girdim. İlk kurulduğu zaman ve 50 yılındaki seçimler sırasında hepimiz DP'yi desteklemiştik. DP, büyük bir sevgiyle iktidara gelmişti. Fakat bu hazinesinin kadrini bilmedi. Gelir gelmez ilk hedef olarak

Atatürk ilkelerine el attı. Sanki başka iş yokmuş gibi Türkçe ezanı Arapçaya çevirdi. Türkçe ezanı Arapçaya çevirdiği an, hepimizin kafasına bir yumruk indi. Bir defa ordu, hiç istisnasız Atatürk ilkelerine bağlıdır. Yani Türk ordusunun, Türk Silâhlı Kuvvetleri'nin en büyük meziyeti budur. Onun için ne aşırı sola ne aşırı sağa kayar. Daima Atatürk milliyetçiliği içindedir. DP'nin ikinci büyük hatası, İsmet Paşa'yı hedef almaktır. Atatürk'ten sonra ordunun yüzde 80-90'ında İsmet Paşa sevgisi mevcuttu.

- 1950'lerde Ordu, tamamiyle Demokrat Parti'yi destekliyordu, dediniz; o vakit İsmet Paşa, orduda prestijini kaybetmiş vaziyette değil miydi?"

- Hayır. İsmet Paşa'nın şahsına olan sevgi, devam ediyordu. Tuttular; İsmet Paşa'nın heykellerini yıktılar. Gelibolu'daki heykelin boynuna ip takıp çektiler.

- İsmet Paşa'nın, Atatürk'ün vefatını müteakip resmini, para ve pullardan kaldırması; fotoğraflarını devlet dairelerinden indirmesi; Atatürk aleyhinde esen bir cereyana göz yumması; orduda hiçbir reaksiyonla karşılaşmadı mı?

- Karşılaştı. İsmet Paşa'nın, o büyük hatasıdır. Atatürk'ün para ve pullardan resimlerini kaldırmamalıydı. Ama bütün bunlara rağmen, İsmet Paşa'ya yapılan hakareti, hiçbirimiz hazmetmedik. Çünkü İsmet Paşa, kendi eliyle seçime gitti. Kendi eliyle memlekete demokrasiyi getirdi. Mücadeleyi ve yenilgiyi kabul etti. Sonra İstiklâl Harbi'nin temellerinden biri, Garp Cephesi Komutanı, Atatürk'le beraber. Atatürk'e 10 sene Başbakanlık yapmış. Atatürk kaç defa *"Eğer biz böyle rahat ediyorsak, huzurla oturuyorsak, eğlenebiliyorsak, İsmet nöbettedir; onun için."* demiştir. Binaenaleyh

İsmet Paşa'yla sonradan aralarının açılması, yine araya giren insanlardandır. Yoksa o iki insan, birbirine bağlıdır. Ata'nın resmini paradan puldan kaldırması, bizim içimizde bir kırgınlık yarattı; ama onu yine seviyorduk. İsmet Paşa' yı, dün olduğu gibi bugün de saygıyla anıyorum. İsmet Paşa, büyük bir devlet adamı, büyük bir insandır. Her insanın kusuru vardır. Ne denirse densin İnönü, Türk tarihine imzasını koymuş bir insandır.

- Demek ilk teşkilatınıza sebep, Demokrat Parti'nin Atatürk ilkelerinden ayrılması; İnönü'ye karşı bir tutum içine girilmesidir.

- 1955'de Demokrat Parti'nin memlekete bir hayır getirmeyeceğini; diktatoryaya doğru kaydığını gördük. (...)

- "Orhan Erkanlı, 1955'teki ilk komitenin, orduyu ıslah etmek için kurulduğunu söylemişti.

- Dış görünüşü böyleydi, içi öyle değildi. Orhan Erkanlı'yı ben teklif ettim. Benim dördüncü üyemdir o. Beni başkan seçmişlerdi. (...) Akademi hocalarından Faruk Ateşdağlı, Naci Asutay da dâhil oldu. Şükrü İlkin veya Necati Ünsalan'ın evinde toplanıyorduk. Biraz önce de söylediğim gibi benim, Dündar Seyhan ve Orhan Kabibay gibi arkadaşların en baştan beri fikrimiz Komitenin, orduda ıslahat gibi basit bir amacı olmayacağı, doğrudan doğruya hükümete el atmadıkça durumun düzelmeyeceği idi. 1957 yılında, Ünsalan'ın evindeki bir toplantıda, fikrimizi açıkladık. Daha evvel kararlaştırdığımız gibi Dündar Seyhan, *"Memleketi, badireden kurtarmak ve Atatürk ilkelerini hâkim kılarak; memleketi selâmete çıkarmak için yapacağımız iş ihtilâl de olabilir. Arkadaşlardan her hangi birisi bu şekilde ileri gitmek düşüncesinde değilse kapılarımız açıktır. Sır saklamak*

şartı ile aramızdan ayrılabilirler;" dedi. Bu suretle, Mükerrem Erensu ve Kemal Güner, Teşkilattan ayrıldılar. Bu arkadaşlar bütün hayatları boyunca, bu yeminlerine sadık kaldılar. Komite'ye girmediler ama herhangi bir ihanette de bulunmadılar. Komitemiz gitgide büyüdü. *(...)*

- Ankara'daki Talât Aydemir Komitesi ile nasıl temas kurdunuz?

- Talât Aydemir komitesi de ikinci derece büyük bir komiteydi. Bu komiteyle anlaşmak için içimizden Ahmet Yıldız, Dündar Seyhan ve Kabibay'ı, Aydemir komitesine dâhil etti. Ahmet Yıldız onların Genel Sekreteri oldu. Nihayet mesele ortaya çıktı ve bu iki komite birleşti. Birleşince yeniden bir seçim yapıldı. İttifakla ben başkan seçildim.

Faruk Güventürk, ihtilâl havasına çabuk ve kendi deyişiyle gözü kara girmiştir. Belki cüret denebilecek bir teklifte bulunmuş Milli Savunma Bakanı Şemi Ergin'e demiş ki, ihtilâl komitesinin başkanı ol; o reddedince de ağır tenkitler içeren bir muhtıra hazırlamış. Duyulmakta olan darbe seslerinin sıklaşmasına ve sertleşmesine sebep olan hadiselerin başında gelen Dokuz Subay olayı bu günlerde cereyan etmiştir; baş aktörü de şimdi hikâyesini dinlemekte olduğumuz şahıstır. Başlangıçta General dediğimiz Faruk Güventürk, mâceraların yaşandığı sıralar Yarbay idi ve icraatları dolayısıyla tutuklanmıştı. Çok sıkıntılı bir mahkûmiyet hayatı yaşamış ve tam 115 gün sürmüş bu çilesi. Kendine göre meselenin başı, vatan-millet sevdasıdır; bu uğurda baş vermek dahi ihtimal dâhilindedir elbet. Yıllar evvelinden tasarlanıp, kademe kademe geliştirilen darbe, yapıcıları arasında değişik adlarla anılmaktadır; ama genel tanımına verilen ad ihtilâl.

Daha becerikli olabilseymişler 27 Mayıs 1960'a varmadan 1958 Şubat'ında işi bitireceklermiş; fakat mecburen iki sene üç ay sonraya sarkıtmışlar.

Dokuz Subay Olayı

Bu olay 27 Mayıs 1960 ihtilâlinin simgelerindendir. O yıllara dair hatıralarını anlatan her ihtilâlcinin mutlaka masaya yatırdığı tutuklanmaların esas kahramanı Yarbay Faruk Güventürk'tür. Nazlı Ilıcak'ın sorusu ve muhatabın cevabı:

- Dokuz Subay Olayı diye bilinen bu olayda sizi Samet Kuşçu mu ihbar etmişti?

- Beni Samet Kuşçu'nun ihbar etmesine imkân yok. Çünkü o bizim komiteden değildi. Bizimle beraber diğer sekiz arkadaş içerisinde bizim komiteye dâhil olan bir ben bir de bana bağlı olan Ata Tan vardı; geri kalan Cemal Yıldırım, İlhami Barut vs. başka komiteden. Samet Kuşçu onları ihbar etmiş. Celâl Bayar'a neredense biri bir rapor göndermiş. Benim ifadem alınırken bizim son yaptığımız toplantıda zaptın bir suretini bana okudular. İhtilâl şöyle olacak, tank tabur komutanı öldürülecek, Fazıl Bilge'ye şöyle yapılacak; filan yerdeki hava meydanındaki filo şu arkadaşın emrine, 66. Tümen benim emrime geçecek. Bunlar bizim kararlaştırdığımız plâna dâhil. Samet Kuşçu'nun bunu bilmesine imkân yok.

ORHAN ERKANLI:

İhtilâl- Giriş

İhtilâllerin, askerî darbelerin değişmez özelliği, gizli örgütler tarafından gerçekleştirilmiş olmalarıdır. Bu tip hareketlerin tabiatında mevcut olan gizlilik ve emniyet unsurları, hazırlık ve oluş safhalarının yazılı olarak tesbitine imkân vermez. Filhakika (aslında), 27 Mayıs öncesine ait elimizde hiçbir yazılı vesika yoktur. Böylece tarih, en güvenilir kaynaktan yoksun kalır. Olayları aydınlığa çıkarmak, yazmak ve yaymak isteyenlerin başvuracakları yegâne kaynak, hâdiseleri yaratmış ve yaşamış olanların, yazıları veya sözleridir. Çoğu hallerde bunlar da kısır, sınırlı ve eksik bilgilerdir. Tarafsızlıkları, bütünlükleri ve hattâ doğrulukları şüphelidir. *Kuvvet zoruyla iktidara gelenler; çeşitli sebeplerle bölünürler.* Tarih, muayyen bir ekibin bir ihtilâli başından sonuna kadar aynı kadro ile götürdüğünü kaydetmez. *İhtilâl evlâtlarını yer;* bu ihtilâllerin değişmez kaderidir. (...)

27 Mayıs'ın bazı özelliklerini ve bugüne kadar değinilmemiş yönlerini, bu gerçekleri bilerek anlatmaya çalışacağım.

27 Mayıs'ın, daha doğrusu memleketin bir ihtilâle sürüklenmesinin nedenlerini araştırmak için, Atatürk' ün ölümünden sonraki dönemden başlamak gereklidir. Çünkü: 27 Mayıs, 1938'den 1960'a kadar geçen, yirmi iki senelik tarihî gelişmemizin bir sonucudur. On senelik DP iktidar süresi içindeki olaylarla, uygulamalarla, hatalarla yetinmek ve 27 Mayıs'ı sadece bu döneme bağlamak; hem doğru değildir hem de yetersiz, köksüz bir izah tarzıdır. Aradan yıllar geçtikten sonra, bugün itiraf edelim ki 27 Mayıs'dan hemen sonra bu derinliğe inmediğimiz, başlangıç olarak Atatürk'ün ölüm tarihini almadığımız için, büyük hata yapmışız. (...)

1938-1960 arasında, dünyada ve memleketimizde büyük olaylar meydana geldi. Siyasî ve sosyal yapıda önemli değişmeler, gelişmeler oldu. Türkiye, İkinci Cihan Harbi'nin ve harp sonrasının etkisi altında, isteyerek veya mecbur kalarak bazı teşebbüslere girdi. Çok partili demokrasiye geçiş, DP'nin kurulması, 1950 seçimlerini kazanması, 1946-1960 arasındaki parti mücadeleleri, halkın bir ölçüde uyanması, basının sınırlı da olsa özgürlüğe kavuşması, gençlik, işçi toplulukları gibi yeni örgütlerin güçlenmesi, önemli olaylardır.

Bugün anlaşılmıştır ki 27 Mayıs, yalnız DP iktidarını yıkan ve yeni bir anayasa düzeni kuran bir hareket olarak değil, Türk Silâhlı Kuvvetleri'ni politikaya sokan, sık sık sivil idareye müdahale arzu ve geleneği yaratan bir olay olarak da incelenmelidir. (...) Türkiye'nin en büyük ve ciddî sorunu olarak meydana çıkan, Silâhlı Kuvvetler-İktidar ilişkileri problemi, çözüm beklemektedir. (...)

("1938 -1960 Dönemi" başlığı altında, yaşanan olayları özetleyen yazar, devamında, ihtilâlin gerekçelerini sıralıyor:)

1950 seçimlerine kadar iktidar ve muhalefet partileri rekabet, geçmiş hesaplar, birikmiş kırgınlıklar, gelecek menfaatler vs... gibi sebepler ve *"oy almak için yapılan herşey doğrudur, meşrudur;"* anlayışı içinde mücadele etmişler; halkın kafasını ve vicdanını, Atatürkçülük aleyhinde tahrip etmişler; karıştırmışlardır. (...)

1950 seçimleri, bu hava içinde geçti ve DP kazandı. DP'nin kazanması, tarihimizde ciddî bir seçim yoluyla ilk iktidar değişikliği olması bakımından, siyasî bir ihtilâldi. (...)

İnsan haysiyetine yaraşır bir hürriyet düzeni içinde, tarafsız ve faziletli bir yönetim kurulacağı, ekonomik güçlüklerin kısa zamanda giderileceği, devlet idaresinin ıslah edileceği, umumî bir özlemdi. (...)

Halkın çoğunluğu, basın, Silâhlı Kuvvetler, idarî mekanizma, gençlik ve işçiler, özel teşebbüs... DP iktidarını, içtenlikle benimsiyor ve destekliyordu. Kısacası: Söz milletindi. (...)

Köylü ilk defa hayatında para yüzü gördü; hakkını aramak imkânını buldu. İş adamları ve esnaf, parasının ve servetinin güvenlik içinde olduğuna inandı. Demokrasinin hür havası, her sınıf ve seviyedeki vatandaşın gönlünü ve kafasını doldurdu. Denebilir ki DP iktidarı kadar büyük çoğunlukla ve halkın gerçek desteğiyle iş başına gelmiş bir hükümet ve özellikle Menderes kadar sevilen ve kendisinden çok şeyler beklenen bir yönetici, başka memleketlerde görülmemiştir. Menderes'in söylediği rivayet edilen: *"İstersem padişahı iş başına getirir, odunu milletvekili yaparım;"* ifadelerinde, gerçek payı vardı. 1954 seçimleri, bu ortamda yapıldı ve DP büyük çoğunlukla iktidarda kaldı. Ancak bu seçimlerden sonra siyasî hava, her gün gerginleşti, bozuldu. Normal tartışma düzeyinden çıkarak, bir kör döğüşü haline

geldi. Kuvvetinden emin ve mağrur, buna mukabil zayıf, ehliyetsiz bir kadroya sahip, "*Vatan bize minnettardır...*" zihniyetine girmiş bir iktidarla üst üste kaybedilen seçimlerin sinirliliği ve tahammülsüzlüğüyle her fırsatta hükümete, meclise, yönetime saldıran; insafsız ve usta bir muhalefetin, kıyasıya mücadelesi başladı.

1954'de zirve noktasına çıkan DP, bu tarihten itibaren irtifa kaybetmeye (düşmeye) başladı. 1957'den sonra ise Menderes'in meşhur tabiriyle sath-ı mâile (seçim eğilimine), fakat seçim değil, düşüş sath-ı mâiline girilmişti. *Hata üzerine hata yapılıyor; kanunlar, gelenekler zorlanıyor; hürriyetler kısıtlanıyor; partizan idare gittikçe etkisini arttırıyordu.* (...)

Bir tarafta Vatan Cepheleri kurulurken, karşı cephede güç birliği teşkil ediliyordu. İktidar partisi devlet; devlet, DP haline gelmiş; kişilerin hak ve hürriyetleri bir kenara itilmiş; *partizan bir idare, kendisinden yana olanları, devlet kesesinden beslemek dâhil her türlü tavizi vermiş; karşı cephede olanlar ise en normal haklardan dahi mahrum edilmişti.*

Bir-iki iktidar gazetesi hariç basın, bütünüyle DP karşısında. Her gün, birkaç gazeteci hapse giriyordu. (...)

Meclis'te, subayların yatak odalarına kimlerin girip çıktığı, en âdi ve hayâsız bir üslûp içinde tartışılmakta. Ordu'nun yeni adı: Battal Gazi Ordusu'dur artık. Millî Savunma bakanlarının paltosunu, havlusunu tutacak kadar *mevkiini ve şahsiyetini unutan kumandanlar,* bu dalkavukları terfi ettirecek ve bunlara, Türk ordusunu ve memleket savunmasını emanet edecek derecede sorumluluk duygusundan uzak bakanlar görülmekteydi.

Memur kütlesi ve bütün maaş erbabı, mutlak bir müzayaka (sıkıntı-darlık) içine düşmüş; gittikçe artan hayat pahalılığı, enflasyon nedeniyle eriyen para karşısında, resmî vazifesi dışında geçim yolları aramakta. *Rüşvet, her devirde olduğundan başka bir anlam taşıyor ve âdeta normal bir*

gelir telâkki ediliyor. Parti hesabına çalışmayanlar, tarafsız hareket edenler, vicdanlarını satmayanlar; işten çıkarılma dâhil her türlü kötü muameleye tâbi tutulmaktalar. (...)

Üniversite, *ilim haysiyetiyle bağdaşmayacak tertip ve tedbirlerle bir politika merkezi haline getirilmiş*; Millî Eğitim Bakanı emrinde, herhangi bir okul, lise gibi işleme tâbi tutulmakta... Talebe kuruluşları, partinin gençlik kolları, militan ekipleri olarak kullanılmak istenmekte; bu yola girenlere, yardım ismi altında, hazineden yüz binler verilirken; diğerleri, polis takibine maruz bırakılmakta... Üniversite üzerindeki baskılar, nihayet hocaları kara cüppeli papazlara benzetecek ve bunu açıkça ilân edecek bir seviyeye çıkmış; talebeler ise kurşunlara hedef olmuşlar; coplar, tekerlekler altında ezilmişlerdir. (...)

Halkımızın kafasını aydınlatacak öğretmenle, vicdanını dolduracak din adamı karşı karşıya getirilmiş; çilekeş öğretmen, ikinci sınıf insan muamelesine tâbi tutulmuş. Arapça tedrisat, gayrı resmî din öğrenimi, Kur'an kursları âdeta normal eğitim faaliyetleri arasına girmiş. (...) Atatürk ülküsünü köylere, halka yaymak için kurulmuş olan Halkevleri çoktan kapatılmış. Milyonlara varan maddî varlığı, değeri ölçülemeyecek kütüphaneleri, maliye ambarlarında çürümeye terk edilmiş. Köy enstitüleri komünistlikle damgalanmış ve faaliyetleri tadil edilmiş[13]; bu okulları bitirmiş olanlar ise, siyasî polisin hedefleri arasına alınmış. Laik eğitim yerine, resmî veya gayrı resmî din eğitimine; vicdan hürriyeti yerine, din istismarına ve taassuba öncelik verilmiş. (...)

---

[13] Köy Enstitüleri'nin DP tarafından kapatıldığı gibi bir yanlış kanaat yerleşmiştir. Bu Enstitüler, CHP döneminin M.E.Bakanı Hasan Âli Yücel zamanında açılmış ve aynı partinin Başbakanı Reşat Şemsettin Sirer zamanında, ideolojiye alet edildiği kanaati yaygınlaştığından, Öğretmen Okulları'na dönüştürülmüştür. (İ.M.)

Bu yolun başarıya, selâmete çıktığı hiç görülmediği halde mutlaka iktidarda kalmak azminde olan yöneticiler, kendi kendilerini dahi haklı olduklarına inandıracak bir psikolojik hava içinde, tahkikat komisyonu kuracak kadar ileri gittiler. O günlerde, İsmet Paşa'nın "*Şartlar tamam olursa ihtilâl meşru olur;*" sözünü dahi anlamak dirayetini gösteremediler. Başlangıçtan itibaren ağızlarından düşürmedikleri "millî irade"ye müracaat etmenin yani erken seçime gitmenin, yegâne kurtuluş yolu olduğunu göremediler ve 27 Mayıs'a geldiler...

Atatürkçüler Cemiyeti

Millî Birlik Komitesi adıyla iktidarı ele alan teşkilâtın başlangıcı, 1955–1956 senelerine kadar gider. Bu yıllarda, Yıldız Harp Akademileri'nde talebe olan, yüzbaşı-yarbay rütbesindeki bazı subayların birleşmesiyle bir Gizli Cemiyet kuruldu. O tarihte ben de, yüzbaşı rütbesiyle Kara Harp Akademisi'nde, talebe bulunuyordum.

Cemiyete katıldım. Cemiyetin nasıl ve kimler tarafından kurulduğu, ne gibi aşamalar geçirdiği üzerinde, durmayacağım. Bunlar, çok yazılmış ve söylenmiş, genellikle bilinen konulardır. Ancak bizim örgütlenmeye başlama tarihimizle, DP iktidarının zirveden aşağı doğru kaymaya başlayış tarihlerinin aynı yıllara rastladığına dikkati çekmek isterim. 1956 yılı içinde Türk Ordusu'nda, daha bir sürü gizli kuruluş olduğundan hiç şüphe yoktur. Memleket buhrana girdiği zaman Ordu'da birbirinden habersiz örgütler kurulur, bunların bir kısmı tesadüflerle birleşir, aksiyona geçer, bir kısmı kaybolur gider.

Nitekim biz de bir süre sonra, ikinci bir gizli örgütle irtibat kurduk ve birleştik. Örgütün ilk ismi "Atatürkçüler Cemiyeti" idi. Yıllarca gizli bir ihtilâl örgütü olarak toplantılar, çalışmalar, birleşmeler, dağılmalar birbirini kovaladı. Örgüte

yeni katılanlar daha yolun başında: "Ben bu işi yapamayacağım, sizden ayrılıyorum;" diyerek gidenler oldu. (...)

Bu arada, 1958'in ilk aylarında, "9 Subay Olayı" olarak anılan, ihanete maruz kaldık. Örgütün önemli halkalarından birisi, koptu; yakalandı. Birçok arkadaşımız tutuklandı ve askerî mahkemeye verildiler. Bir ihbar üzerine, ben de ifadeye gittim. Sorgular, tehditler, vaatler... Neticede serbest bırakıldım. (...)

Bu olay, bizi paniğe uğrattı. Her an tutuklanmak tehdidi içinde yaşıyorduk. Örgütün çalışmalarına ara vermek ve bir süre toplanmamak, aksine dağılmak kararını verdik. (...)

Bu şartlar altında, yıllar geçti ve nihayet 1960 senesi geldi. DP artık tam manasıyla raydan çıkmış; memleket bir muharebe meydanına dönmüş ve mukadder akıbet ufukta görünmüştü. Tekrar birleşmek ve örgütü harekete geçirmek ihtiyacını duyan eski arkadaşlarımız birer ikişer birbirlerini aramaya ve bulmaya başladılar. Kısa zamanda toparlandık. (...)

1959 sonu ve 1960 başlarında, birkaç büyük toplantı yaptık. Durum gözden geçirildi; gücümüz, imkânlarımız hesaplandı ve en son olarak Ankara'da Türkeş'in evinde toplanarak ihtilâl kararını verdik. Karar kesindi, sadece günü tayin etmemiştik. Şahsen, bundan sonra hiçbir büyük toplantıya katılmadım. (...)

Erkanlı'nın "İhtilâllerin, askerî darbelerin değişmez özelliği, gizli örgütler tarafından gerçekleştirilmiş olmalarıdır. Bu tip hareketlerin tabiatında mevcut olan gizlilik ve emniyet unsurları, hazırlık ve oluş safhalarının yazılı olarak tesbitine imkân vermez. Filhakika (aslında), 27 Mayıs öncesine ait elimizde hiçbir yazılı vesika yoktur. Böylece tarih, en güvenilir kaynaktan yoksun kalır. Olayları aydınlığa çıkarmak, yazmak ve yaymak isteyenlerin başvuracakları yegâne kaynak, hâdiseleri yaratmış ve yaşamış olanların, yazıları veya sözleridir. Çoğu hallerde bunlar da kısır, sınırlı ve eksik bilgilerdir.

Tarafsızlıkları, bütünlükleri ve hattâ doğrulukları şüphelidir;" sözlerinin tekraren alacağız. Nedeni, bizim bu kitapla yapmak istediğimizin O'nun dilinden de söylenmiş olmasıdır. Önsöz'de de belirttiğim gibi: *Gerçekten hatıratlar genellikle "nalıncı keseri" olmak hüviyetinden -eşyanın tabiatı gereği- bir türlü kurtulamamaktadır. Biz bu çalışmamızda, konu ile ilgili olanlardan ziyade bizzat içinde bulunanların tesbitlerine çoklu yer vererek bunu yapmak istedik. Hep şöyle bir çalışma yapmayı arzu etmiş fakat gerçekleştirememişizdir. Yakın tarihimize ait bütün hatıratları 40-50 Ciltlik bir eserde birleştirmek; ama hadiseleri, zaman ve olay bazında bir araya getirip "nalıncı keser"lerinden bertaraf edip okuyucunun daha doğru bir değerlendirme yapmasına imkân sağlamak için.*

"Bugün anlaşılmıştır ki 27 Mayıs, yalnız DP iktidarını yıkan ve yeni bir anayasa düzeni kuran bir hareket olarak değil, Türk Silâhlı Kuvvetleri'ni politikaya sokan, sık sık sivil idareye müdahale arzu ve geleneği yaratan bir olay olarak da incelenmelidir;" sözü bugün de önemini korumuyor mu? *'İhtilâl'in nasıl olduğu malumdur;'* deyip o konuya girmeyen Erkanlı, öncesinde alınan kararları, özet halinde şöyle takdim ediyor:

Hiçbir zaman yazılmayan, hafızalara işlenen bu prensip kararları şöyleydi:

1- İhtilâl kansız olacak; suçlular özel bir mahkemede yargılanacaklar.

2- Meclis dağıtılacak.

3- Bütün partiler kapatılacak.

4- Askerî bir idare kurulacak.

5- Süratle bir "İnkılâp Meclisi" teşkil edilecek ve Askerî Cunta ile beraber memleketi idare edecek.

6- Yeni bir Anayasa hazırlanacak.

7- Dinin politikaya alet edilmesi, din istismarı derhal önlenecek; uluslararası bir İslâm konferansı toplanarak dinde reform imkânları araştırılacak.

8- Plânlama teşkilâtı kurulacak. En kısa zamanda sosyal, ekonomik ve kültürel konuları kapsayan, "Millî Kalkınma Plânı" hazırlanacak ve uygulama bu plân dâhilinde yürütülecek.

9- Atatürk devrimleri, müsamahasız uygulanacak. Kemalizm, bir doktrin haline getirilecek.

10- Silâhlı Kuvvetler, üniversite, basın, devlet teşkilâtı gibi temel müesseselerden başlanmak üzere, kamu hizmeti gören bütün kuruluşlar reorganizasyona tâbi tutulacak.

11- Hazırlanacak Millî Kalkınma Plânı ile koordineli bir şekilde, sosyal ve ekonomik konularda, gerekli görülen reformlar yapılacak.

12- Halk ile devlet, idare edenlerle edilenler arasındaki kopmuş bağlar, idarî reform yapılmak suretiyle yeniden kurulacak. Memurlar çağdaş seviyeye getirilecek ve idarenin müessiriyeti sağlanacak.

13- Manevî boşluğumuzu dolduracak bölge, din, ırk, mezhep ayrılıklarından doğan parçalanmaları önleyecek millî birliği kültür ve ülkü alanında sağlayacak tedbirler alınacak.

14- Millî servetlerimizin ve kaynaklarımızın, boş duran işgücümüzün harekete geçirilmesi, istihsale yöneltilmesi için yeni bir düzen kurulacak. Halk çalışmaya sevk edilecek.

15- Sosyal adalet ve sosyal güvenlik temin edilecek. İşsizlik, ihtiyarlık ve sağlık sigorta sistemi, bütün vatandaşları içine alacak biçimde tesis edilecek.

16- Dış politikada, mevcut antlaşmalara sadık kalınacak ve daha bağımsız bir politika izlenecek.

17- Özel teşebbüs ve devletin faaliyet sahalarını ayıran devletçiliğe, öncelik veren bir ekonomik sistem uygulanacak.

18- Ağalığa son verilecek, gerekirse doğu ile batı arasında insan mübadelesi yapılacak.

19- Aşırı cereyanlar, bunların doğmasına ve yaşamasına sebep olan ortam ıslah edilmek suretiyle önlenecek; Kemalizm devletin hâkim görüşü haline getirilecek.

20- Zamanı gelince serbest seçimler yapılarak; iktidar, kazanan partiye devredilecek. (...)

Daha sonraları birçok kişiler, ihtilâlin kansız oluşunu, ihtilâl sonrası bakımından tenkid etmişlerdir. Belki de kan dökülseydi; sonuçlar, daha başarılı ve faydalı olabilirdi... Bu hususta kehanette bulunmak yersizdir. Ancak bir noktayı unutmamak ve idrak etmek lâzımdır. Mukavemet görülmez; kimse size karşı çıkmazsa nasıl ateş edersiniz? Nasıl katliam yaparsınız? Suçsuz veya suçluyu, nasıl ayırırsınız? Kaldı ki biz önceden, mecbur kalınmadıkça silâh kullanmamaya, suçluların yargılanmasına kesinlikle karar vermiştik. (s.17)

NUMAN ESİN:

Yapılan ne olursa olsun, bir yahut birden fazla yapanı ve bunların da elbet bir gerekçesi vardır. Ortakların fikirleri, istekleri tamamen örtüşmeyebilir; bu aşılmaz engel değil. Kaba, sevimsiz ve de yersiz bir benzetme, ama deyiverelim: Kesilmek istenen bir kuzunun, ciğerlerine talip olan da çıkar, butlarına göz diken de; postu için sıraya geçenler bile olur. Demek istediğimiz şu: Bir araya gelen birçok insanın tek hedefi ihtilal, fakat bunun neticesinde elde edilmek istenenler muhtelif. Gerçi daha sonra göz önüne alınacak bu konu, lâkin fikrî rehavete kapılıp, dinlediğimiz herkesin aynı fikirde olduğunu zannetmeyelim; diye uyarıyoruz. Miras paylaşımı değil belki, ama canciğer bazı arkadaşlar arasında daha zoru yaşanacak. Öncesiyle öğrenmeye çalıştığımız ihtilâlcilerin düşünceleri, sonrasıyla bizi ne kadar şaşırtacak? Yakında göreceğiz ve kimini daha çok takdir edip kimini kınayacağız. Bir hatırlatalım dedik:

Numan Esin, işlenen konunun en temel taşlarından birisi; yaptıkları gibi, söyledikleri de mühim. Çok gerilerden başlayıp, bombanın patlatıldığı güne, olayı hazırlayan sebepleri gözler önüne sere sere artık gelecek; onu dinliyoruz:

Türkeş İhtilal fikrini açıyor.

Bana ihtilâl fikrini ilk kez, Türkeş açmıştır. 1958 -1959 kışıydı.

Ben, Harp Akademisi ikinci sınıf öğrencisiydim. O da kurmay yarbaydı. Yüksek Kumanda Akademisi'ne gelmişti; beni buldu. Piyade Atış Okulu'nda onun öğrencisiydim. Kartal-Maltepe'de, Zırhlı Tugay'daki görevim sırasında O, Selimiye'deki bir alayda görevliydi. Hatta ameliyat olmuştu da onu hastanede ziyaret etmiştim. (...)

Yeri gelmişken, Türkeş'ten biraz söz etmek istiyorum. İyi bir hocaydı. Türkçeyi iyi kullanan, işine son derece bağlı; ciddi, ölçülü bir adamdı. 1944 hareketleri sırasında gözaltına alındığını, on ay hapiste kaldığını duyuyorduk; ama konuşmalarında, ırkçı olduğu izlenimini bize hiç vermemişti. (...) Türkeş, saygı duyduğumuz bir hocamızdı.

Beş çocuklu, dürüst bir aile babasıydı. Ona duyduğumuz saygı yüzünden, 1960 İhtilali'nde Türkeş'le beraber olduk. Daha sonraki dönemlerde, çeşitli sebeplerden dolayı birbirimizden ayrıldık.

Türkeş'in, bana ihtilâl fikrini ilk kez açtığı güne, dönelim. Türkeş: *"Sınıf birincisi olmuşsun;"* diyerek beni tebrik etti. Harp Akademisi'nin bahçesini gezerken, memleketin durumunu anlatarak; *"Ülkenin içinde bulunduğu şartların gittikçe ağırlaştığını; badirelerden çıkartılabilmesi için orduya görev düşebileceğini; bizim de vatansever insanlar olarak, buna hazırlıklı olmamız gerektiğini;"* söyledi. Ben de dedim ki: *"Yarbayım, ben başka çıkış yolları olacağı kanısındayım.*

Memleket kendiliğinden bu işin çaresini bulabilir. Mutlaka bir ordu müdahalesi gerekmez. Bizim de bir ihtilâlci heyet içinde bulunmamıza gerek yok. Böyle bir düşünceyi, ülke için de şahıslarımız için de tehlikeli buluyorum." (...)

Türkeş'e hemen evet demedim. Bir iki kez daha geldi; konuştuk. Düşüneyim; dedim. Sonra, yakın çevremdeki bir iki arkadaşımla görüştüm. Onlar da aynı fikirdeydiler. İhtilal fikrine direnişim bir süre devam etti; ama Türkeş, benden umudunu kesmedi.

Kabibay'la tanışma

1958'in sonu ya da 1959'un başıydı. Bir gün nasıl oldu, tam hatırlamıyorum. Türkeş beni, bir yerden arabayla aldı. Arabanın içinde, Kabibay'la tanıştım. Türkeş dedi ki: "*Orhan Kabibay, İhtilalin İstanbul'daki en güçlü adamlarından biridir.*" Beni de, "*Harp Akademisi'nin parlak öğrencilerindendir;*" diye tanıttı. Tanışmamız gerçekleştikten sonra hep birlikte, memleket sorunları üzerinde bir görüşme yaptık. Böylece ihtilâl fikrini, sonunda kabul ettik. Bir fikri benimsedikten sonra, saniye geçirmeme huyum vardır. Kararımı verdiysem, o artık kaçınılmazdır.

Örgütlenme

Er ve Özdağ'la birlikte, ilk ihtilâlci çekirdeği kendi aramızda kurduktan sonra, yeni arkadaşlar edinme konusuna ilkeler getirdik. Kuşkusuz ilk ilke, mutlak gizlilik ilkesiydi. Kabataslak hazırladığımız İstanbul'daki kritik hedefleri ele geçirmede yararlanılacak birlikler ve bu birliklerdeki subaylar arasında güvenebileceğimiz kimseler üzerinde durduk. Davutpaşa Tugayı'nda Erkanlı da zaten kendi örgütünü kurmuştu. Biz, Harp Akademisi'nden sınıf arkadaşım ve Zırhlı Piyade Taburu'nda bölük komutanı Kur. Yüzbaşı Muharrem

Özdoğan'la konuşarak, Orhan Erkanlı'nın örgütüne bağlandık. 61. Tümen'den Kur. Binbaşı Muammer Şahin ve emrindeki Piyade Üsteğmen Eşref Dirlik'le[14] konuşarak, onları ihtilâl örgütüne kazandık ve görevlerini de gösterdik. Anadolu yakasında zırhlı tugayda görevli Piyade Yüzbaşı Şeref Çolakoğlu, Eleşkirt'te bulunduğum sırada tanıdığım mert ve yiğit bir subaydı. Onunla konuştum; görev kabul etti ve aramıza katıldı. Harp Akademisi'nde öğrenci olan, Yüzbaşı Kâmil Karavelioğlu, Yüzbaşı İlyas Albayrak, Hava Yüzbaşısı Hüseyin Güven, Hava Yüzbaşısı Emanullah Çelebi'yle konuşarak onları da örgüte kazandırdık. Emanullah ve Hüseyin'in tavsiyesi üzerine öğretmenleri Mucip Ataklı ve Haydar Tunçkanat'ı ikna ederek örgüte aldık. Harp Akademisi'nden sınıf arkadaşım Kur. Yarbay Abdülvahit Erdoğan da bana olan inancıyla ihtilâle katıldı. Bunların dışında Harp Akademisi'ndeki diğer subayları, Muzaffer Özdağ örgütlemiştir. Yalnız fire verdi; Yüzbaşı Aşir Özaşir ile Yüzbaşı İlhan Atabaş ihtilâle katılmayı kabul etmediler; ama ihbar veya boşboğazlık da etmediler. Böylece yeter sayıda ve önemli birliklerde görevli ve kritik hedefleri ele geçirmeye yeterli bir örgüt nüvesi oluştu.

"Benim liderim sensin"

Bunlar olurken, ülkede tansiyon sürekli artıyordu. 1959 yazı ve kışı, siyasî şartlar bakımından, Türkiye'de çok ağır geçti. İktidar, muhalefeti ezebilmek ve demokrasiyi ortadan kaldırmak için, birçok önlemi beraber getirdi. Şimdi olayları, tüm ayrıntılarıyla saymaya gerek yok. Bunlar bilinen şeyler. (...)

---

[14] TRT'de görev yapan Eşref Dirlik ile komşu olduk; son derece ciddi, karakterli ve vasıflı bir insandı. Tanrı rahmet eylesin.

Objektif şartlar olgunlaşmadan üç-dört subayın bir araya gelip gizli bir ihtilâl çekirdeği oluşturması, bir şey ifade etmez. Yönetici olarak ülkeyi ihtilâl konumuna getirmezseniz, bunlardan hiçbir şey çıkmaz. Konuşmalardan öteye geçmez. *Ama yöneticiler ülkeyi bir ihtilâl ortamı içerisine getirme hatasını işlerse, o zaman ihtilâl mekanizması işlemeye başlar.* (...)

28 - 29 Nisan Olayları sırasında, öğrenci liderleri gözaltına alındı ve Davutpaşa Kışlası'na götürüldü. Orhan Erkanlı ve onun emrindeki arkadaşlar ile bu öğrenciler arasında merhabaları aşmayan ilişkiler olmuştur. Ama hiçbir ipucu verilmemiştir. En ufak bir ipucu, Orhan Erkanlı'nın ve ihtilâl örgütlerinin ortaya çıkmasına yol açardı (...) Her an yakalanma korkusu ve paniği vardır. Onun için sırlar, dışarıya kolay kolay verilmez. Tabiî ülke, söylediğim tansiyonu kazandıkça, ihtilâl örgütleri arasındaki ilişkiler de giderek daha hızlandı. Örneğin İstanbul ile Ankara örgütü arasındaki görüşmeler sıklaştı. (...)

Kara Kuvvetleri'nde ve Genelkurmay'da, ihtilâl örgütünde görev alan arkadaşlarla sık sık temaslarım olmuştur. Örneğin Suphi Karaman'ı, Kadri Kaplan'ı, Sami Küçük'ü, İrfan Solmazer'i, Rifat Baykal'ı ve Sezai Okan'ı böyle tanıdım. (...) Türkeş, ihtilâl fikrini bana açtığında, bu konuyu Muzaffer'le tartışmışızdır. Muzaffer, Türkeş'le tanıştıktan sonra, onun ihtilâlde önemli görev almasına karşı çıktı. "*Türkeş, 1944 olaylarında adı söylentilere karışmış bir adam. İhtilalde önde gelen bir adam olarak görünürse, bunun birtakım olumsuz sonuçları olur.*" Muzaffer Özdağ, Türkeş'i liderlik vasfı olmayan, sıradan bir yarbay olarak gördüğünü söyledi. "*Benim liderim sensin;*" dedi. "*Kendimizin dışında niye lider arayalım?*" Belki de doğru söylüyordu.

Tanıdığımız subaylar arasında, en yüksek rütbelisi Türkeş'ti. Hocamız olduğu için de ona güveniyorduk. Onun

dışında pek fazla insan tanımıyorduk. Ben yüzbaşıydım. Yüzbaşının ihtilâl lideri olması mümkün değildi. (...)

Fikir ayrılıkları

Sonraları öğrendik ki ihtilâl fikri, ordu içinde hemen herkeste varmış. Bize, Türkeş tarafından aktarıldı. Hatta 1940'lı yıllarda, İsmet Paşa'ya karşı ihtilâl fikri oluşmuş; bazı ihtilâl komiteleri oluşturulmuş; ama ülkede, ihtilâl ortamı olmadığı için ihtilâle gitmemiş. 1954'ten sonra Türkiye'de, bizim içinde bulunduğumuz ihtilâl kadrolarının bizden önde gelen rütbelileri, kendi aralarında ihtilâl komiteleri kurmuşlar. Bunların etkisi ancak, 1959'dan itibaren duyulmaya başlamış ve aynı yıl bizi yakalamış. Ben de askerî liselerden, Harp Okullarından gelen iddialı bir subaydım. Çevremde bir etki alanı yaratmıştım. Sevdiğim, saydığım, etkilediğim arkadaşlarım vardı. Muzaffer de sevilen, seçkin bir öğrenciydi. Küçük rütbelerimize karşın sevilen, sayılan subaylardık. Rütbelerimizin çok üstünde, görevler yaptık. (...)

Bizim müdahalemiz, ülke sorunlarına çözüm bulma amacına yönelik olmalıydı. Benim, serinkanlılıkla bulduğum çıkış noktası buydu. Hâlbuki ihtilâl heyecanı içerisinde, işin bu inceliğini fark edenler; çok az olmuştur. Çoğu hâlâ, "*İhtilali, İsmet Paşa herhalde kabul eder; onun başkanlığında, yeni bir idare kurulur;*" diye düşünüyordu.

Ankara'ya gidip geldiğim sıralarda, ihtilâlden on beş gün önce, Kadri Kaplan'la yaptığım bir konuşmayı hatırlarım. Beni, Ankara Garı'ndan yolcu ederken; İnönü için, "*Kabul eder herhalde;*" diye heyecanla konuşuyordu. Şaşırdım. Herhalde Demokrat Partili bir aileden gelmenin verdiği öngörüyle, İsmet Paşa'lı bir ihtilâl demokrasisi olmayacağını bildiğim için, bunu garip karşıladım. Türkeş, bu konuda, bizimle aynı fikirdeydi.

Böylece, ihtilâl komitesinin içinde, daha ihtilâl olmadan, fikir ayrılıkları başlamıştı. Müdahale, Halk Partisi taraftarı mı olacak? Tarafsız mı? Kanlı mı olacaktı, kansız mı? Biz, kansız müdahale taraftarıydık. İhtilal liderleri olarak o dönemde, Demokrat liderlerinin yargılanmasına ve asılmasına da taraftar değildik. Çünkü onlar, yönetimde görevli adamlardı. (...)

Zannederler ki, ihtilâl müdahalesi içinde biz Ondörtler, yani Halk Partisi'ne karşı olan hizip, iktidar olsaydık diktatörlük kurardık. Tam tersine, *Ordu'nun CHP'yle birleşerek yeniden bir ihtilâl diktatoryasına hatta bir Halk Partisi diktatörlüğüne girmesine, biz engel olmuşuzdur. Tarih karşısındaki en büyük işlevimiz; budur.* (...)

Biz, ihtilâl için İstanbul'da böyle çalışırken, Ankara'daki arkadaşların bir kısmı, Cemal Gürsel'le ilişki kurmuş. (...) Türkeş dâhil, arkadaşlar, "*Cemal Paşa da bu işin içinde;*" diyorlardı. (...) '*Memleket çok güç ve tehlikeli bir durum içinde; Himmetdede olayları olmuş, İsmet Paşa'yı durdurmuşlar; halk, birbirine girmiş.*' Bu durumda, kuşkusuz bize de görevler düşecektir. Siyasî durumdan memnun olmadığını ve bunun getireceği tehlikeli sonuçlar karşısında ordunun da bir görev içinde bulunması gerekebileceğini, açıkça söyledi. Bu sözler, bir cesaret ifadesiydi. Onu dinleyince dedik ki: "*Demek, söylenenler doğru, Cemal Paşa da bu işin içinde.*"

"*Türkeş'le konuşma, deşifre olursun!*"

O gittikten sonra olaylar memlekette daha da arttı. Derken, duyduk ki, Cemal Paşa, Başbakan'a siyasî değişiklik isteyen, ağır bir mektup yazmış. Bir muhtıra sayılabilecek bu mektup yüzünden, kendisini, 3 Mayıs 1960 günü, görevden almışlar. Görevden alınınca o da İzmir'e gitmiş. 3 Mayıs'tan sonra ihtilâl, Cemal Paşa'sız kaldı. Yalnız Türkeş gitmiş onunla görüşmeye. Bunun üzerine Ankara'dan Suphi Karaman,

"*Türkeş deşifre oldu. Sakın Türkeş'le konuşma; sen de deşifre olursun.*" diye, beni uyardı. Suphi Karaman'ı birkaç aydır tanıyordum. Tanıdıklarım arasında Sami Küçük, Kadri Kaplan ve Sezai Okan da vardı. Suphi Karaman'ın uyarısı, beni düşündürdü. Türkeş'in dışında, o arkadaşlarla tanışıklığım yeniydi ve haklarında, fazla fikir sahibi değildim. İhtilali daha ilk andan Halk Partisi'ne angaje ederek, bir Ordu-Halk işbirliği içerisinde, diktatörlüğe dönüşmesinden korktuğum hareketin içinden, Türkeş'in bu şekilde itilmesi; beni endişeye düşürdü. Endişemi, Rifat Baykal'a da açtım. Baykal, bu bilgiden çok rahatsız oldu. Türkeş'in evine uğradım; İzmir'de olduğunu, akşam geleceğini söylediler. Akşam geldiğinde, kendisine durumu anlattım. Efendim: "*İzmir'e önlem almadan gitmişsiniz. Bu, arkadaşların tepkisine yol açmış. MAH* (o zaman MİT yoktu, MAH vardı), *Cemal Paşa'yı izlediği için, sizin deşifre olmanızdan endişe ediliyor. Sizinle ilgimi kesmem için, beni de uyardılar.*" Türkeş, "*Boşuna telaşlanıyor arkadaşlar.*" dedi. Ama böyle bir duruma üzüldü de. O zaman ilk defa, diğer arkadaşlarla arasında görüş ayrılığı olduğunu, hissettirdi. (...)

Türkeş, "*Biz, bir iki kez toplandık. İhtilalden sonra kesinlikle kan dökülmemesi ve ordunun tarafsız kalması fikrini, ortaya koydum; ama aramızda Halk Partisi'ni fazla tutanlar var. Bunların, ihtilâli Halk Partisi'ne teslim etmesinden korkarım.*" dedi. Gerçekten de korkulacak bir olaydı. Türkeş'in sözleri, beni daha da ürküttü. Bunun üzerine, hemen İstanbul'a geldim ve ihtilâlin Ankara ve İstanbul arasında koordinasyonunu yapan Orhan Kabibay'ı bularak dedim ki: "*Ankara'da Türkeş'i hareketin dışında bırakma eğilimi var. Biz bunu kabul etmeyiz.*" Türkeş'i hocamız olarak beğeniyorduk. Bunun yanında kendisi, Halk Partisi taraftarı olmadığı için, ordunun tarafsızlığı bakımından da bize güven veriyordu. Kendisini, tezimize yakın görüyorduk. Kabibay da benimle hemfikirdi. "*Çözerim, bu bir mesele değil;*" dedi. Sonra An-

kara'ya gitti. Döndüğünde, *"Türkeş'i de aramıza aldık, merak etme."* dedi. (...)

İhtilâle "Baş" aranıyor

Ciple 1. Ordu Karargâhı'na geldik. Yurdakuler, Fahri Paşa'yla randevusuna gitti. Biz merakla bekledik. Bir saat sonra çıktı. Yanımıza aldık. Orhan Erkanlı'nın Levent'teki evine gittik. Konuşmayı anlattı. Fahri Paşa'ya açıkça demiş ki: *"Biz, ordunun içinde gizli bir örgüt, bir ihtilâl kuvvetiyiz. Cemal Paşa'ya bağlıyız. Fakat kendisi Kara Kuvvetleri Kumandanlığından alındı. Ordu büyüğü olarak size güveniyoruz, inanıyoruz. Geçin başımıza."* Bu şekilde ihtilâl liderliği teklif etmiş. Fahri Paşa ise şunları söylemiş: *"Türkiye'yi bu şekilde bir ihtilâle götürmekte fayda yoktur. Yarın, siz İttihatçı subaylar gibi birbirinize düşersiniz. Memleket de aranızdaki bölünmeden dolayı zarar görür. Millî Savunma Bakanıyla temastayım. Millî Savunma Bakanı, yakında bir hükümet değişikliğinden bahsediyor. Demokrat Parti içinde hükümete büyük muhalefet vardır. Hükümetin Yaylacılar Grubu denilebilecek grubun kontrolüne geçmesi ihtimali görülmektedir. Tansiyon düşüp memleket, şu andaki şiddet politikasından uzaklaşarak, daha ılımlı bir yönetime kavuşacak. Sabırlı olun. Politikacılar bu işi kendi içlerinde halledecekler. Biz asker olarak müdahale etmeyelim."* Bu sözleri dinleyince Muzaffer Yurdakuler, Fahri Paşa'yı ikna edeceğine, sanki Fahri Paşa, Muzaffer Bey'i etkilemiş gibi geldi bize. Kabibay ve Erkanlı hemen dediler ki: *"İşi bırakıyor muyuz? İhtimallerle yetinemeyiz. Bırakmayacağız, sürdüreceğiz."* (...)

Fahri Paşa'nın ihtilâle nasıl girdiğinin, tam tanığıyım. Kendisi aslında, yumuşak bir insandı ve Demokrat Parti'nin şiddet politikasına kesinlikle angaje olmak istemiyordu. Nitekim 28 -29 Nisan öğrenci hareketleri patlak verip, sıkıyönetim ilan edilince, İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığına

getirildiğinde de Sıkıyönetim idaresini ılımlı bir biçimde götürmeye çalışmıştır. Ankara'da ise Sıkıyönetim Komutanı Namık Argüç, öğrencilerin üzerine ateş açtırmaya kalkışmıştır.

İhtilâle doğru adım adım

Ben, ihtilâlden önce, 28-29 Nisan olayları sırasında, Ordu Karargâhı'nda Harekât Başkanlığı'nda çalışıyordum. Gençlik ayaklandı. Ankara ve İstanbul'da sıkıyönetim ilan edildi. Sıkıyönetim ilan edilmeyen önceki ilk aşamada ben hep, Fahri Paşa'nın yanındaydım ve her şeyi gayet iyi biliyordum. Herkes şaşkındı. Böyle büyük ölçüde ani bir patlama, beklenmiyordu.

Doğrudan, kişisel gözlemlerde bulunmak için, Beyazıt tarafına gittim. Orada iki subaya rastladım. Birisi, daha sonra 9 ve 12 Mart olaylarında adı duyulacak olan sınıf arkadaşım Ümran Şensezgin'di. "*Ne duruyorsunuz, ne biçim kurmaysınız, niye önlem almıyorsunuz*?" dedi bana. Kendisi donatım yüzbaşısıydı. "*Anladım;*" dedim. Derken, Kurmay Binbaşı Şükran Özkaya'yla karşılaştım. Bana gülerek, "*Ne haber*?" dedi. İyi tanışmıyordum; ama hemen durumunu anladım. "*Bir şeyler yapın;*" dedi. Daha sonra Orhan Erkanlı'yı buldum. Bana dedi ki: "*Ankara'ya haber ver; bugün bu işi bitirelim; durum gayet uygun. Ben öğrencileri önüme katar, İstanbul'da ihtilâli yaparım.*" Rastladığım iki arkadaş da heyecan içindeydi. Öğrencideki heyecan subaya bulaşmış ve ihtilâl ortamı oluşmuştu. Ben o hızla, Ankara'yı aradım. Fakat bir türlü temas kuramadım. Akşama doğru Ankara'dan adlî amir olarak gerektiğinde tutuklama emri verebilecek, Hâkim Tümgeneral Adil Paşa geldi. Ben şüphelendim; "*Niye geldi buraya? Herhalde hissettiler, peşimize düştüler galiba;*" diye.

Fahri Özdilek ile Ankara'dan Salih Coşkun Paşa'nın telefonda konuştuklarını duyunca, kuşkum daha da arttı. Derken, "*Genel-Kurmay Başkanı, Ankara'dan İstanbul'a geliyor;*" denildi. Nitekim geldi de. Orhan Erkanlı, Harp Akademisi'nden sınıf arkadaşımız, Kurmay Yüzbaşı Muharrem Özdoğan'ı benimle irtibat kurmakla görevlendirmiş; Cankurtaran diye bilinen yerde, o gece bekliyorlardı. Onlar, aynı zamanda Sıkıyönetim tarafından da görevlendirilmişlerdi. İhtilale başlamak için benden işaret bekliyorlardı. Genelkurmay Başkanı, Ordu Komutanı ve Adlî Hâkim, grup halinde birlikleri denetlemeye gittiler. Benim aklımdan şu geçti: "*Hemen Orhan Erkanlı'ya gideyim; birliği denetlerken bunları tutuklayalım ve ihtilâli başlatalım.*" Endişem, bunların erken davranıp bizi tutuklamaları korkusundan kaynaklanıyordu. Genelkurmay Başkanı bizim birliği, yani ihtilâl kuvvetini kontrol etmeye, gece yarısı niye geliyor? (...)

Birçoğumuz, birlik başında bile olmayan, yüzbaşı ile albay arasında küçük rütbeli subaylardık. Nasıl oldu da bu küçücük heyet, bu kadar etkin olabildi ve Türkiye'yi, 27 Mayıs gibi bir olaya götürebildi? Bu, başlangıçta anlaşılamamıştır. Sanılmıştır ki bu, yıllardır hazırlanan muazzam bir örgüttür. Zamanı geldiği vakit de müdahale ederek problemi çözmüştür. (...)

27 Mayıs sabahı, ordunun idareyi ele aldığını duyan halk, sokaklara döküldü, bayram yaptı ve ihtilâli canı gönülden onayladı. Tüm ülkede hiçbir direniş olmadı. Hatta Demokrat Partili vatandaşlardan bile en ufak bir karşı hareket gelmedi. Türkiye'de, daha sonra da ordu harekâtları oldu. 12 Mart'ta da, 12 Eylül'de de halktan tepki gelmedi. Türkiye'de 1960 - 1980 arasındaki yirmi yıllık dönemde, bu üç askerî harekâta halktan tepki gelmemesini, iki türlü yorumlamak mümkün. Birincisi, ordunun Türkiye'de halk nezdinde, gerçekten olağanüstü güçlü bir yeri var. Yani, "*Orduya karşı gelinmez. Ordu bizim her şeyimizdir. Orduya karşı çıkmak, mümkün*

değildir. Ordunun yaptığı doğrudur;" görüşü egemen. Halkta, doğru olduğuna inanmasa bile, boyun eğme eğilimi var. İkincisi, karşı çıkma eğilimi olsa bile, Türkiye'de bunu gerçekleştirecek organizmalar yok. Sendikalar, siyasî partiler zayıf, silahlı güç hiç yok. Örneğin bir emniyet örgütü, karşı çıkabilirdi. Olmuyor böyle şeyler: Ordu harekâtına karşı bir tepki, yine ordudan gelirse, bir denge kurulabiliyor. Onu da, 22 Şubat ve 21 Mayıs olaylarında gördük.

Numan Esin'le Nazlı Ilıcak'ın konuşmalarından

Numan Esin, ihtilâle giden yolun açılmasında, Menderes'in, sanayiden ziyade tarıma öncelik vermesini de bir sebep sayıyor. Nazlı Ilıcak, 1950 -1960 arası sanayi ve tarımla ilgili maddî delilleri sunuyor; durum, iddia edilenin tam tersi. Meseleye ekonomi açısından bakılırken, soru-cevap faslı, birbirinin tezlerini çürütmeye uğraşma biçimi alıyor; biz bu bölümü geçiyoruz.

Ekonomideki bozukluk, ortaya sürülen birçok konudan biridir. İnsanların refah seviyesi DP öncesinde kötüydü; fakat sonrasında da iyi olamadı. Göz önünde olanlar şahit-delil istemez; ama yine de yorum farkları hayli değişiklik arzeder. Uzlaşılmayan meseleler insanların mizacına göre değişiktir, doğruyu yanlışı tefrik zor. Numan Esin, kendilerine ters gelen başka uygulama ve gelişmeleri de göz önüne alıp esasa geliyor:

"1960'da, bir ordu müdahalesi, kaçınılmaz sondu."

- Demek siz ihtilâli, 54 bilhassa 57 sonrasının siyasi ve ekonomik şartlarının doğurduğu, kaçınılmaz bir son olarak düşünüyorsunuz. Objektif sebeplerin tahakkukuyla ihtilâl gerçekleşmiştir. Peki, bu "son"

Türkiye'mizde neyin başlangıcı olmuştur? Memleketimize ne kazandırmıştır?

"(...) 27 Mayıs'ta, en çok endişe ettiğim konu şu idi: İktidardaki kuvveti devirdikten sonra ne olacak? Bazı arkadaşlarımız için ihtilâl iktidarı, çok kısa bir süre devam etmeli; arkasından iktidar, Cumhuriyet Halk Partisi'ne teslim edilmeli, idi."

Aralarındaki İsmet Paşacılardan bahseden Numan Esin; ihtilâlin meydana gelmesini CHP'nin de körüklediğini belirtiyor:

"CHP, 1960 ihtilâlinin doğuşunda kusurludur. Ama tabiî iktidar, daha çok kusurludur. Bir defa ihtilâle sebep olmak büyük kusurdur."

Kısacık bir "*Yapmak*?" sualine cevabı:

"Yapmak ayrı bir mesele. Biz sezaryen filân yapmadık. İhtilâl doğmak üzereydi. Bizim elimize doğdu. İhtilâllere, ihtilâlcilerin iradesinden çok, sosyoekonomik ve politik koşullar, tarihin iradesi karar verir."

Bu konuyu Dündar TAŞER de Numan Esin ile aynı şekilde değerlendiriyor; MTTB'nin yayımladığı İHTİLÂL NİÇİN OLDU adlı kitapta oluş sebebini şöyle açıklıyor:

"İhtilâli biz yapmadık, ihtilâl çıktı. İhtilâl bir ihtiyaca başka hal çaresi kalmadığı için yapıldı. Cemiyetin meseleleri, ihtiyaçları ve fikirleri kendisini muayyen bir davranışa zorluyordu."

"Biz ihtilâl yapmadık. Zaruret haline gelmiş olan ihtilâli millete zarar vermiyecek şekilde sevk ve idare ettik. Biz bunu sevk ve idare etmeseydik gene ihtilâl çıkacaktı. Fakat bu, bilinmeyen bir istikamette geçerek, bu milletin hayatında duraklama sebebi olabilirdi."

-"Bazı bozuk siyasi ve ekonomik şartlar bir ihtilâle müncer olmuştur; diyorsunuz. İhtilalden sonra Türkiye, sosyal ve ekonomik olarak çok mu ilerledi?"

Yok canım, öyle bir iddiam yok. 27 Mayıs'ın hedefine varamadığını en çok söyleyenlerden birisiyim. Bizim iddiamız şu idi: İç barışı kuracağız. Bizim 14'lerden bir grubun, iki ana tezi vardı. Birisi, bazı reformlar yapmak suretiyle Türkiye'nin ana meselelerini halletmek. Diğeri, iç barışı kurmak. Yani Demokrat Partili vatandaş kütlesini, CHP'lilere ezdirmemek ve iki vatandaş grubu arasındaki cepheleri çözerek, tekrar bunları huzura, barışa kavuşturmak. (...) Şiddet yoluna, terör yoluna gidilmesini, asla istemedik ve buna da elimizden geldiği kadar mani olmaya çalıştık.

ŞEFİK SOYUYÜCE

Hareketin akabinde, daha önceki çatlaklar iyice büyümüş, 'düşman kardeşler'den bir taraf, öbür tarafı o çatlaktan dışarı atmıştı; ilgilenenlere malum! İsmet Paşa hayranlarının büyük bir kısmı bunu, makam-istikbal hırsıyla harmanlayınca işler çığırından çıkmıştı. 14'ler, İsmet Paşa'ya karşı veya adaletin yanında idiler; verdikleri sözlü ve yazılı beyanları böyle, yaşananlar da aşağı yukarı aynı:

Siyasî görüş aykırılıkları, bir konu gündeme geldiğinde unutuluverir. Subayların çok büyük bir kesiminin müşterek hassasiyetleri var; Atatürk - Atatürkçülük, devrimler ve milliyetçilik bunların başlıcaları. Değişik sahalarda birtakım hatalar görüp, bunların giderilmesi yönünde çabaları olduğunu söyleyenler var ise de bunlar, ihtilâl sebebi olacak şeyler değil. Şefik Soyuyüce, gerekçelerini nasıl takdim ediyor; Ilıcak ile söyleşisine bir bakalım:

"Ordu mensuplarının vazifesi, sadece vatanı müdafaa etmek değil aynı zamanda memleketin, gerek sosyal gerek ekonomik kalkınmasında, rol oynamaktır. Meselâ bir er gelir, onu okutursunuz; banyo yapmasını, çatal bıçakla yemek yemesini öğretirsiniz; ona memleket sevgisinin ne olduğunu aşılarsınız. Bütün bunları yapmak için insanda, görev duygusu ve memleket sevgisinin çok gelişmiş olması lâzımdır.

DP İktidarı, ordu mensuplarını rencide etti. Menderes Samsun'da 1951 veya 52 senesinde, "Ben orduyu yedek subaylarla da idare ederim;" diye beyanatta bulundu. Bu bizi çok kırdı.

Hâlbuki Demokrat Parti 14 Mayıs 1950'de seçimi kazandığı vakit, Polatlı Topçu Okulu'nda bulunuyordum. Hiç kimseden emir ve izin almadan bandoyu, merasim bölüğünü, çağırdım ve bayrak çektim. Neden mi? Bunun kökeni 1944'lere iner. 1944-1943'lerde biz Harp Okulu'ndayken, bir milliyetçilik akımı vardı. *Bozkurt* ve *Gökler* mecmuaları çıkardı. Biz okulumuzun da müsaadesiyle bunları alır, okur ve üzerinde tartışmalar yapardık. 44 senesinde, milliyetçiler diye vasıflandırılan kişileri ırkçı, Turancı diye yakalayıp; eza, cefa ettiler. Hâlbuki bizim ırkçılıkla ilgimiz yoktu.

Kendisini Türk hisseden, Türkiye'nin ve Türk toplumunun menfaatine hizmet eden, örfiyle, töresiyle ve onun istikbaliyle alâkalanan herkesi, Türk milliyetçisi kabul ederim. (...)

1944'lerde yeni subay çıktığım senelerde Halk Partisi aleyhine bir ihtilâl hazırlanıyordu ve biz de onun içine girdik. Aramızda, birçoğu şimdi emekli olan yüksek rütbeli subaylar da vardı.

- *Peki, neden o tarihlerde bir ihtilâl yapılmadı?*

- 1945 yılının 19 Mayıs'ında İnönü, çok partiye dönüleceğinin müjdesini verdi. Yeni bir ümit doğmuştu. (...)

- 46 seçimleri, inancınızı sarsmadı mı?

- 46 seçimleri, ümit ettiğimiz gibi olmadı. Ancak, o zaman süratli bir hükümet değişikliği, genç bir ekibin hükümete getirilişi ve daha sonraki yıllarda rahmetli Şemsettin Günaltay'ın kesin vaadde bulunması ve o zamanki genç kadronun *"ya dürüst bir seçim yapılacak yahut da bu böyle devam etmez;"* gibi çıkışları, yeni bir bekleme döneminin sebebi oldu. (...)

- 1960'da ne olmuştu ki siz, ümidinizi tamamiyle kestiniz?

- 1960'a daha gelmedik. Oraya gelinceye kadar birçok hadise cereyan etti. Hadisenin oluşumu, olmasından çok daha önemlidir. 1950 seçimlerini DP kazandı. Menderes, biraz önce belirttiğim gibi Samsun'da, *"Biz orduyu yedek subaylarla da idare ederiz;"* dedi. Bu elbette ki büyük bir kırgınlığa, büyük bir üzüntüye sebep oldu ordu içinde. Asıl kök, buradan başlıyor. (...) Gene o senelerdeydi. 51. Tümen Kumandanı Erdelhun Paşa, yıllarca at üstünde Avrupa'ya hükmeden bir milletin ordusunun subaylarını, Amerika'dan gelen katırların nasıl nallandığını göstermek üzere, 51. Tümene davet etti. Gittik. Emir tabiî. Sanki katır Amerika'dan gelince, başka türlü nallanırmış gibi, bir nalbant çavuşunun gösterisine Türk subayları, seyirci olarak gidiyor. Erdelhun Paşa, Amerikalı çavuş ile aynı masada yemek yiyordu. Amerikan ordusunda, bir üsteğmenle yüzbaşıyı aynı otel odasında yatırmazlar. (...) Erdelhun Paşa, iltifat olsun diye Ameri-

kalı çavuşun, kürklü montgomerisini giysin diye tutmaz mı? Ne demek oluyor bu?[15](...)

- 27 Mayıs Hareketi, neden tarafsız olarak kalmamıştır?

- Biz, hiçbir zümreye karşı değildik. Hattâ hiç kimsenin etkisinde kalmama, hiçbir siyasi ekiple konuşmama kararını almıştık. Ne yazık ki bizim, dört duvar arasında konuştuğumuz bazı lâflar, Halk Partisi'nin basın organlarında ertesi gün çıkıyordu. Birbirimizi iyice tanımadan birleşmiş belki on, belki 20 ekiptik. Talihsizlik de burada başlar. Zamanla gördük ki, bizim gibi düşündüğünü zannettiğimiz insanlar, CHP ile irtibat halindeymişler. Konuşmalar dışarıya yayılınca, herkes birbirinden şüphe etmeye başladı. (...)

Burada kısacık bir hatıram var. Ben bunu komitede, belki on defa anlatmışımdır. Sene 59'un başları. Bakırköy'deki evime geldiğim zaman yaşlı, ak pak bir hanım bahçede oturuyor. Halamın bir misafiri diye selâm verip, içeriye geçmek istedim. "*Oğlum nereye gidiyorsun, otur ama;*" dedi. Ben de gittim elini öptüm. "*Ben sizin ev sahibinizin ablasıyım. Bağdat'tan geldim;*" dedi. "*Orada bir ihtilâl oldu, durum nasıldır?*" diye sordum. "*Allah belâlarını versin. Onların yüzünden biz, buraya geldik;*" dedi. "*Bildiğim kadarıyla sizin oğullarınız da subay.*" "*Evet. Onlar da ihtilâlin içindeydiler. Onların da Allah belâsını versin.*"

Bunu, bir ana söylüyor. Dondum kaldım. "*Neden?*" diye sordum. "*Bir ihtilâl oldu; giden gitti kalan kaldı. Fakat mah-*

---

[15] Sayın Erdelhun, Şefik Soyuyüce'nin kendisi ile ilgili *Tercüman* Gazetesindeki iddialarına gönderdiği açıklamada Amerikalı çavuş ile aynı masada oturmadığını, montgomerini tutmadığını belirtmiştir. Ancak "*Top katırlarının ayak, tırnak ve nal bakımı da hareket kabiliyeti itibariyle önemli olduğundan Amerikan Topçu mütehassısla iki kişilik bir nalbant ekibi de beraber gönderilmişti;*" demiştir. (İ.M)

kemeler yok mu? Radyolar söyler, televizyon gösterir, yakınları, akrabaları, avukatları, tanıdıkları ona giderler, buna giderler. Bir acıma başladı. Artık dayanamaz, kimsenin yüzüne bakamaz olduk. Kendi çocuklarıma da beddua ediyorum. Buraya geldim;" diye, cevap verdi. Bunu ben belki 10 defa anlattım komitede; beyler, mahkeme yapmayalım. 56 kişiyi yurt dışına sürelim; diye ısrar ettim.

Amerikalıların bize verdikleri borçları, Komite olarak kabul etmemek istiyor ve onlara tazyikte bulunuyorduk. Amerikan sefiri bana, yarısına varıncaya kadarki kısmı bağışlamaya, geri kalanları da konsolide etmeye söz vermişti. Fakat maalesef Komite bir oylama ile hangi sebepten bilmem; bu borçları, yeniden sırtlandı. O zaman şöyle dedim:

"Beyler, siz o kadar büyük paraları sarfedebilen bir fikre sahipsiniz ki, bırakınız bu 56 kişi, ayda 56 bin dolar alsın; geri kalanların suçu yoktur; deyip partilerin tümü kapatılırsa, yeni bir anayasa ile ikinci Cumhuriyet daha sağlam bir temel üzerine kurulur. Yeni bir ruhta demokratik nizama gidilir. Biz de vazifemizi, lâyıkıyla yapmış oluruz. Ama bunu, kanayacak bir yara halinde devam ettirmek fayda getirmez. Çünkü yarın demokratik hayata döneceğiz. Yeni bir parti kurulacak; DP'ye rey vermiş milyonlarca insan, gelip de CHP'ye mi oy verecek? Hayır. Yeni kurulana verecek. Ne olacak? Kamplar yeniden teşkil edilecek. Elimizde, sihirli değnek mi var? Herkese, herşeyi unutturalım da sarmaş dolaş, karşı karşıya getirelim. Buna imkân mı, var? Bunun hal çaresi "Suçlu kimse yoktur" deyip sünger çekeceksiniz; buyrun beyler siz lütfen bu memleketin selameti için, biraz dışarda ikamet edin; alın biner doları da" diyeceksiniz. Ondan sonra, demokrasinin şartlarını gerçekleştirmeye çalışacaksınız. İktisadi hayata, kültüre bir istikamet vereceksiniz. Hürriyetleri, yasal teminat altına alacaksınız. Sonra da çekileceksiniz. Aksi bir davranış, yeni zıtlaşmalara sebep olacak. Biz buraya, zıtlaşmaları körüklemek için gelmedik ki."

Bu ihtilâlin gayesi, kötü olan herşeyi temizlemektir. Sokağı iyi süpürmeyen bekçiye karşı, ihtilâl yapılmıştır. Hile yapan bakkala karşı da yapılmıştır. İyi muhalefet yapmayanlara, iyi iktidar olmayanlara karşı da yapılmıştır. Bunu bu şekilde kabul etmek lâzım. (...)

Siyasi istikrar olmazsa iktisadî istikrar olmaz. İktisadî istikrar olmazsa siyasî istikrar olmaz.

- Bir ihtilâlin, iktisadî buhrandan bizi kurtaracağını, nasıl düşündünüz?

- Siyasi buhran, iktisadî kriz, sosyal yapıdaki çatışmalar hepsini bir arada bir bütün olarak düşünmek. Sade birisi bir sebep olamaz.

- Seçimler yapılmayacak diye mi düşünüyordunuz?

- Yapılmayacak iddiasında bulunamam. Belki yapılacaktı. Fakat yapılması imkân dâhilinde olacak mıydı, olmayacak mıydı; onu hesap etmek lâzım. Acaba memlekette, kan gövdeyi götürmeyecek miydi? Seçimi yapıyoruz; demek kâfi değildir; Memleketin dört bir yanında binlerce, onbinlerce kişinin ölümüne, kanına, canına sebep olacak bir seçimi yapmamak daha iyi. Bizim müdahale etmemize en kuvvetli amil, siyasi çatışmadır. Bunun tamamlayıcı sebepleri ise iktisadî buhran ve sosyal yapının son derece kritik bir hale gelmesi...

AHMET ER:

Ahmet Er, hiçbir resmiyete önem vermeden kaleme aldığı hatıralarında, konumuzla alâkalı kıymetli bilgiler sunmuş. Evvela bütün arkadaşları gibi, yapılan ihtilâlin gerekliliğine inandığını vurguluyor; sonra gelişen olayları da doğru bildiği gibi anlatıyor. Bize lüzumlu görünen cümleleri, paragrafları alacağız:

CHP'nin iktidarı döneminde, halk üzerindeki baskısı ve şiddeti, inkâr edilemez bir gerçektir. İşte bu baskı ve şiddetten kurtulmak isteyen halk, sığınacak yer arıyordu. Ülkede, maddî ve manevî gelişme sağlayan, halk üzerindeki baskıyı, şiddeti kaldıran DP'ye sarıldı. Daha önce horlanan kitleler böylece derin bir nefes aldı. Bu iki dönemin özelliklerini, şahit olduğum iki örnekle özetlemek mümkündür.

Yıl 1940, CHP dönemi.

Çocuktum. Köyümüze atlı bir jandarma onbaşısı geldi, meydanda durdu. Köylü ona doğru koşuştu. O bağırıyordu:

'Gel ulan buraya, atı gezdir. Teri kuruduktan sonra samanını, yemini ver.'

Köylüler tirtir titriyordu. Bu CHP'nin resmidir.

DP dönemi.

1955 yılında Diyarbakır, Çermik ilçesinde jandarma üsteğmen olarak, İlçe Jandarma Komutanlığı görevini yürütüyordum. Bir gün odama Diyarbakır İl Başkanı ve İl İdare Kurulu Üyeleri geldi. Nezaket ziyaretine gelmişler. İl Başkanı bana dönerek, *'Kumandan Bey, siz bizim DP İlçe Başkanımız Şevket'le neden konuşmuyorsunuz?'*

Bu terbiye dışı soruya şu cevabı verdim:

'Biz askerlerin yemin metninde DP İlçe Başkanlarıyla konuşacağım diye, bir ifade yoktur.'

Kalkıp gittiler.

Bu iki örnek, iki döneme ait net resimlerdir. (Ahmet Er, s.59-60)

Şimdi, onu şaşırtan bir hadise cereyan etmekte, görelim nasıl şaşıracak:

"İhtilâl öncesi bir gün, Orhan Erkanlı'yı ziyarete gitmiştim. Kendisi Davutpaşa'da, Tank Tabur Komutanı idi. Odasına girdiğimde, iki siville görüşme halindeydi. Onlara döndü ve "*Yüzbaşım yabancı değil, devam edin;*" dedi. Bunun üzerine o iki sivil şahıs şunları söylediler:

"*Binbaşım, Saraçhane'de iki grubu birbiriyle çatıştırdık; kavga, bütün şiddetiyle devam ediyor; başka bir emriniz var mıdır?* "

Erkanlı:

"*Teşekkür ederim, devam edin...*"

O iki sivil şahıs ayrılıp gittiler. Erkanlı ile yalnız kalmıştık:

"*Binbaşım bu adamlar kimdir?*"

Erkanlı, cevap verdi:

"*Bunlar Halk Partisi milletvekilleridir.*"

"*Memleketin genç evlâtlarını, birbirine kırdırıyorlar; bu ne hâince bir iştir;*" dedim.

Erkanlı cevap verdi:

"*Olaya öyle bakma, onlar ihtilâle zemin hazırlıyorlar.*"

"*Allah belâlarını versin;*" dedim ve ayrıldım.

Akhisar'da dayım Vehbi Bakırlıoğlu, 27 Mayıs ihtilâlinden sonra karşılaştığımızda bana aynen şunları söyledi:

"*Biz Halk Partililer silâhlanmıştık. Türk Silâhlı Kuvvetleri, 27 Mayıs müdahalesinde bulunmasaydı biz, bizzat harekete geçecektik.*"

Vehbi Bakırlıoğlu CHP'de tanınmış, saygınlığı olan bir insandı. Bunu bana söyleyen, herhangi bir parti üyesi değildi. Halk Partililerden bazılarının, DP'lileri ihbar ederek tutuklattıkları, DP'lilere suç isnadında bulundukları, 27 Mayıs hareketinden sonra aldığımız haberler arasındaydı. 27 Mayıs'ın icrasından sonra CHP yetkililerinin, "*Biz 27 Mayıs hareketinin içindeyiz;*" beyanları vardır. Bu beyan, daha sonra değişikliğe uğrayarak, "*Biz 27 Mayıs'ın ne içindeyiz ne dışındayız*" şekline dönüştü. Daha sonra da, "*Biz, 27 Mayıs'ın dışındayız;*" haline geldi.

CHP'nin 27 Mayıs ile ilgili tarihî beyanları, bunlardır. Akla bir soru geliyor, peki bunların hangisi doğrudur? Benim vicdanî kanaatime göre ilk beyanları doğrudur: "*CHP, 27 Mayıs'ın içindedir.*"

1960 yılında, ihtilâl hazırlıkları süratlendi. Gençlik arasındaki şiddet olayları tahrik ve teşvik görürken iktidar, bunları önlemekte zorluk çekiyordu. İşte böyle bir ortamda Numan Esin, örgüt üyeleri ile temaslara başladı. Alparslan Türkeş de ihtilâl örgütünün içindeydi. İhtilâl örgütünde; Alparslan Türkeş, Numan Esin, Muzaffer Özdağ ve ben, ayrı bir grup oluşturuyorduk. Bir gün Numan Esin bana geldi ve "*Örgüt içinde Türkeş'i istemeyenler var;*" dedi. Onlara karşı tatlı veya sert lisanla tavrını koyarak; Türkeş'le ilgili bazı

oyunları ve tehlikeleri önlediği muhakkaktır. Çünkü bunları bana, kendisi anlatmıştı.

Tereddüt ve şüphe içinde, örgüt çalışmalarını sürdürüyorduk. İsmet İnönü'den emir aldıkları ve örgüt çalışmaları hakkında kendisine bilgi aktardıkları hususunda, bazı örgüt üyeleri hakkında şüpheler vardı. Nihayet bir gün, Birinci Ordu Karargâhı'nda görevli Kurmay Binbaşı Mehmet Özgüneş ki, kendisi de örgüt üyesi idi ve bizimle aynı görüşte idi. Bizlere mühim bir haber getirdi.

İhtilâl örgütü içinde bazı subaylar, İsmet İnönü'den emir alıyorlar ve kendisine ihtilâl çalışmalarıyla ilgili bilgi aktarıyorlar. Bu subaya göre, "*Demokrat Parti iktidarı ihtilâlle alaşağı edildikten sonra İsmet İnönü, bütün kadrosuyla beraber iktidara getirilmelidir.*"

Türkeş - Esin - Özdağ - Er toplantısı

Kur. Bnb. Mehmet Özgüneş'in bu haberi, bizleri uyardı. Bu haberi aldıktan bir müddet sonra Alparslan Türkeş, Numan Esin, Muzaffer Özdağ bir akşam Balmumcu'da kirada bulunduğum bizim evde toplandık. İçimizde en kıdemli olan piyade atış okulunda hocamız bulunan Alparslan Türkeş, toplantıda başkanlığı yürütüyordu. Kendisine sordum:

"Albayım, bu ihtilâl bir gece eğitimine çıkar gibi kolaylık içinde yürütüleceğe benziyor. Ancak bu ihtilâlin teşvik ve tahrikçileri arasında bulunan ve orduda da geniş sempatizanı bulunan İsmet İnönü ve Halk Partisi, iktidarı elimizden almak isteyecektir. Bu hususta ne düşünüyorsunuz?

Türkeş ayağa kalktı, sağ elini havada savurdu ve indirdi; hiç konuşmadı; bu hareketiyle şunu demek istiyordu: Halk Partisi'ne haddini bildiririz.

Ben tekrar sordum:

"*Bunu yapabilir miyiz?*"

Bu sorum cevapsız kalmıştı. 27 Mayıs öncesi ve sonrası olaylar göstermişti ki, Halk Partisi'nin idare üzerindeki tasallutunu, önleyemedik. O akşam, Türkeş'i Ankara'ya uğurladık. Ordu içinde, örgüt içinde, İsmet Paşa'nın iktidarını isteyenlerin sayısı çok fazlaydı. Öyle görünüyordu ki ihtilâl, iktidarda bulunan Demokrat Partiye karşı yapılacak. O alaşağı edildikten sonra yerine, Halk Partisi iktidara getirilecekti. (s.62-65)

Ölümü göze alarak girecekleri bahçeden, parmaklarını kanatarak koparacakları gülü, CHP'nin eline teslim etme niyetleri yok; fakat ne yapmalılar? İhtilâli önlemenin çarelerini tartışırlarken, düşünüyorlar; Numan Esin, caymanın önüne geçiyor:

"Arkadaşlar, görüyorsunuz bir çıkmazın içindeyiz. Gelin ihtilâle katılalım ve de halkımızı bölen; birbirine daha da düşman kılan ihtilâl tasarruflarının karşısına çıkalım. Barışı, kardeşliği temin hususunda, elimizden gelen gayreti gösterelim. İhtilâl içinde de mühim görevler alarak söz sahibi olalım." (s.66)

Sonunun nasıl olacağı, başlarken cereyan eden hâdiselerle az çok anlaşılıyor. Ufak tefek fikrî uyuşmazlıklar bertaraf edilecek; lâkin öyle bir yere gelinecek ki girişilen işin sonunda, yollar ayrılacak. Daha ziyade, yurtdışına sürgün edilen "Ondörtler"in birbirlerine yazdıkları ve kitabın sonuna ilave edilen tarihî mektuplar, yaşananlara daha net ışık tutacak.

SUPHİ KARAMAN[16]

Yine, Nazlı Ilıcak'ın sualleri ve aldığı cevapları, bazılarını kısaltarak sayfalarımıza konuk edeceğiz. Bu defaki misafirimiz, yaptığı hareketin karşılığında makam sahibi olarak onurlananlardan birisidir.

- İhtilâl hazırlığına ne zaman başladınız? İhtilal fikri ne zaman doğdu ve neden doğdu?

---

[16] Suphi Karaman, vefatından altı ay kadar önce sayın Asuman Taşer'i telefonla arayıp, kendisine anlatacağı konular olduğundan bahsetmişti. Asuman Hanım da birlikte gitmemizi söyledi. Ancak tekrar Ankara'ya gittiğimde bu konuyu bana hatırlatınca, bir hafta önce Karaman'ın vefat ettiğini öğrenip üzüldü. Asuman Hanım "Dündar, 27 Mayıs öncesi hep Suphi Karaman ile beraber hareket eder, bir yerlere giderlerdi;" tarzında anlatıyordu. Kimbilir belki de 13 Kasım'da, kader arkadaşını hangi mecburiyetlerle sürgüne gönderenlerin arasında olduğunun mazeretlerini açıklayacaktı. Ayrıca, Karaman'ın, sonra yayınlayacağını ifade etmiş olduğu 50 sayfa civarındaki notlarının, varisleri tarafından açıklanmasında fayda olacağını, bu vesileyle belirtmek isterim. (İ.M.)

- İhtilal fikrinden ziyade, işlerin yanlış gitmekte olduğunu 1954 yılının başlarında, seçimlerden önce düşünmeye başladım. 1957'lerde işlerin iyice çıkmaza girmekte olduğunu görüyordum; ama gene, ihtilâl yapmayı düşünmüyordum. 1958'den sonra ekonomik meselelerin, hürriyet meselelerinin kötü yola gittiği kanaatine sahip oldum ve meselelerin düzelmemesi halinde bir ordunun üyesi olarak, ama orduyu da politikanın daima dışında tutmanın ehemmiyetini bilerek müdahaleye karar verdim.

- Demek, orduyu politikanın dışında tutma gereğine inanıyordunuz?

- Buna kesin olarak inanıyorum. Hattâ o kadar inanıyorum ki, 1959'da yaptığımız toplantıda: "*Eğer memleketi Suriye'ye çevirmek ihtimalimiz varsa yönetimini beğenmediğimiz Menderes idaresinin, bin sene kalmasına razıyım;*" demişimdir. Ordunun, politikanın dışında tutulması, memlekette demokrasinin gerçekleşmesi, hürriyetler yolunda bir çığırın açılması ve rejimin soysuzlaşmasına başlıca etken olan 24 Anayasası'ndaki noksanlıkların tamamlanması inancı içinde ihtilâl örgütüne girdim.

- Madem ki yaptığınız bir hürriyet mücadelesi idi ve orduyu da politikanın dışında tutmak istiyordunuz, seçimleri beklemeliydiniz. Beklemediğinize göre kanaatinizce DP, bir dikta idaresi mi kurmak istiyordu?

- Son anlardaki kanaatimiz öyle idi. Yani 1959'larda bir çıkmaza girmekte olduğumuzu görüyorduk. DP, diktaya yönelmişti. Hâlâ bu kanaatimi muhafaza ediyorum. Kim ki büyük *anayasa ihlâlleri içine girer*, kim ki *hukuk dışına taş-*

mak suretiyle suçlu durumuna düşmüştür; o insan, ister seçim yoluyla gelsin, ister askerî bir darbenin, bir ihtilâlin sonucu gelsin; seçime gidemez. Çünkü bir başkasına iktidarı veremez. Şimdi benim 27 Mayıs'ın içindeki büyük gayretlerim budur. Mümkün olduğu kadar hukuk dışına taşmamak lâzımdır ki, seçimlerden sonra Kızılay'da rahat yürüyelim.

- Demek siz, Demokrat Parti'nin seçimlere gideceğine, inanmıyordunuz?

1959'dan sonra, bu inancımı yitirmiştim; hele altmışın başlarından sonra.

- Seçimlere, birbuçuk sene vardı. Neden seçimi beklemediniz?

- Bir kere, nasılsa seçime gitmez; çünkü hukuk dışına çıkmıştır; diye düşünüyorduk. 1959'da ihtilâl örgütünü, mutlaka ihtilâl yapalım diye kurmadık. Dikkatle olayları izleyelim; olaylar meşru yolda cereyan etmeye başladığı andan itibaren çekiliriz; diye düşünüyorduk. Orduyu, bir ihtilâl fikriyle angaje etmeyelim; diye teşkilâtımızı, fazla yaymadık. Ama 60'ın başından itibaren, seçimlere gidilmemesi ihtimalini düşünmemize rağmen, eğer Menderes, 23, 24 Mayıs'ta istifa edip, meydanı başka arkadaşlarına bırakmış olsaydı; belki bir 27 Mayıs olmayacaktı. Ama tarih geriye bırakılacaktı. Bunu kesinlikle söyleyebilirim.

- Anayasa'yı ihlal ettikleri için o kadar hukuk dışına düşmüşlerdi ki, seçime zaten gidemeyeceklerdi; diyorsunuz. Yani bir ihtimal üzerine konuşuyorsunuz. 27 Mayıs günü, bütün DP'lilerin ne kadar çabuk toparlandıklarını, hatırlarsınız. Bir diktanın bu kadar kolay teslim olmayacağını, siz de kabul edersiniz.

Hiçbir silahlı kuvvete dayanmadan, bir diktatör nasıl olabilir ve nasıl iktidarda kalabilir?

- SS'lere lüzum yok. Onlar, sonradan icat edilir. Nitekim onun belirtileri vardı ve Silâhlı Kuvvetlere dayandıklarını sanıyorlardı. Kaldı ki, sivil örgütlenme çabaları da vardı.

- Demek halk silahlandırılıyordu?

- O inanışın içindeydik. O inanç yaygındı.

- Yaygındı; ama fakat sonra hiçbir şey ispat edilemedi. O silahlardan bir kısmının, zirai koruma için gerekli silâhlar, bir kısmının da Kıbrıs'a gönderilen silahlar olduğu anlaşıldı.

- Halk, büyük kamplara ayrılmıştı. 27 Mayıs'ın kaçınılmaz sebeplerinden bir tanesi, hukuk dışına taşarak seçime gitmemeleri. Bir başkası da halkın kamplara ayrılması ve vuruşacak hale gelmesi. Kardeş kavgasını önlemek üzere harekete geçtik. İlk günlerdeki bildirilerimizden, kardeş kavgasını önlemek için bir ihtilâl yaptığımız anlaşılmaktadır.

- Peki, siyasi çıkmazda sizce muhalefetin rolü yok muydu?

- 1946'dan itibaren, politikayı izlerim. 1950'den beri kurmay subayım. Hatta 1946'dan 1953, 1954'e kadar, Demokrat Parti sempatizanıyım. Hiçbir asker, politikadan soyutlaşmamıştır. Bu mümkün değildir. 1945-1946'dan itibaren, C. Halk Partisi'nin memleketi bir çıkmaza soktuğu inancındaydım. Nitekim 50' lerden önce de bana göre Halk Partisi, 60'dan önceki Demokrat Parti durumundadır. Ama bir

seçimle kendini sıyırabilmiştir. Eğer sıyırmasaydı, altmışa benzer bir olay olurdu; gibi geliyor bana.

- Demek biraz önceki, her hukuk dışına taşmış iktidar, seçimden kaçar, sözünüz hatalı; Halk Parti'ye biraz da iltimas ederek CHP'nin 50 öncesini, DP'nin 60 öncesine benzetiyorsunuz. Halk Partisi, 1946 seçimlerinden 4 sene sonra 1950'de seçim yapmıştır. DP'nin ise daha seçimlere birbuçuk senesi vardı. 1960'daki çıkmazda, muhalefetin rolü olmuş mudur?

- Benim şahsî kanaatime göre çıkmazı, iktidar hazırlamıştır; özgürlükleri yok etmiş, basın hürriyetini ortadan kaldırmış, suiistimal haberleri yaygınlaşmıştır. Uşak olayları, Çanakkale olayları, Topkapı olayları, Kayseri olayları gibi olaylara sebebiyet vermiştir. 1960 öncesinde muhalefetin çabasını ancak, demokratik hürriyet mücadelesi şeklinde görmekteyim. Bu hürriyet mücadelesi, 50'lerden evvel daha da şiddetliydi. 60'tan önceki Halk Partisi'nin davranışıyla 50'den önceki Demokrat Parti ve Millet Partisi'nin davranışı arasında hiçbir fark görmem; hattâ DP ve Millet Partisi'nin mücadelesini çok daha şiddetli görürüm.

MUSTAFA KAPLAN:

Memleketin, çok yerlerini gezdim. Doğu Anadolu'yu yakından tanırım. Trakya'yı, Marmara bölgesini, yakından tanırım. Van ve Şemdinli bölgesinde üç yıl kaldım.

Ağaların derebeylik tahakkümlerini yakından gördüm. Halkın ezilişini gördüm. Halkın bütün sosyal dertlerine ortak oldum. Bu bölgeden çok acılı duygularla ayrıldım. Kuzeydoğudaki, Sarp köyünden Ağrı dağı eteğine kadar bütün Rus sınırını gezdim. Kars'ta bir yıl kaldım. Bu bölge bana ferahlık verdi biraz. Kars' tan çok tatlı hatıralarla ayrıldım. Kısa bir zaman için de Hatay bölgesinde İskenderun'da bulundum. Bu bölgede ağa ve köylü münasebetlerini daha iyi anladım.

.....

- Sizce memleketin en önemli meseleleri nelerdir?

- Memleketimiz jeopolitik durumu bakımından asırlardır birçok hırs ve menfaatleri üzerinde toplayan bir bölgedir. Devamlı olarak yıkıcı faaliyetlerin esintilerine maruz kalan

memleketimizde kuvvetli olmalıyız. Millî gücümüzü, topyekûn seferber etmeliyiz. Millî enerjimizi, topyekûn sosyal ve iktisadî amaçlara yöneltmeliyiz. Önce fikren ve ahlaken kalkınmalıyız. Doğunun dinî görüşe bağlı taassup ve tevekkül zihniyeti, tamamen yıkılmalıdır. Din istismarcılığı son bulmalıdır. Ve bugünün hâkim düzeni olan batı medeniyetinin, hürriyete dayanan tabiat görüşü felsefesini taklitçiliğe mahal bırakmadan kabul etmeliyiz. Millî sınırlar içinde, bekçisi ahlâk olan, millî şuura hâkim bir millet olmalıyız. Yeniden fikrî, sosyal bir savaşa girmek zorundayız. Bu sebeple şu hususları, sırayla gerçekleştirmeliyiz:

a) Fikrî ve ahlâkî kalkınma;

b) Sosyal kalkınma;

c) İktisadî kalkınma;

Birbirine destek olarak kullanacağımız bu faaliyetlerde ahlakî kalkınma, birinci olmak üzere ele alınmalıdır.

1) Eğitim seferberliği;

2) Toprak dağıtımı;

3) Sağlık seferberliği;

4) Ormanların geliştirilmesi ve ağaçlandırma;

5) Ortadoğu'ya hâkim bir sanayiin kurulması;

6) Vergi adaleti;

7) Müstahsil ve müstehlik arasındaki münasebetlerin adil bir şekilde işlemesi. (...)

- Atatürk devrimleri ve 27 Mayıs devrimi hakkında düşünceniz?

- Atatürk devrimleri, çok müsait olmayan şartlar altında başlamış, fakat büyük bir irade ve basiretle yürütülerek, başarıya ulaştırılmıştır. Buna rağmen ters düşünceler, bu inkılâpların birçoğunu sarsmış, eritmiştir. 27 Mayıs devrimi, Atatürk devrimlerini, topyekûn ele alan ve bu temeller üzerine oturan bir devrimdir. Gaye bu devrimleri, hürriyet sınır-

ları içinde en kısa zamanda amaçlarına ulaştırmaktır. Milletimiz, bugün dünkünden daha olgun, devrimler için zemin daha müsaittir.

- Devrimden sonra en çok şaştığınız?

- Düşüklerin tahmin edemediğim suiistimalleri... Bu kadar da çok suiistimal akla, havsalaya sığmıyor.

- Böyle bir sevinç coşkunluğuyla karşılaşacağınızı sanıyor muydunuz? İhtilâlden sonra.

- İhtilâl tabirini çok kullanıyorsunuz. Ben buna ihtilâl demiyorum. Ben, devrim diyorum. Çünkü ihtilâlin gıdası kandır. Hâlbuki biz bu hareketi, hürriyetle besliyoruz. Millet, böyle bir devrimi istiyordu.

- En büyük zorluk?

- Dış borçlarımız ve kasamızın bomboş oluşu. Bu husus, seri olarak yapılacak bazı işleri frenlemektedir.

- Eğitim davamız için neler düşünüyorsunuz?

- Memleketimizde en fazla önemini takdir ettiğim dava, eğitim davasıdır. En kısa zamanda, bir eğitim seferberliğine gitmeli ve bunu, anayasa ile teminat altına almak şarttır. Bu faaliyeti köylerde ve orduda, biribirinin devamı olan iki safhada halletmek; en uygun bir hal tarzıdır. Orta Anadolu, Doğu Anadolu ve kıyı dağlarımızdaki az gelişmiş bölgelerimizde, her köye bir okul yerine, 8 -10 köyün ihtiyacını karşılıyacak merkezî bir yerde tam teşkilâtlı bölge okulları yapmalıyız. Bu okulların, lojmanları olmalı. Köylerden çocukları taşıyacak vasıtaları bulunmalı.

Okulun içinde, bölgenin ihtiyacını karşılayacak sağlık tesisleri bulunmalı. Böylelikle, köy yolları da yapılmış olur. Geri kalmış bir milletiz. Reformlar yapmak zorundayız.

(Bu konu Numan Esin, Muzaffer Özdağ, Alparslan Türkeş gibi 14'lerin bir kanadının şiddetle savunduğu hatta parti programlarına da koydukları "Tarım Kentleri" olarak şekillenmişti. Tahsin Ünal tarafından hazırlanan aynı isimdeki kitap Töre-Devlet Yayınevi'nce basılmıştı. Bir ilçede bulunması gereken karakol dâhil bütün imkânlar "Merkezi köy" niteliğinde toplanmış olsaydı, Güneydoğu'muzda ortaya çıkan ve binlerce insanımızın hayatına malolan isyan hareketi böyle palazlanabilir miydi?)

- Oy bekleyen partilerin, gereken reformları yapacaklarına inanıyor musunuz?

- Çağdaş milletlerin, Ay'da parselasyona geçtiği ve ışık hızını bir vasıta olarak kullandığı bir devirde bizlerin, hâlâ ana dâvâların temellerine temas etmemiz; geriliğimizin abideleşmiş bir ifadesidir. Büyük reformlar çağındayız. Köylümüzü topraksız görmek; gazeteyi ters okuyan, sarı benizli, bacakları incelmiş, karnı şiş köy çocuklarını seyretmek biz aydınları, yataklarımızda rahat uyutmamalıdır.

Siyasî partilerimizin vatanseverliklerine inanıyorum. Fakat bu davaların hallini, yalnız onlardan beklemek biraz hafiflik ve insafsızlık olur. Bu konuda, bütün aydınlar birleşmeliyiz. Başka çare yok.

Din meşelesi

- Din meselesi. Geliyor geliyor burada duruyorum. Ne dersiniz?

- Din, vicdan hürriyeti içinde, kutsal bir inanıştır. Memleketimizde, büyük bir din ve vicdan hürriyeti vardır. Fakat dinin istismarı ve kara taassup her devirde, hamle hızımızı kesen bir fren olmuştur. Din perdesi altında, saf köylümüzü kendi menfaatlerine, yanlış yollara sevkedenlere mani olmalıyız. Giyinişe gelince, bu bir devrim sembolü değil, bir medeniyet aynasıdır.

- Hürriyetlerde kısıntı işine, ne dersiniz?

- Hürriyet bir bütündür; bölünmez. Her hangi bir parçasının alınması hürriyet mefhumunu zedeler. Hürriyet tatbikatı, üzerinde duracağımız önemli bir mesele olmalıdır.

- Düşükleri vaktiyle nasıl tanıdınız?

- Memleketteki suiistimaller, gizli cereyanlar ve büyük bir süratle devam eden sosyal çöküntü. İktisadî kalkınma perdesi altında, *zümre hâkimiyetine dayanan* büyük bir hırs politikasıyla örtülüyor ve gölgeleniyordu. Memleket senelerden beri felâketini haykırıyordu. Ben de bütün vatandaşlar gibi yıllarca önce, aldandığımızı anlamıştım.

Düşükleri, vaktiyle biraz tanıdığımı sanıyordum. Fakat devrimden sonra hiç tanımamış olduğumu anladım. Büyük bir hayal kırıklığı ile irkildim. Haklarında, hiçbir şey düşünmüyorum.

- Millet gereğini düşünecek herhalde.

- Temennim, artık o karanlık günlerin gölgeleri bir daha bu vatana düşmesin ve bu karanlık günler, bu talihsiz milletin son şanssızlığı olsun.

İHTİLÂL SONRASI ŞAŞKINLIĞI

İhtilâl'in, hazırlık merhalesi çok uzun zamana yayılmıştı; fakat meydana getirilişi kısa sürede oldu. Neticenin kansız alınışı, herkesi sevindirmiştir; devamında nelerin yaşanacağı meçhul! Neredeyse, bütün askerlerin tek hedefi, mevcut hükûmeti devirmek idi ve fakat sonrası için münasip bir programdan mahrum idiler. Balığı tutmayı bilip, onun nasıl pişirilip yeneceğini bilememek gibi bir şey! İçine düştükleri durumu en iyi bilip anlatanlar kendileridir; karşılaştıkları garabeti yine onlardan öğreneceğiz. Bilindiği gibi, kalabalık bir grup ile onlara aykırı gelenler anlaşamamış, birinciler idareyi ele geçirip ikincileri safdışı etmiştiler. Ayrılmanın, hangi sebeplerden meydana geldiğini anlamamız bakımından, faydasına inandığımız birinin yazdıklarına bu bölümde geniş yer vermekteyiz. Aşağıya, safdışı olanlardan yani Ondörtler'den Orhan Erkanlı'nın ihtilâl sonrasına dair yazdıklarından bazı kısımları alacağız:

İtiraf

27 Mayısçıların ihtilâl sonrası için bir plânları yoktu; fakat ekseriyetin fikrine dayanan prensipleri vardı. Kurulması tasavvur edilen İnkılâp Meclisi, yeni ve çağdaş bir yönetim kurarak Türkiye'nin sorunlarını her yönüyle ve kökten ele alacak niteliklere, kabiliyetlere sahip bir topluluk olacaktı. Böyle bir kadronun memlekette mevcut olduğuna ve zamanı gelince bu kişilerin bulunarak hizmete davet edileceklerine inanıyorduk. Cunta güvenliği sağlarken, bu meclis gerekli program ve plânları tamamlayacak ve derhal uygulamaya geçilecekti. (...)

27 Mayıs bilinen biçimde ve bu şartlar altında başladı ve başarıldı. Ortamın hazır oluşu, hareketin az kuvvetle yapılmasına rağmen baskın tarzında ve cesaretle uygulanışı, Silâhlı Kuvvetlerin verilen emirleri süratle yerine getirmeleri başarının temel sebepleridir. Mukavemet fırsatı bulunsa ve silâhlı çatışmalar olsaydı, netice yine değişmezdi; fakat çok kan dökülürdü. (*Anılar, Sorunlar, Sorumlular*, s.16-17)

Millî Birlik Komitesi üyelerinin seçilmesi

Orhan Erkanlı, belki de, ipin ucunu kaçıranlardan olduğu için bu kadar açık sözlü oluyor, tenkitlerini rahat yapıyordur; orası bizi ilgilendirmez. İhtilâlden iki gün sonra geldiği Ankara'da, Orhan Erkanlı'nın karşılaştığı manzara hiç de tahayyül ettiği gibi değil:

Komite ismini almış olan topluluk Başbakanlıkta çalışıyordu. Kapıdaki nöbetçiler beni içeri almadılar; o günlerde ortalıkta dolaşan yüzlerce yüzbaşıdan ne farkım vardı? Kimse kimseyi tanımıyor ve kimse kimseye güvenmiyordu; tam bir kargaşalık, şaşkınlık ve düzensizlik içindeydik. Silâh zoruyla Başbakanlık'a girebildim.

Bakanlar Kurulunun toplantı salonuna girince şaşkınlığım bir kat daha arttı. 50-60 kişilik bir kalabalık kabine toplantısı yapılan masanın etrafında kısmen oturmuş, kısmen ayakta, her kafadan bir ses çıkıyor. Bunlar kimdi; çoğunu tanımıyordum! MBK denen, bu topluluk muydu? Bizim Atatürkçüler Cemiyeti'ne ne olmuştu? Eski arkadaşlarım nerede idiler? Kafam bir sürü soruyla doldu. Tanıdık arkadaşlarla görüştük, bir kenara iliştim, konuşulanları dinlemeye başladım. Sabaha karşı Başbakanlık'tan çıktım, şiddetli bir yağmur yağıyordu. (...) Kendisine Komite ismini veren bu grubu düzene sokamazsak, devleti de kendimizi de batıracağımızı idrak ettim. (...)

Şikâyetler hadsiz hesapsız; birazının muhatabı yol arkadaşları, birazının muhatabı kendilerine zarureten lider edindikleri Cemal Gürsel. Bilindiği gibi, hiçbir risk unsuru taşımadan, ordu içinde babacan tavrından dolayı saygı görmesi ve taşıdığı rütbe onu ihtilâlin lideri yapmıştı. Başlangıçta gösterişe, şana şöhrete bigâne imiş gibiydi; iş kotarıldıktan sonra işgal ettiği makamlar havasını değiştirmiş, küçük ortakları dahi çekemez bir ruh haline bürünmüş; öyle takdim ediliyor: Ortaya konan, elle tutulup gözle görülen bir şey olmasa da, Komite üyeleri geceli gündüzlü çalışmakta imiş. Yorgunluk, uykusuzluk ve bir şeylerin yapıldığını görememek asap bozucu olmaktadır. Açıkça belli olan en önemli husus, gölge lider'in tam otoriter olma gayretidir; muhalefete düşmek üzere bulunan grubu çileden çıkaran da, bu gerçektir. Genel Sekreter seçilen Orhan Erkanlı'nın dilinden:

"Bu hal böyle devam edemezdi, süratle gerekli düzeni kurmalı idik. Biz bu hususları arkadaşlarla konuşup, çareler ararken, Gürsel'in, *'Kıtalarınıza gidin;'* emri geldi. Artık bardak taşmış ve kesin icraata girmek zamanı gelmişti.

Yakın arkadaşlarla özel birkaç toplantı yaptık; komiteyi resmen kurmayı ve isimleri açıklamayı kararlaştırdık. O güne kadar isimlerimiz bilinmiyordu; yalnız Gürsel'in adı belli idi. 20 kişilik komite teşkil etmek, en kısa zamanda eski meclise yerleşmek ve muntazam bir çalışma düzenine girmek lüzumunda birleştik. Adedi bazen altmışa çıkan bu toplulukla ve bu perişanlık içinde, özellikle Gürsel'in tutumunun belli olmasından sonra, başarılı ve faydalı bir çalışma yapmak imkânı kalmamıştı. Birbirini tanımayan, hiçbir fikir ve usulde beraberliği olmayan bu heyet, tesadüflerle bir araya gelmişti. Daha sonraları söylendiği gibi erken gelen, *'Ben komite üyesiyim;'* diye oturmuş, kalkmıyordu."

Üzerindeki eski bina yıkılarak geniş bir arsa ele geçirilmiş, burada kurulacak yeni yapıya mimar olma heveslisi bir sürü insan var. Resmen mimarbaşı görünümündeki kişi, diplomalı ama tababetten anlamayan doktor gibi... Sırf rütbesinin verdiği üstünlüğün, bundan sonrası için esas rolü oynaması, birçokları tarafından istenmiyor; lâkin onun bertaraf edilmesi de mümkünattan değil! Şikâyetler yoğun, karşı hareket imkânı kısıtlı, bazı ihtilâlciler bu yüzden memnuniyetsiz bir tavır içinde. Cemal Gürsel ile olunamayacağına inananların başında, hareketin küçük rütbeli büyük rol sahipleri geliyor; bunlardan biri de Orhan Erkanlı. Biraz aşağılarda, eksi yanlarıyla arz-ı endam ettirilen Orgeneral Cemal Gürsel'i çokça göreceğiz; ama şimdi Milli Birlik Komitesi'nin nasıl doğduğuna bakalım:

Her kafadan bir ses çıkıyor olması, hiçbir iş yapılamamasının göstergesidir; oysa behemehâl bir şeyler yapılmalıydı. En basit müessesenin dahi kuralsız işletilmesi mümkün değilken, devlet gemisi belirli prensiplere bağlanmadan yürütülebilir mi? Öncelikle, kimin hangi görevi alacağı ve kimin kime tâbi olacağı bir karara bağlanmalı, görevsizler hiçbir şeye karışmamalı. Zor seçimlerden biri Gürsel ile diğerleri arasında yaşanabilir; fakat buna her iki taraf da cesaret edememiş. Toplantı saatlerinde görev taksiminin yapıldığı anları Orhan Erkanlı buruk ifadelerle anlatırken diyor ki:

> Bütün bu işlere Sayın Gürsel, sessiz sedasız bakıyor; olumlu olumsuz bir şey söylemiyordu. Bakışları donuk ve mânasızdı; belki kendisini seçip seçmeyeceğimizi düşünüyor, belki de bizden toptan kurtulmanın çarelerini arıyordu. Bizi ilk günlerde dağıtıp, iktidarı tek başına ele almamakla o mu hata etti? Yoksa Gürsel'e Devlet Baş-

kanlığı, Komite Başkanlığı, Başbakanlık, Silâhlı Kuvvetler Başkomutanlığı gibi tarihte Atatürk dâhil kimseye verilmeyen görev ve yetkileri vermekle biz mi hata ettik? Şu anda kestiremiyorum; fakat muhakkak ki taraflardan birisi büyük hata yaptı. O günlerde isteseydi Gürsel bizi, biz arzu etseydik Gürsel'i, tasfiye edebilirdik; hiçbir şey değişmezdi. Ismarlama lider, başsız Cunta olamayacağını daha sonraları anladık, acısını çektik; belki de memleket hâlâ bu hatanın neticeleri yüzünden bunalımlar içinde sallanıyor. (s.20-21)

Bin bir meşakkat çeken Komite, bulabildiği en iyi yoldan bir idarî mekanizma meydana getirmiştir; fakat bütün yokuşların aşılması mümkün görünmüyor. İhtilâlcilerin kahir ekseriyetini dahi şaşırtan iddialar almış yürümüş; gazetelerin çoğunda, devrilen hükûmet aleyhine bir yığın hikâye uydurulmakta. Ne kadar da gaddar ve memleket düşmanı imiş Menderes ile arkadaşları? Neler yapmışlar bu güzel vatana ve vatanın güzide evlâtlarına? İşte, Orhan Erkanlı'yı da çileden çıkaran gazete manşetlerinden düşmeyen haberlerden biri:

Kıyma makinesi hikâyesi

İhbar furyasının bütün hızıyla devam ettiği günlerde iki önemli ihbar, tahkik mevzu yapıldı. Bunlardan birisi: Talebeler öldürülerek Konya yolunda çukurlara gömüldüklerine dair, diğeri yine talebelerin cesetlerinin Et ve Balık Kurumu'ndaki kıyma makinelerinden geçirildiğine ait idi.

Bu iddia, acı gülünçlüklerden biridir; aklıbaşında her insan gibi, yalan haberden dolayı ihtilâlin normal şahısları üzülmüş. Bir albay da bunu ciddiye alıp, ken-

disine iş edinmiş, gerekli inceleme ve araştırmaları neticesinde gerçek dışılığı kavrayabilmiş; fakat itibar kaybı önlenememiştir. Bazı asılsız ve olumsuz havadislerin gazetecilerin gayretkeşliği, kimi haberlerin de bazı Komite üyelerinin hıncı sebebiyle neşredildiği mesul şahısların esefle andıkları hatıralardandır. Celâl Bayar'ın yüz üç milyon lirası olduğu yalan haberi de yukarıda belirtilen saçmalıklardan biriydi ve vatandaşın infialine sebep olmuştu.

Acemiler mangası!

Yakınmalar hararetli, zaruri olduğuna inanarak bu yola girenlerin çoğunda ümitsizlik hâkim. Hükûmet kurmanın da gerekli icraatleri yapmanın da zor olmadığını sananlar, kısa sürede meselenin ehemmiyetini anlamışlar. Devlet daireleriyle askerî kışlaların farkını idrak edenler, yapılan yanlışlıkları gördükçe hayret ediyorlar acemilikten doğan hatalarına. Aşağıya, fazla ağırlarından olmayan, nisbeten masum bir örnek alıyoruz:

Darphane müdürü

27 Mayıs'tan iki ay sonra, Orhan Kabibay'la beraber, Millî Birlik Amblemi bastırmak için Darphane'ye gittik. Darphane, Gülhane Parkı'yla Topkapı Sarayı arasında ağaçlar altında, uzaktan bakanların bir köşk sanacakları bir bina imiş. Biz de ilk defa görüyorduk. Bizi bir Havacı Kurmay Binbaşı karşıladı ve kendisini, Darphane Müdürü olarak takdim etti. Hayretler içinde kaldık; gerçi 27 Mayıs'tan sonra bazı önemli sivil mevkilere subayları getirmiştik, fakat Darphane hiç aklımıza gelmemişti ve bu kimseyi de bu göreve vermemiştik. Hangi subayın nere-

de görevli olduğunu bilhassa benim bilmem lâzımdı; yazışmalar benden geçiyordu.

Kurmay Binbaşı'ya buraya ne zaman geldiğini ve kimin tarafından gönderildiğini sorduk. Binbaşı'nın hikâyesi bir ihtilâl döneminin karışıklığını gösteren tipik bir misaldi. Binbaşı anlattı: "Benim esas birliğim Merzifon Hava Üssü'ndedir, filo kumandanıyım. 27 Mayıs olduğu zaman İstanbul'da izinli bulunuyordum. Her subay gibi, o gün ben de Harbiye'ye Ordu Karargâhı'na gittim. Subaylar kuyruk halinde dizilmişler, bazı odalara girip çıkıyorlardı. Durumu sordum, bu subaylara vilâyet, emniyet, belediye vs. emrinde sivil görevler veriliyordu. Ben de sıram gelince içeri girdim. Bir Albay: "Seni nereye verelim?" deyince aklıma Darphane geldi; bir akrabam burada çalıştığı için Darphane'yi biliyordum.

Albay ismimi önündeki deftere yazdı ve: "Gidin işe başlayın;" dedi. O günden beri buradayım; kıtama durumu bildirdim, maaşım oradan geliyor. "Esas müdür nerede?" diye sorduğumuzda, yanındaki masada büzülmüş oturan bir zatı gösterdi: "Bu beydir, bana yardım ediyor."

Benzer hikâyelerin çokluğundan yakınan Orhan Erkanlı misalleri sıralıyor; ama biz geçeceğiz. 'Ben bu işi beceremem;' kaygısı taşımayan heveskâr subayların, rütbeleriyle denkliğini de hesabetmeden, her sivil göreve koştukları görülmüştür. Subaylar arasında faydalı hizmetlere talip insanlar da çok, fakat bunlar diğerlerinin hatalarını tamire muktedir değiller. Çetin bir mecraya, ölümcül surlar aşılarak girilmiş, dönüş yolları tahrip edilmiş olduğundan sebatla ilerlemekten başka çare yok.

Yıkılan hükûmetin üyeleri, Demokrat Parti milletvekillerinin tamamı ve daha alt seviyedeki birçok parti-

li tutuklanıp yargılanacak. İhtilâlciler arasında başgösteren anlaşmazlıklar üzerinde durulacağı için, değişik mevzulardan küçük misaller vermeye devam ediyoruz.

DP mensupları tutuklanmış, haklarında yapılması gereken işlemler, Hukuk hocalarının tavsiyelerine uygun olacak. Profesör Hüseyin Nail Kubalı'nın, devrilen hükûmete hasmane bir tavrı var ve bu şahıs kendisine benzeyen başka hocalarla beraber ihtilâlcilerin elini kana bulayacaktır. Nasıl hareket edeceklerini tam olarak kestiremeyen bazı kimseler, daha bilgili sandıkları profesörlerin ağzına bakmaktadırlar.

Şimdi nakledeceğim hususlar Dündar Taşer'in bana anlattıklarından bazılarıdır:

"Ankara'ya davet edilen profesörlerden yeni bir Anayasa yapmaları ricasında bulunuyorlar. Bunun üzerine onlar:

- Nasıl bir Anayasa istiyorsunuz?

- Anayasa bizim istediğimize göre mi yoksa ülke ihtiyaçlarına göre mi yapılacak?

Meğer yıllardır Anayasa değişsin diye kıyamet koparan profesörlerin hiçbir hazırlıkları yokmuş. Guatemela ve benzeri ülkelerin Anayasalarını getirtmemizi bizden istediler. Ülkemiz ihtiyaçlarını başka milletlerin Anayasalarından aktarılanlar nasıl karşılayabilir sorusu beynimizi kurcalamasına rağmen temin ettik. Çalışmalarında onlara kebapçıdan yemek söyleyip aklımıza gelmeyen midemiz açlığını arta kalanlarla tatmin ediyorduk. Bu derece onlara güven besliyor ve itibar ediyorduk."

Âdil davranma isteği birçok ihtilalcide varmış, fakat yaptıkları işin hakkını vermeyi de istiyorlar, yol göstericiler demişler ki:

"Hak ve hukuka bu derece bağlılık ve riayet, yapılmış olan bu en mükemmel ve âdil ihtilâli gölgelendirir. Bir

ihtilâl kendi felsefesi ile tezada düştüğü zaman felâket başgösterir. Bu takdirde intihar etmiş demektir."

O devrin namlı hukukçularından Hüseyin Nail Kübalı, tutuklu partililer hakkında daha ateşli tavsiyelerde bulunuyor:

"Mevkufların durumu: Bu iş normal idarenin tesisinden evvel yapılmalıdır. Yani MBK'nin şeref ve sorumluluğuna tevdi edilmiştir. Süratli hareket edilmezse, günler unutulur, acıma hisleri galebe çalar. Basın gayelerine yardımcı olacaktır.

Mahkeme işleri intikal devresinde yapılmalıdır. Yüce divan kurulamaz, çünkü meclis feshedilmiştir; mebus yoktur. Klasik usul ile bu iş halledilemez. Suçlar işlendiği zaman meri kanunlara göre cezalandırılır, kaidesi varit değildir? Zira bir ihtilâl yapılmıştır."

Profesör Muammer Aksoy'un akıl hocalığında şiddetli öfkenin kapsama alanı daha geniş. Kendisini ayrı bir kefede gören hoca, yıkılan iktidara yakın saydığı hocaları günah kefesine atıveriyor. Mahkemeden bahsetse de kendisine benzemeyen herkesin cezalarını kesmiş gibidir:

"İhtilalin meşru müdafaa hakkı olarak çetenin diğer unsurları tevkif edilmelidir. Suçlular cezalandırılmalı ve idare tasfiye edilmelidir. Adliye tesislenmeli, profesörler temizlenmelidir. Suçlular mal beyanına tabi tutulmalı, eski iktidar mensuplarının ve yakınlarının malları müsadere edilmelidir." (s.82)

Başlangıcı itibariyle ihtilâlin hâkimi gibi görünenlerden bazıları, daha az güçlü sayılan bazı hızlı arkadaşlarına ayak uyduramayacaklar. Birçok konuda yol gösterici olmaları istenen ilim adamı sıfatlı kişiler, yukarıda verilen örneklerde görüldüğü gibi insafsızlığı telkin etmekteler. İçlerinden tamamen masum, az masum ve tabii hiç masum olmayanların da bulunabilece-

ği bir kitle peşinen mahkûm edilmek isteniyor. Sırf düşkünlere uygulanacak muamele hususunda baş gösteren fikir aykırılıkları dahi beraberliğe engel olmaya yeter. Ortaklığın devamını zorlaştıran başka meseleler de var ve bunlardan iki taraf da huzursuz; kuvvetli olan veya kuvveti kullanabilen öbürlerini safdışına itecek. Bir grup, Demokrat Partililere reva görülen her türlü yakışıksız muameleden memnuniyet, diğer grup aynı şeyden utanç ve vicdan azabı duyuyor. İnsanî yönden bu böyle, birçok başlıkla takdim edilebilecek uyuşmaları mümkün olmayan çok konu var.

Yargılanmadan sanık olan partililerin, evlerindenyerlerinden alınışı, toplanma mahalline getirilişi ve sonrası, birçok ihtilâl subayında rahatsızlık doğuruyor. Orhan Erkanlı şikâyetçi olduğu eski arkadaşları aleyhine yazmaktan hoşlanmıyor gibi, ancak mecburiyet hissettiği nisbette bazı durumlara dokunuveriyor. Gerçi işkencenin hikâyesi sonraları yazılmış, insanımız "Yassıada Adaleti"ni öğrenmiştir; ama bir ihtilâlcinin anlattıkları da önemli. İleri gitmemek için *"Kol kırılır yen içinde;"* denmiş. Biz, dediklerinden birkaç cümle alacağız:

> ...Sanıklar muhtelif yerlerden Ada'ya nakledilirlerken, yollarda bazı hakaretlere maruz kaldılar. Bu muameleler sanıkların geçmiş yıllarda, ordu üzerinde, subaylar üzerinde bıraktıkları etkilerin, intibaların otomatik bir tepkisiydi. (...) Vazifelilere aslında herkese iyi muamele yapılması emredilmişti; fakat Yassıada'da veya Yeşilköy iskelesinde vazifeli her subayın kontrol edilmesi imkânsızdı. Sanıkların Ankara'dan Ada'ya taşınmaları sırasında, özellikle Yeşilyurt askeri iskelesinde bazı uygunsuz hareketler olduğunu sonraları öğrendik. (...) Ada kumandanının kişiliği ve sert karakteri ayrı bir konudur. (...)

Bir devrin ve bazı kişilerin iç yüzünü kendi seslerinden tesbit eden bu bandlar Genel Kurmay arşivindedir. Maksadımız kimseyi teşhir etmek, küçük düşürmek olmadığından teferruata girmeyeceğim. İlerde Yassıada'nın hakiki tarihini yazacak olanların bu bantlardan faydalanmaları mümkündür. Sadece sanıkların halet-i ruhiyelerini anlamak bakımından, konuşmalara ait kısa bir özet vereceğim:

Genel olarak hepsi korku ve itimatsızlık içindeydiler. Yargılama yapılacağı ilân edildiği halde ilk haftalarda buna inanamıyorlar veya: 'Evet yargılama yaparlar fakat bir Kel Ali mahkemesi veya Fransız İhtilâl mahkemesi kurarak...' diyenler vardı.

Tam bir panik hâkimdi, birkaç kişi hariç (ki bunlar esasen kimseyle konuşmuyorlar, kendi dünyalarında yaşıyorlardı.) Hepsi şoke olmuşlardı. Gazete okuyamadıkları ve dışarıyla irtibatları olmadığından her şeyden habersiz, bitmeyecek gibi gelen bir bekleyiş içinde kendi aralarında çeşitli tahminler yürütüyorlardı.

Yassıada'nın nasıl bir yargılama yeri olduğu, Salim Başol ve Altay Egesel'in adaletini bilmeyen kalmadı; burada mahkemenin cereyan tarzını nakle lüzum yok. İlk zamanlarda yazılıp, alenen anlatılamayan her şey sonraki yıllarda gereği kadar neşredildi; şimdi herkes yaşanan serencamı biliyor. Nice masumların aldığı mahkûmiyet kararları ve kurulan darağaçları, hâlâ memleketimizin üzerinde koyu kara bir gölge olarak ağırlığını hissettirmekte. Çok bilinen hadiseler üzerinde durulmadan, ihtilâlcilerin birbirine nasıl düştüğü ve ayrıldığı konusuna geçilecek:

2.BÖLÜM

Bölünmeye giden yol

AYRILIĞA KIRBAÇ VURAN OLAYLAR

MBK'nin, ayrı ayrı komitelerin birleşmesinden oluşması ve müşterek gaye olan mevcut hükumetin alaşağı edilmesinden sonra, fikir ayrılıkları su yüzüne çıkmıştı. İlk hedef bertaraf edildikten sonra aralarındaki hesaplaşma başlamıştı. Orhan Erkanlı'nın teşhisine göre içlerinde ileriye ait projesi olan tek insan Türkeş'ti. Türkeş "Ülkü ve Kültür Birliği" kanun tasarısı hazırlayıp komiteye sundu. Bu projenin maksadı tasarı gerekçesinde şöyle izah ediliyordu:

"Parti iktidarlarının değişiklikleri ve bir iktidarın icra organizmasının siyasi davranış, telakki ve periyodik lüzumları ve mütehavvil tesirlerden azade olarak millete şamil ve memleketin en ücra köşelerine kadar nafiz (ulaşmış) ve böylece müstekar (istikrarlı) bir şekilde

çalışarak birbirleriyle münasebeti ve yekdiğerini tamamlayan ülkü ve kültür müesseselerini tam bir koordinasyon ve müşterek bir idare altında toplayarak, Türkiye Ülkü ve Kültür Genel Başkanlığı adıyla bir teşkilat kurulması millî bünyemiz için bir zaruret olarak görülmektedir." (Alparslan Türkeş 27 Mayıs- 13 Kasım 21 Mayıs Gerçekler s: 69)

Bunun arkasından Türk Kültür Dernekleri'ni kurdurması ve başına Şahap Homriş'i getirmesi de karşı tarafı endişelendiriyordu.

Yeni bir gazete meydana getirme isteği Ziya Tansu'nun teşebbüsü ile gerçekleşti ve Öncü Gazetesi kuruldu.

Geçen sayfalarda kısmen belirtildiği gibi, ihtilâlcilerin üzerlerinde aynı inanış ve görüşte birleşememenin getirdiği sıkıntılar hâkimdi. Devirme konusunda hemfikir olmak, yerine dikilecekle ilgili düşünce farklılıklarını kaldıramamıştır. 13 Kasım 1960'da meydana gelen olaya ve sonrasına, daha ziyade gadre uğradığına inanan grubun fertlerinin gözüyle bakılmaktadır. İhtilâlin mürüvvetini görüp kaymağını yiyenler, kendilerini müdafaa için fazla kafa yorma ihtiyacı duymamışlar. Rahatını bozmak istemeyenleri, bilhassa hiç de tabii olmayan bir usulle Tabiî Senatör olup nimetlenenleri mazur görmek lâzım. Kimbilir ne kadar büyük fedakârlık ettiklerini onlar, eşlerine dostlarına anlatmışlardır! Büyük çoğunluğu kendinde hata görmediği için aklanma çabasına da tenezzül etmemişlerdir herhalde. Ama Dündar Taşer, "27 Mayıs'ı Tabiî Senatörlüğe sattılar;" diyordu. Mağdurların gurbet mektupları, kamuya açıklanma gayesi taşımadığından samimi, inanılmaya lâyıktır. Öncelikle ayrılığı doğuran sebepleri görelim; sonra mektuplar konuşsun:

Olayların gelişiminde meşhur, körlerin fili tarifi hikâyesine benzer durum söz konusudur. Benzer sebepleri fazla olmayan insanlar bir hareketin içine girmişler, başarıya eriştikten sonra ideali olanlar kendininkini hâkim kılma hevesinde. Meydana gelen hâdiselerin, hiç kimsenin inkâr edemeyeceği bir gerçeği var: Bu, İsmet İnönü'dür. Ellerindeki basın kuvvetini iyi kullanıp kendilerini reklâm imkânı bulup, masum pozunda görünmeyi bir zaman için başarmışlardır. Hakikat, bütün örtülerden daha dayanıklıdır ve kısa sürede üzerindekileri yırtıp atmıştır. Bugün arzulanan, rahmetli olmuş kişilerin yargılanması değil, masumların aklanmasıdır.

İsmet Paşa'ya gönülden bağlı olan subayların dahi inkâra lüzum görmedikleri iktidar tutkusunu simgeleyen bir söz var, onu burada Ahmet Er'in kaleminden aktaracağız:

> Herkes 27 Mayıs'ı kendi niyetine göre değerlendirdi; kendisine göre hedef çizdi; kendisine göre hareket etti. Hatıralar zincirinde bu özellik kendini göstermektedir. Grup olarak yani Albay Türkeş, Numan Esin, Muzaffer Özdağ, İrfan Solmazer, Dündar Taşer, Mustafa Kaplan, Rifat Baykal ve komite dışında çok seçkin genç subaylar olarak, tarafsız bir idareyi, adaletli bir idareyi ülke genelinde uygulamaya çalıştık. Kötülerle ve kötülüklerle mücadeleye koyulduk. Özellikle CHP'nin tasallut ve ihtirası karşısında çok direndik.
>
> Cumhurbaşkanı Gürsel bir toplantıda gerçeği şöyle ifade ediyordu:
>
> *"İsmet İnönü* iktidar *hususunda gerdeğe girecek bir delikanlının heyecanını taşıyor."* (A. Er, *Hatıralarım*, s.82)

Cemal Gürsel'in Cumhurbaşkanlığı önünde, İsmet İnönü bir engel olsaydı, her şey değişebilirdi. Kolundan tutulup getirilmiş, zorla koltuğa oturtulmuş bir Orgeneral, kısa zaman içinde güç sahibi olmanın büyüsüne kapılıvermiş; bu kati. Liyakat meselesini mühimseyecek zamanda değildi hiç kimse, bakılan şey sadece görüntü idi ve Cemal Ağa uymuştu çerçeveye. Zarureten bütün imkânları ona verenler, bir daha alamadılar; tıpkı kendi içindeki mayii başka kaba boşaltan bir nesne gibi!

Uğraştığımız mesele, en esnek konulardan biridir uzatıldıkça uzar; birkaç alıntıyla kısa kesmenin yolunu deneyelim. Kasım'ın 13'ü yaklaşmakta, kırık kol sahiplerine dayanılmaz acılar çektiriyor; yen içinde saklanma imkânı kalmamış. Devlet ve Hükûmet Başkanı Orgeneral Cemal Gürsel'in açılışını yapacağı Millî Birlik Komitesi toplantılarından biri başlayacak. Hemen hemen, salondaki herkes gergin; Gürsel: *Arkadaşlar*, diye başladı konuşmaya:

"Başkanlığa bir önerge verilmiştir. Önergenin mahiyeti, komite üyesi arkadaşların birbirlerinden endişe ettikleri, bu sebeple rahat çalışamadıkları yolundadır. Ahmet Er tarafından verilmiş olan önergede, bütün komite üyelerinden, endişe ve şüphe içinde bulunup bulunmadıklarının sorulması istenmektedir."

"Önergenin okunması, toplantıya hâkim olan sinirli fakat sakin havayı bozmuştu. Bir kısım üyeler, toplantıya girerken önemli bir önerge hazırlanarak başkanlığa verilmiş olduğunu duymuşlardı; ama mahiyetini öğrenememişlerdi. Önergenin Ahmet Er'e ait olduğu anlaşılınca, mırıldanmalar ve Alparslan Türkeş ile arkadaşlarına imalı şekilde bakışlar başladı. Bu arada bazı üyeler de sıra kapaklarına vurarak önerge hakkında söz istediklerini bildiriyorlardı. (...)

Önerge, Gürsel'in de iltihakiyle kabul edilmişti. En öndeki sıradan başlamak üzere bütün üyelere kimden endişe ve şüphe ettikleri sorulacaktı. En öndeki sıranın sağ başında Cemal Madanoğlu, onun yanında Osman Köksal, Köksal'ın yanında da önerge sahibi Ahmet Er oturuyorlardı.

Başkan Gürsel, ilk soruyu Madanoğlu'na yöneltti.

"Sizin kimseden endişeniz var mıdır?"

"Hiçbir endişem yoktur!"

Osman Köksal da soruya aynı karşılığı vermişti. Sıra önerge sahibine geldi. Herkes dikkat kesilmişti. Ahmet Er, şu cevabı verdi:

"Ben, endişemiz yoktur diyenlerden endişe ediyorum!" (Erdoğan Örtülü, *Üç İhtilalin Hikâyesi*, s.6)

Birbirine arkasını dönmekten endişe eden silâhşörlere dönmüştüler; bunun ilânihaye devam edemeyeceği, güçlü tarafın istediğini yapacağı günler gelmişti. Görünüşte hiçbir şeye karışmayan, birlik ve beraberliğin peşinde havası vermeye çalışan İsmet Paşa, geçmişin itibarını kullanmaktan geri durmuyor. İnce siyaseti, kurnazlığı veya keskin zekâsı İsmet Paşa'ya, atacağı adımların kendi partisi lehine sonuçlanmasını sağlayacak. Esasen, yaşanılan ortamda ihtilâlciler arasında meydana gelen tartışmalar tamamen Halk Partisi'nin işine yaramaktaydı. Kalabalık taraf güçlüdür ve oyunu kazanacak olan takımdır; bu takımın istediği ise bir an evvel yükü üzerinden atmak! Derhal seçim olmalı, rakipsiz Halk Partisi iktidara gelmeli. İsmet Paşa, alttan alta bu süreci hızlandırma çabasında.

Devlet ve Hükûmet Başkanı, Millî Birlik Komitesi Lideri yani her şey olan Cemal Gürsel ile görüşmek için randevu talebinde bulunan İnönü, bunda muvaffak ola-

mıyor. *Baskın basanındır* prensibini İsmet Paşa uyguluyor. Bir gün, aniden Başbakanlığa gidip, Özel Kalem Müdürü Rifat Baykal'a, Cemal Paşa'yı mutlaka görmesi gerektiğini söyledi:

"Baykal, isteği Gürsel'e bildireceğini söyleyerek odadan çıktı ve bitişikteki odadan, eski Meclis Binasında çalışmakta olan komite arkadaşlarına durumu anlattı. Biraz sonra Başbakanlığa Orhan Kabibay, Orhan Erkanlı, Muzaffer Özdağ ve Suphi Gürsoytrak gelmişlerdi. Hemen Gürsel'in yanına girdiler ve İsmet Paşa'yla görüşmesinin komite kararına aykırı olduğunu, Halk Partisi Liderinin komitenin tarafsızlığını ihlâl etmek maksadıyla hareket ettiğini söylediler. Gürsel, Başbakanlığa kadar gelmiş bir insanı kapıdan çeviremeyeceğini bildirdi. Bunun üzerine sert bir tartışma başladı. Tartışma bir ara o kadar sertleşmişti ki, Gürsel masasının çekmecesinde bulunan tabancasını çıkarıp, masasının üzerine koydu ve:

"Beni bu tabancayla öldürmedikten sonra istediğinizi yerine getirmeme imkân yoktur!" dedi.

Hadise bu safhaya gelince komite üyeleri ısrardan vazgeçip, Gürsel'in yanından ayrıldılar ve onu İnönü ile başbaşa bıraktılar. 45 dakika süren bu ilk Gürsel-İnönü görüşmesinden sonra Halk Partisi Lideri gazetecilere, 'İhtilâl idaresinin liderini seçim yapmakta kararlı' gördüğünü, Cemal Gürsel ise bir nezaket ziyareti görüşmesi yaptıklarını söylemişlerdi. (E. Örtülü, *a.g.e.* s.13)

Burada, şimdiye kadar bu ziyaretle ilgili bilinenden farklı olarak bir teşhisimi belirtmeliyim. Türkeş ekibinin 27 Mayıs'ı CHP ve İnönü etkisinden uzak tutabilmek için aldığı tedbirleri, İnönü ve Cemal Gürsel kurnazca aşabilmişlerdi. Daha önce görüşlerine yer vermiş olduğumuz İnönü hayranı Avni Elevli, İhtilal günü

İzmir'e Gürsel'i uçakla almaya giden Muzaffer Özdağ'ın yanında bulunan subaylardandı. Dönüşte 15 gün kadar Gürsel'in özel kaleminde bulunduğu sırada damat Metin Toker'e ulaşmak suretiyle İnönü-Gürsel kontağını sağladı ve bu ziyaret Türkeş ekibini atlatan ve 13 Kasım ayrılığına kadar uzanan bir danışıklı döğüşün başlangıcıydı. Komite zor durumda kalmamak için diğer partinin lideri Osman Bölükbaşı'nın da Gürseli ziyaretini sağladı.

Komite'de olup bitenler, konuşulanlar detayına kadar Paşa'ya yetiştiriliyordu. Cemal Gürsel, kulağı ağır işiten İsmet Paşa'nın Komite'deki en küçük fısıltıyı bile duyabildiğini anladığı zaman hayretini arkadaşlarına da açıklamakta mahzur görmemişti. Kendisi de bir İsmet Paşa hayranı idi. Fakat bulunduğu mevki, hemen İsmet Paşa'ya devretmeye müsait değildi. Arkadaşlarının da tesiriyle Gürsel, karşı bildiriler çıkartıp ihtilâlin tarafsız olduğunu hatırlatmakta, seçimlerin tarihi hakkında CHP'nin pek beğendiği "üç ay içinde" formülünden farklı şeyler söyleyip acele edilmemesini ediyordu. İsmet Paşa bunlara: "*Seçimlerin bir an önce yapılmasında, sayılamayacak kadar çok millî fayda vardır!*" sözüyle karşı cevabı veriyordu.

Türkeş ise görüşlerini: "Bazı teşekküller hemen bir an önce seçim yaptırıp seçim neticesine göre idareyi kendilerine bırakıp gitmemizi istiyorlar. Diğer bazı teşekküller ise rakipleri bulunan teşekküller karşısında taazzuv edip teşkilâtlarını tamamlayıncaya kadar seçimlerin geciktirilmesini istiyorlar. Fakat bunun dışında bu yurdun öyle iktidara gelecek hiçbir parti tarafından radikal bir şekilde ele alınmasına imkân olmayan dâvalarının ancak ve ancak inkılap idaresi tarafından halledilebileceği kimsenin hatırına gelmiyor;" tarzında ifade ediyordu.

Bu tarz mücadele, Halk Partisi ve ona bir an evvel memleket idaresini teslim etmek isteyenlerle, bunların karşısında olanlar arasında şiddetleniyordu. En tepe görevleri üstlenmiş bulunan Cemal Gürsel, görünüşe göre otoriteden mahrum; kendi makamına dokunulmadığı müddet içinde her tesire açık. Bir ara Alparslan Türkeş, bazı hususlarda Gürsel'i yönlendirici gibiydi; Ancak, CHP'li basın, Mısır ihtilalini yapan General Necip'i tasfiye eden Nasır'ı emsal göstererek Gürsel'i etki altına aldılar. İsmet Paşa'dan akıl alanlar, gölge lider üzerinde hâkimiyet kurdular; işler Halk Partisi lehine gelişti. Türkeş'in Başbakanlık Müsteşarlığı'ndan, 21 Eylül 1960'da istifa etmesiyle başlayan kuvvet kaybı, onun dâhil olduğu grup adına artarak devam ediyordu. Taraflar karşılıklı müteyakkız duruma geçtiler. Nihayet öyle bir güne gelindi ki, ihtilâlciler kendi arkadaşlarına karşı da ihtilâl yaptılar. Bunun, 27 Mayıs için bir dönüm noktası olduğu, memleketin, milletin kaderi üzerinde mühim bir rol oynadığı inkâr edilemez. Yalnız, görüşlerin çatışmasından doğan olayların verdiği netice, verileceği zannedilen netice, kişilerin yorumuna göre farklılık arzeder. Tarihe 14'ler olarak geçen grup ve taraftarları bu kırılma anının memleketi felâkete sürüklediği görüşünü rahatça söyleyebilirler; diğer taraf da tam aksini. Dışarıdan seyreden ve düşünen vatandaş için ölçü ise, bu parçalanmanın Silahlı Kuvvetler Birliği Cunta'sının kurulmasına yol açması ve daha sonra yaşanan idamlar ile iki ihtilal teşebbüsünün memleketi sürüklediği badireler olacaktır:

13 Kasım 1960

Teferruata dalmadan, muhataralı dönemlerin, 27 Mayıs hareketi için yol ayrımı olan gününe geldik. Da-

ha kalabalık taraftarı ve buna göre de kuvveti olan taraf, mücadeleyi kazanmıştır. *"Kudretli Albay Alparslan Türkeş"* çaptan düşürülmüş, onunla beraber hareket edenler de aynı akıbete uğratılmışlar. Yol arkadaşları tarafından karar verilip, kalem kırılmış ve Türkeş ile arkadaşlarının av kuşları gibi toplanmalarına sıra gelmiştir.

MBK'nin anayasası olan 1 Numaralı Kanun'un ikinci bölümü "Millî Birlik Komitesi" başlığını taşıyan kısmında, MBK ile ilgili hükümler vardır. Bu bölümün 9. Madde'sine göre MBK, "Bu kanunun altında imzası bulunan başkan ve üyelerden kuruludur". Bunlar da başkan dâhil 38 kişidir. Komite üyeliğinden çekilme, yani istifa vardır, fakat üyelikten çıkarılma yoktur. Üyeliğin düşmesi ise 10. ve 11. maddelerde çok ağır şartların bir araya gelmesine ve mahkeme kararı ile mahkûm olma şartına bağlanmıştır. Bir üyenin 10. ve 11. maddelerde yazılı suçlardan biri ile itham edilerek hakkında soruşturma açılabilmesi, tutuklanabilmesi ve yargılanabilmesi ise 12. Madde hükmüne göre, MBK'nin 6/7 ekseriyetle toplanıp 4/5 ekseriyetle karar vermesine bağlıydı. 13 Kasım günü MBK, Devlet ve Hükümet Başkanı ve TSK Başkumandanı Orgeneral Cemal Gürsel, yaptığı açıklama ile MBK' nin feshedildiğini, 14 üyenin MBK'den çıkartıldığını kalan 23 üye ile yeniden kurulduğunu ilân ettiği zaman (İrfan Baştuğ bir trafik kazasında öldüğünden Komite 37 kişi kalmıştı.) bu maddelerin hepsi birden açıkça çiğnenmiş oluyordu. Anayasa'ya ihlâlden, millî irade ile gelmiş bir iktidarın bütün parlamento grubunu yargılayanlar ve bu sebeple bir başbakanla iki bakanı asacak olanlar, kendi yaptıkları anayasayı, 5 ay sonra çiğneyebiliyorlardı! Açıklamaya göre, "MBK çalışmaları, millî birliği ve memleketin yüksek menfaatlerini tehlikeye sokacak" bir hale gelmişti! Yani hep birlikte Türk milletine, vatan ve milletin mutluluğuna kendilerini

adadıklarını söyleyip bunu yemine, anda bağlayanların bir kısmı, vatana ve millete zararlı hale gelmişlerdi. Ve şimdi tasfiye ediliyordu! Birinci darbede elbirliği ile DP iktidarını devirenlerden bir grup, şimdi de ikinci darbeyi yaparak kendi arkadaşlarını tasfiye ediyordu. İhtilâllerin klasik kanununa göre ihtilâl, kendi çocuklarını yiyordu...

13 Kasım, Komite içinde daha baştan beri alâmetleri görülen ikiliğin açıkça su yüzüne çıkması idi bu.

Tasfiye hareketinin emniyetini sağlama görevi hava kuvvetlerine ait olacaktı. Ertesi sabah saat 7.30 da Gürsel'in bildirisi radyolardan yayınlanırken Hava Kuvvetlerine mensup subaylar, 14'lerin evlerine giderek kendilerine Komite üyeliklerinden affedildiklerine dair mektupları verecekler ve yeni bir emre kadar dışarı çıkmamalarını isteyeceklerdi. Subaylar, 14'lerin evleri önünde ve civarda emniyet tertibatı alacaklar, hava alanına götürüp sırası geleni, uçaklara bindireceklerdi.

İrfan Tansel, kısa zamanda bütün tertibatını almıştı. 13 Kasım 1960 sabahı Türkiye radyoları, Gürsel'in bildirisini yayınlamaya başlayacakları sırada, havacı subaylar 14'lerin oturdukları evlere girmişler ve ellerindeki sarı zarflı mektupları ilgili şahıslara vermişlerdi. Bu mektuplarda şöyle deniliyordu:

"Komite içindeki çatışmalar yüzünden normal çalışma düzeni kurmaya imkân kalmamıştır. Bu sebeple Millî Birlik Komitesini feshettim. Millî Birlik Komitesi üyeliğinden affedildiniz ve emekliye sevkolundunuz. Şerefinizle mütenasip bir dış göreve atanmak üzere evinizde bekleyiniz."

Üst'ten gelen emri, kader gibi kabullenenler olduğu gibi rest çekenler de var; bunların en mukavemetlisi Alparslan Türkeş ve Dündar Taşer. Yaşananlara bakın-

ca başlarına gelecekler, fazla sürpriz sayılmayabilir; ama yine de rıza göstermek kolay değil. Bazıları, bir netice alınmasa da tepkilerini bilahare farklı usullerle ortaya koyacaktır. Türkeş, daha başlangıçta direnişe geçiyor; mektup getiren subaylara evinin kapısını açmıyor; lâkin diğerleri de asker, emri almıştır ve bunun gereği yapılacaktır. Alparslan Türkeş, kapıyı açmamak, mektubun kendisine verilmesine mâni olmak için şiddetle karşı koymuştur; havacı subaylar ise posta memuru gibi dönüp gidecek cinsten değil; kapıyı kırıp, mektubu evin içine attılar.

Meşhur olan anılışlarıyla Ondörtler, sonraki zamanlarda, başlarına gelenleri sözlü ve yazılı anlatırlarken öfkeli ve dargındırlar öbürlerine. Kanaatlerinin ortak noktasını, İsmet Paşa'nın siyasi manevralarına kurban edildikleri teşkil eder. Cemal Gürsel'e Cumhurbaşkanlığı'nı, zaten Halk Partisi taraftarı olan öbür ihtilâlcilere de yeni ihdas edilecek Tabiî Senatörlük, ilkelerden daha cazip gelmiştir; en inandırıcı görünen yem bu! Güya acımış İsmet Paşa, bu çocuklar kışlalarına dönemezler; sivil hayata intibak edip ekmek kapısı aralamaları da mümkün değil, bari devlet beslesin! Dünyada eşi benzeri olmayan bir müessese -eski bir Paşa'nın dehasıyla- garibanlara acınarak kurulmuştur! Başkaları da bu iş kolu için çok şeyler söyler, şimdilik konu etmiyoruz. 13 Kasım'la ilgili Alparslan Türkeş'in sözlerine bakalım:

> *"13 Kasım Hareketi, 27 Mayısın arkadan hançerlemesidir. Aynı zamanda bir Anayasa ihtilâlidir. Bütün Millî Birlik üyelerinin kabul ve imza ederek ilân ettikleri 27 Mayıs Anayasası'nın çiğnenmesidir. Bir tarafta Yassıada'da eski iktidar mensupları Anayasayı ihlâlden muhakeme edilirken, bu tarafta da 13 Kasımcılar kendi*

yaptıkları Anayasayı ayaklar altına alarak, 27 Mayısı katletmişlerdir." (27 Mayıs ve Türkeş, s.123)

Ellerinden imkânları alınan kişilerin direnmeleri, şikâyetleri ve başka hiçbir hareketleri neticeye tesir edemeyecek. Türk Ordusu, bütün gücüyle, milletin iktidarını alaşağı etmişti; 13 Kasım ihtilâli de en hafif benzetmeyle öyle. Lâkin muhataplar tarafından bir başka açıdan bakılıyor, memnuniyetsizlik bu yönüyle makûl görülüyor. 27 Mayıs'ta, isabet derecesi ne olursa olsun, memleketin uçuruma gittiği endişesi taşınıyordu ve bunlar meydana kelleyi koltuğa alarak atılmışlardı. Kendilerine ve Halk Partisi'ne ikbal yolunu genişletmekten başka 13 Kasımcıları haklı çıkaracak asil sebepler mevcut değil! Eğer, Cemal Gürsel'in Cumhurbaşkanlığı, belli şahısların Tabiî Senatörlüğü mevzu olmasaydı, büyük bir ihtimalle bu hareket meydana gelmezdi. İhtilâlin, orta halli bir müteşebbisliğine elverişli vasıflardan yoksun olsa da, Cemal Gürsel lider yapılmıştı ve İnönü'nün emirlerini *Peygamber buyruğu* saymaktaydı. İsmet İnönü teşvik etmese Cemal Gürsel kımıldayamaz; diğerleri ise yanlarında lider olmadığı halde teşebbüse cesaret edemezlerdi. Damat Metin Toker, Cemal Gürsel'in, Cumhurbaşkanlığı makamından hiç ayrılmamak ateşiyle yandığını belirtmektedir:

" '18 Ekim 1960, saat 20.30'da Prof. Afet İnan'ın Kızılay civarındaki evinde gizli olarak cereyan eden bu görüşmelerde, İ. İnönü, kendisine yakınlıkları tescil edilmiş komite üyelerine, Cemal Gürsel'in ister arzuladığı gibi tek dereceli seçimle olsun, ister kendisini parlamento seçsin böyle bir seçimde adaylığını koymayacağını ve

CHP olarak Cemal Gürsel için oy kullanacaklarının teminatını verir.'

Toker'in bu konudaki yorumu: 'CHP hâlâ seçimlerin en muhtemel galibiydi. Ve ihtilâl sonrasının tanzimcisi olarak görünüyordu. CHP iktidarda bulunursa ve Devlet Başkanlığı makamını Cemal Gürsel işgale devam ederse ihtilâlciler kendilerini güvenlik duygusu içinde hissedeceklerdi." (27 Mayıs ve Türkeş, s.115)

Metin Toker'in söylediğine göre Cemal Gürsel ile İsmet İnönü arasında böyle bir pazarlık olmuştur. Cumhurbaşkanlığını İnönü'ye yakıştıran partililerin itirazına rağmen, üzerinde çalışılan konu değişmeyecektir.

İster benimseyenlerin ilân ettikleri gibi, ister sevmeyenlerin dediği gibi kabul edilsin; 27 Mayıs, çok pahalıya mal olmuştur. Bu pahalı hareket iyi amaçlar güdenlerin elinden alınıp, bazı şahısların istikbali uğruna yine o bazı şahıslar eliyle haraç mezat satılmıştır. Söylenenler, ağır bir itham sayılabilir; ama gadre uğratılanların kesin kanaatleri böyle.

Hayatlarının geri kalan kısmını, maddî manevi her iki yönlü de devlet garantisine almayı canlarına minnet bilenler ihtilâllere toz konduramazlar. 13 Kasım mağdurları, ilk fırsatta kendilerine yapılanların ne kadar haksızlık olduğunu kamuoyuna ilân edecekler. Yazdıkları, söyledikleri ve bilhassa sürgünde birbirlerine gönderdikleri mektuplar bütün millete birçok şeyi aşikâr edecek. Çivi çiviyi söker tesbitinin ispatı mı yoksa yalanlayıcısı mı sayılacak ihtilâlin ihtilâli getirişi? 27 Mayıs, sonra 13 Kasım, teşebbüsde kalmış ise de bunlara bağlı 22 Şubat ve 21 Mayıs... Önce, 14'lerin sürgününü nakledeceğiz. Dündar Taşer'in, dolaylı ve doğrudan ihtilâl üzerine kaleme aldığı birkaç yazısına yer

verilecek, onun da peşinden okuyucunun önüne *Tarihe Işık Tutan Belgeler* gelecek; kahırlar onlardan takip edilecek:

Kurşuna Dizmek!

Cemal Gürsel'in emriyle, evlerinden toplanan 14'ler, bazılarına göre leyleğin yuvadan attığı kuş bile değildi. Gerçi karar verilmiş, birer dış görevle yurt dışına gönderilmeleri için hazırlıklar yapılmıştı; ama bunu yeterli saymayan rakipler yapılacak olandan rahatsızdı. 13 Kasım uygulayıcı ve de şiddetli savunucuları, 14'lere duydukları öfkelerini teskin edememişler, onların akıbetlerini fenalaştıracak bir kanun teklifi üzerinde konuşuyorlardı. İçlerinde, eski arkadaşlarını diktatörlük yanlısı ilân edenler oldu:

> "Bu arada Haydar Tunçkanat söz aldı. Tunçkanat, '14'lerin emekliye sevkedilerek yurt dışında göreve gönderilmelerini yeterli bulmuyordu. Bunlar oradan da emellerini gerçekleştirmek için teşebbüste bulunabilirler; gittikleri yerlerde memleketin itibarını sarsıcı davranışlara girişebilirlerdi. En iyisi kurşuna dizilmeleriydi.'
>
> Haydar Tunçkanat, başkanlığa 14' lerin kurşuna dizilmelerini isteyen bir önerge vererek kürsüden indi. Şimdi tartışmalar bu önerge üzerinde cereyan ediyordu. Neticede, 27 Mayıs İhtilâline kan bulaştırılması ve kurşuna dizilmeleri halinde baş gösterecek huzursuzluklara meydan verilmemesi gerekçesiyle Haydar Tunçkanat'ın teklifi reddedildi." (E. Örtülü, *Üç İhtilâlin Hikâyesi*, 63.s.)

Sınırdışı

Yenik savaşçılar gibi, Alparslan Türkeş ve kader arkadaşları evlerinden alınarak, Mürtet Hava Üssü'ne getirildiler. 20 Kasım 1960 tarihinde belli olmayan bir süre kalacakları memleketlere yolcu edilecekler. Kimin nereye gönderileceği birkaç gün önce tesbit edilmişti; zoraki ikametgâhlarına doğru buna göre havalandırıldılar: Alparslan Türkeş Yeni Delhi'ye, Orhan Kabibay Brüksel'e, Orhan Erkanlı Meksiko'ya, Muzaffer Özdağ Tokyo'ya, Rifat Baykal Tel Aviv'e gidecekler. (Ne kadar aceleye getirilmiş bir program ki, gönderilenlerle, gittikleri yerin lisan meselesi düşünülememişti. Asıl amaç onlardan hizmet almak değildi; Türkiye'den ne kadar uzakta olurlarsa o kadar makbul sayılmaktaydı.) Fazıl Akkoyunlu'nun tayin yeri Kâbil, Ahmet Er'in Libya, Dündar Taşer'in Rabat, Numan Esin'in Madrit. Mustafa Kaplan Lizbon'a, İrfan Solmazer La Hey'e, Şefik Soyuyüce Kopenhag'a, Muzaffer Karan Oslo'ya, Münir Köseoğlu Stokholm'e gönderiliyorlar. Sürgünlerin görevleri Tabii Senatörlük gibi değil, ama ondan düşük bir mevki ve az imkânları olan Devlet Müşavirliği'dir...

14'lerden Fazıl Akkoyunlu, daha önce Esenboğa'dan gideceği yere uçurulmuştu; geri kalanlar 20 Kasım'da gittiler. Bundan birgün önce, Dündar Taşer gazetecilere demiş ki:

> "Demokrasiye inanıyoruz. Millî Birlik Komitesi'nde kalanlar demokrasi dâvasını daha iyi yerleştireceklerdir. Son hareket millet hayrına iyi olmuştur!" (*a.g.e.*)

Gün gelecek, Dündar Taşer, kendi dilinden verilmiş gibi halka ilân edilen bu konuşmanın külliyen yalan olduğunu söyleyecek. Bu uydurma haber -günümüzde

de olduğu gibi- güçlülerin yandaşı olmaya soyunan bazı gazetecilerin, ahlâkî ve insanî davranışlarına bir örnektir. Devam eden aylarda daha beterleri, muhalif gazetecilere karşı, iktidar sahibi askerler tarafından gösterilecek. Kapatılan Demokrat Parti'nin destekçisi olup, onun yerine geçmeyi deneyen Parti'nin lehinde yayına teşebbüs eden gazete-gazeteler, zamanın İçişleri Bakanı'nın azarlamasıyla, geri adım atacaklardır. Bunları insanî zaaflar yahut İhtilâl şartları sayıp geçeceğiz...

Menderes Türkeş ve arkadaşlarının sürgüne gönderilişlerini nasıl karşılamış? Ahmet Er'den öğrenelim:

> DP'liler tutuklanıp Yassıada'ya gönderilince, biz de, Menderes'le irtibat sağlamak için Vecihi Öğütçüoğlu'nu özel olarak Yassıada'ya Menderes'in yanına gönderdik. (Bu iş, Vecihi hakkında bir ihbarla ilgili senaryo içinde yapıldı. MBK üyelerinin hiçbirinin haberi olmadı.) Bizler 13 Kasım günü yurtdışına sürülünce Menderes, Vecihi'ye: *'Vecihi Bey, ihtilâl şimdi oldu. Bugüne kadar Türkeş ve arkadaşlarının bizleri kurtaracağını ümit ediyordum. Şimdi o ümitler kalmadı;'* demiş. (A. Er, *Hatıralarım ve Hayatım*, s.140)

Mevzu açıldıkça üzerinde konuşulan tarihî bir mektup var; bunu Alparslan Türkeş, Gurbetten Cemal Gürsel'e göndermiş. O mektubu nakledeceğiz. Ama sıkı sansür döneminde, bu mektubu yayınlayanların başına gelenlere ve Türkiye'ye nasıl ulaştırıldığına bir göz atalım:

Türkeş mektubu Hindistan'dan, Finlandiya'da yaşayan Asya Türklerinden birisine gönderiyor; oradan İstanbul'da çıkmakta olan *Millî Yol* dergisine geliyor.

Mektubu yayınlayan hem dergi hem de *Yeni İstanbul Gazetesi* sorumluları içeri alınıp, yayınlar toplatılıyor. *Millî Yol*'dan gözaltına alınanlardan İsmet Tümtürk'ün (ünlü yazar Cenap Şahabettin'in oğlu) bütün endişesi, dergi çalışanı Hızır Bek Gayretullah'ın baskıya dayanamayıp mektubun geldiği kaynağı açıklaması. Günler süren baskı sonunda korktuğu başına gelmiyor ve Gayretullah sır vermiyor.

Mektup

7 Eylül 1961 – Yeni Delhi

"Orgeneralim,

Size asla yazmak niyetinde değildim. Fakat bugün memleketin yüksek menfaatleri bakımından, bazı hususların yüksek dikkatinize sunulması zaruri oldu. Şöyle ki:

Yüksek Adalet Divanı, birkaç güne kadar eski iktidar mensupları hakkında hükmünü verecektir. Adaletin hükmüne müdahale etmemek ve daima hürmetkâr bulunmak şarttır. Ancak hükümlerin infazı, yurtta mevcut durumun nezaketi göz önüne getirilince, ayrıca incelemeye değer görülmüştür.

Yüksek Adalet Divanı'nın vereceği cezalar içinde idam hükümleri bulunduğu takdirde, bunların tadil edilerek hafifletilmesi cihetine gidilmesi çok faydalı olacaktır. Çünkü:

a) İdam cezalarının infazı, 13 Kasım'dan beri atılan çok hatalı adımlar dolayısıyla memlekette meydana gelmiş olan huzursuzluğu daha çok artıracaktır.

b) Ölüm cezalarının infazı, yurtdışında ve milletimiz ve devletimiz aleyhinde tepkilere yol açacaktır.

c) Ölüm cezalarının infazı halinde, milletimizi bölen kin ve garez duyguları şiddetlenecek ve 27 Mayıs'ın amacı olan birlik ruhunun geliştirilmesi güçleşecektir.

d) Yukarıda sıralanan mahzurlarına karşılık, cezaların infazı ile memlekette sağlanacak hiçbir fayda yoktur. Esasen siyasî suçlardan dolayı ölüm cezaları verilmesi, bugünün insanlık duygularına uymamaktadır.

Buraya kadar sıralanan mütalâalara ilâveten, hüküm bakımından da şu hususların incelenmesi lüzumludur:

I. Yüksek Adalet Divanı'nın vereceği idam cezalarının nihai incelenmesi, bununla ilgili kanunun yürürlüğe girdiği tarihte, tek meşru yasama organı bulunan 27 Mayıs Millî Birlik Komitesi'ne aittir.

II. Bugün ise yasama organı yalnız başına 13 Kasım Komitesi değil, Temsilciler Meclisi ile birlikte, komiteden meydana gelen Kurucu Meclis'tir.

III. Türk Anayasası'na göre, idam hükümlerinin nihai incelenmesi, yasama organlarına aittir. Şu halde bugün Yüksek Adalet Divanı'nın vereceği idam kararlarının, yalnız 13 Kasım Komitesince incelenmesi hukukî ve meşru olamaz.

Aksi halde, millet ve tarih önünde sorumlu olacağınızı hatırlatırım.

Saygılarımla"
Alparslan Türkeş

İntikam duygusuyla lebalep dolu olanlar, 1961'in 16 ve 17 Eylül günlerinde infazları yaptırmıştır; ama cellâtlığın yerine getirilmesi hususunda, o kadar acil davranılmış ki, asırların geleneği bile umursanmamış. Bir devrin Başbakanı Adnan Menderes, Dış İşleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Maliye Bakanı Hasan Polatkan darağacına güpegündüz çıkarılmış:

Kurbanlar

Gerçi her şey söylenmiştir; zaman içinde kim suçlu, kim masum anlaşılmıştır; ama burada bir bahis açmamak olmaz: Bahsettiğimiz, Menderes, Zorlu ve Polatkan'ın idamıdır. Bu üçü, gayesi belli olan bir mahkemede güya yargılanmış, idam cezası almışlardı. 27 Mayıs'ın bu kapanmak bilmeyen yarasına, Örsan Öymen'in kitabından kısaca birkaç alıntı ile değineceğiz:

"Daha Yassıada'dan karar çıkmadan önce, bir gün SKB (Silâhlı Kuvvetler Birliği) cuntası içindeki Millî Birlik Komitesi Kara grubu temsilcisi Ekrem Acuner ile Yassıada Komutanı Tarık Güryay arasında ilginç bir konuşma geçti.

Komite'nin Yassıada'daki irtibat subayı Havacı Yüzbaşı Remzi Oral'ın Suadiye'deki evinde yapılan toplantıda Ada Komutanı Güryay şöyle diyordu:

Başkan Gürsel, beni Florya'ya çağırdı ve Yassıada'dan idam cezası çıkmaması için, Yüksek Adalet Divanı üzerinde baskı kurmamı istedi. Galiba düşük hükümet üyeleri ve milletvekillerini yurtdışına göndereceklermiş; ellişer bin dolar da para verilecekmiş kendilerine.

Başta Gürsel olmak üzere Komite içindeki Paşaların öteden beri dış 'mihraklar'dan, özellikle CİA'dan etkilendiği görüşünü savunan Ekrem Acuner irkildi:

'Bu işte bir dış parmak var, dedi; bu dolarları kim verecek? Herhalde bizim fakir hazine değil!

Yarbay Tarık Güryay onayladı:

'Gürsel diyor ki, bütün dünya benimle birlikte idamlara karşı. Eğer idam cezalarını onaylarsa, Komiteyi de feshederim; diyor.'

Acuner, kaşlarını çattı, mavi gözlerini daha da açarak:

'Bu karşı devrimci bir harekettir; dedi. Gürsel'in emirlerine uyma, ben bu hareketi etkisiz kılacağım. Merak etme!' (...)

Komite üyelerinin, SKB ile eşgüdümlü çalışan Ekrem Acuner ve havacı kanadı dışındakiler, başta Gürsel ve Özdilek Paşa'lar olmak üzere idamlara karşı idiler. Yurtdışında bulunan Ondörtler adına Yeni Delhi'den Gürsel'e bir mektup gönderen Türkeş de idam kararları uygulanmasının sakıncalarına değiniyordu. Hatta Gürsel'e 'millet ve tarih önünde sorumlu olacağı'nı bile hatırlatıyordu." (*Bir İhtilâl Daha Var*, s.328 – 329)

Türkeş'in Başbakanlık Müsteşarı olduğu günlerde, Dışişleri Bakanı Selim Sarper'i çağırıp, Menderes ve DP ileri gelenlerinin yurt dışına gönderilmesi için ülkelerle temasa geçmesini ve pasaportlarının hazırlanması talimatı verdiğini, kendi anlatımlarından biliyoruz. Ama devran dönmüş, bunların arkadaş ihanetine uğramış olması Menderes, Zorlu ve Polatkan'ı da idama götürmüştü.

Alparslan Türkeş, başlangıcı itibariyle 27 Mayıs Hareketi'nin mimarı sayılmaz. Liderlik vasfı taşıyanların geri plânlarda kaldığı görülmemiştir; Türkeş de henüz teğmen iken 1944 Milliyetçilik Olayları ile tarih sahnesine çıkmıştı. Çeşitli ülkelere dağıtılan 13 Kasım mağdurları, ferdî hayatlarını değil, yine milletlerine faydalı olmayı düşünmekte idiler; bunun için birbiriyle irtibatlarını koparmadılar. Ülkelerinde cereyan eden hâdiseleri takip eden 14'ler, el atamadıkları sıkıntılarla dertlenip, mektuplara içlerini boşalttılar. Daha önce söylendiği gibi, tarihî değeri olan gurbetzede mektuplarını takdim edeceğiz.

Başarılı bir baskınla, kuvvetli muhalif bir grubun baştan savulması, suların durulmasına kâfi gelmedi. Aksine Ordu içerisinde, özellikle genç subaylarda geniş sempati yelpazesi olan Ondörtlerin devre dışına çıkarılması, MBK'nin kendi kendini itibarsız hâle getirmesi, Silahlı Kuvvetler Birliği gibi yeni cuntaların oluşması ve yeni darbe teşebbüslerine yol açması sonucunu doğurdu.

İhtilâlcilerin içinde, devlet-millet adına yapılması istenenlerden tutun, şahısları için istedikleri de farklı birçok kişi var. Ortada görünen imkânlar ayrı ayrı herkesi tatmine yetmeyince, eller tetiklere gitmeye hazırlanıyor. Heyecanlı kargaşaların, ordu içinde bölünmelere sebep olduğu o günler, gele gele 22 Şubat 1962'ye dayanacak ve o tarihte bir taraf daha, çok şey kaybedecek.

Sıhhat ve selâmet adına neşteri eline almak isteyen yeni doktorlar iddialıdır. İçlerinde, itidalini korumaya çalışanlar var; aşırı heyecana esir olan da yok değil,

3.BÖLÜM
DÜNDAR TAŞER'E GÖRE
27 Mayıs Hareketi'nden
13 Kasım'a

İhtilâl Niçin Oldu

İhtilâli biz yapmadık; ihtilâl çıktı; ihtilâl bir ihtiyaca başka hal çaresi kalmadığı için yapıldı. Cemiyetin meseleleri, ihtiyaçları ve fikirleri kendisini muayyen bir davranışa zorluyordu. Bu davranış istikametini ve bunların çözüm tarzını katiyen kaale almıyan ve bilmiyen bir iktidara da memleketin kaderi teslim edilmişti. Milletle milletin temsilcisi arasında mevcut olması gereken zarurî bağ yoktu. Bu bir kopuş değildi, esasen yoktu; aslında yoktu. 1950'de iktidarı alan heyet hem halka karşı, hem kendine karşı riya ile hareket etmişti. Halk kendi fikirlerinin, bu şahıslarda belirdiğini sandı. Onlar, bu fikirlerin kelimeleriyle halkın huzuruna çıktılar; bu kavramı yapacak bir ruhla değil. Başlangıçtan itibaren de bu büyük çelişmenin içinde bocaladılar. Hiçbir şey uzun zaman milletten saklanamaz. Bu da saklanamadı. Saklamak için gündelik tedbirlere başvurmak zorunda kaldılar. Büyük bir yolun üzerinde yürümedikleri için bugün başka bir istikamete kaydılar. Halkı oyalayıcı ve gözünü boyayan tedbirler buldular. Fikir ve ruh yapıları daha büyüklerini bulmaya

müsait değildi. Kalkınmayı, çok para sarfetme sandılar ve bu yola gittiler. Bir gün birikmiş olan büyük ihtiyaçlar küçük tedbirlerle halledilemez hale geldi. Bütün millet kendi idealiyle, ülküsüyle kendi idarecisi arasındaki büyük uçurumu gördü. *Hiçbir zaman bozulmaz olan manevî bağın yerine, cebir ve tedhiş değneklerini koydular.* Şüphesiz bu tedbirler fayda vermiyecekti. Millet bu değnekleri tutup kafasında kırdı.

Onun için biz ihtilâl yapmadık. Zaruret haline gelmiş olan ihtilâli millete zarar vermiyecek şekilde sevk ve idare ettik.

Biz bunu sevk ve idare etmeseydik gene ihtilâl çıkacaktı. Fakat bu bilinmeyen bir istikamete geçerek bu milletin hayatında duraklama sebebi olabilirdi.

İhtilaller, kaynıyan fikirlerin bulunduğu bir potanın patlaması, kabuğun, özü saklıyamıyacak kadar darlaşması ve tazyikine dayanamıyacak kadar elastikiyetini kaybetmesidir. Sakıt hükümet çok çürük bir kaptı ve kapağı çok çürük tutturulmuştu. Kaynama olur olmaz potanın kapağı düştü. Onun için de ihtilâl kansız, arızasız ve kolay görünüşlü oldu. Çok kimse bu görünüşe bakarak, bu pota kapağının açılmasını kâfi zannettiler. Hâlbuki milletin türlü istek ve idealleri karşılanmalı ve bu kaynama durmalıydı. Kaynamanın tazyikine bir kapağı açmak hiçbir şeyi değiştiremiyecekti; hiçbir neticeye varmıyacaktı.

Onun için meselelerin özüne kuvvet ve cesaretle eğilmek, meseleyi belli etmek ve millete arzederek onun ile birlikte bütün sıkıntılarına katlanmak ve bir neticeye varmak şart ve elzemdir. Bunu yapmamak, gelecek nesillere, bu yükü yüklemek ve tarihi ödeve ihanet etmek olur.

Dündar Taşer, Hürriyet Yolunda MTTB Yayınları 1960

Dehâ sandıktan çıkarmış

Ben, Süleyman Bey'in dehasına inanıyorum! Şimdiye kadar, Türkiye'yi idare edenlerin sözleri, anlaşılırdı; yine de memleketi, geri kalmışlıktan kurtaramadılar. Acaba aksini denemek, bir çare olamaz mı? Bugüne kadar kimsenin akıl edemediği bu usulü, bulmak ve uygulamak deha değil de nedir?

Anlaşılmaz cümleler söylersiniz, muhalifleriniz şaşırır; cevap veremez. Ne dediğinizi tayin edinceye kadar yenisini ortaya atarsınız. Aynı gramerle (!) bir demeç daha, nihayet size yetişmekten ümitleri kesilir; pes ederler ve yakanızı bırakırlar. O zaman "yakamızdan tutun" diye saldırırsınız. Karşıda mecal mi kalmıştır? Hepsi yorgun ve perişan vâlih-u hayran (hayretten şaşkın) olmuştur. Bu deha değil midir?

Seçime girersiniz. Türk seçmeninden yüzde 54'ü, sizi istemediğini, reyleriyle beyan etmiştir. Neticeden gurur duyduğunuzu ilân edersiniz. Milletçe reddedilmiş bir iktidar olmaktan kibirlenmek, aklıselimle düşünülebilir mi?

Amma deha, derhal harekete geçer; ekseriyet usûlü seçim yapılsa idi; CHP 30 mebusla Meclise girerdi, der ve Türk milletinin yüzde 54'ü tarafından istenmemiş olmayı bir usûl meselesi diye gösterir.

Aklıselim, ekseriyet usulü seçimin hatırlanmasını bile sakıncalı bulur; zira bu usûlde ısrardan bir ihtilâl

doğmuştur. DP iktidarı reylerin yüzde 49'unu aldığı halde, iktidarı muhafazada devam edince, başka kuvvetlerin harekete geçmesi tabiî olmuştur.

Demokrasi, çoğunluğun haklı olduğu kaziyesine dayanır. Milletin azınlığı, parlâmentoda çoğunluk halinde temsil edilince rejim, kendi mantığı ile çelişir. O zaman ya postülatları (mütearifeleri, ön doğruları) değiştirmek yahut neticeyi, iptal etmek gerekir.

Seçmenin yüzde 46'sı, parlâmentonun yüzde 60'ına eşit çıktı mı, bu hesapta bir yanlışlık var demektir. Neticede, ya rejim bozulur ya seçim bozulmalıdır. 1'in, 2'ye eşit olduğunu isbat eden matematik oyunları vardır; amma kimse alışverişini, onlara dayayarak yapmaz.

27 Mayıs İhtilâli, rejimi kurtarmak için seçimi bozmuştur. İhtilâller için, yüzlerce sebep sayılabilir. Bunların çoğu, hâdise olup bittikten sonra akla gelenlerin sıralanmasıdır. Esas olan, iktidarın kendi mantığı ile çelişmesi ve devlet akıbetinden endişe duyulmasıdır. Zinde kuvvetlerin işe karışması, usûl münakaşaları ile halkın yorulmasından sonra başlar.

Zamanımızda, ordunun başında bulunmadığı hiç bir hareket neticeye eremez. O halde, ordunun endişesi mühimdir. Ordu deyince akla, çoğu zaman erkân gelir. Normal şartlarda böyle olması da tabiîdir. Fakat ihtilâl, tabiî bir hadise değildir. Onun için de resmî hiyerarşiye uygun cereyan etmez. Adnan Menderes'e, niçin orduyla ilgilenmediği bir arkadaşımız tarafından sorulduğunda "Muhataplarım generallerdi; onlar da, ordu size hayrandır; diyorlardı." diye cevap vermişti. Belki tutumunda haklı idi. Fakat gerçekçi değildi. Bir ihtiyar devlet adamı bu durumu şöyle ifade etmişti: "İktidarların ezelî zaafıdır; bir iki generali elde eder,

ordu benimledir; der. Bir sabah kalkar ki, kapıdaki yaver yok!"

Ordu, büyük tarihî ve manevî bir varlıktır. Nutuk söylemez; makale yazmaz; demeç vermez. Dilsizdir; fakat akılsız değildir; düşünür, tedbir alır ve yapar. Her subay kendini, memleketin emniyet ve selâmetinden, asgari Başvekil kadar mesul sayar. O konuşursa başka herkes susar.

Politika adamları, mevzuları kaydırarak taraftarlarının tasvibini kazanabilir; rakiplerini, şaşkınlıktan bitap düşürebilir; *beynelmilel çevrelere menfaat*, ilericilere (!) vaad, gericilere ümit dağıtarak desteklerini sağlayabilir.

Oku atıp, değdiği yerin etrafına daireler çizerek, 12'den vurdum; diyebilir. Fakat garnizonlarda, manevra meydanlarında, çok ciddî şekilde vatan savunması meseleleriyle uğraşan, 1870'de dünyanın dördüncü büyük devleti iken 100 yılda 76. devleti haline düşmenin ızdırabını duyanların itimadını kazanmak kolay değildir.

Ordu, bir menfaat kurumu değildir; bir rahat kurumu değildir; bir istirahat kurumu değildir. Bir cefa mihrakıdır; bir vefa abidesidir. Şeref ve haysiyet temelleri üzerinde dikilir. 27 Mayıs'ın özünde, iki söz oturur. Birisi Menderes'e atfedilen, "*Battal Gazi Ordusu*" tabiridir ki, sonradan, doğru olmadığı iddia edilmiştir. Diğeri: "*Subayların yatak odasından, emir erlerini çıkaracağız;*"[17] cümlesidir. Bu iki söz, 5000 yıllık şeref ocağı ile DP hükümeti arasındaki bağı, bir hamlede koparmıştır.

---

[17] O zamanlar, isteyenlerin ev hizmeti için bir er görevlendiriliyordu.

Söz sahibinin, DP'den ihraç edilmiş olmasına rağmen söylediği söz, DP'nin zimmetinde kalmıştır. Çünkü iftira ve isnat aleni, tedip ve tecziye (yola getirilip cezalandırılması) gizli yapılmıştır.

Askerler indinde tek ölçü, askerliktir. Bugünün vekili, Başvekili olan kimse dün, Asteğmendi; yarın da Asteğmendir. Ordu, politika adamlarına bu gözle bakar ve kendi kapalı âleminde ağır ve asil şartları içinde, vakur hayatını sürdürür.

Yedek subaylık yapan her kişi, askerlerin meslekleri ni aziz tuttuklarını, onun rütbe ve unvanlarını, kutsal saydıklarını bilir. Bunlara yapılan tecavüz ve hakaretlerin, her subayı yaralayacağı da bir bedahettir (apaçık bellidir).

Aklıselim sahipleri için başka türlü düşünmek de mümkün değildir. Ancak deha, bu ölçülere tâbi olmaz. Terhisinden daha yedi yıl geçmeden, Korgeneral rütbesindeki bir senatöre, şöyle hitap edebilir: "*Siz esasen, ordunun en yüksek rütbelerine de çıkmış değilsiniz.*" Teğmenden tümgenerale kadar rütbe sahiplerinin bu sözden ne derecede alınacağını, korgenerali küçümsemenin, daha alt rütbe sahiplerini nasıl kıracağını hesabetmez.

Askerler arasında rekabet, küskünlük, hattâ husumet bulunabilir. Ancak bütün bu çekişmelere, dışardan yapılan katılmalar, tarafını tuttuğunuz kimsede bile infial yaratır. Mamak Mahkemesi'nde Talat Aydemir'in hasımları, hatta "*başarırsam sizi kurşuna dizeceğim;*" dediği askerler bile Aydemir aleyhine, beyanda bulunmadılar.

22 Şubat ertesinde emekliye ayrılan ordu mensupları için İhtiyar Başvekil "Şerefsiz Maceracılar" tabirini kullanmasa, 21 Mayıs Hareketi zuhur etmezdi (olmazdı).

Zorluk, yokluk ve sıkıntı, ordu mensubunu hiç bir zaman isyana sevk etmez; -cemiyet hayatının her meselesini, "Kaça malolur" diye hesaplayan materyalist kafaların bütün iddialarına rağmen- hiç bir ihtilâlin sebebi, iktisadî değildir. Kişi para uğruna ölüme, yüzde elli şans tanımaz. Zira ölünün, servete ihtiyacı kalmaz.

Orduyu yalnız, şeref duygusu hareket ettirir. Ve şerefine tecavüz edildiğini sanması, benzine kıvılcım sıçratmış olur. Subayın emeklisi, şeref bütünlüğünün dışına düşmüş değildir, *"Şerefsiz maceracılar"* sözü, emekliler için kullanılmıştır; amma muvazzafları, kışladan dışarı taşırdı. Daha dün cereyan eden bu olayları dikkate almadan çıkışlar yapmak, ancak DEHA ile izah edilebilir.

27 Mayıs günü, ihtilâlin galip idarecilerine, emekli General Tahsin Yazıcı azarlar gibi konuşabilmiştir. İhtiyar generalin sert sözleri, ihtilâl erkânını hürmetle dinlemekten başka bir tepkiye sevk etmemiştir. İdaresinde askerlerin müessir (tesirli) olduğu partilerin, DP'lilerin affı lehinde vaziyet almasına, birinci derecede DP'ye mensup asker mebusların varlığı sebep olmuştur. Herkesin haiz olduğu haklardan, Kore gazisi generali mahrum bırakmak elbette mümkün değildi. Bir siyasî aftan hiç bir menfaat beklemeyen askerler, bu sebeplerle *"Kendinizi inkâr ediyorsunuz"* derecelerine bile varan tarizlere tahammül etti.

Askerî terbiyenin, ordu geleneklerinin icabı bu idi. İtaat, şecaat, vakar (yiğitlik, ağırbaşlılık) ve vefa ocağı mensuplarını, kârlıya değil iyi ve güzele müştak ederek (arzu duyarak) yetiştirir. Orduya *"peygamber ocağı"* diyen Türk milleti, bu hükmü boşuna vermiş değildir. Kumandanlık makamına *"Peygamber döşeği"* diyen halk inancı; bir gerçeği ifade etmektedir. Türk milleti-

nin içinde büyümüş, Türkiye sahalarında yürümüş olan her aklıselim sahibi, bu kıymet hükümlerini bilir.

General Muzaffer Tuğsavul 2. Kolordu Kumandanı iken, maiyetinde teğmenlik yaptığı yüzbaşısı, albaydı. Kolordu dâhilinde hiç bir subay General Tuğsavul'un, eski kumandanından önde yürüdüğünü görmemiştir.

Bu saydıklarımız, aklıselim sahipleri için tavırlarını tayine yarayan işaretlerdir. Ancak *"Deha"*, bütün bunları ka'le almayabilir ve emekliye ayrılmış bir Genel Kurmay Başkanı için: "Çok konuşuyordu, kendisini ayırdık;" beyanını verebilir ve hizmette bulunan kumandanların, yarın bana da böyle yaparlar diye düşüneceğini, mühimsemez.

Velhasıl "Deha", başka bir şeymiş. Bizim, Harbiye'de bir hocamız vardı. Pamuk Hoca diye maruf "Suat Ener;" dehadan bahsettirmez, Cengiz Han, Timurlenk, Anibal, Sezar, Atatürk, Napolyon gibi büyük kumandanların aklıselim sahibi olduğunu söylerdi. Ne kadar haklı imiş: Zira aklıselim sahibi olmanın, bir sürü şartı varmış; fakat Deha, sandıktan çıkarmış.

Devlet Gazetesi, 19 Ocak 1970, Sayı: 42

27 Mayıs'ın düşündürdükleri

27 Mayıs, (...) Türk ordusunun, vatansever duygularla, milliyetçi fikirlerle hürriyeti bir daha yıkılmaz derecede sağlam temellere oturtmak için giriştiği hareketin, yıldönümüdür.

Bu hareketi hazırlayıp, başarıya erdiren subaylar; ne kadar dürüst, dost ve heyecanlı, birbirlerine karşı sadık, vefalı ve bağlı idiler. Kimseye garezleri (kinleri) yoktu; hatta devirdikleri iktidarın liderlerine bile...

O sabahın tebliğleri, eski iktidarın sahipleri için, "sayın"lı, "saygılı" sıfatlarla doludur. Sonra? Sonra, işin içine profesyonel politikacılar, bölme ve parçalama ustaları, nifak ve husumet pirleri girdi. Resmen ve alenen hayır isteyen, iyi temennilerde bulunan, doğru yol gösteren bu siyaset erbabı, el altından neler çevirdiler, neler söylediler, neler uydurdular. Herkesi, birbirine nasıl düşürdüler; ibret ve hayretle seyredilmeye değer.

MBK'nin 38 üyesi vardı; bir de onların en yakınında bulunan tam güvendikleri arkadaşları. Önce, o çevreye el attılar. Siz niye "MBK" üyesi değilsiniz. Sizin hakkınız yenmiştir. Asıl işi siz yaptınız da neden ikinci plâna düştünüz; gibi sözlerle haset ve iğbirar (gücenme) hislerini uyandırdılar. Arkasından, MBK üyeleriyle temasa geçtiler; her üye için bir ekip kuruldu. Dostu, hısımı,

hemşehrisi bulundu ve onunla irtibata, ona telkinde bulunmaya memur edildi.

Genel yapı böylece tesbit edildikten sonra, bu çıbanı sıkmak için gayretler başladı. İlk iş, bu duvardan bir taş sökmekti. Biliyorlardı ki, bir taşı oynattılar mı, duvar gücünü kaybedecek ve çökecektir. Ondan sonra, enkazı bir tarafa yığıp yerine, istedikleri gecekonduyu oturtmak kabildir.

Oynatılacak ve sökülecek taşı, tesbite gelmişti sıra. Kim olmalıydı bu? Kısa bir tetkikten sonra, "*Türkeş*" ismi üzerinde karar kıldılar. Başbakanlık müsteşarlığını yapıyordu; CHP iktidarı devrinde ismi, bazı olaylara karıştırılmıştı. Gerçi, bütün ithamlardan beraat etmişti; amma olsun. Bu nokta, kaşına kaşına yara edilebilirdi.

Bir yandan, CHP'ye dayalı basın, bir yandan da kulak gazetesi, harekete geçirildi; önce, yavaş yavaş yarım sözlerle, imalatla, sonra daha yüksek dozda iftiralar atıldı. MBK üyelerinin geri kalanı için övgüler, beğeniler söylendi. Övülen kişi memnun; yerilen kişi müteessir; birbirine karşı, soğuk hisler doğdu. Sonra, övülen kişilerle özel temaslar, istişareler yapıldı. Dr. Afet İnan'ın Kızılay'daki evinde Ekrem Acuner, Fikret Kuytak, İsmet İnönü, İsmail Rüştü Aksal[18] buluştular ve MBK içinde, ihanet plânı hazırlandı. MBK içinde anlaşmazlık yaratılmış; komite iki, üç'e bölünmüştü. Bu bölümlerden biri diğerini bertaraf edecekti. Kimi tasfiye edecek ise etsin; neticede zaafa uğrayacak ve CHP iktidarına yol açılacaktı. Hesap ettikleri gibi oldu. 13 Kasım'da MBK'nin 14 üyesine karşı, diğerlerinin tertiplediği komplo, başarıya ulaştı ve geri kalan 23

[18] Dönemin CHP Genel Sekreteri

kişi, CHP'nin yörüngesine girmek zorunda kaldı. O günlerde çıkan *Akis* dergisini, hâla saklarım. Akıllı trio (üçlü), başarılı kuartet (dörtlü) gibi lejandlarla (başlıklarla) süslü cümleler sayfaları doldurmuştu. Eski arkadaşlarımız, memnun ve mesut sıra sıra dizilip, poz vermişlerdi. Gidenlerin aleyhinde yazılanlar ise ne zavallı laflardı. Kabibay'ın kafası büyükmüş; Özdağ konuşurmuş; Esin aklıevvelmiş gibi şeyler.

Ya vaatler: Senato kurulacak; 23 kişi oranın tabiî üyesi olacak; herkes onları sayacak; onlardan akıl soracak; kapının önüne 23 tane altın heykel dikilecek. Her biri bir Atatürk olacak. Bu oltaları yutanlar, CHP'nin emrinde her isteği yerine getirdiler. Kurucu Meclis açıldı; anayasa yapıldı; seçimler oldu. Sonra İnönü hükümete geldi; iktidar el değiştirdi. Tabiî Senatör olan eski MBK üyelerinin, gereği de kalmadı ve CHP, onları silkeleyip attı. *Akis*'te resim altları da değişmişti. Küçümseme ifade ediyordu. Ahmet Yıldız'ın altındaki lejant: "Aman ne yıldız" olmuştu. Diğerleri için de öyle şeyler yazılıyordu.

Bütün bu oyunlar, küçüklükler, dalavereler ne sonuç verdi? Hiçç!... Çalkantılarla dolu bir İnönü devrinden sonra seçimler yapıldı. S. Demirel, iktidara geldi. Acemilik, bigânelik, tedbirsizlikle dolu 5–6 sene geçti ve tekrar başa dönüldü. 12 Mart günü, üç maddelik bir muhtıra okundu ve S. Demirel çekilip gitti. CHP lideri önce, "Demokrasi yürüyor;" dedi. Akşama doğru "Yani temenni ediyorum;" diye ilâve etti. Ertesi gün, "Halk yeni bir ordu kurar," diye tehdide geçti.

Bunun üzerine, Cumhurbaşkanından bir mektup geldi. "Nihat Erim'i başbakan tayin ettim. Kayıtsız şartsız desteklenecektir;" mealinde. Muhtıra sahiplerinin kararlılığı böylece ifade edilince, Sayın İnönü: "Siz bilirsiniz;" deyip, bir adım geri çekildi.

Bu arada yine bankalar basıldı; adamlar kaçırıldı; ayaklanmalar düzenlendi. Kabine, 2359 sene sonra, tam netice verecek[19]. Reform tasarıları yapılırken, anarşi dozunu artırıp, gelişmeye devam etti ve Sıkıyönetim ilânı zaruret oldu. Bundan sonra da işler durulmadı. Bir diplomat kaçırıldı ve öldürüldü. Bu ölümü önlemek için Başbakan İdarî ve Siyasi İşler Yardımcısı, canileri tehdit etti. Akşama kalmadan kabine sözcüsü Adalet Bakanı İsmail Arar konuştu ve bu tehdidin ika edilemiyeceğini (uygulanamayacağını) anlattı. Bir iki gün sonra Başbakan -İnönü ile görüştükten sonra- yardımcısının "kesin emir" mahiyetindeki bildirisini, valilerin yanlış anladığını iddia edip karışık hale soktu. Yanlış anlayan vali kimdi; kendisi ne yapmıştı? O belli olmadı; hâlâ da belli değil. Yalnız Başbakan, başbakan yardımcısı, kabine sözcüsü, radyo vasıtasiyle birbirini tavzih edip (düzeltip) durdular.

İşler, bu minval üzere iken, sıkıyönetimin uzatılması için TBMM'nde müzakereler açıldı. CHP'nin bölme, parçalama ve yıkma usullerini bilenler, müzakereleri merakla takip ettiler. Merak edilen şey, duvarı yıkmak için hangi taşı sökmeye uğraşılacağı idi.

Necdet Uğur, CHP adına söz alınca, mesele anlaşıldı. Şimdilik Cumhurbaşkanı, Genel Kurmay Başkanı, Kuvvet Komutanları ve Sıkıyönetim komutanlarına dil uzatmayı uygun bulmuyorlardı. Amma duvarı yıkmak zamanının geldiğine karar verdikleri de belli idi.

Sökmek istedikleri ilk taş, İstihbarat teşkilâtı idi galiba. Bütün güçleri ile istihbarata yüklendiler. İnö-

---

[19] Harika çocuk sıfatı takılan ve -Kemal Derviş misali- yurt dışından Hükümete getirtilen Atilla Karaosmanoğlu: "Türkiye'nin Avrupa Devletleri seviyesine kavuşabilmesi için 2359 sene gerekir;" demiş ve bu söz çok tartışılmıştı.

nü'nün de fikirlerini kapsadığı ayrıca belirtilen sözler, şöyle: "Devlet teşkilâtı ve istihbarat teşkilâtı, temelinden yeniden düzenlenmeye muhtaç göründüğü halde, henüz ciddi bir tedbir alınmamıştır."

"Böyle bir istihbarat ve hükümetle halk arasında bu çeşit bir kayıtsızlık, başımıza daha büyük belâları şimdiye kadar getirmemişse milletçe iyi talihimize yormalıyız."

Başımıza gelenin belâ olduğu, kabul edildiğine göre, "Gökte yem aramak için uçan kuşa komünist diyorsunuz;" iddiasının, vahim bir hata olduğu da itiraf edilmiş oluyor mu acaba? "İyi bir istihbarat teşkilâtı, sıkıyönetimin de, her türlü devlet tatbikatının da ilk adımıdır."

"Nerede ise bütün okuryazarları tutuklama usullerinden vazgeçilebilir."

Sayın CHP sözcüsü, hem başımıza belâ olduğunu kabulleniyor. Hem de uygulamalara doludizgin saldırıyor.

"Öğretmenler, profesörler aleyhinde, her cesareti kıracak davranışlar bir an evvel son bulmalıdır." Acaba, hangi cesareti savunuyorlar? Öğrencisine komünist telkini yapmak; eyleme kışkırtmak; polise saldırmak ve ODTÜ yurdunda askere karşı koydurmak cesaretinin mi kırılmasından endişe ediliyor?

Asıl garabet, bütün bu kötüleyici sözlerden sonra verilen, şu hükümde:

"Son uygulamalarla şehir gerillâsının temelleri, çökmek yolunu tutmuştur."

Yapılan işler, yanlış ve temelsiz de nasıl olup gerillanın temelini çökertiyor? Anlaşılır şey değil.

Fakat konuşmanın gayesi, bütün bu iddiaların kendisi değildir. Bir yeri tutar görünüp bir yere vurmak; bir taş söküp, duvarı yıkılacak duruma sokmaktır. Biz,

başımızdan geçtiği için biliriz. Endişemiz şu: İnönü ve CHP sahneye çıkmıştır. Duvarı yıkmaya karar vermiştir. Gâh överek gâh yererek bir 13 Kasım uygulamasını hazırlamaktadır. Bu kadar tecrübeden geçmiş zevatın, bu oyuna düşeceğine ihtimal verilmez.

Devlet Gazetesi, 31 Mayıs 1971, Sayı: 113

Çözülen İhtilâl

Bugün Türkiye'de, halden memnun olmamak yaygın bir kanaattir. Hemen hemen bütün partiler, mensupları ve idarecileri ile birlikte, bir gayrı memnunlar katarı teşkil etmektedir. Basın bütün yazarları ile birlikte, aynı düşüncededir. Ancak bu memnuniyetsizliğin ifadesi farklıdır. Yarı vatandaş kanaatini 27 Mayıs'a övgü, diğer yarısı sövgü şeklinde ortaya çıkarmaktadır. Hâlbuki ortada 27 Mayıs'tan zerre nişan kalmamıştır. "Kardeşlik, barış ve sevgi, hedefine yönelen, kardeş kavgasını önlemek için yapılan ve çağdaş medeniyetin imkânlarını var etmeye çalışan, hiç bir zümre ve kişinin leh ve aleyhine bir gaye taşımayan" bir hareketten, bu neticenin doğması mümkün müdür? O halde bu sapma nedendir? Nasıl olmuştur ve nereye varacaktır? Bunlar tahlil edilip bir teşhise varılmadan yapılacak bütün tedaviler, boşunadır yahut tesadüfî olacaktır. Taraflardan birisi, 27 Mayıs'ı red ve inkâr ile cemiyet bünyesini tabiî hale getireceğini iddia ederken; diğer taraf, her işte 27 Mayıs'ın varlığını iddia etmektedir. Eğer kasıtlı olarak yanlış tefsir çabasında değillerse büyük gaflet içindedirler.

27 Mayıs tarafsız, âdil müdahale, millî bütünlüğü gaye edinmiş bir harekettir. Bu gayelerin tahakkuku, MBK içinde devamlı bir münazaa mevzuu olmuş; bir taraf, açık veya kapalı şu düşünceden hareket etmiştir: "İ. İnönü 10 yıl muhalefette çalıştı; devleti idare etmeye hakkı yok mu?" Bu fikrin temelinde, kendine güvensizlik, milleti tanımama ve acizlik hissi yatmaktadır.

Diğer taraf, "Memleketi idare etme hakkı yalnız saltanatlarda bahis mevzuudur. Bir cumhuriyette böyle bir haktan bahsedilemez; ancak böyle bir vazife mevcuttur ve onu da millet verir;" düşüncesindedir. Bu fikrin temelinde gerçekçilik, kendine güven, milleti tanıma ve millî iktidar fikri yatmaktadır.

Komite dışında bulunan müessirler de vardır. Bunlar, komite dışı kalmış ihtilâlcilerdir: Haklarının yendiğini, kendilerinin ihtilâl fikrini herkesten evvel taşıdığını; hattâ evvelden de evvel, hattâ hattâ milâttan da evvel komite kurduğunu; fakat bir şanssızlık sebebi ile devlet idaresinde söz sahibi olamadığını; arkadaşlarının ihmaline uğradığını iddia etmekte ve kendilerine verilen her yetkiyi küçümsemektedirler. Hakları olan payeyi almak için fırsat aramakta, sıra beklemektedirler. Bu fikrin temelinde, haset yatmaktadır.

CHP liderleri, on yıl iktidar özlemi ile yanmıştır. Ve şimdi, elinin altına düşmüş bir iktidardan, onu uzak tutmağa çalışanlar vardır. Bu, abesle iştigaldir. MBK, onlarla bir olmalı, beraber olmalı. CHP'li olmayan akıllı ve namuslu sayılamayacağına göre (!) bu ihtilâlciler, 22 bakan bile bulamazlar. Amma, işte kendileri davet edilmemişlerdir. Bu tahammül edilir şey değildir. Bir çare bulmak, bu engelleri bertaraf etmek lâzımdır; ama yazılı mesuliyeti de başkasının üzerine yıkmanın tedbiri alınmalıdır. Bu fikrin temelinde, ihtiras yatmaktadır.

Basın, o günlerde geniş bir serbestlik içindedir. MBK'nin iyi niyet, hürriyetseverlik ve müsamahasına güvenildiği için cesareti sonsuzdur. İhtilâl komitesini hicveder; akıl öğretir; tenkit eder. 150 yaşındaki nazariyeleri, yeniden keşif ve ilân eder. Menderes'e yazdığı methiyelerin müsveddelerini yırtıp, küfürnameler neşreder. İktidarı ele geçireceğine emin olduğu CHP'ye, hizmet yarışındadır. MBK' nin gazete kurmak için yaptığı teşebbüsler, kendi içinde akamete uğratılır;[20] buna rağmen yapılan bir-iki deneme ya CHP'nin ya sosyalistlerin eline düşer. Basının o günkü bariz temayülü: CHP'den yana bir şımarıklıktır.

Eski DP'liler, hem müteessir (üzgün) hem de mütevekkildirler (Allah'ın takdirine boyun eğmişlerdir). Devrilmiş olmaktan müteessir, CHP'nin iktidara gelmediğine memnun, MBK hakkında sarih bir bilgileri olmadığı için de mütevekkildirler. En büyük teşebbüsleri, telgraf çekmektir; haber yollamaktır. Kendilerinin CHP liderlerine teslim edilmemesini dilerler. Bu davranışın temeli, çaresizliktir.

İdare amirleri, senelerin verdiği tecrübe ile istikbali kollamakta, MBK'nin tarafsız davranma emirlerine başüstüne deyip, gelecek iktidarın mümessillerine, yatırım yapmaktadırlar. Bazı genç ve enerjik idare amirleri vardır ki bunlar, 27 Mayıs'ın hedef ve gayelerine baş koymuşlar ve bugün idarede, gayri müessir duruma sokulmuşlardır. Zira bunlar, 27 Mayıs gibi tarafsız, faziletli ve yalnız kaldılar.

Bütün bunların dışında politikacılar vardır. Mahreki nâ-malûm meteoritler (çıkış kaynağı belli olmayan gök

---

[20] *Öncü Gazetesi*, sahibi Ziya Tansu idi. İ.M.

cisimleri) gibidirler. Vaktiyle DP'li idiler; sonra güçbirlikçi, o zaman 27 Mayıs'çı oldular. Daima "kâr"a ortak yaşadılar. Sahibine tabancayı dayayıp, 13 Kasım günü bir gazeteyi devrettirdiler. Borç, eski sahibine kaldı. Bugün kimi AP'li, kimi CHP'lidir.

27 Mayıs - 13 Kasım 1960 arasında genel durum budur. Ve bu vasatta MBK' nin adalet, yükselme, tarafsızlık taraftarı olan ekibi, hizmet etmeye çalışmıştır. Ve ihtilâl devrinin icraatı meydana gelmiştir. Devlet Plânlama Teşkilatı, Ordu Yardımlaşma Kurumu'nun hazırlığı, Ülkü ve Kültür Birliği Teşkilâtı, Holding yatırım Şirketi v.s.

Bu ekip, fesatla çevrili bir ada gibidir. Ancak, kökü derinlerdedir: Milletin manevî gücünde, tarihî şânında, ordunun büyük ve şerefli kitlesindedir. Etrafını çeviren fesat denizinin sığlığını görmektedir; kudretinden emindir. Kudretle aczin mücadelesi, Millî Birlik Komitesi'ni doldurmaktadır.

Millî Hareket, Mart 1967

Fesadın ittifakı çabuk gelişti

Aydemir ve benzerlerinin hasedi; Madanoğlu ve benzerlerinin aczi; CHP liderlerinin ihtiras potasında birleşti ve 13 Kasım darbesi icra edildi. Fesat denizi taşmış ve 27 Mayıs'ı boğmuştu.

Bu yeni bir harekettir; eskisinin umdeleri ile alâkası yoktur. Yönü başka, yönetimi başka, iktidarın terkibi ve tertibi başkadır.

27 Mayıs, partilere kapalıdır. 13 Kasım'ın hükümeti, partili bakanlar kullanır.

27 Mayıs Meclisi, subaydır. 13 Kasım Meclisi, tek partilidir.

27 Mayıs, millet yararınadır. 13 Kasım, CHP yararınadır.

27 Mayıs, ak'dır; 13 Kasım, kara'dır.

Binaenaleyh bugün içinde bulunduğumuz şartlar, 27 Mayıs'ın değil, 13 Kasım'ın neticesidir. İyi veya fena 27 Mayıs'la hiçbir alâkası yoktur. 13 Kasım'ın neticesini 27 Mayıs'a izafe etmek; 13 Kasım, 27 Mayıs'tan doğduğuna göre, 27 Mayıs'la aynı saymak; "DP, CHP'den doğduğuna göre CHP'dir;" demek gibi bir hatâdır. Böyle bir iddiayı ne DP'liler ne CHP'liler kabul eder. Fakat 13 Kasım'ı bilmezlikten gelip, 27 Mayıs iddiasında bulunmak; hem CHP'nin hem de AP'nin ittifak ettikleri bir haldir.

Bu iddia, CHP'nin hesabına uymaktadır. Zira 27 Mayıs'a gönülden bağlı olan gençliği, orduyu, faziletli vatandaşı, etkilemek çabasındadır. Kendini, iktidar ister durumdan sıyrılıp; millî bir hareketi savunur görünmeyi, siyasi manevraya uygun bulmaktadır. İktidar çabasına, bir fazilet rengi vermek istemektedir.

AP, olayları anlamamıştır; anlamak ihtimali de kıttır. CHP'nin kendisine sunduğu tefsirleri aynen almış ve bunun mahiyetini eleştirmeden ya itaat ya itirazla mukabele etmiştir. Red ve inkârın, bir olayı yok etmeyeceğini idrak edememiştir. Bu partinin idare kademesini işgal eden hırslı emekliler; bir kaç meteorik politikacı devlet, millet, hükümet, ihtilâl, inkılâp, demokrasi, cumhuriyet vs mefhumlarını karmakarışık edip; her gün yeni bir yaygara koparmayı idare zannetmektedir. Hatta küfür ve iftirada bile orijinal bir buluş gösteremiş; hep CHP'nin mamullerini tefsir ve tafsil ile geçinmektedirler. Bugün AP idarecileri, ya hakkı inkâr ya bâtılı müdafaa şıklarından birini kabuldedirler. Sırt-

larına giydirilen bu gömleği yırtıp çıkaracak cesaret ve hamleyi yapmaktan, hatta hayal etmekten uzaktırlar. CHP liderlerinin iradelerine tâbi olarak, itiraz ede ede istediğini yapmaktadırlar.

27 Mayıs'ın neticelerine tabi olup, varlığını red ve inkâr ile iktidar etmek kabil değildir. Kardeş kavgasını önlemek için bir müdahale yapıldığını bile bile kin ve iftira edebiyatı ile vakit geçirmek; akıllıca bir iş değildir. 27 Mayıs liderleri için ileri sürdükleri bütün sıfatlar doğru olsa bile (ki bu sıfatların hepsi doğru olsa idi 13 Kasım olmazdı) binlerce subayı, 27 Mayıs'a ard niyetle katılmış addetmek basiretsizliğini, anlamaktan uzaktırlar.

Türkiye'yi idare etmek için seçilmiş olanlar; idareye ehil olmak için hiç olmazsa yirmi senelik vakaları, doğruya yakın bir tahlile tabi tutmalıdırlar. *Yolcuların çoğu tarafından istenilmek; insana, kaptan olma niteliğini kazandırmaz.*

İhtilâle uzak veya yakın ilgisi olan her subayın kafasında, darbe fikrinin, 1954 senelerinde doğmuş olduğu, yazılanlarda görülüyor. 1954'de her şey, gül gülistan iken niye böyle düşünmüşler? Maceracılar, kötü niyetliler, zalimler diye eline kalem alan saldırıyor. Niye 1954'lerde doğmuştur? Bu ifadelerde kıdem iddiası kadar, hakikat de vardır. Çünkü 1954 senesinde DP mebuslarından birisi, TBMM kürsüsünde "Subayların yatak odasından, hizmet erlerini çıkaracağız!" diye nutuk irad etmiş ve ordunun bütün subaylarına isnat ve iftirada bulunmuştur.

Böyle şeni bir iftiraya muhatap olanların, hele silahlı iseler, nasıl davranacaklarını düşünmek lâzımdır. Yine o senelerde Türkiye, borçlarının taksitlerini ödeyememiş, Amerika'dan 300 milyon istemeye teşebbüs eden Menderes, eli boş dönmüştür. Bu hadise pek çok

subayın kafasında, yeni kapitülasyonlar korkusunu doğurmuştur. Kiralık ev arayan subaylar, sivil giymek zorunluluğunu duymuşlar; üniformayı gören kapıcılar, "Bu, sana bahalı gelir, viremen;" diye yüzüne kapıyı kapamışlardır. İktidar mebusundan iftira, kapıcıdan tezyif, devlet akıbetinden endişe bir araya gelince, çare aranması tabiîdir. İlk çare, kumandanlara müracaattır. Defaatle yapılmış, netice hiç olmuştur. Son çarelere gidilmesi zaruret haline gelmiştir.

Ordu emir ve itaat müessesesidir. Asker kumandanını sever; ama hamur gibi yumuşak yahut odun gibi kaba olanını değil; zekâsı, bilgisi, sabrı, tahammülü, iradesi, irfanı ile elmas gibi sert olanını. Amirliği gaddarlık, itaati zillet haline getirmiş olanları değil.

İtiraf etmek lâzımdır ki DP idarecileri, Hariciye Vekili'ne palto tutan Genel Kurmay Başkanları, yaşıtı başbakanın elini öpen ordu kumandanları ile işbirliği yaptılar ve ordu ile manevî bağları kopardılar.

İktidar muhalefet münasebetleri de her çeşit medeni münasebetlerin ötesine geçti. DP en küçük esnaf derneğinden, en büyük banka idare meclisine kadar herşeyin, % 100 kendi adamlarının elinde olmasını temine uğraşırken CHP, en masum memur becayişlerini (yer değiştirmelerini) bile korkunç haksızlıklar olarak ilân ediyordu. Taraflar birbirinin kahrına karar vermiş haldeydi. Şurası muhakkak ki tedbir ve çare bulma mükellefiyeti (sorumluluğu) iktidara teveccüh eder (düşer). Bu hususta, DP idarecileri, iktidar gibi değil muhalefet gibi davranmışlardır. Bugün de tutum aynıdır. Yeni bir düstur yaratılmıştı: "Bu bizim adamımız."

Bugün de aynı düstur ile amel edildiği (iş görüldüğü) görülmektedir.

Türkiye'de devlet herşeydir: "En büyük işveren, en büyük tüccar, en büyük banker, en büyük çiftçi, en büyük fabrikatör, en büyük sigortacı, v.s. v.s." Devlet otoritesini ele geçiren grup bunu, "Bizim adamımız" düsturuna göre yönetmeye başlayınca, başka grupun adamı olanlar, feryadı basacaklardır. DP devrinin son yılları, bu feryatlarla doludur. Bu yıllardaki siyaset dramının fon müziğini, bu çığlıklar teşkil etmiştir.

1960'da TBMM, kavgadan girilmez hale gelmiş; iktidar grupu, kendini mahkeme selâhiyeti ile de teçhiz eden "Tahkikat Komisyonu" kanununu da çıkarınca, üniversitede hadiseler patlamıştır. Bugün, az-çok unutulmuş olan hadiseler, hatırlanmalıdır. DP hükümet olarak şikâyetçi, meclis grubu olarak tahkikatçı (araştırıcı), meclis ekseriyeti olarak hâkim yetkilerini ele almış; devlet düzeni, ekseriyetin ferman-fermâ (emir buyuran) olduğu, istediği gibi hükmettiği, bir biçime girmiştir.

Üniversite'nin protestosu, yaylım ateşle bastırılmak istenmiş; başkaldırma Kızılay'a dökülmüş; her akşam saat 17.00 den itibaren talebe-polis mücadelesi, Ankara'nın mutad hayatı haline gelmiştir.

14 Mayıs'da Ankara'da Piknik civarında yaşlı bir kadın, -60 yaşlarında var- gri bir manto giymiş, siyah bir başörtü koymuş, elinde bir file, içinde bir ekmek, birkaç domates, bir demet maydanoz, kaldırımda yürürken polis çevirdi.

- Yasak! Geçemezsin, dedi; ihtiyar kadın, eliyle kapıyı göstererek:

- Evladım, şu eve gireceğim.

-Yasak! Başka yoldan git; dedi polis...

Hanım:

- Başka yol yok; bırak gideyim.

Demeye kalmadı, polis kadını itti ve düşürdü. Hanım toparlandı kalktı; biraz ötede duran bize (yanımda bir kurmay binbaşı vardı) parmağını uzatarak "Utanmıyorsunuz!" dedi. Polise bir şey söylemedi. Bu hitabda istimdat, ümit kırıklığı, subaylık yeminini ihtar ve her şey her şey vardı.

Millî Hareket, Nisan 1967

Hep 27 Mayıs'ı kurtarmak için

Neler olmadı şu on yıl içinde? Bir ihtilâl yapıldı. Asil vatansever, milliyetçi subaylar eliyle. Sonra bir telâş başladı: 27 Mayıs'ı kurtarmak... İşte bu kurtarma kaygısı ile beraber herşey karıştı.

Önce kendi arkadaşlarına ihanet ettiler. 14'leri ayırdılar: 27 Mayıs'ı kurtarmak için!

Sonra, tek cepheli bir kurucu meclis topladılar; kendilerini tabiî senatör yaptırdılar: 27 Mayıs'ı kurtarmak için!

Sonra, seçim oldu. İnönü başkanlığında koalisyon kuruldu. CHP' nin, gönüllü muhafızı kesildiler; arasıra tabanca çeker gibi sigara çıkardılar: 27 Mayıs'ı kurtarmak için!

Birgün, bu koalisyon bozuldu; AP'den başbakan olmaz; dediler. İri sözler, büyük lâflar ettiler. Emoglobinli ihtilâlden, proteinli iktidardan bahsettiler: 27 Mayıs'ı kurtarmak için!

Derken, AP'den başbakan da oldu; hükümet de kuruldu. Tabiî Senatörler tarafından ziyaret de edildi: Tabiî 27 Mayıs'ı kurtarmak için!

Gürültü patırdı, 4 senedir de yürüyüp gidiyor. Kurtulan kısmı hariç 27 Mayıs da duruyordu ki, af kanunu ortaya çıktı.

Bu af kanunu, olmazdı artık; bu kadarı fazlaydı; - DP'lilerin siyasî affı S. Demirel'in de istemediği bir şey olduğuna göre- hiç olmazsa bu defa karşı olmanın neticesi alınır gibi geldi. Hayır dediler, hayır olmaz! Amma İnönü ortaya çıktı ve siyasî af da Meclis'ten geçti: Tabiî 27 Mayıs'ı kurtarmak için!..

Gelelim bundan sonrasına. Siyasî af kanunu yürürlüğe girecek ve Celâl Bayar, Tabiî Senatör olmak hakkını elde edecektir; bu sefer de bu hakkını kullanmasına, şiddetle karşı konacaktır: Tabiî 27 Mayıs'ı kurtarmak için!

Bu meselede Mustafa Deliveli[21] ile Mucip Ataklı sert tartışmalara girecekler ve sonunda Bayar'ın naz ve istiğnası bitecek ve senato oturumlarına katılmaya başlayacaktır.

Tabiî senatörler, 27 Mayıs'ı kurtarmak için çareler arayacaklar ve Bayar'ı, Tabiî Senatörler odasına almayacaklardır. Yoksa 27 Mayıs, mahvolacaktır. İş inada binecek; senatoda tartışmalar sertleşecek; oya başvurulacak; AP kabul, kontenjan çekimser, Tabiî'ler ret. CHP hem kabul hem red hem çekimser oy verecek ve Celâl Bayar, Tabiî Senatörler odasında oturma hakkını elde edecektir. Hep, 27 Mayıs'ı kurtarmak için!

İlk günler birbirine ters bakan taraflar, aynı kahveciden çay içtikçe yaklaşacaklar; yarım ağızla söylenen merhabalar, baştan savma teşekkürlerle başlayan muarefe, Atatürk mevzuunda koyulaşacak ve grup disiplini

---

[21] Dönemin Adalet Partisi Hatay Senatörü

ve grup mevcudunun artmasından doğan kuvvet *etkenliği,* tarafları ayrıca birbirine kenetleyecektir.

Güngörmüş bir parlamenter olan Celâl Bayar'ın, siyasî tecrübe ve tavsiyeleri, Atatürkçülükteki engin vukufu, Tabiî Senatörlere yeni bir güç kazandıracaktır.

(X) Günü Celâl Bayar, Tabiî Senatörler grubu adına söz alacak ve kürsüye gelerek, grubunun fikirlerini beyan edecektir.

Tabiî Senatörler cidden; AP'liler kerhen; CHP'liler şaşkınlıktan alkışlayacaklar; kontenjan grubu, küçük dilini yutacaktır: 27 Mayıs'ı kurtarmak için!

(G+X) günü, grubu adına konuşan Bayar, Hükümeti şiddetle tenkit edecek. AP'liler, sıra kapaklarını vuracak; Tabii Senatörler ayağa kalkacak; Mucip Paşa tabancaya, pardon sigara paketine davranacak ve Mustafa Deliveli Bayar'ın, Mucip Paşa Deliveli'nin üstüne yürüyecek. CHP araya girip, kavgayı önleyecek...: 27 Mayıs'ı kurtarmak için!

(G+X+I) günü gazeteler, Ahmet Yıldız'ın beyanatını, 23. sayfada neşredecekler.

"27 Mayıs Devrimi'ne karşı, kişisel kinlerinin tepkisi etkinleşmeye oluşan AP'liler, senato uğraşlarını bitkinleştirmek için, saldırısal girişimler yapmakta ve grup sözcümüz S. Bayar'a, kötücül tümcelerle ayıtmaktadırlar. 27 Mayıs vs. vs. vs." 27 Mayıs da kurtulacaktır.

Devlet Gazetesi, 1 Aralık 1969, Sayı: 35

Siz değil misiniz?

Şu Tabiî Senatörler, ne tatlı adamlardır. İnsanın, bir türlü kızası gelmiyor. Çocuk desem değil; büyük desem değil; akıllı desem, o da değil. Bizim Gaziantep'in, "Çelet uşak" diye bir tabiri var. Tam ona uygun; okta, sapanda durmaz, şeyler.

Bir ihtilâl oldu; dedik ki, her ameliyatın bir nekaheti gerekir. Vücudun büyüklüğüne, ameliyatın derinliğine göre bunun müddeti, değişik olur. Bir kaç sene, itina ve bakım ister; sen misin böyle diyen; hemen kolları sıvadılar.

Merhum Gürsel'e gidip: Seni, *Türkeş* ve arkadaşları, öldürecek; diye ürküttüler (!). Bakanları bulup, TBMM sığınaklarına götürerek her birisinin, zincire bağlanacağı hücreyi (!) gösterip; korkuttular. İnönü'ye varıp, arkadaşlarımız seçimi geri bırakmayı düşünüyorlar; aman çare, dediler. Ekim 1960'da Afet İnan Hanım'ın, Kızılay'daki evinde, Ekrem Acuner-Fikret Kuytak-İsmet İnönü-İsmail Rüştü Aksal[22] buluşup; icra plânını tesbit ettiler. Hıyanete bedel Tabiî Senatör olmak için, ihtiyar particiden vaat aldılar. Arkasından, malum teferruat cereyan etti; uzlaşma teklifleri geldi; barışma yeminleri edildi; herkes kıtadaki arkadaşlarını teskin etti. 14'ler, alarm durumundaki kıtaları, istirahate geçirdi vs. vs.

13 Kasım günü, *Hıyanet* Plânı icraya kondu; hemen bir kurucu meclis toplandı ve *üniversitede hazırlanan anayasa metnini sepete atıp*; canlarının çektiği, gönüllerinin istediği biçimde bir anayasa yaptılar. Milleti sandık başına çağırıp: Ya beyaz rey verirsin ya da kızıl

---

[22] CHP Genel Sekreteri

canını yere saçarız; vezninde propaganda ile yaptıkla-
ını kabul ettirdiler.

İyi bir tefeci gibi, 27 Mayıs İhtilali'ni CHP'ye sattı-
ar; kârını da kendi ceplerine atıp, hissedarlardan ka-
ırdılar. İşbu muameleden de hicap duyduklarına şahit
olmadık. Ne denir? Kâr eden, ar etmemiş. Her neyse
olan oldu; geçen geçti dedik. Millete, hayırlı olmasını
liledik.

Bu gün geldiğimiz nokta, bu zevatın döşediği rayın,
bir istasyonudur.

*"Âdi sanatkâr odur ki, her eserinden hoşnut görü-
ür;"* demiş; Cenap Sahabettin. Galiba bu sözü şiar
edindiler ki, kendi eserlerini beğenmez oldular.

Şimdilerde yeni bir ihtilâl hazırladıklarını, *Yeni Ga-
zete*'de okuduk. ST-101-5 talimnamesine uygun bir
karar sureti. Yalnız icra unsurunda iki kusur var. Çu-
buk'taki alaydan bir teğmen eksik; MİT'den bir albay
fazla... Cümle müzakereleri banda alınıp, mahkemeye
sunulmuş. Sorarım kendilerine, ne isterler?

1- Seçim olsun diyen ve hıyanete bedel sağlayan siz
değil misiniz?

2- İktidarı verip, Tabiî Senatörlüğü alan; siz değil
misiniz?

3- Tabiî Senatörlük eksilir, artmaz; iktidara gelme
imkânı yoktur; partiye girerseniz, elden gider. Bu şart-
ları da böylece tesbit eden, siz değil misiniz?

4- Vaktiyle Talât Aydemir'le Fethi Gürcan'ı, önce
kışkırtıp; sonra karşısına geçmediniz mi? *İkisini ca-
nından*, bir sürüsünü hürriyetinden, *1600 genç
Harbiyeli'yi, mesleğinden eden, siz değil misiniz?*

5- Şimdi de sağda solda konuşup; ona buna, çamur
atıyormuşsunuz. Falan, bizi ihbar etti; filan bizi, iptal
etti; dermişsiniz. Muhbire ihtiyacınız mı var? MİT'in
ajanı ile plan yapmaya girişen, siz değil misiniz?

6- İçinizden "biri", konuşmaları teybe almış. Planların fotoğrafını çekmiş. Götürüp hükümete vermiş. Bu "bir kişi"yi, ihbarcı olmaya istidadı olanı, içinizde arayın. Bizi ihbar eden kim ise yine O'dur. On yıldan beri 14'lere, 22 Şubatçılara, 21 Mayısçılara aynı şeyleri yapan, siz değil misiniz?

7- Ve nihayet insan, kendini bilmez mi? Yüzme yarışına girer misiniz? Maraton koşusuna katılır mısınız? İhtilâl yapmaya niçin teşebbüs edersiniz? Siz, ihtilâl yapmaktan ziyade, iktidar satmakta, arkadaşlarınıza kazık atmakta mahir değil misiniz?

Bütün bunlara rağmen, size kızmak elimden gelmiyor. At koşar; kuş uçar; balık yüzer; siz de iftira edersiniz; ihbar edersiniz; ihanet edersiniz. Bu bir hilkat (yaratılış) icabıdır; ne denebilir. Yalnız bir şeyde sizi mazur göremiyorum. Bu kadar hafif, bu kadar basit, bu derece ihtiyatsız (tedbirsiz) nasıl olursunuz? Yüzlerce subayın başını derde sokup, S. Demirel'e bedava bir aferin kazandırmaya nasıl eliniz varır; nasıl gönlünüz yatar?

Daha önemlisi de: 27 Mayıs hareketini küçültüyorsunuz. AP size saldırıyor; CHP sizi koruyor; siz kendinizi savunuyorsunuz. Siz, siz misiniz? Bütün bu olaylar, ferdî hadise midir? Size yapılan her hareket, 27 Mayıs'a dokunuyor. Haklı haksız, onun adına ordasınız. O büyük vak'ayı, şahsınızda tezlil ettirmeye (aşağılatmaya) ne hakkınız var?

Aslında, size saldıran da sizi koruyan da 27 Mayıs sayesinde oradadır. Onlar, bunu bilmez görünebilirler; amma siz, O'na layık olmağa mecbursunuz. Mini mini işler yaparak, politika bezirgânlarına keyf bağışlamaya, yetkiniz yoktur.

Devlet Gazetesi, 27 Temmuz 1970, Sayı: 69

Tunçkanat ve nutuksal (!) demeci

Sayın Haydar Tunçkanat'ın, MBK'nin ilk Tebliği'nin mahiyeti üzerine söylediği sözleri, hayretle karşıladım.

Sayın Tunçkanat, TÖS Salonundaki konferansında diyorlar ki:

"İhtilâl sabahı, NATO'ya CENTO'ya bağlıyız dememiz, bir formalite icabı idi; amacımız, dış ülkelere kendimizi tanıtıp, sonra yavaş yavaş bu işten sıyrılmaktı."

Bu ifade, aczin, zaafın, tereddüt ve korkunun bütün unsurlarını taşımakta olan gayri ciddî bir açıklamadır.

1 Sayılı Tebliğ; 27 Mayıs hareketinin mana ve mahiyetini, Türk milletine ve dünyaya bildiren, ciddî bir belgedir.

Dış politika ile ilgili kısımları, Tarihî Türk politikasının dayandığı temellerin muhafaza edileceğini beyan eder. Tarih boyunca kuzey komşumuz, batı ile ittifak ederek, Türk topraklarını bölüşmüşlerdir.

Buna karşı, Türk-Batı ittifakı kurulduğu zaman topraklarımız, tecavüzden masun kalmıştır.

NATO ittifakı, bizim için bu esprinin devamıdır.

MBK'nin o gece Harbiye'de toplanan mensupları, 1 sayılı tebliği, bütün fikir ve yürekleriyle tasdik etmişlerdir. Esasen subay olarak, ihtilâlci olarak, Türk olarak kandırma, aldatma, uyutma maksadını taşıyan beyanlar, elbette yakışık almaz şeylerdir.

Sayın Tunçkanat'ın da o tarihte, başka türlü düşündüğünü sanmıyorum.

Ancak, 10 yıldır etkisinde kaldığı "sol" çevrelere mazeret göstermek için bu kadar kötü bir ipe tutunmasını, ibretle görmekteyim. İhtilâlden gelmiş bir Kurmay Albay'ın bugün geldiği yer, hüzün vericidir.

Bugünkü sözleri için de yarın, bu nevi mazeretler ileri sürmeyeceğine nasıl inanabiliriz? Tunçkanat'ın konferansı, bir ihtilâlci için intihardır.

Devlet Gazetesi, 16 Mart 1970, Sayı: 50

Tabiî Senatörlük

27 Mayıs inkılâbının 38 MBK üyesinden 23 tanesine, ömür boyunca senato üyeliği bağışlandı. Yani her kanunda bu kadar rey, 27 Mayıs inkılâbı adına istikamete tesir edecek; dendi. Acaba neden? 27 Mayıs inkılâbını hazırlayan ve icra eden bunlar mı idi? Hedeflerini bunlar mı tesbit etmişti?

Diğerleri, MBK'ne kazara mı dâhil olmuştu? Bu sorulara cevap ararsak, hayli ilginç neticeler görürüz. Tabiî Senatörler arasında öyleleri vardır ki ihtilâle, sokakta rast gelmiş, denebilir. Yine öyleleri vardır ki, "Ben bu işe dümbelekçe girdim;" demiştir ve yine öyleleri vardır ki hareket başarısız kalsa, bir rütbe zammı ile DP erkânı tarafından taltif edilirdi.

Neyi temsil ediyor bu zevat? 27 Mayıs'ın icrasını mı, idealini mi, nizamını mı? Hiçbirini değil.

Ekrem Acuner'in, Rifat Baykal'a; Kâmil Karavelioğlu'nun, Şefik Soyuyüce'ye; Selâhattin Özgür'ün, Münir Köseoğlu'na üstünlüğü nedendir? Kurucu Meclis'in zabıtlarında bu maddenin "Esbab-ı mucibesi" (gerektiren sebebi) bile yazılı değil; işin aslı şudur: Kapalı kapılar arkasında, CHP liderleri ile MBK'nin bazı kişileri arasında bir pazarlık yapılmış; 27 Mayıs İnkılâbı, 23 Senatörlüğe satılmıştır.

Devlet Gazetesi, 21 Haziran 1971, Sayı: 116

İdamlar hakkında

Siyaset oyununun seçim perdelerinde rahmetli Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan'ın idam edilmeleri, bir kere daha münakaşa konusu oldu. İdam hükümlerinin infazını kimler istemişti? Bu soruya verilecek cevaptan, bütün siyasi zümreler kazançlı çıkabilme yarışına girdi. CHP, idamlara karşı olduğunu ispat etmeğe çalıştı. İnönü'nün, merhum Cemal Gürsel'e yazdığı bir mektup, basına yeniden açıklandı. Adalet Partisi, İsmet Paşa'nın kindarlığını öne sürdü; idamları istememiş görünmesinin, aldatıcı bir propagandadan ibaret olduğunu bildirdi. Diğer taraftan, 27 Mayıs hareketinin kudretli Albayı, şimdiki Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Alparslan Türkeş'in infazları zararlı saydığı, çok daha önceden biliniyordu. Türkeş, Yeni Delhi'de iken, Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'e bir mektup yazmış; infazların, hem memleketin huzurunu sarsacağını hem de hukuk açısından gayrimeşru sayılacağını belirtmişti. Türkeş'in mektubunda en ziyade dikkati çeken nokta: Millî Birlik Komitesi'nin kendi anayasasını ihlâl ettiği, bu yüzden infaz kararının tasdiki yetkisine sahip olmadığı idi. Türkeş, 1 Mayıs günü yaptığı bir açıklama ile idamlar üstündeki esrar perdesini biraz daha aydınlattı. Açıklama Cemal Gürsel'in infazlardan habersiz olduğunu da ortaya koymakta idi.

Yığınakta yapılan hata

Alparslan Türkeş Mamak mahkemeleri, esnasında nevkuf bulunurken Merhum Talât Aydemir'in anlattı-

ğı bazı olayları söyledi. Bunlara göre 27 Mayıs ertesinin önemli bir devresi aydınlanıyordu. 13 Kasım 1960'da MBK'nde ikilik çıkıp 14'ler yurt dışına gönderilince, Ordu içinde ciddi bir huzursuzluk meydana geldi. Ordunun genç ve aktif elemanları, 27 Mayıs hareketinin idealist grubu olan 14'lere yakınlık ve bağlılık duyuyorlardı. Aynı zamanda tasfiye olayının Ordu'ya ve bilhassa Zırhlı Birliklere sürülmüş bir leke olduğunu kabul ediyorlardı. Bu hissin tesiriyle kısa zamanda 13 Kasım Komitesi'ne karşı yeni bir organizasyona gidildi. Silâhlı Kuvvetler Birliği diye anılan bu teşkilât, 8 Haziran 1961'de fiilen iktidara sahip oldu. Arkasından Madanoğlu'nu Komite'den istifa ettirdi. Osman Köksal, Muhafız Alayı Kumandanlığından uzaklaştırıldı; SKB adına Sayın Sunay'ın aracılığı ile Devlet Başkanı Gürsel'e iletilen altı maddelik bir muhtıra ile başyaver dâhil 11 Hava subayı emekliye sevkedildi. Bu günden itibaren MBK'nin fiilî ve hukukî otoritesi sona erdi ve SKB'nin bir kanun makinesi gibi çalıştı. MBK görünüşte iktidardı; fakat fiiliyatta re'sen kullanacağı hiçbir yetkisi kalmamıştı.

-22 Mayıs 1969'dan bu tarafa mevcut hükümetin düştüğü durum gibi-

Bu esnada Yassıada mahkemesi, sanıkların bir kısmı için idam cezalarına hükmetti. İdam cezaları dünyanın her yerindeki teamüle göre Teşriî Meclis'te onaylandığı halde Türkiye'de, yalnız MBK'nde görüşüldü. Zira Kurucu Meclis kanunu -157 sayılı kanun- hazırlayan CHP ekibi, Yassıada'dan bir idam cezası çıkarsa, bunun muhatabı olmak istemiyor ve 13 Kasım Komitesi'ni, millî vicdanın ve tarihin önüne çırılçıplak atarak, onların itibarını da kırmayı düşünüyorlardı. İşte bu şartlar ve art niyetler ortamında kararlar, MBK'ne geldi. 13 Kasım Komitesi o tarihte 22 kişi idi. Bir kısmının

idamlara muhalif oy kullandığı bilinmektendir. (Özdilek, Ulay, Özgüneş, Karaman, Küçük, Yurdakuler gibi. Bu hayırlar'ın, yarıdan fazla olduğu kuvvetle iddia edilmektedir). Bununla beraber SKB' nin önde gelenleri, infazların yapılmasında ısrarlı idi. MBK'nin toplandığı salonun etrafını kuşatarak ısrar ettiler ve istediklerini, emrivaki haline getirdiler. Aydemir'in anlattığına göre Cemal Gürsel'in kesin gayretine rağmen İstanbul'da bulunan Ordu Kumandanı Cemal Tural, Başsavcı Egesel ve Ankara'da bulunan Talât Aydemir, Halim Menteş bir oldu-bitti ile hükümleri infaz ettirdiler. Hatta Aydemir'in hatıralarında da açıklandığına göre Gürsel, İstanbul Örfi İdare Kumandanına telefonla infazları durdurma emrini verdiği zaman Menderes, henüz Yassıada'da bulunuyordu. Fakat Örfi İdare Kumandanı, infazlar bitmiştir, diye cevap vermiş; bundan sonra da Menderes'i bir hücumbotuyla alarak, İmralı'ya sevkederek, Egesel'in nezaretinde ve saat 13.50'de hükümler infaz edildi.

Askerlikte bir kaide vardır. Yığınakta yapılan hata, seferin sonuna kadar düzelmez. 13 Kasım'da yapılan hata, her dönemde yeni bir hataya sebep olarak devam etmektedir!...

Devlet Gazetesi, 09.06.1969 Sayı: 10 Sayfa 4

Derleyip toplayacak bir aksiyon adamı

"Meçhul Subay'ın Türkeş üzerine yazısı"

Millî Yol Dergisi'nin 2 Mart 1962'de 6. sayısında yayınlanan bu yazı, Türkeş'in, 1944 Milliyetçilik olayından sonra da, milliyetçi çevrelerle ilişkilerini sür-

dürmesi, ihtilâlden sonra hakkında beslenen "liderlik" duygularını kuvvetlendirmiştir. Öyle anlaşılıyor ki, çok dağınık olan hissiyatın dışında birşey yapamayan milliyetçiler, yeni strateji geliştirecek, otorite kuracak ve milliyetçileri derleyip toplayacak bir aksiyon adamına ihtiyaç duyuyorlardı. Bunu Türkeş'in şahsında görmüşlerdi. Türkeş, siyasî yelpazede yerini almak için arzuludur. Liderliğin tarifinde de zaten 'şartlar ve lider olacak kişinin talebi de gerekir;' diye belirtilir.

Millî Yol Dergisi metni verirken şu açıklamayı yapmıştır:

"Bu yazıyı serbest kürsü esasına göre basıyoruz; tartışmalı konularda bunu sık sık yapacağız. Çeşitli hatta zıt görüşlere sayfamızda yer vereceğiz. Yeter ki tam samimiyetle yazılmış olsun. Şahsen tanımadığımız bir emekli subay tarafından yazıldığı anlaşılan bu yazıda derin bir samimiyet ve vatanseverlik havası bulduk."

Alparslan Türkeş hakkında bir görüş

"*Yeni İstanbul* Gazetesi'nde Albay Türkeş'le yapılan röportajın yayınlanmaya başlaması, hâtıraları ve dikkatleri yine 27 Mayıs hareketine çekti. Ümitle ümitsizliğin, sevinçle ızdırabın, açıkça söylemek gerekirse iyi ile fenanın acayip bir karması olan 27 Mayıs hareketi neydi? İnkılâp, ihtilâl, devrim, akdevrim... Her ne ad verilirse verilsin, bu askerî ayaklanmanın gayesi ve hedefleri nelerdi? Gazetelerin daima tarafgir neşriyatında bu davranışın ne olduğunu tarafsız bir anlatışla kaleme almak şüphesiz yalnız tarihe ışık tutmak değil, aynı zamanda Türkiye'deki Türk kitlesi-

nin tereddütlerine ve kuşkularına son vermek olacaktı. 27 Mayıs hareketi hakkında, Millî Birlik Komitesi üyelerinden bazıları tarafından şimdiye kadar şurada burada kırıntı halinde söylenen sözler vicdanları ve şuurları tatminden uzaktı. Efkâr-ı umumiye (kamuoyu) zaten bu insanlara inanmıyor, güvenmiyordu. Efkâr-ı umumiye 14'ler denen zümreye bel bağlamaktan da uzaktı. Yüzyılların tecrübeleriyle pişmiş, sağduyusu gayet kuvvetli Türk efkâr-ı umumiyesi; ilimden mahrum, fakat irfanla dolu Türk halkının aklıselimi, güvenilecek adamı çoktan bulmuş ve onun hakkında kararını vermişti. Milletin güvendiği, inandığı ve bel bağladığı bu Albay, Alparslan Türkeş'ti. Tarihi boyunca pek çok isyan ve ihtilâller görmüş olan millet, her ihtilâlden sonra mukavemet unsurlarını kaybede ede isyan etmez bir hale gelmiş ve artık isyan kuvveti olarak Türkiye'de yalnız ordu kalmıştı. Bilindiği gibi, son isyanlar hep Yeniçeri isyanlarıdır.

Fakat ordu 19. ve 20. Asırda yaptığı üç hükümet darbesinde başarı sağlamış olmasına rağmen, darbelerin sonuçları iyi hesaplanmadığı için devlet ve millet zararlı çıkmış, hatta inkıraz uçurumunun kenarlarına kadar sürüklenmiştir.

Birinci darbe 1876'da Sultan Aziz'i tahttan indirmek için yapılmış, bunda başarı sağlanmış; fakat yalnız kusurları görülmüş, meziyet ve hattâ faziletleri inkâr olunan Sultan Aziz'in yerine bir farmason olan ayyaş ve deli Sultan Murat getirilerek devlete, masonluk kanalı ile yabancıların müdahalelerine yol açılmıştır. O zaman darbeyi yapan paşalar, memlekete yalnız meşrutiyet getirmekle işlerin düzeleceğini sanacak kadar gaflet ve cehalet içindeydiler. Meşrutiyet meclisinde gayritürklerin çoğunluk sağlayacağını dahi hesap edemeyecek kadar zekâ yoksunu idiler. Neticede

cinnet buhranları arasında tahttan indirmeye mecbur kaldıkları Sultan Murat yerine hükümdar yaptıkları Abdülhamit'e, meşrutiyeti kabul ettirdiler ki bu, meşrutiyetin meclisi tarafından Rusya ile sebebiyet verilen savaş az kalsın daha 19. Asırda Türkiye'yi haritadan silecekti.

İkinci darbe 1908'de yapılan meşrutiyet hareketidir; *hareket paşaların değil, binbaşı ve yüzbaşıların hareketidir.* Balkan komitacılarından ahlâk, mason localarından siyaset dersi alan bu binbaşı-yüzbaşı grupu da hiç şüphesiz millî düşmanların fesat propagandasının tesirinde kalarak, devleti tek başına ayakta tutan adamı, yâni siyaset dehâsı Abdülhamit'i tahtından indirerek, onunla kıyas dahi edilemeyecek olan Sultan Reşad'ı hükümdar yaptı ve bu yumuşak ihtiyarın irade zaafından faydalanarak, bütün dizginleri eline aldı. Binbaşı-yüzbaşı grupunun memleket kalkınması hakkında hiçbir plânı olmadığı için bu darbenin neticesi de Trablus ve Balkan Harbleriyle *Trablus ve Rumeli'nin kaybı ve yarım milyon Türk'ün imhası* oldu.

Üçüncü darbe 1912'de yapıldı. Sebep oldukları Balkan felaketinin kayıplarını telafi için yapılan bu hareket başlangıçta, Edirne'nin kurtarılması gibi bir başarı da sağladı. Fakat rütbeler yükselmiş olduğu halde zihniyet hâlâ tabur ve bölük kumandanı zihniyeti idi. Koca Osmanlı İmparatorluğu, hükümdarın ve sadrazamın bile haberi olmadan Cihan Harbi'ne bu tabur kumandanı zihniyetli Enver Paşa'nın cinneti ile girdi. Neticede imparatorluk mahvolduğu gibi Türk Milleti de yok olmaktan binbir güçlükle kurtarıldı.

Bu üç askerî darbenin memleketi sürüklediği badireler unutulmadığı için 27 Mayıs hareketi de maziden ders almış onlarca endişe içinde takip ediliyordu. Bil-

ıassa hareketin ilk günlerinde gazetelerde görülen ıyma makineleri, 103 milyonluk servetler, vesaire ;ibi yalan olduğu erbabınca belli hikâyeler, askerî ıareketin maksatları hakkında tereddütler uyandırı-'ordu. Bundan önceki üç harekete katılanların yurtse-'erliğinden kimsenin şüphesi yoktur. Fakat büyük şlerde sadece iyi niyetin bir işe yaramadığı malum-lur. Acaba bu seferki hareket nasıl bir hareketti? Yine neseleleri yanlış gören, vatanperver olmalarına rağ-nen dünya görüşü bakımından sathî birtakım subay-arın işi mi idi? Yoksa hareketin arkasında ciddî fikir ;aynağı var mı idi? İlk günlerin kargaşalığı geçip de Millî Birlik Komitesi'nin 38 üyesi ilân olunduğunda)ilenler bilmeyenlere işi anlattı. 38 kişi arasında en ;ok tanınan Orgeneral Fahri Özdilek'ti.

Fakat Demokrat Partiyi devirmek için yapılan bu ıareket içinde, Demokrat Parti'nin İstanbul'daki Sıkı-'önetim Komutanı'nın bulunması bir hayli garipti. Efkâr-ı umumiye, Komite'deki diğer dört paşayı da anımıyordu. Beş paşanın dışındaki 33 kişi ise albayla isteğmen (evet, üsteğmen) arasındaki türlü rütbeli ubaylardan ibaretti ve bunlardan hiçbirinin fikrî de-;eri hakkında kimsede bir nebzecik bilgi bulunmu-'ordu. Yalnız bir tanesinin millî bir fikre sahip olduğu, 27 Mayıs hareketinden 15-16 yıl önce henüz genç bir ubayken bu millî fikir yüzünden birtakım ciddî badi-elere uğrayıp haksızlıklara mâruz kaldığı hayal meyal ıatırlanıyordu. Millî fikrin sahibi, 27 Mayıs sabahı adyodan tok bir sesle millete hitap eden Kurmay Al-)ay Alparslan Türkeş'ti ve benimsediği fikri de Türk-;ülüktü.

Türk milletini maddede ve manada en üstün sevi-'eye ulaştırmak düşüncesi olan Türkçülük, hiç şüphe-;iz her şeyden önce bir istidat meselesidir. Barutun

parlamak istidadı gibi kendisini göstermek için bir tek kıvılcıma muhtaç olan Türkçülük, Alparslan Türkeş'te çocukluk yaşlarında alevlenmiş, sonra zekâsının ve enerjisinin desteklediği muntazam bir çalışma ve okuma ile tam bir şuur ve sistem haline gelerek, onda sarsılmaz bir inanç halini almıştı. İşte şimdi bu imanlı Albay millete sesleniyor ve bilenlerin bilmeyenlere anlatmasiyle Türkeş, millet nazarında yavaş yavaş bir millî kahraman oluyordu. Türk halkı, bilhassa yüksek kademeye ulaşmış kişilerin ahlâkına çok önem verir. Hem vezirlik, hem rezillik onun asla kabul edemeyeceği şeydir. Türkeş fikir ve iman değeri kadar, içtimaî ve hususî ahlâkı bakımından da örnek insandı. 42 yaşında olmasına rağmen, beş çocuk babası olan iyi bir aile reisi, içki ve sigara kullanmayan ciddî bir insan, tatil günlerinde çoluk çocuğu ile yediği öğle yemeklerinden sonra çocuklarına dinin ahlâkî tarafları hakkında sohbet şeklinde dersler veren bir baba idi.

Bu adama güvenilir ve onun içinde bulunduğu, hatta idare ettiği hareket benimsenirdi...

Ve Türk Milleti Türkeş'e güvendi, 27 Mayıs'ı benimsedi. Türkeş bir komploya kurban gitmeseydi, milliyetçi ve terakkiperver fikirlerini tatbike imkân bulsaydı; bugün Türkiye, bir ahlâk nizamı içinde, hummalı bir çalışma temposu ile aklın, ilmin ve millî ruhun gösterdiği istikamette yol almaya başlamış olacaktı. Fakat eskiden yobazların mümessili oldukları taassubun bugünkü vârisleri olan partizanlar, bir yandan Millî Birlik Komitesi'ne nüfuz ederek, bir yandan da basınla ve gizli propaganda ile hainane ve gayri ahlâkî hareketlerine hız vererek 13 Kasım'ı hazırladılar. Bunu yaparken de hiç şüphesiz Millî Birlik Komitesi'nin fikrî yoksulluğundan istifade ittiler. Millî Birlik Komitesi üyelerinin çoğunluğu vatanperver insan-

lar olmakla beraber ciddî bir fikrî sistemden mahrum oldukları için dostla düşmanı ayıramıyorlardı. Bundan başka, bu Komite'deki üyelerden bir kısmı (meselâ Madanoğlu) sırf rütbesi bakımından ve 27 Mayıs'tan iki üç hafta önce harekete dâhil edilmişlerdir. Bir kısmı (meselâ Fahri Özdilek) yakayı kurtarmak için son saatte bu işe girmişler; kimisi (haydi bunda isim vermeyelim) başta zevcesini Almanya'da tedavi ettirmek üzere döviz almakta güçlüğe uğradığı için, yâni sırf bir şahsî kızgınlıkla Milli Birlik'çi olmuşlardı. Yâni Komite, mütecanis değildi ve işin çirkin tarafı şu idi ki, 27 Mayıs için canla başla çalışanlardan çoğu Komite dışında kalıp, sonradan Eminsu oldukları halde, 27 Mayıs sabahı dahi yan çizmek isteyen ve "şu işi yapmayalım, nasıl olsa yeni seçimlere gidilir;" diyen, emin olmayan subaylardan bazıları, Millî Birlik üyesi olmuşlardı.

Bugün olan olmuş, pek çok yanlış adımlar atılmış ve ancak hatâların tamiri ümidi kalmıştır. Türk Milleti ahlâkî bir rejim içinde insan haklarına sahip olarak yaşamak istiyor; ümitlerinin baltalandığı anlarda, fert veya millet, bütün bedbahtlar gibi maziyi hatırlayarak eski ihtişamını düşünüyor ve evvelce olduğu gibi yine büyük millet ve büyük devlet olmanın hasretini duyuyor. Bunu ona kim verebilecek? Disiplin ve sessizliği seven bir millet olarak partilerden bir şey beklemiyor. Parti mücadelelerinin meclis içinde ve dışında nasıl cereyan ettiğini görüp iğrendiği için partilere bel bağlayamıyor. Mazide olduğu gibi şimdi de bir kılavuz sayesinde, doğru yola çıkacağını hesaplıyor. Bu kılavuz kim olacak? Beynelmilel kaptan İsmet İnönü mü? Fakat onun mazide o kadar çok hataları var ve artık o kadar yaşlı ki ona güvenemiyor. İhtiyar ve tavizci bey-

nelmilel kaptanlara değil de genç ve dinamik millî kaptanlara gözünü çeviriyor.

Millî kaptan hazır. Bütün cesareti, enerjisi, ahlâkı, zekâsı, bilgisi ve iyi niyeti ile hazır. Fakat geminin kumanda köprüsünde değil de yabancı bir geminin yolcu kamarasında...

Sukut-ı hayallerle bunalmış, aldatmalarla bezginleşmiş milletimiz ondan çok hizmetler bekliyor."

Millî Yol, Sayı: 6, Mart 1962

4. BÖLÜM

TÜRKEŞ'İ KAÇIRMA TEŞEBBÜSÜ

Münasebetsizliğim Ve Kaderim

Geçtiğimiz yıl 100. Yılını kutlayan Türk Yurdu Dergisi'nin Cilt 17 Sayı 118 Haziran 1997, 119, 120, 121 sayılarındaki yazımın konumuzla ilgili bölümlerinden bazı alıntılar yapalım:

(.....) 1958-59 Yıllarında Gençlik kollarını kurduğumuz Türk Ocağı'nın tarihi binasının salonunda, dışa açık toplantılar da düzenliyoruz. Bunlardan birisi de "30 Ağustos Zafer Günü"... Konuşmacılarını seçerken, Ordu'dan da bir isim gerekir diye düşündük. Aklımıza ilk gelen "1944 Milliyetçilik Olayları"ndan tanıdığımız ve o sıralarda Genel Kurmay'da görevli Yarbay Alparslan TÜRKEŞ'di. Gün'ün programı yüklü, konuşmacı adedi fazla, vb. Türkeş konuşmasını çok uzatınca, sahne perdesi aralığından "Yarbayım vaktiniz doldu;" diye defalarca ikaz etmek münasebetsizliğinde bulunuyorum. (İlk tanışmamızdaki bu münasebetsizliğim yıllarca kaderim oldu)...

1957 seçimlerinde Demokrat Parti tekrar iktidara gelmiş olmasına rağmen, 1960'lara doğru Halk Partisi ile İktidar Partisi yoğun bir gerginlik içerisinde. Üniversite gençliği, iktidara karşı tahrik ediliyor. Bizler ve genelde milliyetçiler, Halk Partisi'ne sıcak bakmadığımız gibi D.P' ye de sıcak bakmıyoruz. 1950'de İktidara geldikten sonra kurulan "Milliyetçiler Derneği" kısa zamanda yurt sathında yayıldığı için iktidarı korkutmuş, Sait Bilgiç, Tevfik İleri gibi milletvekillerine rağmen D.P, bu dernekleri kapattığından O'na da sıcak bakmıyoruz.

10 yıllık iktidarı döneminde farklı bir nesil yetiştiremeyen D.P'nin, Halk Partisi'nin aksine aydın kadrosu, basın kadrosu yok denecek kadar azdı. İstanbul'da Havadis, Ankara'da Zafer gazeteleri parti organı görü-

nümünde ve de etkisiz. Radyo, iktidar propagandisti.. Diğer bütün basın, iktidarı yıpratıyor.

Ülkede anarşi ve gençlik olayları başlamış; bizler de bu manzaradan rahatsızız. Yüksek trajlı siyasi bir dergi çıkaracak maddi imkândan da yoksunuz. Ama eli kalem tutan geniş bir aydın kadrosuna sahibiz.

Muhalefet kanadı: Metin Toker'in desteğinde Akis Dergisi'ni haftalık çıkarıyor ve çok etkili oluyordu. D.P, il Başkanları ve aynı zamanda Sümerbank Genel Müdürlüğü görevini de birlikte yürüten Mehmet Akın kanalı ile bizimle temasa geçti. Pazarlığa göre: D.P'li kaynakların finansörlüğünü yapacağı haftalık siyasi bir dergi çıkarılacak; sahibi biz olacağız; yazı kadrosuna ve fikri muhtevasına hiç müdahalede bulunmayacaklar. Mehmet Akın: "Bu finansörlüğü partiye izah edebilmem için sizlerin de üye olmanız gerekir;" dediğinden, başta Prof. Emin Bilgiç olmak üzere, 40 aydın kişiye bir listeye imzalar attırarak bu sıkıntılarını gidermiş oldular.

Ertesi gün, mahalleden arkadaşım Şerafettin Yılmaz, "İbrahim sen de mi? Nasıl böyle bir şey yaparsın?" dediğinde şaşırdım ve ne yaptığımı sordum. " Vatan Cephesi'ne geçmişsin. Radyoda ismin okundu; " deyince, olanların ve nasıl bir tuzağa düşürüldüğümüzün farkına vardım. İşte D.P kendisi için hayati ehemmiyette olan bir fırsatı çok küçük bir fayda karşılığı heba etmişti.

D.P, basının kendisini sıkıştırması karşısında, radyoyu silah olarak kullanıyor ve hergün "Vatan Cephesi"ne geçenlerin listesini okuyor, bu da vatandaşın tepkisini çekiyordu. Kimimiz il başkanlarıyla temasta olan Vehbi Ünal'la münakaşa ederek, kimimiz de Ulus Gazetesi'nde "Kafalı öğrenci, Vatan Cephesi'nden İstifa Etti." başlığıyla çıkan haberdeki gibi, tepkimizi dile getiriyorduk. Siyasi dergi hikâyemiz böylece noktalandı.

Parola "555 K" İhtilalin Soluğu

İstanbul Bayezit'de ve Ankara Kızılay'da iktidara karşı öğrenci olayları başlamıştı. Her akşam, buralarda gösteriler yapılıyordu. (Parolası "555 K" şifresiyle 5 inci ayın 5'inde Kızılay'da buluşalım gibi..) Biz bunları, memleketi sola çekmek isteyen ve anarşiye götüren hareketler olarak değerlendirdiğimizden, karşı devrimci konumunda görev yapıyorduk.

Bu günlerin birinde, Kızılay'da sivil giyimli Alparslan Türkeş ile karşılaşınca bu konudaki menfi düşüncelerimizi aktardık. "Kenarda kalmamızı ve bu hareketlere karışmamamızı" tavsiye etti. Hatta Ankara Ocağı, yeni İdare Heyeti seçimi yapmıştı. Bu Heyetin, Türkçü olduğunu belirttiği Kara Kuvvetleri Komutanı Cemal Gürsel'i ziyaret etmesini söyledi; ağabeylerimiz de de buna uydu.

26 Mayıs gecesi, Sadi Somuncuoğlu bizim evde misafir kaldı. Sabahleyin, askeri araçların gürültüsü ile uyandık. Sokağa çıkma yasağı konmuştu. Yenimahalle'de arka yollardan Nuri Gürgür'ün evine gittik. Radyoda tok bir ses: "Türk Silahlı Kuvvetleri idareye ele almıştır... Bu hareket hiçbir parti ve zümreye karşı yapılmamıştır; kardeş kavgasını önlemek için yapılmıştır... En kısa zamanda seçimlere gidilecektir;" şeklinde ihtilâl bildirisini okuyor ve bizler, her seferinde okuyana küfrediyorduk. Öğleden sonra sokağa çıkma yasağı kalktığında, Türk Ocağı'na gittik. (Galip Erdem ağabeyimiz oradaydı. Ocak'ın üst katında bir odada yatıp kalkmaktaydı. Geceleri sabaha kadar okuduğundan, sabahları O'nu uyandıracak cesaretli kişilere ihtiyaç vardı. O dönemde bu, Metin Erson idi. Sabah kapısını yumrukluyor ve uyandırmaya çalışırken ihtilâl olduğunu söylüyor. Galip Ağabey de kendisini uyandırmak için, ihtilal bahanesini uydurduğunu zannederek, O'nu azarlıyordu.) Dertleşecek birini arıyorduk. Yanımıza Galip Ağabey'i de alarak, Zeki Sofuoğlu Ho-

camızın Sıhhıye'deki evine gittik. Kapı açıldığında; "Gözümüz aydın" diyerek bizleri kucakladı. Şaşırmıştık. Olayın tesiri ile Hocamızın aklını yitirdiğini zannettik ve "Hayrola Hocam, gözümüz neden aydın?" dediğimizde: "Radyoda konuşan kimdi?" dedi. Birbirimizin yüzüne baktık. Konuşanın Alparslan Türkeş olduğunu söyleyince "Milliyetçiler ihtilal yaptı;" düşüncesiyle birbirimize sarılmaya başladık. Tabii taşın sert olduğunu ileriki günlerde, Millî Birlik Komitesi listesi ilan edilince anladık. Komite içerisinde Alparslan Türkeş, Muzaffer Özdağ, Numan Esin, Mehmet Özgüneş, Ahmet Er, Rıfat Baykal gibi isimleri ve sonraları da Dündar Taşer gibi önemli bir değeri tanıdık. (Sayfa 41,42)

Türkeş Ve Arkadaşları Niçin Sürgün Edildi?

27 Mayıs İhtilali'nin hemen ardından basın, büyük bir suçlama ve ihbar kampanyasına girişti; Demokrat Parti'yi tutanları "Düşük" "Kuyruk" gibi sıfatlarla damgalamaya başladı. Bu suçlamalardan biz de nasibimizi aldık. Ocak Reisimiz Prof. Osman Turan'ın D.P Trabzon Milletvekili olmasını da bahane ederek Prof. Necati Akder başkanlığındaki bir gurup (K. Aydın Erdem, Oktay Evinç gibi) devrimci kesildiler; üye aidatını ödemediğimiz gerekçesiyle bizleri Ocak üyeliğinden ihraç ettiler.

"38 kişiden meydana gelen Millî Birlik Komitesi içerisindeki ihtilaflar gün geçtikçe su yüzüne çıkmaya başladı. Başbakanlık Müsteşarı "İhtilalin Kudretli Albayı" Alparslan Türkeş'i harcama faaliyetlerini bir kısım basın ince ince yürütüyor, Devlet Başkanı Cemal Gürsel ile aralarını açabilmek için, Mısır İhtilali'ndeki General Necip'e karşı ikinci darbeyi yapan Albay Nasır'a benzetiyorlardı. D.P kapatılmış, kitlesini toparlamak için Adalet Partisi ile Yeni Türkiye Partisi yeni

kurulmuştu. Komite içerisindeki bir kısım paşalar, bu partiler henüz teşkilat kuramamışken seçime gidip Halk Partisi'ni iktidar yapmak düşüncesinde iken; Türkeş ve arkadaşları bunlara karşı çıkıyor, yapılması gereken reformları yaptıktan sonra seçime gidilirse ordunun tarafsızlığına gölge düşürülmeyeceğini savunuyorlardı. Diğer taraftan, komitenin milliyetçi üyeleri Ülkü ve Kültür Birliği projesini de ortaya attı; "Halk Evleri"ni yeniden kurup başına -sonradan Türkeş'in dünürü olan- Şahap Homriş'i getirince diğerleri iyice telaşlandı.

Dündar Taşer'in bana anlattığına göre: Karşı grup D.P ileri gelenlerini idam etmek düşüncesinde iken Türkeş, Dışişleri Bakanı Selim Sarper'i çağırır, İsviçre Hükümeti ile temasa geçmesini ve D.P ileri gelenlerinin yurt dışına gönderilmesini ister. Bu temaslar yapılır, pasaportlar hazırlanır, bütün bu hareketlerden rahatsız olan Komite üyeleri 13 Kasım 1961 darbesini yaparlar."

Aynı derginin 56. Sayfasında Prof. Necmettin Sefercioğlu da yazısında, o güne kadar gizli kalmış bir olayı açıklıyordu: Bu, 13 Kasım'ın hemen ertesinde Türkeş'i kaçırma teşebbüsümüzdü:

Ve ... Bir Anı

(...) Sanırım 14 Kasım 1960'ı 15 Kasım'a bağlayan gece idi. Millî Birlik Komitesi'nin 'milliyetçi' bilinen 14 üyesini tasfiye eden 'Komite İçi Darbe'nin şaşkınlık ve üzüntüsü ile girdiğim yatağımda bir türlü uyuyamıyordum. Galiba vakit te gece yarısını çok tan geçmişti. Herkes uykuda olduğu için, ev derin bir sessizlik içindeydi. Bir ara kapı zilimizin sesini duyar gibi oldum. Kalkıp kapıyı açtığımda o sırada delişmen bir Türk Ocaklı genç olan İbrahim Metin'le karşılaştım. Selâmdan sonra "Ağabey; hemen giyin, gidiyoruz;" dedi. Ona

hiçbir şey söylemeden ve hiçbir soru sormadan içeri girdim; hızla elbisemi giyip dışarı çıktım. Bina kapısının önünde bir başka karartı daha vardı. Yaklaşınca onun da Galip Erdem olduğunu anladım. Birlikte bahçe kapısı önüne çıktık. Şehirde sokağa çıkma yasağı bulunduğu için ortalıkta kimseler yoktu. Bana Mehmet Alanyuva'nın evini bilip bilmediğimi sordular. Sayın Alanyuva o sırada Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı'nda görevli bir üsteğmendi. Bizim evin bulunduğu sokağı kesen sokaktaki bir evde otururdu. İşe gidiş gelişlerimizde ve Cumartesi, Pazar günleri karşılaşırsak ayaküstü kısa sohbetler yapardık. Ailece birbirimizin evine gitmiyorduk. Oturduğu binayı biliyordum, ancak hangi dairede oturduğu hakkında bilgim yoktu. Oturduğu binanın kapısı açıksa, kapıdaki ad levhasına bakar dairesini bulabilirdik. Onlara bunu söyledim ve hep birlikte o binaya doğru yürüdük. Binanın kapısı kilitliydi ve kapıdaki dört zilin üzerinde herhangi bir ad yazılı değildi. Galip'in çakmağını kullanarak tesbit ettiğimiz bu durum karşısında yapacak bir şey yoktu. Çünkü yanlış bir düğmeye basılması bu lânetli gecede büyük bir hâdiseye sebep olabilirdi. Çaresiz döndük.

Ama bahçe kapısı önünde bizi bir sürpriz bekliyordu. Oraya varınca bir polisle yüz yüze gelmiştik. O bize gecenin bu saatinde, burada ne aradığımızı sordu. Galip, o pratik zekâsı ile cevap bulmakta gecikmedi. Geç vakit Ankara dışından geldiğimizi, Mehmet Aydın adında bir arkadaşımızı aradığımızı, adresi bulduksa da, kapı kilitli olduğu için arkadaşımızın hangi dairede oturduğunu kestiremediğimizi, ondan dolayı geri döndüğümüzü söyledi. Bu cevap üzerine polis kimliklerimizi öğrenmek istedi. Ben ve İbrahim kimlik cüzdanlarımızı verdik Fakat Galip bir türlü kimlik belgesini bulamıyordu. Nihayet bir cebinin derinliklerinden üstündeki yazılar okunamayacak kadar yıpranmış bir SSK Kartı çıkarıp polise uzattı. Polis belgelerimizi inceledikten sonra, "Haydi kaybolun" dedi, "Ne ben sizi

görmüş olayım, ne de siz beni. Hemen buradan uzaklasın. Sokağa çıkma yasağı var; sonra başınız derde girer." Ona teşekkür edip hızla yanından uzaklaştık. İbrahim Metin'in iki sokak ötede park edilmiş olan, camında 'basın' yazılı tuz kamyonunun şoför mahalline kendimizi zor attık.

Ancak o zaman Alanyuva'yı niçin aradığımızı sorabilmek fırsatını buldum. Dinlediklerim hayret ve dehşet vericiydi. Sayın Alparslan Türkeş'i gözetim altında tutulduğu evinden kaçırmayı tasarlamış, yardımını sağlamak üzere sayın Alanyuva ile görüşmek istemişlerdi. Onlara göre sayın Alanyuva, kendi birliğini harekete geçirerek Türkeş Bey'in evi çevresindeki çemberi yarıp O'nu kaçırmaya yardımcı olabilirdi. Hele bir evden kaçırılsın da, ondan sonrası için "Allah kerimdi.. İşte Mehmet Alanyuva'yı bulup bu konuda ikna etmeye çalışacaklardı. Ama yazık ki bu mümkün olamamıştı. Çünkü evini bulup ona ulaşamamıştık. Üstelik polisle karşılaşıp önemli bir tehlike de atlatmıştık. Bu ya polisin iyi niyetli oluşundan, ya da bizi 'bir şey'e benzetememesinden kaynaklanan bir durum olsa gerekti.

Bunları anlattıktan sonra İbrahim Metin "basın" görevli tuz kamyonunu çalıştırmış beni getirip birkaç sokak ötedeki evimizin önünde bırakmıştı. Sonra da hızla uzaklaştılar. Ben sessizce eve süzülüp yatağıma girdim. Allah' tan, ev halkımızdan hiç kimsenin benim gidip gelişimden haberi olmamıştı (Yalnızca binamızın yanındaki binanın dış kapının karşısındaki penceresinden, o sırada uyanık olan ve gidiş-geliş olayını gören bir hanım komşumuzun eşime beni gece niçin götürüp getirdiklerini sorduğunu ve eşinin de bütün gece evden çıkmadığım cevabını verdiğini sonradan öğrendim.)

Bu olayın etkisi üzerimde günlerce sürdü. Böylece insanların hayatında 'idrakin durduğu anlar bulunduğu sözünün doğruluğunu kendi nefsimde de yaşamış oldum, Normal şartlar içinde düşünüldüğü zaman,

yaptığımız ancak bir "çılgınlık" olarak değerlendirilebilirdi. Işler ters gittiğinde hem kendimize, hem yardımcı olmak istediğimiz sayın Türkeş'e, hem de herhalde ülkeye zararlı olabilecek bir çılgınlıktı bu. Haydi delişmen ve atak bir delikanlı olan İbrahim Metin böyle bir şeyi düşündü diyelim. Galip Erdem gibi doğru düşünen, temkinli bir insan böyle bir çılgınlığa kendisini nasıl kaptırırdı? Hele benim "Giyin, gidiyoruz" sözüne hiç itiraz etmeden, nereye gideceğimizi bile sormadan itaat etmem aklın alacağı iş miydi? Ama olanlar olmuş, idrakler durmuş, ok yaydan fırlamıştı.

Neyse ki bu sonu nereye varacağı bilinmeyen serüven başlamadan bitmiş, sayın Alparslan Türkeş'i kurtarma çılgınlığı 'kuvveden fiile' çıkmadan suya düşmüştü. İşin garibi, yapılmak istenen operasyondan ne sayın Türkeş'in haberi vardı; ne de sayın Alanyuva'nın. Sanırım bugüne kadar da haberleri olmadı. Bu olay Galip Erdem, İbrahim Metin ve benim aramda, zaman zaman ürpertiler geçirilerek hatırlanan bir sır olarak kaldı.

Ben, bir "kavl"i mücerret olarak kalan bu anıyı, 'şecaat arzetmek' için değil, o olaydan otuzyedi yıl sonra, yirmiüç gün ara ile vatan topraklarına armağan ettiğimiz iki Türk milliyetçisi arasındaki, idrakleri bile durduran sevginin derecesini belirtmek için yazdım. Galip Erdem'in sayın Türkeş'in içine düşürüldüğü durumdan kurtulabilmesi için ortaya koyduğu bu 'ölümüne sevgi' belirtisi elbette anılmağa, anlatılmağa değerdi.

Türkeş'i Evinden Kaçırma Teşebbüsü

Sn. Necmettin Sefercioğlu'nun Türk Yurdu Dergisi'nin Haziran 1997 Tarihli Özel Sayısı'nın 58.ci sayfasında "Ve...bir anı" ara başlığı altında "Delişmen" ve "Atak" "Türk Ocaklı genç İbrahim Metin"in düşüncesinden çıktığını" tahmin ettiği, 13 Kasım'da gözaltına alınan Türkeş'i kaçırma teşebbüsünü anlatma mecbu-

riyeti doğdu. Gerçekten de tarihe mal olmuş bu başarısız teşebbüsü; yapanlar ve bu emri veren dışında pek az kimse biliyordu. Bu konuyu Türkeş ile de hiç konuşmadık.

Karşı darbe sabahı "Ondörtler" tabir edilen Türkeş ve on üç arkadaşı, evlerinde gözaltına alınır. Aynı gün Nejdet Sançar Galip Erdem'e ve bana "Türkeş'in G. Osmanpaşa Kader Sokağı'ndaki evinde olduğunu, kızı Ayzıt'tan başka kimsenin dışarı çıkmasına izin verilmediğini, sadece O'nun zaruri alış verişler için çıkabildiğini, temasa geçip Türkeş'i kaçırmamızı ve istediği askeri birliğe ulaştırmamızı" söyler. Böyle bir kaçırma olayında sürat yapabilen bir vasıtaya ihtiyaç var. O tarihte çevremizde otomobil sahibi kimse yok.

Mecburen iş, benim 1951 model 4 silindirli Hilman marka emektara düşer. Galip Abi ile birlikte gece yarısı Dikimevi'nde oturan Sn. Necmettin Sefercioğlu'nun evine gidip, subay arkadaşlarımızdan Mehmet Alanyuva'nın evini bize göstermesini rica ederiz. Evi buluruz ancak, ziller üzerinde isim yazmadığından gece yarısı milleti ayağa kaldırmamak için ne yapacağımızı düşünürken, sivil bir memur tarafından yapılan ayaküstü sorgulanmayı atlattıktan sonra eli boş döneriz. Daha sonraları Kader Sokağı'ndaki evin etrafında nafile turlar atarken Türkeş, Chevrolet marka bir steyşın otomobile bindirilerek gözümüzün önünde götürülür. Biz beceriksiz kurtarma ekibine de sadece uzaktan seyretmek düşer. Sn. Sefercioğlu "Neyse ki bu sonu nereye varacağı bilinmeyen serüven başlamadan bitmiş, sayın Alparslan Türkeş'i kurtarma çılgınlığı kuvveden fiile çıkmadan suya düşmüştü" demektedir. Ama bunu, 36 yıl sonra, tarihin akışını seyrettikten sonra söylemektedir. O kritik günlerde bizler, Türkeş'in kurşuna dizilebileceği endişesini taşıyorduk ve bizim için O, Türkeş değil, Türk Milleti'nin kaderi idi.

(Bu yazıların dergide yayımlanmasından sonra bir arkadaşım: "Bu olayda ben de vardım; arabanın içeri-

sinde sizi beklemiştim; niçin yazmadın;" diye sitem etmişti. Gerçekten de bu arkadaş, evin önüne kadar götürmeyip Demirlibahçe meydanına bıraktığımız arabanın içerisinde beklemek istediğinden, orada kalmıştı. Hani "*Türk'ün aklı sonradan gelir;*" diye bir söz vardır. Ben de gerçekten Türk olduğumu böylelikle de anlamış oldum. Çünkü aklım, olaydan yarım asır sonra başıma geldi ve MİT'in, koskoca başkentte, Alanyuva'nın evine gece yarısı gidip de yardım isteyeceğimizi bilmesinin ve tertibat almasının izahını böylece yapmış oldum. İşe iyi saatte olsunlar karışmıştı (!).)

Darbe gününü Dündar Taşer'den de dinlemiştim. Kendisi gece yarısından sonra bir taksi bulamadığı için 13 Kasım'ın yapılabildiğini anlatır ve şöyle derdi: Gece geç saatlere kadar Kızılay'daki Picnik isimli kafeteryada oturup sohbet ettik. Kritik günler olduğu için geceleri Etimesgut'taki Zırhlı Tümen'de yatıyordum. Atatürk Bulvarı'nda bir saate yakın taksi bekledim, hiç araba geçmeyince mecburen Kavaklıdere'deki evime yürüyerek gidip yattım.2 saat geçmeden gözaltına alındım Tümen'in başında olsa idim, darbeyi yapamazlardı.

Neyse ki korkulan olmadı ve "Ondörtler" sağ salim çeşitli dış ülkelerde müşavir olarak görevlendirildiler. Türkeş de Yeni Delhi yolcusu idi. Birkaç arabalık konvoyla Esenboğa Havaalanı'ndan uğurladık.

"Menderes'in idamı faturasını kimler ödedi, niçin?

Ordu adına 27 Mayıs 1960 İhtilali'ni gerçekleştiren 37 kişilik "Millî Birlik Komitesi"nin ikinci bir darbe ile saf dışı kıldığı "Ondörtler"i, "Elçilik Müşaviri"adı altında "Sürgün ettiklerini belirtmiştim. Bunlardan Alparslan Türkeş, Hindistan; Dündar Taşer, önce Fas, sonra İsviçre; Muzaffer Özdağ, Japonya; Ahmet Er, Libya; Rifat Baykal, İsrail; Mustafa Kaplan, Portekiz;

Numan Esin, İspanya; Orhan Kabibay, Belçika; İrfan Solmazer, Hollanda, Orhan Erkanlı önce Meksika, sonra Kanada; Muzaffer Karan, Norveç; Fazıl Akkoyunlu, Afganistan; Şefik Soyuyüce, Finlandiya; Münir Köseoğlu, İsveç; başkentlerine gönderildiler. Rahmetli Dündar Taşer ve muhterem Asuman Taşer Hanımefendi'nin bana anlattıklarına göre, Türkiye'deki gelişmeleri çok yakından izleyen bu gurup, takip edecekleri stratejiyi tayin etmek için çeşitli zamanlarda toplantılar yaptılar. Bu toplantılardan:

Birincisi D. Taşer, N. Esin arasında Tanca' da Biristol otelinde;

İkincisi O. Kabibay, N. Esin ve İ. Solmazer'le Fransa'nın Bordeaux şehrinde;

Üçüncüsü Taşer, Kabibay, Kaplan, Esin ve Solmazer'in katıldığı Madrit'te;

Dördüncüsü Dündar Seyhan'ın Ateşemiliterlik yaptığı Roma'da (O'nun da katılımı ile);

Beşincisi İsviçre Bern'de;

Altıncısı (Tamamının katıldığı, Sadece Akkoyunlu, Er ve Soyuyüce'nin katılmadığı) Bürüksel'de;

Yedincisi Bürüksel'den topluca Paris'e Aydemir Balkan'ın "Le Monde"gazetesi ile organize ettiği basın toplantısına gidilir (Bu olay üzerine Aydemir Balkan, görevden el çektirildi.);

Sekizincisi Bern'de;

Dokuzuncusu Bürüksel'deki şiddetli münakaşalarla geçen son toplantı Türkeş'in de Yeni Delhi'den katılımı ile yapıldı. Orhan Kabibay, lider olmak istiyor ve Türkeş'in liderliğini kabul etmiyordu. Sonuçta, taraflar mutabakat sağlayamadı ve herkesin müstakil hareket etmesi kararı verildi.

Başlangıçtan beri sekreterya görevini Numan Esin yapıyordu. Türkiye'den herhangi birisinin Ondörtler'e yazdığı mektup, Esin'e gönderiliyor; çoğaltılarak gurubun bütün üyelerine iletiliyordu. D. Taşer'in, İsviçre'nin Bern şehrinde kiraladığı üç katlı ev, gerek Tür-

kiye'den, gerekse Ondörtler'den gelen misafirleri ağırlamaya yetmediğinden otellerde "suit oda" tutuyorlardı. Bu uğurda Taşer, babadan kalma iki adet çiftliği satmak mecburiyetinde kalıyordu. Gelen misafirler arasında Cevdet Sunay, Kasım Gülek, Dündar Seyhan gibi isimler de vardı. Bunlar ve benzerleri ile çeşitli protokoller imzalanıyordu. (Bu döneme ait vesikaların neşri, yakın tarihimize ışık tutacaktır. Bunu, ehil kişi olarak, sayın M. Özdağ'dan bekliyoruz).

Türkeş idamlara karşı çıkıyor

Ondörtler'in yurtdışında bulunduğu dönemde teşekkül ettirilen Salim Başol'un Başkanlığı'ndaki Yüksek Adalet Divanı; Yassıada Mahkemeleri'nde Demokrat Parti'nin ileri gelenleriyle milletvekillerini yargılamaya başladı. Et Balık Kurumu'nda gençlerin kıyma makinelerinde çekildiği, milyonlarca lira yolsuzluk yapıldığı, Kars ve Ardahan'ın Ruslara satılmak üzere olduğu v.b. iddialar fos çıkınca, Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a hediye edilen Afgan Tazısı, Başbakan Adnan Menderes'in kasasından çıkan kadın kilotu gibi konulardan da bir sonuç alınamayınca; "Anayasa'yı İhlal" suçundan D.P ileri gelenlerine idam cezaları verildi. M. B. Komitesi, Celal Bayar, Adnan Menderes, F. Rüştü Zorlu ve Haşan Polatkan'ın idam cezalarını onayladı. İdamların yapılmaması için yurt dışı ve yurt içi baskılar başladı.

C. Bayar 65 yaşını doldurduğu için affedildi; diğerlerinin de affedilebileceği endişesini taşıyan ordu içerisindeki "Silahlı Kuvvetler Birliği" adındaki "Cunta", daha Yassıada'ya infaz emri ulaşmadan alelacele idamları gerçekleştirdi. Bugün, "İnsan Hakları" şampiyonluğu yapan ve idamları insanlık dışı bulan, sayın basınımızın büyük bir bölümü ile D.P'nin karşısındaki gurup bu karar ve infazlardan son derece memnun idi. D.P'li kitle kan ağlıyor; fakat baştan beri hiçbir itiraz

sesi yükseltemiyordu. Tek itiraz sesi Türkeş' ten yükseldi. Kararlardan önce, M. B. Komitesi ve C. Gürsel'e yazdığı ve basına da gönderdiği mektubunda: "Mahkemelerden idam kararları çıkarsa Komitece onaylanmaması gerektiğini; "Anayasa'ya göre M. B. K'sinin 37 kişiden meydana geldiğini; "Hâlbuki 13 Kasım darbesi le 23 kişi kalan komitenin hukukiliğini kaybettiğini, 'Danışma Meclisi kurulduğu için tasdik yetkisinin M. B. K. ile birlikte buraya ait olduğu"nu; ayrıca "İdamlar yapılırsa milletin büyük bir bölümünün huzursuz olacağını; "Millî bütünlüğün zedeleneceğini "Bu sebeplere idamların yapılmaması gerektiğini belirtmiştir. Bu metni sadece Yeni İstanbul Gazetesi neşretti ve bu yüzden Sıkıyönetim Komutanlığı'nca kapatıldı.

Türk Ordusu'nda Milliyetçi Dayanışma

Mehmet Rıfkı ERDOĞDU

"... A. Türkeş'i, 1944 yıllarında, Kuleli As. Lisesi'nde öğrencilik yıllarımdan, 30 Ağustos 1949'da Harp Okulu'ndan subay çıkıp, 1950 Ekim'i başlarında Çankırı Piyade Atış Okulu'nda J. Teğmeni öğrencisi olunca kadar geçen zaman içerisinde ismen tanıdım. Çankırı'ya gelmezden önce; Serdengeçti, Hareket, Büyükdoğu, Kopuz, Bizim Türkiye, Gökbörü, Çınaraltı, Tarıdağı ve bilhassa Orkun gibi, Milliyetçi Türkçü dergilerden ismen bildiğimiz rahmetli Nihal Atsız, Nejdet Sancar, Dr. Fethi Tevetoğlu, Hikmet Tanyu, Haluk Karamağralı, Remzi Oğuz Arık gibi yazar büyüklerimizle, ağabeylerimizle tanışmıştık. Bilhassa, Prof. Remzi Oğuz Arık büyüğümüzü, evinde, Numan Esin ve Ahmet Er ile sık sık ziyaret eder, teva-

zu dolu nazik tavrı ile fikirlerinden hayli etkilenirdik.. Bizim, 1947-1950 arası, Harp Okulu'nda başlayan Numan Esin, Ahmet Er, Vecihi Öğütçüoğlu ile başlayan örgütlü çalışmalarımız; Atış Okulu'nda Mehmet Alanyuva, Fazıl Bayraktar, Rauf Babaoğlu, Saip Keleştimur v.b. arkadaşlarımızla güçlenmekteydi. Başımızda, hocamız A. Türkeş'i görmeye başlamıştık. Harp okulunda örgütlenmeyi Sami Karamısır (rahmetli), Topçu Atış Okulu'nda Naci Kuşadalı gibi değerli arkadaşlarımız yürütüyorlardı!.. Atış okulundan sonra irtibatlarımız, örgütlü çalışmalarımız 27 Mayıs 1960'a kadar devam etti...

Türkeş ile Ankara'da buluşuyoruz.

1956'da Mardin'den, Ankara Muhafız Taburu'na tayin olmuştum. Üsteğmen rütbesinde eşim ve iki küçük yavrumla Ankara'ya gelmiştim. Henüz ev tutamadığımdan, onları, Kırıkkale Top Fabrikası'nda görevli Türkeş'in de Kuleli ve Harp Okulu'ndan sınıf arkadaşı bacanağım ve hemşehrim Şevket Kayserilioğlu'na, eşyalarımı da Tabur'da bir odaya, ev bulunca kadar yerleştirmiştim. Maaş çok azdı; kiralık ararken ev sahipleri Üsteğmen rütbemi görünce, "Kirasını ödeyemezsin!" diye kapıları yüzümüze çarpıyorlardı. Kiralayabildiğim ev maaşımın yarıdan fazlasını götürüyordu. Bereket versin, kuru erzakı, Karaman'dan annem, babam gönderiyorlardı!.. Subay arkadaşlarımızın pek çoğu, geceleri, tanıdıklarının taksi-dolmuş şoförlüklerini yapıyor, bazıları ellerinden geldiği için saat tamirciliği gibi ilâve işler buluyorlardı...

1958 de; A. Türkeş'in Kurmay Yarbay olarak Ankara'ya, Genel Kurmay Nato Şubesi'ne, Elâziz'den naklen geldiğine çok seviniyoruz. Kısa zamanda buluşu-

yoruz ve bu arada, beraberinde getirdiği Arap atının Taburumdaki Sv. Tk.' da kalmasını ve bakımını sağlıyorum. Numan Esin, İstanbul'da Kara Harp Akademisinde; Ahmet Er, yine İstanbul'da Jandarma Er Okul Alayı'nda; (daha sonra Zeytinburnu ilçe Jandarma Birl. Komutanlığı), Vecihi Öğütçüoğlu, Ankara'da 28'inci Tümen'de; Mehmet Alanyuva, Çankaya'da Riyaseti Cumhur Muhafız Alayı'ndalar. Türkeş ile nerdeyse her gün mesaî saatlerinden sonra, bizim Tabur'da At'ı da bahane ederek buluşuyoruz. Siyasî ortam, gün geçtikçe gerginleşiyor...

Hemşehrim, Ortaokul ve Kuleli'den de arkadaşım şair Bekir Sıtkı Erdoğan ile karşılaşıyorum. Ankara Yıldırım Bayezıt' da bulunan As. Ekmek Fabrikasında P. Üsteğmeni.. Bir yolunu bularak, D. T. C. Fakültesi'ne kaydolmuş. Ben de, Hukuk Fakültesi'ne kaydımı yaptırdım. Zaman kaybetmeden yakın arkadaşlarıma bu durumu bildirdim. Ayni usullerle Sami Karamısır, Numan Esin ve Ahmet Er'in de Ankara Hukuk Fakültesine kayıtlarını yaptırdık. (Ne yazık ki 13 Kasım darbe ve sürgün olayları sebebiyle hiç birimiz Hukuk Fakültesini bitiremedik.) Sürgüne uğranmayan B. S. Erdoğan Askeri öğretmen oldu... Yani okulu\ tamamadı. Rahmetli Tevfik İleri'nin yardımıyla edebiyat öğretmeni olarak, İstanbul Büyük A da Deniz Askeri Okuluna tayin edildi...

***

Türkeş ile görüşmelerimiz sıklaşıyor. Beni askeri ve sivil çevresi ile tanıştırıyor; ben de kendisini Muhafız Alay Komutanım Albay Cemal Alkan ve karargâh ve birlik komutanları ile tanıştırıyorum, bahçede ve odalarımızda birlikte çaylarımızı içiyor; sohbet e diyoruz. Beni, Kumrular Sokak'taki Nejdet Sançar beyin evin-

de, milliyetçi sivil arkadaşları ile yaptığı toplantıya ve bazı askerî birliklerdeki toplantılara götürüyordu... Kendilerini rahmetli Tahsin Ünal eniştemle tanıştırmıştım. Tahsin Ünal, Harp Okulu'nda siyasî Tarih hocası idi ve Küçükesat'da Türkeş' e yakın bir bağ evinde oturuyordu.. Harp O kulu, o günlerde çok önemliydi. Bizim, Vecihi Öğütçüoğlu ve Mehmet Alanyuva ile buluşmalarımız devam ediyordu...

30 Ağustos 1959 tarihinde, Yüzbaşı rütbesine terfi etmiştim. Muhafız Alayı'ndan, Şerefli Koçhisar Jandarma Komutanlığı'na tayinimin çıkmasına; başta Türkeş olmak üzere çok üzülmüştük. Elimizden bir şey gelmezdi. Belki bu tayin, şüphe uyandırmamız ü zerine olabilirdi.. Personel Başkam Turgut Barlas daha önceki yıllarda Muhafız Tabur Komutanım idi. Hukuk Fakültesine kaydolduğumu biliyor ve beni seviyordu. Eğitim öğretimde başarılı görerek bir maaş tutarında ikramiye ile ödüllendirmişti.. Uzaklara tayinimi çıkarmadı!.

Vecihi Öğütçüoğlu arkadaşımız, 1959 da yüzbaşı olunca emekli olmuş, Denizciler Caddesi'nde kırtasiye dükkânı açmış, sivil kesimdeki milliyetçi büyüklerimizle ve D.P'lilerle temaslar yapıyordu. Av. Vehbi Ünal D.P Gençlik kollarının faal elemanı idi ve arkadaşlarındandı..

İhtilalci Kadroya Katılmamız

Numan Esin, İstanbul'da Harp Akademisi'ni bitirmiş; l'inci Ordu Harekât Başkanlığı'nda görevli Kurmay Yüzbaşı... Ankara ve İstanbul'da sıkıyönetim var!. Her iki ilde de ihtilâl komitelerinin kurulduğu haberlerini alıyoruz. Numan Esin, İstanbul Sıkıyönetim K.'lığı adına, güya Genelkurmay'dan talimat alma

bahanesi ile ihtilâlcilerle temas için Ankara'ya geldikçe, haberim oluyor, ben de, Ş.Koçhisar'dan Ankara'ya geliyorum, buluşup görüşüyoruz.. 27 Mayıs'tan önceki son gelişinde yine Ankara'da buluşmuştuk. Vecihi Öğütçüoğlu ile Denizciler Caddesinde bulunan Deniz Palas Oteli'nde, gecenin geç saatlerine kadar, yapılacak "İhtilâl' ile ilgili son görüşmemizi yapmıştık. Sıkıyönetim ve Mit tarafından o gece takip edildiğimizi Numan, "Mit"teki arkadaşlarından haber almış. O gün, benim de Ankara'dan telefonla arandığımı, Birlik Assubayım söylemişti. Numan Esin, İstanbul'daki ihtilâlci kadroya dâhil olmuştu. O, daha önce Muzaffer Özdağ isminde kıymetli bir arkadaşla Akademi'de tanıştığını mektubunda bildirmişti. Numan son gelişinde, "İhtilâlin çok yakın olduğunu, Ankara'daki grupla ihtilâl gününü ve diğer esasları görüştüklerini" söylemişti. Ankara'da, "Ben sana ihtilâl gününü bildiremem; Alanyuva, önceden belirleyeceğiniz bir şifreyle telefon ile bildirir;" demiş ve biz de Alanyuva ile öylece anlaşmıştık... Numan, bana "İhtilâlciler Türkeş'den çekiniyorlar, ihtilâlin dışında tutmak istiyorlar; amma, Türkeş dâhil olmazsa bizler de arkadaşlarımızla ihtilâle karşı oluruz; diye tehdit ediyoruz; "demişti... Yapılacak olan ihtiiâl; "Sol"un, CHP'nin idi; bizimle hiç alâkası yoktu! Bizler C.H.P'nin Ceberrut Devlet yönetimine; "Sol" la birlikteliğine, Türk Milliyetçilerine karşı olumsuz tavrına, Türk Dünyası'na ilgisizliğine kızıyorduk. İhtilâlin geleceğinden endişeleniyorduk. Sol; Rus yanlısı görüş ve tavır içerisinde!.. İhtilâlin içinde olsak bir türlü, dışında olsak bir türlü.. İhtilâli önlememizin mümkün olamayacağı gibi; ihtilâle sahip olmamızın da mümkün olmadığında fikir beraberliği içerisindeyiz. Bizim nesil daha yeni yüzbaşı olmuş, çok genciz ve kadromuz yetersiz.

Önümüzde tanıdığımız yalnız Türkeş Albayımız var!. "İhtilâlin dışında kalsak; başta Türkeş olmak üzere ordudan tasfiye ediliriz" diye düşünüyoruz. İlerde belki hâkim olabiliriz düşüncesi ile içerde bulunmayı daha isabetli görüyoruz...

27 Mayıs Sabahı ve "Sarı Zarf " Hikâyesi

27 Mayıs'tan az bir zaman önce; Numan Esin, Birinci Ordu Sıkıyönetim Komutanlığı görevlisi olarak Ankara'ya geldiğindeki buluşmamızda; ihtilâlin çok yakın olduğunu bildirmesi üzerine; rahat hareket edebilmem için Eş ve çocuklarımı, Karaman'a göndermeye karar vermiştim. Ankara'dan Tahsin Ünal enîştemin yeğeni, Ziraat Fakültesi öğrencisi Zeki Ünal (Halen Karaman Refah Partisi M. Vekili) bize misafir gelmişti: 27 Mayıs sabahı erken saatte, O'nunla birlikte ailemi, Kulu'ya, götürdüm. Kulu'da vasıta beklerken, arkamızda bulunan kahvehanenin radyosundan Türkeş'in, o tok ve gür sesinden yayınlanan ihtilâl bildirisi okunuyordu. Ailemden sakladığım ihtilâli, kendilerine anlattım ve Ankara'dan Konya istikametine gitmekte olan bir kamyonu durdurdum. Onları, şoför mahalline oturtarak yolcu ettim. Kahvede, heyecan ve endişe ile ihtilâl bildirisini dinleyen 510 vatandaşa sükûnet tavsiye ettim ve "Devlet yönetimine Silâhlı Kuvvetlerin el koyduğunu, her şeyin daha iyi olacağını" söyledim. Askerlik şubesine gittim. Yüzbaşı' ya. Kulu'da idareyi ele almasını, radyonun yayınlarını takip etmesini ve yayınlara göre hareket etmesini tavsiye ederek Şereflikoçhisar'a döndüm. Garnizon Komutanı bir üsteğmen arkadaştı. Kendisini birliğime davet ettim ve Jandarma Komutanlığında hoparlör

yayın teşkilâtını kurarak yayına başladık. Kanunsuz bir işlem yapmamak için savcı arkadaşımı da beraberimize aldık. Kaymakam arkadaşımız davetimize icabet etmeyince, istemeyerek (Silâhlı Kuvvetler emirleri gereğince) kendisini lojmanında emniyet altına aldık. Şereflikoçhisar'da o gün hiçbir üzücü olay olmadı...

Bana, ihtilâlin gününü haber verecek olan Mehmet Alanyuva arkadaşımdan, hiçbir haber alamamıştım. Ankara'ya hareket ettim. K. Esat Kader Sokak'taki Türkeş'in evine vardım. Rahmetli Muzaffer Hanım ve çocuklarını endişeli bir şekilde balkonda gördüm. Jeep'ten indim; kendilerine el sallayarak "Durumlar nasıl?" dedim? Muzaffer Hanım'ın:

İyi; herhangi bir şey yok. Aslan Genel Kurmay'da; diye cevap vermesi üzerine Albayımı görmek, bir sıkıntısı, bir emri olup olmadığını sormak için Genel Kurmay'a gittim. Türkeş, uykusuz ve yorgundu...

İyi ettin geldin. Durum iyi; endişe edilecek bir şey yok. Sonra görüşürüz, ben seni ararım dedi ve vedalaştık. Ben, Türkeş'in evine döndüm; Muzaffer Hanım'a: "Türkeş Albayımı gördüm. Durumu iyi, endişe etmeyin" dedim ve rahatlamış olarak Koçhisar'a döndüm. İki gün sonra, Jandarma Genel Komutanlığı'nın tel emri ile Başbakanlık Muhafız Birlik K.'lığına tayinim çıktı; göreve başladım... Başbakanlığın önü anababa günü gibi; kalabalık mı, kalabalık. Heyetlerin biri gidiyor, biri geliyor. C.H.P' liler sevinç içerisinde!.. Üzeri aranmadan içeriye kimseyi sokmuyorum. (C.H.P Milletvekili Haşan Tez'in hali görülmeye değerdi:..) "Sarı Zarf" hikâyelerinde bahsi geçen Başbakanlık Müsteşarı'na ait (A. Salih Korur) kasaların açılışında bulunmuş, tutulan zabıtlarda imzam açılmamıştı. Şifre çözülememiş, dışardan getirtilen çilingir zar zor kasayı açmıştı. Açılışında rahmetli Türkeş bu-

lunmamıştı; Hâkimler bulunmuş, zabıt tutulmuştu. İhtilâlciler'in İstanbul gurubu henüz gelmemişti. Başbakanlık'da "Devlet ve Hükümet Başkanı" olarak Rahmetli Cemal Gürsel Paşa; O' nun Müsteşarı görevinde, Albay A. Türkeş; Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü'nde, Rifat Baykal; Özel Kalem Müdür Yardımcılığında İrfan Solmazer; Türkeş'in Özel Kaleminde, temiz ve görevinin ehli Mehmet Geylangil ve yanında eski görevli memurlar vardı... Ankara'daki ihtilâlci subaylardan, Başbakanlık'da Cemal Madanoğlu Paşa dikkatimi çekiyordu. 1958'den tanıdığım Ekrem Acuner Albay ise benimle temastan kaçıyor; onun hal ve tavırlarından daima aleyhimize bir hava seziyor, Fikren bizler den çok uzak olduğunu hissediyordum!. Bir iki gün sonra İstanbul'un ihtilâlci subayları geldiler. İçlerinde Numan Esin, Ahmet Er yakın arkadaşlarım; Kâmil Karavelioğlu tanıdığım devre arkadaşımdı.. Muzaffer Özdağ ile beni, Numan ve Ahmet tanıştırdılar...

Millî Birlik Komitesi'nde üye seçimi gerginliği

Başbakanlıkta, Bakanlar Kurulu odasında Millî Birlik Komitesi seçimi yapılacak. Başbakanlıkta üst rütbede ve General rütbesinde hayli subay var; yüzlerinden sinirlilik ve telaş açık ve seçik okunuyor.

Numan Esin ve Ahmet Er, "olay çıkabilir" dediler; tertibat almam ve dikkatli olmam konusunda beni ikaz ettiler. Seçim, biraz çekişmeli yapılıyor ve 38 kişinin ismi " Millî Birlik Komitesi Üyesi" olarak ilân ediliyor... Komite içinde, C.H.P yanlısı ve İsmet Paşacı hayli subay var. En kısa zamanda iktidarın C.H.P'ye ve İsmet Paşa'ya devrini istiyorlar. Komite içindeki olup

bitenleri, görüşmeleri C.H.P ileri gelenlerine ve İsmet Paşa'ya aktarıyorlar. Bizim azınlık gurup ise aksi görüşte. Bizler, ülkemizdeki silâhlı kavgalara varan bölünmelerin, kan davası haline gelmiş C.H.P D.P çekişmelerinin soğumasını, hatta unutulmasını; kardeş kavgalarının bitmesini, yapılamayan reformların yapılmasını, askerî idarenin 510 sene devam etmesi ile bunların gerçekleşebileceğini düşünüyor ve istiyorduk.. Bu zaman içinde de "Devlet" in yapısını daha "Millî", endüstrisinin daha hızlı güçlenmesini sağlayabileceğimiz böylece "Milliyetçi Güçlü Türkiye" yi kurabileceğimiz düşüncesindeydik. Zaman içinde "Millî Birlik Komite si2nde" güç kazanıyorduk. Çekişmeler gün geçtikçe artıyordu. Muhafız P. Alayı Millî Birlik Komite üyesi Albay Osman Koksal komutasında, Ankara Garnizon Komutanı M. B. K. üyesi General Cemal Madanoğlu'nda, İçişleri Bakanı M. B. K. üyesi General A. İhsan Kızıloğlu'nda. Karşılarındaki görüşün lideri A. Türkeş'i Komite içerisinde yıpratma çabaları hergün artmakta! Geceleri taraflar, karşı guruba bağlı olan As. Birlikleri kontrol etmekteler... Birbirlerine karşı "Nasıl darbe yaparız" hesapları içerisindeler.. A. Türkeş ve arkadaşlarını tutan C. Gürsel Paşanın, İsmet İnönü ve C.H.P yanlısı gurubun yanında yer alması ve arkasından A. Türkeş'in Başbakanlık Müsteşarlığından alınması da bizi hayli zayıflatmış oluyordu.

Türkeş' in Başbakanlık Müsteşarlığından alındığı gün yerine Hilmi İncesulu gelmişti. Albayımın özel eşya ve kitapları arabasına konmuş, kendisini evine bırakmıştım. Yolda kendisine:

Ben artık ayni görevde kalmak istemem. Yeni gelen Müsteşarla çalışamam; deyince; bana:

Hayır, ayrılmam doğru değil. Yeni Müsteşar iyi bir insan ve milliyetçidir.
demesi üzerine, görevime devam ettim. Ne zamana kadar? 13 Kasım'a kadar...

M.B.K. Üyesi Ahmet Er ile "Nabız yoklama" gezimiz

Komite içindeki çekişmeler, gün geçtikçe artıyor.. Ulus'taki Eski Meclis Binası'nda toplantılarını yapan M. B. Komitesi Üyeleri'nin karşımızda olanlarını, bir darbe ile mecliste enterne etmeyi aramızda tartışıyoruz. Meclis Muhafız Tabur Komutanı M. Ali Binbaşı ile de bu durumu müzakere ediyorum...

Numan Esin, darbede başarılı olamayacağımızı, olsak bile İsmet Paşa'nın muhalefetine dayanmamızın mümkün olmadığını, zırhlı arabalarda gezeceğimizi, Türkiye şartlarının, bunları kaldırmayacağını savunuyor ve darbe yapmamıza karşı çıkıyordu!. M.B.K. üyesi Ahmet Er ile devlet memurlarının, vatandaşın ve Subay-Assubayların görüşlerini yoklamak maksadıyla geziye karar verdik Ahmet Er, ben M.B.K istihbaratında görevli devre arkadaşımız Saip Keleştimur (Emekli Tümgeneral), Ahmet Er'in sekreterliğini yapan, yine devre arkadaşımız, rahmetli Yılmaz Kiper ile birlikte Ankara'dan hareketle Balıkesir üzerinden yollarda gerekli temas ve görüşmeler yaparak 29 Ekim günü Ahmet Er'in memleketi Akhisar'a, Manisa'dan İzmir'e geldik. 29 Ekim gecesini İzmir Orduevi'nde geçirdik. Orada, Havacı arkadaşlarımızla görüştük. İzmir'den Antalya'ya, Antalya'da da bir gece kalarak Akseki, Beyşehir-Konya üzerinden Ankara'ya döndük...

C.H.P'nin de kapatılmasını isteyen C.H.P. Milletvekili

Ege gezimizden iyi intibalarla dönmedik. İzmir ve Konya'daki üst görevliler, komutanlar bizlere beklediğimiz ilgiyi göstermiyorlardı. Bu tavırlar; Devlet Başkanı ve çevresinin talimatları ile de olabilir veya bizlerin küçük rütbeli oluşumuzdan da kaynaklanabilirdi?

9 Kasım günü Konya'dan, Ortaokul öğretmeni amcazadem, rahmetli Nüzhet Erdoğdu, evime telefon açtı:

Mehmet, yanımda Mehmet Önder (Şair ve o tarihte Mevlâna Müzesi Müdürü) ile Fevzi Halıcı (Şair) beyler var. 10 Kasım'da Türkeş Bey'i Konya'ya konuşma yapmak üzere getirebilir misin? demesi üzerine:

Abi, kendilerine talebinizi iletiyim; sonucunu size bildiririm, dedim ve Türkeş de:

Hay hay, gidelim. Yalnız gündüz, Zeki Sofuoğlu'nun Müdürlüğü' nü yaptığı Ank. Ticaret Lisesi' nde, Polis Okulu'nda ve Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'nde konferanslarım var. Dil Tarih Coğrafya Fakültesi' ndeki konferanstan sonra gidelim; demesi üzerine, durumu Konya'ya bildirdim.

Konferans günü Başbakanlıkta, odamda arkadaşım Ahmet Er'le oturmuş, sohbet ediyorduk. Odama biraz sonra enişte m rahmetli Tahsin Ünal, arkasından da C.H.P Mardin Milletvekili Dr. Vahap Dizdaroğlu çıkageldi. Dr. Vahap Dizdaroğlu ile 1956'da Mardin' de iken tanışıp, ahbap olmuştuk. 45 aylık oğlum Kürşat-'ın da devamlı doktoru idi... Sohbetimiz 27 Mayıs İhtilâli üzerine kenetlenmişti. Doktor bey C.H.P milletvekili idi amma bize: D.P'yi kapattınız iyi ettiniz. Yalnız C.H.P'ni de kapatmalıydınız; hata ettiniz. Hata ve kabahat yalnız D.P'nin değildir. En az D.P kadar

C.H.P de kabahatlidir; diyerek, biz ihtilâlcileri suçlamasını yadırgamıştık. Bir C.H.P milletvekilinin bu kadar dürüst davranmasını doğrusu beklemiyorduk. Hep birlikte Türkeş ın Fakültedeki konferansını dinlemeye gittik. Türkeş'in konuşması, doktorun çok beğenisini kazanmıştı. Doktorla vedalaştık; dışarda Ahmet Er, Tahsin Ünal ve Türkeş ile buluştuk ve Konya'nın yolunu tuttuk. Ortalık kararmak üzere idi. Konferansın verileceği lise karşısındaki yeni yapılan kütüphaneye vardık. Ordu Komutanı, Vali ve diğer Devlet erkânı ile Konferansı duyan Konyalı memur ve vatandaşlar salonu doldurmuşlardı. Konferanstan sonra Müze Müdürü Mehmet Önder Bey, bizi Konya Müzesine götürdü. Alparslan Türkeş' den, geceyi Karaman'da geçirmemiz için izin istedim; kabul ettiler. Ahmet Er ve Tahsin Ünal ile Karaman'a hareket ettik. Kendileri de Orduevi'nde kaldılar. Sabahleyin erken saatte Konya' ya döndüğümüzde:

Ankara'ya derhal dönelim, durum iyi değil demesi üzerine, hemen Ankara'ya döndük..

13 Kasım'a Doğru

Türkeş, Konya Orduevi'nde; 2'nci Ordu Komutanlığındaki tavır ve hareketlerden durumun vahametini sezmişti. Ege ve Konya seyahatimde pardösüsüz sivil elbise ile üşütmüş, bayağı ateşlenmiştim. Komite içerisinde sert tartışmalar oluyor; ya biz ya da karşımızdakilerin bir darbe yapması kaçınılmaz görülüyordu. Komite'deki arkadaşlarımız güvendikleri, sahip olduklarını zannettikleri birliklerinde yatmayı, kararlaştırmışlardı. Zaten son günlerde genelde Başbakanlıkta kalıyor; ayrıca karşımızda olduğunu kabul ettiğimiz birlikleri de kontrol ediyorduk. 12 Kasım' da Ahmet

Er, "Arkadaşlarla bizim evde ailece toplanalım" diye, eve telefon etmişti. Bense, ateşler içinde olarak yatıyordum.

Ahmet; ben üşütmüşüm, ateşim var, yatıyorum, hanım size varsın; demiştim. 12 Kasım'ı 13 Kasım'a bağlayan gece; ben Ahmet Er'lere gidemedim. Bazı arkadaşlarımız o gece toplanmışlar. Muhafız Jandarma Alayı' nda sabahlamak varken; Ahmet Er'in evinde toplanılmasına akıl erdirmek mümkün değildi. Anlaşılıyor ki; komitedeki arkadaşlarımız yapacak bir şeyin olmadığını; karşı harekete geçmenin de hiç bir sonuç vermeyeceğini, ülkeye zararlı olacağı sonucuna varmış olacaklar ki, karşı tarafın hareketini kuzu kuzu kabullendikleri anlaşılıyor.

13 Kasım Darbesi Gerçekleşiyor

Ahmet Er'in lojmanında, arkadaşlarımız akşam otururlarken; karşımızdaki C.H.P yanlısı M.B.K üyeleri, çoktan Türkeş ve bir kısım arkadaşlarını M.B.K. üyeliğinden tasfiye etme kararını vermiş; derhal tatbik safhasına geçmişlerdi. Evlerinin etrafı kuşatılan arkadaşlarımızın; yurtdışı görev emirleri, sabaha karşı kapısını çalan, subay ve polisler tarafından, ellerine verilmiş olduğunu bizler de sabahleyin öğreniyoruz.

Sabahın erken saatinde telefonum çaldı; karşımdaki Bölük Nöbetçi As subayım, acı haberi veriyordu.

Komutanım; Radyo Evi'ni Mamak Muhabere Okulu'ndan bir C.M.S. dolusu erle gelen subaylar bizim Nöbetçi erlerimizin tabancalarını alarak sarmışlar. Ne emredersiniz; demesi üzerine ben:

Derhal birliği alarma geçir. Bir pikaba 10 adet tam teçhizatlı er bindir ve bana gönder. Şu şu arkadaşlara da bilgi ver. Jandarma Alayı'na gelsinler; talimatım

üzerine gelen pikaba bindim. Başbakanlığa gelerek; alarma geçen birliği kontrol ettikten sonra, Ahmet Er arkadaşımın evine gittim. Ne göreyim, evin etrafı polis ve inzibatlarla sarılmış durumda. Pikap'tan indim Ahmet'in kapısına doğru yürümeye başlayınca, polis ve inzibatlar beni bırakmak istemediler, mani olmaya kalkınca, onlara sertçe çıkıştım ve Ahmet Er'in kapısnı vurdum. Ahmet kapıyı hafifçe açtı ve ürkek bir sesle!

Mehmet' çiğim, bizleri yurt dışında görevlendirmişler. Bir şey yapamayız; deyince ben hayli üzülmüştüm. Ahmet'le birlikte Alay'a giderek; mukabil hareketi başlatmayı tasarlamıştım. Ahmet' i evinden çıkaramayınca; doğru Anıttepe'deki Muhafız Jandarma Alayı'na geçtim. Ortalıkta bizim arkadaşlardan bir ikisini gördüm. O arkadaşları Ahmet Er, Alaya, başka yerlerden tayin ettirmişti. Bu arkadaşlardan biri de, meşhur Millî atıcılarımızdan Mehmet Kızılsu idi. Kızılsu'yu Alayda bir defa gördüm, bir daha da göremedim, kaybolmuştu.. Alay Komutanı odasına hırsla, öfkeyle çıktım. Alay Komutanı makamında Alay Komutanımız Jandarma Kd. Albay Halit Karakullukçu'nun (rahmetli) makamına Kurmay Yarbay Hayrettin Tolunay oturmuştu.

Komutanım bu hiç de iyi bir şey olmadı!. Ordu bölünecek dedim.

Rıfkı gel otur şuraya, seni severim, merak etme ordu bölünmez; diye yumuşak bir tavırla bana cevap verince:

Hayır, hayır komutanım hiç iyi olmadı; diye itirazımı tekrarlamam üzerine:

Sen rahatsızsın evine git, istirahat et!.. dedi; ve ben de üzgün ve çaresiz bir şekilde odasını terk ettim. Rus sefareti arkasında Başbakanlığa ait lojmana döndüm; çaresiz pikabı birliğe gönderdim. Sivil elbiselerimi

giydim. Böyle bir darbe karşında, haberleşeceğimiz arkadaşlarımla buluşabilirim düşüncesi ile Sıhhiye' deki Orduevi' ne geldim. Hiç bir arkadaşımı göremeyince, tekrar lojmana döndüm. Ülserim vardı, sinirlendiğimde yatağa düştüm. Zaten sabahleyin As subayımla görüşmemden sonra telefonum kesilmişti. Durumunu öğrenmek maksadıyla eş ve annemi, Küçükesat'a Türkeş'lere gönderdim. Bir müddet sonra çok üzgün bir şekilde döndüler. Eşim ve annem:

Türkeş beylerin evlerinin etrafını polis ve inzibatlar sarmış. Bizi eve sokmak istemediler. Biz de akrabasıyız, Erzurum'dan geldik. Bir görüşelim, hemen çıkarız dedik...

Onları içeri sokmuşlar, "ev halkı perişan" diye anlattılar. Bir şey yapamamanın üzüntüsü içerisindeydim.

Zannedersem aynı gün, ben yatakta ağrılarımla uğraşırken; Türkeş' in en büyük kızı Ayzıt Hanım, kanter içerisinde bize gelmiş. Kendisini polisler takip etmişler. Benim lojmanın etrafına da polis ve inzibat konmuş. Kapıya çıkan eşime, Ayzıt Hanım, zannedersem Hafta Mecmuası vermiş ve içinde pusula var. Yazılı isimlerle görüşsün; Babamı kurtarmaya yardımcı olacaklarına dair onlar haber göndermişler; demiş ve telaşla geri dönmüş. Dergi'nin içerisindeki yazıda "Harp Okulu Komutanı Talât Aydemir' in, Türkeş'e emrinde olduğunu, nasıl hareket etmesi gerektiğinin bildirilmesini istemiş. O da, Benim Talât Aydemir'le görüşmemi istiyor. Bir de kızının arkadaşının nişanlısı olan, Muhabere Okulu'ndan bir Teğmenle temas kurmamı istiyordu. O gün geç vakitlerde, evime Vecihi Öğütçüoğlu ile Naci Kuşadalı geldiler. Polatlı' dan öğrenci Teğmenlerin karşı darbe için emir bekledikleri hakkında haber aldıklarını söylediler. Nasıl ve ne ya-

pılması gerektiği üzerinde istişarede bulunduk. Ben kendilerine Muhafız Jandarma Alayı ve Orduevi' nin durumlarını anlattım. Çaresizdik; onlar da üzgün bir şekilde ayrıldılar. İ kinci gün benim "Diyarbakır Silvan Okuma Yazma Bölük Komutanlığı" na atandığım ve 24 saat içerisinde ilişiğimin kesilerek yeni görev yerime hareketim emrediliyordu.

5. BÖLÜM

TARİHE IŞIK TUTAN BELGELER

"14'lerin Haberleşme ve Faaliyetleri"

Dündar Taşer'den: .....

14-2-1961
(191 nci gün)

"Vurulmak istiyordum; keşke vurabilselerdi... Vuramadılar da..."

Canım Kardeşim,

Uzun zamandır beklediğim mektubunu, obur bir aç'ın iştahıyla tekrar tekrar okudum. Her zamanki gibi cesur, feragatli (özverili) ve hayır-hahsın. Halim Menteş'le konuşacak kadar da sinirlerine hâkim olduğunu anlıyorum. Yalnız anlayamadığım bir şey var: 23'lere yardım etmek... Bunu nasıl ve neyle yapacağız. Elimizde bulunan tek şey, kendilerine mesele çıkarmamaktır. O'nu da aklımıza getirmiyoruz zaten. Kaptanlar kim olursa olsun, gemi bizim gemi. Su alan deliğine, gövdemizi tıkamaktan kaçınmayız. Bunu ifade etmeyi bile ayıp sayarım.

Dış basınla temas etmiyoruz; kordiplomatikle temas etmiyoruz. Gemilerini gasbetmiyoruz. Fazla olarak ne yapmamız isteniyor veya sence eksik yaptığımız şeyler nedir? Bu yardımın tarzını, nev'ini, şeklini yaz. Hareketlerini kösteklemiyoruz ki, serbestî verelim. Korkuyorlarsa, cesaretlerini ne ile artıralım? Kalleş-

lerle korkaklardan müteşekkil bir hey'et... Ne yapmamızı istiyorsun?

Bana, hain dendiğini unutabilirim. Bütün günahlarla dolu sayıldığımızı unutabilirim, fakat (...) muhafazasında Mürted'e naklimi, unutamıyorum. O (...) ki, 27 Mayıs günü, silahını almıştık. O (...) ki gözümüzde, devirdiklerimizin kirli maşasıydı. 13 Kasım'da o maşa, bana dokundu. Arabamın iki tarafına onları oturttular. Dirseklerinin temasını hâlâ hissediyorum. Beni, teselli etmek cüretini bile gösterdiler. Halim Menteş'in, Meclis'in muhafazasına memur olduğunu, "13 günü" biliyor musun? Bir sürü ciğeri beş para etmez (...) ile bana, koridoru kestiler. Geçtim tabiî, vurulmak istiyordum. Keşke vurabilselerdi, vuramadılar da... Bütün bunlara rağmen, intikam almayı düşünmüyorum. Çünkü onları, hor görüyorum. S. (Suphi) Karaman'a bir mektup yazmıştım Rabat'tan. (Vak'a günü, Samsun'da idi) cevap veremedi. Yılbaşında, matbu tebrikini aldım; cevaplamadım ben de tabiî.

Albay Yurdakuler, kara darbe günü ağlıyordu. Ertesi gün, "Artık bomba patlatmayacağız;" diye beyanat verdi. (23'lerin muhalefetine rağmen 14'lerden bazılarının vermiş olduğu beyanatlar kasdediliyor;) Sami'nin hasedi, Madanoğlu'nun boş beyni, Faik Bey'in can korkusu; (Cemal Gürsel kastediliyor) ihtilâli, bu duruma soktu. Türk milleti için en büyük imkânlarla dolu bir hey'et, politika bezirgânlariyle uyuşup: İktidarı sen al; Ayan üyeliğini bana bahşiş ver; durumuna düşürüldü.

Bizim ne olacağımızı niye düşünüyorlar? Sürgün olduğumuz, az mı geliyor? Kurşuna dizmelerine mani olan ne vardı? Mürted'de mürtedler gibi bu işi yapsalardı. (Meydanın ismi de tam kendilerine göreydi.)

İhtilalin eski gücünün kaybolduğunu yazıyorsun. Hatta ben derim ki: İhtilal, zalim olmuştur.

Kanunlar, dönmemize mani değil tabiî, hatta gelmemizi amir bile değil, hatta bu kanunlar, kanun bile değil. Fakat gidersek, Yeşilköy'den geri döndürüleceğimizi bilmeliyiz. Arkamızdan CHP'nin kapıkulları, "Hainler yüzgeri edildi;" edebiyatına başlar. A.İ. (Ali İhsan) Göğüş ki, dostum ve akrabamdır. "Hadi, söyletme de git." başlıklı yazılar neşretti.

Kabibay'la mektuplaşamadığımı, sana yazmıştım. O'nun düşüncelerini bilmek isterdim. Halim Menteş'in de sebeb-i ziyaretini ve sözlerini yazarsan iyi olur. Havacılar grubunun iblisi, o idi...

Anayasa Komisyonu, 23'leri kayd-ı hayat şartiyle "Ayan" eyledi ve teklif Komite'ye gitti. Herhalde kararı kat'îsi verilmiştir. Şimdi 23'lerden sana yazabilenlerle muhaberen (haberleşmen) medenî bir harekettir ve senin büyüklüğünü gösterir. Ben tasvip ederim hareketini.

Hasretle öperim yanaklarını, aziz ve sevgili kardeşim. Geç bırakma cevabını. Bütün bildiklerini, çok ve uzun yaz. Bizi, kendinden sayanlar kim?

Dündar Taşer

İmza

Numan Esin'den Dündar Taşer'e

Madrid, 24 Kasım 1960

"Doğulu ağa ve şeyhler serbest bırakılmış."

Sevgili Kardeşim Dündar,

Sizleri yolcu ettikten sonra, garipliğimi daha çok anladım. Yapayalnız geçen bir Paris gününden sonra, akşama Madrid'e ulaştım.

Madrid, güzel şehir. Fakat İspanyolca'dan başka dil bilen pek az. Onun için tez elden İspanyolca'ya çalışmak ve öğrenmek gerekiyor.

Sefaretteki arkadaşlar, oldukça ilgi gösteriyorlar ve yalnızlığıma katık olup, sıkıntımı gidermeye gayret ediyorlar. Şimdilik bir otelde kalıyorum. İleriye doğru bir pansiyon bulacağım.

Türkiye'den, bizim sefaret telsiziyle hergün bir sayfalık bir haber bülteni geliyor; bazı arkadaşlar da gazetelere abone. Sizin telsiziniz olmadığı, belki gazete de gecikeceği için, ben özet bilgi vereyim:

1- 23 Kasım 1960 günü Erkanlı, en son olarak Meksika'ya hareket etti. Verdiği beyanatta: Komite'den 11 Kasım 1960'da istifa etmiş olduğunu açıklamış.

2- Solmazer, 4 yıl kalmak istediğimize dair uydurulan haberleri yalanlamış.

3- Türkeş ve Özdağ gülerek gitmişler. Türkeş'in beyanat vermesine mani olunmuş.

4- Sivas'taki mevkuf tutulan doğulu ağa ve şeyhler tahliye edilerek serbest bırakılmış.

5- Kurucu Meclis tasarısı Org. Gürsel'e tevdi edilmiş; Bakanlar Kurulu tetkik etmekte...

6- Bizim hareketimizle ilgili günün gazetelerinden *Cumhuriyet* ve *Hürriyet*'i gördüm. Resim ve haberler, yorumlar iyi.

Şu anda sefarette bana tefriş edilen odamda, tek başına bulunuyorum.

Selam ve hürmetlerimle gözlerinden öperim. Hanım Efendi'ye hürmetler; küçük kardeşimin gözlerinden öperim.

Adres: N. Esin
Embajada Dö Turkia,
Monte Esqinza 48
Madrid-Espana

T C
MADRİD BÜYÜK ELÇİLİĞİ

Madrid 24 Kasım 1960

Sevgili Büyük Kardeşim,

Sizleri yolcu ettikten sonra, garibliğimi daha çok anladım. Yapayalnız geçen bir Paris gününden sonra akşama Madrid'e ulaştım.

Madrid güzel şehir. Fakat İspanyolcadan başka dil bilen pek az olmasından dolayı İspanyolcaya çabuk alışmak mecburiyetindeyim.

Sefarettaki arkadaşlar, olduğum ilgi gösteriyorlar ve yalnızlığımı hafifletip rahatımı gidermeye gayret ediyorlar.

Dinsizlik bir felakettir. Bunu daha derinden hissediyorum.

Türkiye'den gelen eşsiz ve sevgiyle dolu bir sayfalık bir haber bütün gününü, bazı arkadaşlarda gazeteleri okuyunca

Sizin bilginiz olmasını bekleyerek gayet özel bilgi vereceğim.

1. 23 Kasım 1960 günü Erkanla, emekli olarak Ankara'ya hareket ettim. Vardığım sıyanette komiteden 11 Kasım 1960'da istifa etmiş olduğumu açıklamıştım.

2. Selimağa, 4 yıl kalmak istediğimize dair uydurulan haberleri yalanlamıştı.

3. Türkeş ve Özdağ görüşmüşler. Türkeş'in dışarıda bulunmasının mümkün olmadığını.

4. Siyasi hakları mahkeme kararları doğrultusunda eski derecelerine kavuşturulmuş.

5. Kurucu Meclis tasarısı Org. Gürsel'e teslim edilmiş, bakanlar kurulu toplantıda olmuştu.

6. Bizim hareketimizle ilgili gizli görüşmeler Cumhuriyet ve Hürriyet gazetelerinden. Resim ve haberler, [illegible] yorumlar iyi.

Şu anda sefarette bana tefrik edilen odamda tek başıma bulunuyorum.

Selâm ve hürmetlerimle gözlerinden öperim. Hanımefendiye hürmetler, küçük kardeşin gözlerinden öperim.

Dolres :
N. Ersin
Embajada de Turquia
Monte Esquinza 48
Madrid
España

Muzaffer Özdağ'dan Dündar Taşer'e

Tokyo 25 Aralık 1960

"Köksal-Sami-Ataklı triosu,

ne kadar devam eder bilinmez."

Aziz Hemşerim,

Meş'um 13 Kasım'la yurda hizmet imkânından, mahrum edildik ve birbirimizden ayrıldık. Tanrı, gelecek günleri, Ulusumuz ve bizler için uğurlu kılsın.

Hapiste kalmayı tercih de etsek, yurda bırakılmayacağımız anlaşılıyordu. 13 Kasımcılar, 14'ler kadar cesur ve idealist değiller; fakat daha hesaplı ve ihtiyatlı davranıyorlar.

***

Bugün CHP'nin, fiilen iktidarda olduğunu söyleyebiliriz. Komite şeklen var. Gürsel'in hastalığı, önemli derecede ağır... Bu, Madanoğlu'nu daha da ön plana çıkarıyor. Köksal-Sami-Ataklı triosu, ne kadar devam eder, bilinmez.

***

Gelelim esas meseleye, yurda ne zaman döneceğiz? Mücadeleye nasıl devam edeceğiz? Yurda girmemize mani olurlar mı? Ne zamana kadar? Avrupa'daki arkadaşlarla bu konuda görüşüyor musunuz?

***

Rabat nasıl? Hayatınızı bir düzene koydunuz mu? Yengemiz nasıllar? Yasemin hanım okula gidiyor mu?

Mektubumu burada bitireyim. Yeni yıl için mutluluk dileklerimi yollarım.

Ben ve Gönül, saygı ve sevgilerimizi sunarız.

Muzaffer Özdağ

imza

Cuba, 2
29 Aralık 1960

Hey Jim,

Mayıs'ta Havana'ya gurbet hükümetinin nakliyat ofisinde memur olarak ve mektuplarımdan anlayacağın gibi, kendi yolumu değiştirmeye karar verdim.

Hapisten salıverildiğimde Batista yanlısı bir hükümet yeniden iktidara gelmişti ve hapsedilmeden önce yaptığım her şeyden ötürü yeniden hapse atılmaktan korkuyordum. Bu yüzden Havana'ya gitmeye karar verdim.

Bugün o ofisi ziyaret ettiğimde, Batista'nın kaçtığını ve Castro'nun Havana'ya girdiğini öğrendim. Castro'nun ordusu Batista'nın ordusunu yenmişti. Şimdi Castro'nun ordusu Batista'nın ordusunun yaptığı her şeyi yapıyor. Kendisi ve ordusu hakkında değişik şeyler duyuyorum.

Castro'nun ordusu yeniden yapılanmaya gidecek. Mücadele ye devam edecek. Yeniden gönüllüye ihtiyaçları var. Yapmaya karar verdim. Havana'da orta dereceli bir okulda görev yapmamız

Robert ve ben Hıristiyanlığa ihtiyacımız kaldığına mı? Yaşamın nasıl bir Yaşamın hasmı olmak için gidiyor musun?

Mektubumu burada bitiriyorum. Yeni yıl için mutluluk dileklerimi yolluyorum

Tüm ve temel sevgi ve saygılarımla sunuyorum.

[illegible]

Orhan Kabibay'dan Talât Aydemir'e

Bruxelles. 2 Mart. 1961

"Silâhlı Kuvvetlerimizin sağduyusu diktatörlüğe müsaade eder mi?"

Sevgili ve aziz kardeşim Talât,

Hatırımdan bir an olsun çıkarmadığın halde, şimdiye kadar sana yazamadım. İlk zamanlar, hâdiselerin üzerinden bir zaman geçsin istedim. Daha sonra uygun bir durum aradım. Şimdi yazmakla cidden bir huzur içersindeyim.

Buraya geleli onüç hafta dolmuş oldu. İlk günü hangi hisler altında isem, değişen birşey yok, aynen devam ediyor. Bu müddet zarfında zaruri yaşama şartlarını asgari derecesinde temine uğraştık. İyi kötü bir mekân temin ettik. Sağımızı ve solumuzu tayin ettik. Artık bundan ötesi meydana getirdiğimiz şartlar içinde mukadder olan akıbetimizi beklemekten ibaret... Biz

de bunu tevekkülle yapmaya çalışıyoruz. Her halde huzur içersinde değilim. Gelişen şartlar o şekilde olmasaydı, nisbi bir huzur ve mes'ut olma imkânları da mevcut olabilirdi. Fakat maalesef, şimdi bu bir hayalden ibaret. İster istemez mevzu, yine malûm uzun uzun münakaşaları yapılmış ve yapılmakta olan hususlara intikal ediyor ve edecek. Başka türlüsüne de imkân olmuyor. Sen herşeyi Komite'deki Sezai ve Osman müstesna, diğerlerinden de çok daha iyi bilir ve değerlendirme imkânlarına sahipsin. Zira 27 Mayıs İhtilâl temelleri senin çok müsbet ve fedakâr faaliyetinin neticesinde meydana gelmiştir. Fakat ne yazık ki seninle beraber olan bizler, senin için gerekli olanı temin edemedik. O günlerin havası bu esef verici neticeyi doğurdu. Bu konudaki çalışmalarımın müsbet bir sonuca ulaşmayışından çok üzüntü duymuşumdur.

Aziz kardeşim: Bu yazacaklarım özel olarak 'kendimi savunma' değildir. Bunu yapmayacağım. Hâdiselerin içerisinde yaşamış olan, her türlü politika oyunlarına bulaşmamış aklıselim sahibi kimseler durum ve durumum hakkında zannederim kararlarını çoktan vermişlerdir. Artık beni buraya getiren olay tarihe intikal etmiş oldu. Zaman gerçeklerin aynasıdır. Hakikatler ortaya çıkacaktır. Bunu böylece kapıyorum. Fakat bu arada beni üzen bir hususdan bahsetmeden geçmeyeceğim. O da 14'ler hakkında tefrik yapılmadan toptan ve menfî dedikodulardır. Zaman olarak kâfi bir zaman geçti. Bidayette itham edildiğimiz konuların şüphesiz delilleri de toplanmış bulunmaktadır.

Bütün şüpheler ya dağıldı veya müdellel oldu. Buna göre toptan 14'ler hakkında ağır bir itham dedikodusunun önü alınması, eğer suçlar varsa ortaya konsun; velhasıl kanunî yollardan gereği yapılmalıdır. Buraya kulağıma kadar gelen isnatlar çok çirkin ve çok acı.

Bunları yapanların kimler olduğunu kestiriyorum. Bunlar her devrin politika bezirgânları, menfaat grupları, bir tek kelime ile bu memleketin yüksek menfaatleri ile hiçbir ilgisi olmayan, yalnız günün rüzgârına göre yelken tutan kimse veya gruplardır. 27 Mayıs'ı meydana getiren o ulvi hissi yok etmek veya parçalamak, şu sıralarda hedefleri olsa gerek. Öyle zannediyorum ki komite arkadaşları ve sizler de benim kadar bundan müteessir oluyorsunuz; fakat komite ne yapar ki onların da hesap ettikleri bu ya.. şu veya bu sebebten tasfiye edilmiş ve mucip sebebleri ilk anlarda çok ağır, fakat sonradan tatil edilmiş bir grup için tam fırsat. Akla gelen ve ağıza alınmaz ithamlar sürüp gidiyor. Komite buna resmen mâni olmaya kalksa, kendi kendini tekzip gibi bir şey olur. Aksi türlü hareket etse şahsımızda kendisi de yıpranmaktadır. Arkadaşlar müteessir olmaktadır. Bunları yapanlar; bu açmazı, mükemmel surette hesap etmişlerdir.

Gayeleri maateessüf meydana gelmiş; 13 Kasım olayını ustalıkla istismar ederek ihtilâlin mânasını hırpalamaya çalışmak, 23'ler ve Ondörtler düşmanlığı yaratarak 27 Mayıs'ı sembolize etmiş unsurları siyasî bir ölü haline getirmektir. Çünkü bunlar ihtilâl yapmış unsurları itibarlariyle yaşar görmek istemezler ve bu yüzden ellerine geçmiş bir fırsattan istifade ediyorlar. Şahsen bu oyuna gelmiyorum; gelmemeye de azimliyim. Dışarda olan diğer arkadaşların da geleceğini tahmin etmem, fakat çok üzülüyorum.

Meselâ bu çirkin ithamlardan bir kaçı:

Mutlak surette bir kısmımız komünist, bir kısmımız ise faşist, bizler Cemal Paşa'yı ve İnönü'yü öldürecek, partileri kapatacak ve memleketi, askerî Cunta veya diktatörlükle idare edecekmişiz. Bunun 27 Mayıs'ı yapmak için ruhunda bir şeyler his etmiş bir Türk ev-

lâdı için düşünülmesi mümkün müdür? 27 Mayıs'ın hangi şartlar altında, sonsuz bir memleket sevgisi ve geleceğini dikkatle düşünmek suretiyle hazırlandığını, teşkilâtçısı sen olduğun için çok iyi bilirsin. Ayrıca bu ne mantıktan uzak hezeyandır. Kim diktatörlüğü yaptırtır? Diktatörlük kuvvetle yapılır. Memlekette bu kuvvet Silâhlı Kuvvetlerdir. Silâhlı Kuvvetlerimizin sağduyusu buna müsaade eder mi? Ve durumu buna müsaade eder mi? Orduyu bilen ve tanıyan bir insan bu hususu aklından geçiremez... Ben ki orduyu iyi tanırım. Orada iken de devamlı olarak şunu söylerdim: Yine de aynı kanaati taşımaktayım. Esaslı olarak bu memlekette demokratik düzen ve bu düzeni muhafazaya muktedir müesseseler kurulmadan, memleket idaresi kabil olamaz. Aksi takdirde gelecek karanlıktır. Hele gelecek diktanın her türlüsü, bir felakettir. Cemal ve İsmet Paşaların öldürülmeleri değil aklıselim, biraz da vicdanı olan bir insan bunu hayalinden dahi geçiremez. Bunun münakaşasını yapacak değilim. Hiçbirimiz yıktığımız iktidarın adi suçlularına dahi aklımızdan geçirmediğimiz en küçük bir maddi zararı, memleketimizin iftiharı olan bu büyük şahsiyetlere karşı nasıl düşünebiliriz? Hiç birimiz derken herhalde sadece Ondörtleri değil 27 Mayıs Komitesi ve onun yakın çevresini kast ediyorum.

Bir diğeri: Vatan hainidirler, Ruslara satılmışlardır. Gittikleri yerlerden Ruslara iltica ediyorlar. İstirham ederim olur mu? Bu sözler ben ve benim gibiler için söylenebilir mi? Hatıra getirilebilinir mi? Bu pis ve adi propagandayı yapanların yüzlerine, birgün vurmak için âdeta yerimde duramıyorum. Allah beni bunu yapmadan öldürmesin, tek temennim bu. Talihin ne garip, ne feci cilvesidir ki 27 Mayıs'a hayatımızı, bunları duymak için mi koymuştuk?

Bir diğeri: Beşbin subayı atan, 147'leri tasfiye eden bunlardı. İyi niyetli diğer komite üyelerini aldatarak veya tehdit ederek istediklerini yaptırıyorlardı. Buna herşeyden evvel oradaki ve buradaki arkadaşlarımız şahittir; hepsi ile en yakın samimi münasebetlerimiz, vardı.

Kimi kim kandırır veya tehdid edebilir? Buna eyvallah diyecek bir arkadaş var mıdır? Ben bir tek vak'aya şahit olmadım; hepsini yakından tanırım. Bunu kabullenecek bir tek kimse mevcut değildir ve olamaz. Zaten 27 Mayıs meydana gelemezdi. Onların hepsi titizlikle, fikir yapısı sağlam sonsuz bir memleket sevgisi duyan cesur insanlar arasından seçilmişlerdir.

İhtilâli yapan bunlar değildir. Açıkgözlük edip külah kaptılar bir de bu..... ihtilâlin hazırlanışını ve icrasını yakından bilirim. Bildiğim için de bu konuda selâhiyetle konuşurum ve bütün arkadaşlar da şüphesiz çok iyi bilirler. Komite ilk teşkil edildiği zaman içinde öyle arkadaşlar vardır ki eğer onlar olmasaydı ihtilâl olmazdı. Bu ihtilâli onlar gerçekleştirdiler; yine öyleleri vardı ki olmasa da yine ihtilâl olurdu. Hizmetleri olmuştur veya olmamıştır; fakat esasa taallûk etmez. Komitenin durumunu yeni üyelerini tesbit etmek için, yani külâhı kapmak isteyenleri ayıklamak için komisyon kurulmuştu.

Aklımda kaldığına göre dokuz kişiydi ve bu komisyon seçilirken şu husus nazar-ı itibara alınmıştı.

İhtilâli hazırlayan ve götürenlerden kilit arkadaşlar seçilmişlerdi. Yine hatırımda kaldığına göre şu zevat vardı. Madanoğlu, Sezai, Osman, Türkeş, Muzaffer Yurdakuler, Mucip Ataklı, Sami Küçük, Orhan Erkanlı ve ben, belki Ekrem Acuner de vardı.

Belki başkaları da seçilebilirdi de. İşin selâmet ile cereyanı için feragat ettiler. Her ne ise bu komisyon,

Komiteyi tesbit etmişti. Şahsım için söyleyebilirim ki açıkgözlük edip komiteye çöreklenmiş değilim.

Talatçığım seni işgal ediyorum. İşte böyle konuları duymak beni harab ediyor. Madde, mahal ve kimden duyduğumu sarih olarak tesbit etmeme imkân yok, bu şekilde lekelenmemize bir nihayet vermek lâzım. Eğer varsa resmen açıklanmalıdır. Herkes durumunu bilmeli ve lüzum görüyorsa savunmasını yapmalıdır. Bu konuda yardımlarını bilhassa istirham ederim.

Nasılsın, arkadaşlar nasıllar? Şu sıralar da hakikaten çok mühim problemlerde karar vermek durumunda bulunuyorsunuz. Meşguliyetiniz büyük, candan temennim komitenin ve sizlerin icraatınızda başarınızın devamıdır. Memleket istikbalini inşa ediyorsunuz. Bu tarihî çalışmanızı, Allah meşkür etsin. Mesut inkişafları (gelişmeleri) gördükçe bahtiyar oluyorum. Her şeyin en iyi sonuca ulaşacağına itimadım tamdır. Benim ve başkalarının şahısları mevzubahis değil, memleket hizmetinde şahsen kimseye karşı ne kinim ve ne de bir davam var. Bir ihtilâl hareketinde bu gibi olaylar olur; olmamasını temenni ederdim.

Fakat olduktan sonra da memleketi seven hem de hayatından çok seven bir insan sıfatıyla hareketin muvaffakiyetini bütün kalbimle vatanın birlik, beraberlik selâmet ve atisi bakımından temenni ederim ve ediyorum. Şimdilik hoşça kal. Bütün hasretimle gözlerinden, yanaklarından öperim sevgili kardeşim. Sezai, Osman, Kadri Kaplan, Muzaffer Yurdakuler, Suphi Karaman'ın hasretle gözlerinden öpenim. Yazarsan beni memnun edersin.

Orhan Kabibay

Numan Esin'den Dündar Taşer'e

Madrid, 24 Mart 1961
Conde Pemalver, 92-5,D

Sevgili Kardeşim Dündar,

Sana 11 Mart'ta, taahhütlü olarak ev adresine bir mektup postalamıştım. Dört gün önce geri geldi; seni bulamamış herhalde; ev adresini değiştirmiş olacaksınız veya her nasılsa bir yanlışlık olmuş. Mektup sağlam gidip gelmeseydi şüphelenirdim. Şimdi bunu, sefaret adresine yazıyorum. Bana kat'i adresini bildir; tekrar göndereyim. Senin 6 Mart tarihli mektubunu almıştım; bugün de bayram tebrikini aldım. Rifat'a yazdığın mektubunu da Rifat'a gönderdim.[23] Daha önceki mektubumda bahsetmiştim. Arkadaşlar her bakımdan iyidirler.

---

[23] Müşterek kararlariyle Numan Esin sekreterya görevi yapıyor; mektuplar O'na gönderilip, dağıtımını yapıyordu.

Bu mektubu daha uzun yazmayayım. Ev tuttum, adresimi yukarıya yazdım. Yakında, bu ayın sonunda, çocuklar geliyorlar. Sen ne âlemdesin? Gözlerinden öper, bayramını kutlarım. Bundan on gün kadar önce sana gönderilmek üzere Rifat, bir bayram tebriki kartı göndermişti; fakat kaybetmişim, bulamadım. Şimdi tekrar arayacağım, bulursam gönderirim. Hürmetler.

(Numan Esin)

Madrid. 24 mart 1961
Conde Pezalver,92-5,d

Sevgili kardeşim Necdet,

Sana il kartı ta tashihtlu olarak ev adresime bir mektup postalamıştım. Kart bana geri geldi, yeni bulamadığı, herhalde evsahibini değiştirmiş olmasından veya her nasılsa bir yanlışlık olmuş.mektup sağlam gidip gelmeseydi şüphelenirdim. Yinali bunu sefaret adresime yazıyorum. Rifat'i adresini bildir, tekrar yazıyorum. Sana 6 mart tarihli mektubunu almıştım, bugünde bayram tebrikini aldım. Rifat'a yazdığım mektubumu da Rifat'a gönderdim. Daha önceki mektubumda bahsetmiştim, Arkadaşlar her bakımdan iyidirler.

Bu mektubu daha uzun yazmayayım. Ev tuttum, adresimi yukarıya yazdım. Yakında bu ayın sonunda çocuklar geliyorlar. Sen ne alemdesin?

Gözlerinden öper bayramını kutlarım, bundan on gün kadar sana gönderilmek üzere Rifat, bir bayram tebriki kartı göndermişti fakat kaybetmişim, bulamadım. Şimdi tekrar arayacağım, bulursam gönderirim. Hürmetler....

Numan Esin

Mustafa Kaplan'dan Dündar Taşer'e

(Nisan 1961)

Dündar;

Mektubunu aldım. Biraz geciktirdim amma takdir edersin: Bu hafta, benim için epey faaliyetli geçti.

Şahsen, hala birliğimiz için çalışıyorum. Bilerek veya bilmeyerek yapılan meş'um hatanın düzeltilmesi, hem bizim hem de onların vazifesi. Hepimiz bu işe inanmış bir insan olarak, bizden beklenilen izzet-i nefis ve gurur fedakârlığını fazlasiyle yaptık. Bundan sonrası, onlara düşer. Bunu anlamamak ve bizden daha fazla fedakârlık beklemek, kimsenin hakkı değildir.

Silâhlı Kuvvetlerimizin sağduyusu buna müsaade eder mi Aramıza, siyasi virüs düştüğü günden itibaren, böyle bir tahribatı beklemek, tabiî idi. Şahsen, bu tehlikeyi sezmiş bir insan olarak, mani olmak için çok

uğraştım. Fakat son zamanda, karşı tarafın bir takım muhayyel siyasi tehlikelerle kamçılanan ihtirasını durdurmak ve mantık metodu ile halletmek, ancak bir mucize olurdu.

Bu temiz devrimi, bu hale getirmek manasızlığı; karşı tarafın seçim üzerindeki sonu gelmez kaprisleri ve sabırsız, mantıksız ihtirasları; bu gün, kalanlara realiteyi gösterecek kadar açıktır.

Artık onlar da, bu muazzam hatanın düğümünü çözmek imkânına sahiptirler. Bu mevzuda anlayışsızlık göstermek, onların bileceği bir husus...

Bir tarihi kapamak veya onu ters yaşamak; kimsenin hakkı olmamıştır. Temennim, bu davanın yakın zamanda anlaşılmasıdır; aksi hal, hem bize hem de onlara hüsran olacaktır. Şahsen, hiç bir şey beklemiyorum. Bütün arzum, hakikatlerin belirtilmesi ve şereflerimizin iadesidir. Bunu, kimsenin gasbetmeye hakkı yoktur. Şimdiye kadar arkadaşlara sabır ve itidal tavsiye edişimin sebebi de budur. Bizler, birbirimize girersek; hepimiz, teker teker politikanın hiç güçlük çekmeden birer yemi oluruz. Birliğimiz kuvvettir.

Bu gün, ihtiraslı politikanın kanatlarına sığınanlar; yarın silkelendikleri zaman, yine kendilerine yardım edecekler, bizleriz. Ama bunu anlamak gerek...

Politikanın 5 asır devam eden parçala ve idare et taktiği, 20. asırda iflas etmiştir. En basit cemiyetler bile bu müstemleke taktiğini yutmuyor. Fakat bizim fedakâr ve herşeyin üzerinde basiretli görünen komitemiz, bunu yuttu... İnşallah bundan sonra, daha açık düşünür.

Bizler, emrivaki ile siyasi sahaya düşmüş insanlarız. İstesek de istemesek de burada görev almamız,

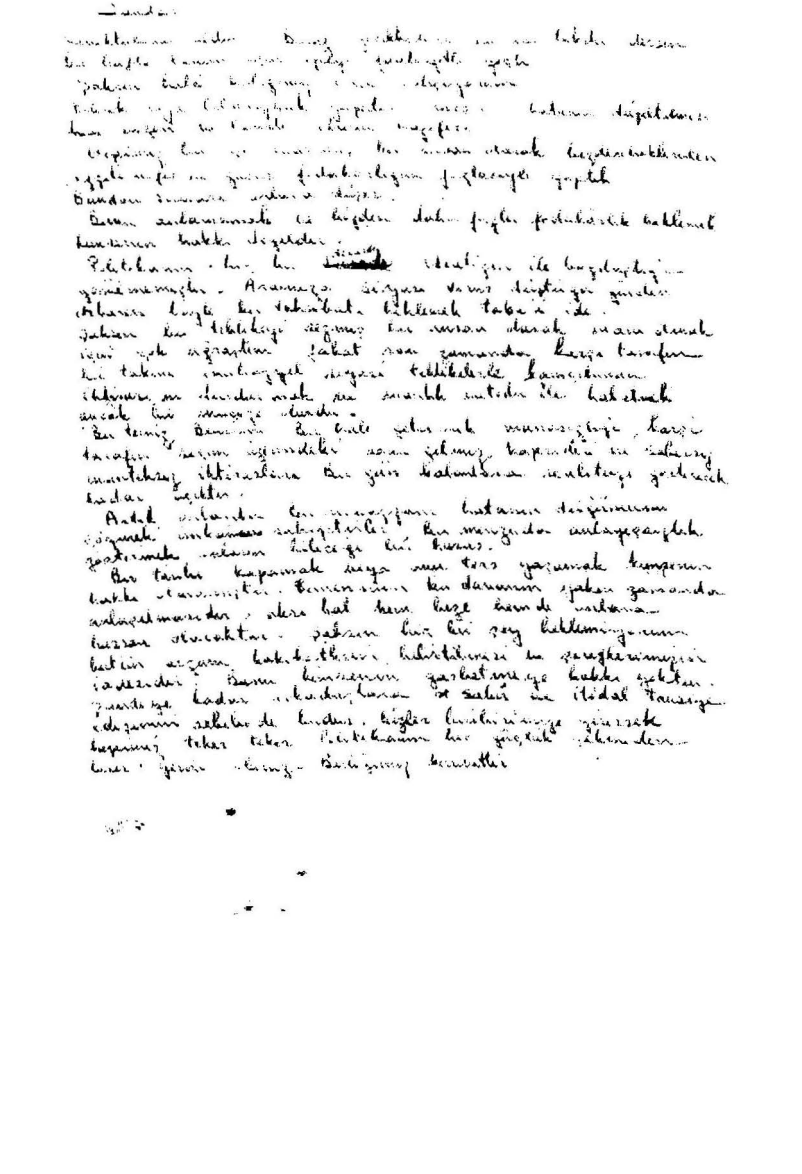
her zaman mukadderdir. Bu sebeple, toplu bulunmak şart olduğu gibi, 27 Mayıs'ta girilen yeni zihniyetin, politikacılara yem olmaması da şarttır. İster senatoda isterse en basit bir vatandaş olarak yaşayalım; siyasi akıntıları takip etmek görevindeyiz. Hele istikbalde yeni zihniyetimizle yeni bir teşekkül halinde birleşmek kaçınamayacağımız bir memleket görevidir. Bu sebeple takip etmek, bilmek ... memleket sevgimizi, yeni fikir ve bilgilerle beslemek gerek. Sen bu hususta, esasen birçok bilgiye sahipsin. Fakat bizi yıkan zihniyet hakkında, daha kuvvetli olmalısın.

İrfan, istifa etmiş. Bunun, birçok mevzuları öğrenmek bakımından, bizlere faydası olacak. Şimdilik kabul edilmeyeceği muhakkak; fakat verilecek cevaptan birçok manalar çıkacak; dolayısıyla durumu daha iyi anlayacağız.

Ben iyiyim ve sıhhatteyim. Buranın rutubetinden, epey romatizma çektim ve çok azaplı günler geçirdim; fakat şimdi iyiyim. Görüşmeyi, ben de sizler kadar arzu ediyorum; fakat bizim buradan çıkış ve giriş, biraz güç; birçok merasimi var. İspanya için müsaademem çıkmak üzere. Sen müsait zamanını hesapla, 30 Mayıs'a kadar güneyde bir yerde buluşalım. Numan'a haber veririz. Gününü, en az 4-5 gün evvel bildir. Sonsuz sevgi ve selamlar.

İmza

Mustafa Kaplan

Bu gün iktisadi politikanın kanıtlarını açığa vurdular. Yarın istikbaldeki zaman gene kendilerine yardım edecekler mi? Arası kimin anlamak gerek.

Politikanın 5 sene devam eden Türkiye'de [illegible] idare ettiği 2 sene arasında iflas etmiştir. En basit cemiyetler bile bu müstemleke taktiğini yutamıyor.

Fakat bizim fedakâr ve bir geçen niyetinde basiretli görünen komitemiz bunu yutturmaya başladı. Bundan sonra daha açık düşününüz.

Biz Emniyet ile siyasi sahaya düşmüş insanlarız. İstesek te istemesek te bu sahada yorucu olmamız bir zaman meselesidir. Bu sebeple Topluluk [illegible] farz olduğu gibi 27 Mayısta gelen yeni zihniyetin politikacılara geçmemesinde şarttır. İster ~~[illegible]~~ Senato'dan istersen en basit bir vatandaş olarak yaşayalım siyasi akımları takip etmek zorundayız. Hele istikbalde yeni zihniyetimizle yeni bir teşekkül halinde birleşmek başlamayacağımız bu memleket yararınadır. Bu sebeple takip etmek bilmek lazım. Memleket sevgimize yeni fikir ve bilgilerle beslemek gerek. Sen bu hususta esasen bir çok bilgiye sahipsin. Fakat bugün işbaşındaki zihniyet hakkında daha kuvvetli olmalısın.

İnan istifa etmiş. Bunun bir çok meseleleri öğrenmek bakımından bizlere faydası olacak. Şimdilik kabul edilmeyeceği muhakkak. Fakat devlet [illegible] bir çok manalar çıkacak olduğundan durumu daha iyi anlayacağız.

Ben iyiyim ve sıhhatteyim. Bursa'nın rutubetinden epeyi romatizma çektim ve çok azaplı günler geçirdim. Fakat şimdi iyiyim. Görüşmeyi bende sizler kadar arzu ediyorum. Fakat bizim buradan çıkış ve giriş biraz güç ki çok merasimi var. İspanya için müsaadem çıkmak üzere. Sen müsait zamanını hesapla 30 Mayısa kadar güneyde bir yerde buluşalım. Numaranı haber ver. Gününü en az 4-5 gün evvel bildir.

Sevgi, saygı ve selamlarımla.

Muzaffer Özdağ'dan Dündar Taşer'e,

2 Mayıs 1961

Türk Milliyetçiliği'ne yön ve tarif kazandırmak; millete mal etmek bize düşüyor.

Sevgili Hemşerim,

21 ve 22 Nisan tarihli mektuplarınızı aldım. Sürgün arkadaşların mektupları, özlemle bekleniyor. Yazdığınız gibi biraz fazla ve şair mizacız ama bunun, ihtilâlcilikle uyuşmayan tarafı yok. İhtilalcilerde duygu ve heyecan, politikacılarda, entrikacılarda hesap ve ihtiras hâkimdir. Faik Bey'in (Cemal Gürsel) hırslı politikacı tabiri güzel; fakat hiç değilse bizim yurdumuz için hatalıdır. Zira meydanda hırssız (x) politikacı yok (x işaretli kelime "hırsız"a pek benzedi. Fransızcada böyle benzer kelimelere "homongmie" diyorlar). Evet, hırssız politikacımız yok; ama hırsız politikacımız çok. Politikacılarımızın hepsini hırsızlıktan tenzih ederiz; çünkü ekseriyesi dolandırıcıdır.

Mektubu, sevinç ve özlemle okudum. (Boş vakitlerimde ve canım sıkılınca yahut neş'eli olunca eski mektupları okuyorum) İyi dilekleriniz ve çek için çok teşekkürler. Sıkıntıyı giderdi.

***

Bu hafta içinde sizden-İrfan'dan-Erkanlı'dan-Türkeş'ten mektup aldım. Durum aydınlanmış değil.

İrfan, Komite bize muhtaç, onlara kızgın değiliz, yardımcı olalım, yakında, yurda döneceğiz; diyor. Dört kişi hakkında hayalî delillerden bahsediyor. Sizde aynı bilgi var. Erkanlı, "mütemmim (tamamlayıcı) bilgi gelecek; yakında yurda dönebiliriz. Seçimlerden önce döneceğiz." diyor. Türkeş, "Beş kişiyi yurda sokmamaya kararlılar: Erkanlı-Esin-Özdağ-Taşer-Türkeş" diyor.

23'lerin bu el uzatma hareketini, "taktik olarak" gösteriyor. "Zira ordu ve halk efkârı, 14'ler konusunda baskı yapmaya başlamıştır. 14'ler, bütün halinde bulunursa büyük bir maddî ve manevi kuvvettirler; parçalamak, böylece hem maddî tehlikeden hem de 13 Kasım'ın lekesinden kurtulmak istiyorlar. Beş kişiyi, suçlu ilan edeceklerdir." diyor.

Bu düşünceyi teyit eden haberler var. Daha ilk günden itibaren propaganda çarkı, bizim üzerimizde dönmüştü. Erkanlı'nın komünistliğini ispat için millî emniyete, vazife verilmiş. Şimdi iki ihtimal beliriyor:

1-14'lerin bütün halinde dönmesi;

2- 5'lerin terki.

1- Bir bütün halinde yurda dönersek, hareket tarzımızı düşünmeli, kararlaştırmalıyız: Çeşitli ihtimaller var:

a- Müşavirlik vazifelerinizin lüzumu kalmadı; yurda dönün; 7500'lere (Eminsu) katılın denmesi

b- MBK üyesi statüsü ile dönüşümüz. Başka ihtimal düşünmeye lüzum yok.

Birinci şıkkı, sevinçle karşılarız.

İkincisi düşünmeye değer. Kaplan, Solmazer'e bağrımızda sıcak sıcak nefes alacaksınız; demiş. Lütfen kabul edilmektense izzet-i ikbal ile çekilmek; daha iyidir. Ancak, amacı millet hizmeti olan hareketlerimize, hissî davranışların girmemesi de uygun olur.

Yani, *yetki ve hizmet imkânı olmayan bir postu, bir defne dalına, bir çarık ve bir bastonu tercih ederiz,* demek istiyorum.

İkinci ihtimale, 5'lerin terkine gelince: Şahıslarımız için üzülmeye, telaş etmeye değmez; edilmez de zaten. Kısa veya uzun bir süre için, 13 Kasım lekesini silmiş, durumlarını kuvvetlendirmiş olurlar.

Halk ve ordu, hakkımızda yanlış kanaate sevk edilmiş, oyalanmış olur. Ama çok sürmez. Zira halk, 14'ler içinde esasen 5'leri tanıyor (seviyor, kızıyor, nefret ediyor). Ordu'da böyle hedefe, yalnız da yürürüz. Sözlerim mücerret (soyut) ihtimallere göredir. Gerçekte 14'lerin, büyük ekseriyetle beraber olacaklarına ve beraber kalacaklarına inanıyorum.

Madanoğlu-Havacılar-Köksal ve Gürsoytırak'ın dönmememiz için çalışacaklarını biliyorum. Gürsel ne yapar bilinmez. Yeter derecede kuvvetli ise dönmemize rıza göstermez.

Komite'nin teşebbüsü, parçalama gayreti ile değilse neden? Pek kestiremiyorum.

Bu dostlarımız, bizim tarafsızlık politikamıza düşmandılar; bize muhteris diyorlardı. (Geziye katılmayan havacılar, bizim mebus olmak ihtirasımız yok; demişlerdi.) Şimdi, ömür boyu ayan üyeliğini, üniformalı olarak garanti davasındalar.

Neden, acele tarafından (arzu ettikleri gibi) seçim yapmazlar.

Sevgili CHP'leri ile neden anlaşmazlar; anlaşılmaz.

Komite, müşkil mevkideymiş. Nedir bu müşkil mevki?

Ordu, kendilerini istemiyor mu? Biz orduya döneceğiz; diyorlardı. Dönsünler. Cemal Paşa mı istemiyor? Onlar, MBK Meclisi fikrine değil Gürsel karargâhı fikrine sahiptiler. Kumandan, karargâhına istediği veçheyi verir. Niye itiraz ediyorlar?

Basının, kendilerini unutmasından mı şikâyetçiler? E... ileri çıkmayalım, gölgede kalalım; diyorlardı.

Aziz hemşerim, 23'lerin ekseriyetinin, bizi asla dostane fikirle istemediğine kaniyim. Acaba beş ay onları uyandırdı mı? Kim bilir?...

Yalnız, basın-halk ve ordunun manevi baskısının müessiriyeti, belli oluyor artık.

Dün Antep'ten, eniştemden bir mektup aldım. "Sizler, MBK ile mektuplaşıyormuşsunuz. MBK, Mayıs'ta yurda dönmeniz için emir vermiş;" diyor. Bu, meselenin şayi olduğunu gösterir. Halk psikolojisini lehte geliştirir.

***

"Türk Milleti'nin ızdırap duyan mukaddes vücudundan bir parçayız."

Mühim olan yarın, millî yarın için bugün, ne yaptığımızdır.

Bulunduğumuz memleketleri inceliyoruz; doktrin hazırlıklarımız var. Fakat bilmemiz gereken temel

konu: Türkiye'nin halidir. Türkiye ile ilgili meseleleri, monografik olarak bilmeliyiz. Türk idarecisinin, aydınının büyük kusuru budur.

Biz 14'ler veya askerler, bu meseleleri, âlimler gibi değil arifler gibi biliyoruz. Yani bilgimiz hesap ve muhakemeye değil hissî algılara dayanıyor. (Bilgilerimiz sağlamdır. Zira bilgi kaynağımız yanılmaz. Hasta, doktor fark etmese anlamasa da hasta olduğunu, duyduğu acı sebebiyle bilir. Biz, Türk Milleti'nin ızdırap duyan mukaddes vücudundan bir parçayız. Izdırap duyuyoruz.)

Yurtta çalışmalarımız, hasbî bilgiye yönelmelidir. Mesleğimiz, planlı çalışma itiyadını kazandırdı bize. Harp san'atı olan askerlik, bu yönü ile mantığın veya hesabın ta kendisidir. Ben, siyasi hayatımızda yeni bir devir açacağımıza inanıyorum.

***

Kelimelerin, cümlelerin sihirli bir kuvveti olduğu doğrudur.

"Âdem manayı mutlak
Âdem'dedir nutku-hak"

diyerek övünüş, dilin esrarlı kuvvetini gösterir. Kur'an'da Tanrı, Âdem'e eşyanın isimlerini öğreterek O'nu, bütün meleklere üstün kıldığını söyler.

Kelimelerin, cümlelerin diziliş, söyleniş, tekrarlanış şekli başarımızı tayin eder.

Bir parti halinde teşkilatlanırsak, tüzük ve programdan çok gücümüzü, hareket yaratacak fikirleri yaymağa vereceğiz.

Antep'e gönderdiğiniz fikirler çok güzel. Bu üslubu geliştirmek için çalışmalıyız.

Fikir, kelime, cümle bizden kopmalı ve kitlenin malı olmalı. Kolay ezberlenir, kolay söylenir olmalı. Fakat maksadımıza göre bazen kolay anlaşılır, bazen anlaşıldığı sanılır olmalıdır.

Yurtta hükümete direktif olarak verdiğimiz fikirler, elimizde ve dilimizde, rüzgârı hiç kesilmeyen bir bayrak olacaktır.

İçtimai, iktisadî, idarî reform fikirlerimiz bizi, hayli sert ithamlar ve mukabeleler karşısında bırakabilir. Ama günümüzü de fikirler temsil ediyor. Yani, vasıta ile gaye birdir. Fikirlerimizi gerçekleştirmek gücünü fikirlerimiz verecektir.

Dün bir mektubunda, şöyle bir cümle vardı: "Mülga (kapatılan) meclis, sadece siyasi hürriyete ihanetle değil ulusa ızdırap veren ve artık satıha kadar çıkmış ana davalara göz yummak ve zümre menfaatlerinin savunucusu olmakla meşruiyetini kaybetmişti."

Bu ibarenin, dünü ve günü değil yarını hedef tutuğu aşikârdır. Uygun görürseniz, Antep'te işletin. (Ana davalar: Toprak reformu, idarî reform, sağlık hizmetleri, eğitim seferberliği vs.)

Mektubuma 2 Mayıs'ta başlamıştım bir gün sürmüş yazması; şimdi 3 Mayıs 00.45.

3 Mayıs dedim de hatırıma geldi. Türkçü bayramı olarak tesit edilir (kutlanır) bu gün. Türkçülüğü veya Türk Milliyetçiliği'ni de perişan halinden kurtarmak; yön, tarif kazandırmak; bir zümre hareketi ve fikriyatı olmaktan çıkarıp millete mal etmek; bize düşüyor.

Burada bitireyim. Eşim hürmetlerini sunar. Sevgi ve özlemle kucaklarım. İyi dileklerimle...

Muzaffer Özdağ
imza

Talat Aydemir'den Turhan Yavçan'a,

9 Temmuz 1961

Kardeşim Turhan,

Hatırlarsın, Kore'den döndükten sonra "İhtilâlin emniyete alınması icab eder." demiştim. İşte o ana fikir üzerinden yürüdüm. Eski teşkilâtı genişlettim. Bugün Türk Ordusu'nda kilit başında bulunan bütün insanlar buna dâhildir. Aylardır çalıştık ve bazı prensipler vazettik. Üç ay evvelde bu prensipleri komitedeki arkadaşlarımıza verdik. Bazıları çok iyi karşıladı. Bazıları da aylar sonra bizi arkadan hançerlemeye kalktılar. Bunlar şunlardır:

Cemal Gürsel, Cemal Madanoğlu, Osman Köksal, Sezai Okan, Sıtkı Ulay, Agasi Şen... Hâlbuki bu arada Osman ve Sezai'ye ben ne kadar bel bağlamıştım. Me-

ğer onlar ne imişler, bizim bu kadar açık kalpli olmamızı onlar, bidayette kabul eder gibi göründüler; güya akıllarınca fırsat bulunca darbe indirmeğe kalktılar, fakat tersine oldu. Hava Kuvvetleri Komutanı'nın emir subayının (Gürsel'in emir subayı Ağasi Şen) marifetiyle tayininden sonra iş patlak verdi. Emir subayı Agasi Şen, Mason Cemiyetine girmişti; diğerleri de onun izinden yürüyorlar, tesir altında kalıyorlardı. Bugün devletin beş bakanı da masondur; sen hükmü nü ver. Bu yukarıda saydığım insanların plânı ile biz 2-3 Haziran gecesi hazırladıkları liste ile yeni bir Ondörtler gibi emrivaki ile karşılaşacaktık. Bereket versin, elimizi çabuk tuttuk; bu zaferi dört saat ara ile kazandık. Derhal alarma geçtik, yoksa bizi şu suçlar ile radyoda dinleyecektiniz. Cemal Madanoğlu Millî Savunma Bakanı Kara Kuvvetleri Kumandanı Alkoç ile birlikte bir liste tanzim eder. Tabii ki en başta suç şu: Harb Okulu Komutanı, Komite'deki havacılar ile anlaşmıştır.

Bunlar Ordu'yu ayıran insanlardır. En kötüsü komünistlere hizmet edenlerdir.

Bize haberi ikinci başkan olan Muhittin Paşa verdi. Ondan sonraki icraat tamamiyle bizim hâkimiyetimiz altında cereyan etti. Bu adamlar fazla inat etselerdi, harekâta geçip ortalığı kana boyayacaktık... O kadar şuursuz insanlardı. Allah'tan ellerinden bir şey gelmedi. Çünkü artık hiç bir kuvvetleri kalmamıştı. Bu anda da sıfırdırlar. Yedi gün yedi gece uykusuz alarmda kaldık. Yalnız şuna sevin ki bütün Türk Ordusu, Deniz, Hava, Kara, Jandarma bu anda yekvücuttur. Dİğer yolda da bunu sağlayabildiysem artık rahat ölebilirim.

Dâvamızı, başta bulunan Genelkurmay Başkanına, Kuvvet Komutanlarına ayrıca kabul ettirdik. Şimdi demir gibiyiz; ama bu kolay olmadı tabiî. Eski ideal arkadaşlarım, Türkiye'de her şeye hâkimdirler. Silâhlı Kuvvetler şahsiyetini kazanmıştır. Yedi Haziran'da Komiteye bir ültimatom çektik; benim kalemimden çıktı. Genelkurmay Başkanı, Memduh Paşa'yı köşke götürdü. Hasta Devlet Reisine kabul ettirdi. Yirmi dört saat mühlet vermiştik. On birinci saatte yerine getirdiler; yoksa hepsini silecektik. İş o kadar gergin safhaya girmiş, sabrımız tükenmişti. Ültimatom şu idi:

Hava Kuvvetleri Komutanı derhal vazifesine iade edilecek. Öğle radyosunda yayınlanacak.

Bizi ihbar edenler ve Hava Kuvvetleri Komutanı'nın harcanmasını sağlayanlar, vereceğimiz listeye göre derhal emekli olacaklar.

Cemal Madanoğlu, Osman Köksal derhal kumandanlıkları bırakıp Komite'ye dönecekler.

Bir daha Silâhlı Kuvvetlerin ve Komite'nin haberi olmadan kilit başında bulunan komutanlar, tayin edilemeyecek ve emekliye sevk edilemeyecek.

Deniz Kuvvetleri Komutanı, Kara Kuvvetleri Komutanı ve Millî Savunma Bakanı, derhal emekli olacak.

Komite seçimlere kadar azaltılamaz. İstifa edemez, istifaya zorlanamaz.

Şimdi tamamiyle duruma Silâhlı Kuvvetler hâkimdir. Biz daima doğru yolda idik. Devam edeceğiz. Şimdi komitede sayacağım dokuz arkadaşa itimat edilemez.

Mucip Ataklı, Haydar Tunçkanat, Emanullah Çelebi, Dz. Yarbay Selâhattin Şükran Özkaya, Rafet Aksoyoğlu, Fikret Kuytak, Ekrem Acuner, Kadri Kaplan. Biz gene hayatlarını bağışladık. İnisiyatiflerini kazandırıp komiteye iade ettik. Yoksa onları silme saat meselesi imiş...

Ondörtler meselesini de garantiye ve sigortaya aldık. Onların kılına da kimseyi dokundurtmayız. Silâhlı Kuvvetlerin himayesindedirler. Yalnız ne var ki sabırla beklesinler. Onlar bana ve bizlere karşı vazifelerini tam mânasiyle yapmadılar. Ama ben, içinde iyi tanıdığım bazılarını unutamadım.

Şimdi beni daha iyi anlayabilirler. Orhan Kabibay mektup yazmıştı; itirafları vardı, saklıyordum. Cevap yazmadım. Sebebi malûm... Ama sen fırsat düşerse ona İrfan Solmazer'e bu mektubumu oku; onlardan yegâne isteğim, itidalli ve sabırlı hareket etmeleridir. Her şeyin zamanını, tayinini bize bıraksınlar. Şimdi memleket çok karışıktır. Kim ne derse desin iktisadî kriz vardır. Seçimler bile tehlikeye girebilir. İki kritik nokta var: Mahkemelerin infazı, seçimler. Burada bir halk ayaklanması olabilir; ancak o zaman silâhlı kuvvetlere belki bir vazife düşer; aksi takdirde plânlarımız tahtında işler ilerleyecek, emin olun. Komitedeki vefasız arkadaşların en büyük hatası beni, Kore'den Türkiye'ye getirip, Harb Okulu Komutanı yapmaları imiş... Başlarına çorap örmüşüm. Doğrudur. Kardeşim ne var ki Ondörtler de biraz bana kulak verseydiler, işler başka türlü olurdu. Fakat bizi çok çabuk unutmuşlardı. İnşallah bundan sonra iyi olur...

Talat Aydemir

Türkeş'in İdamdan Sonraki İkinci Mektubu

Yeni Delhi 19 Eylül 1961

Aziz kardeşim..... Bey,

14 Eylül 1961 tarihli içli ve samimi mektubunuzu aldım. Teessür ve üzüntülerinizde haklısınız. Fakat inancınızı hiçbir zaman kaybetmeyiniz. Menderes'in (Allah gani gani rahmet eylesin.) yanlış tutumu ve İnönü'nün etrafındakilerle beraber çevirdiği fitne ve fesat memleketi çok sıkıntılı ve karışık bir duruma sokmuştu. Ben partilerin didişmesini durdurmak ve bilhassa CHP'nin entrikalarına karşı memleketi korumak üzere bu ihtilâle karıştım. Çünkü asıl olan Türk milletinin ve fakir Türk köylüsünün, Türk halkının mukaddes varlığını korumak ve kurtarmak idi, yoksa partiler ve şahıslar bir şey ifade edemezdi. 27 Mayıs'tan sonra da daima tarafsız ve âdil bir idare kurmaya gayret ettim. Fakat kendi menfaatlerine ve hırslarına, fesatlarına karşı beni engel görenlerin suikastına uğrayarak zorla (evimin kapısı gece yarısı kırılarak) sürgüne gönderildim. 27 Mayıs'tan sonra ....'ı Menderes ve arkadaşlarını İsviçre'ye göndermek üzere ikna ettim. Fakat CHP'nin komite ve ordu içinde âletleri olan Mucip Ataklı, Osman Koksal, Ekrem Acuner, Cemal

Madanoğlu, Sami Küçük, araya geldik. İçimizden üç kişi CHP'ye girdi. Ve 1965 seçimlerinde milletvekili oldu. Bunlar Orhan Kabibay, Orhan Erkanlı, İrfan Solmazer'dir. Partiye girdikleri gün İsmet İnönü'nün bir beyanâtı oldu:

"CHP'ye 27 Mayısla ilgili olarak vuku bulacak olan taarruzlara partimize yeni giren bu arkadaşlar cevap vereceklerdir."

Bu, İsmet İnönü'nün siyâsî bir oyunuydu. Zâten birlikten, beraberlikten yoksun olan eski MBK üyeleri 14'ler birbirlerine karşı daha da husûmet içinde olacaklardır. Bu beyânı radyodan Mustafa Kaplanla beraber dinlemiştik ve CHP'ye giren arkadaşlarımıza da acımıştık. Bir ara tabiî senatörler aramızdaki soğukluğu giderebilmek için bir yemeğe davet ettiler. Bu yemek Muzaffer Yurdakuler'in evinde verildi. Aradaki soğukluğun giderilmesi pek mümkün olmadı. Yemekte arkadaşların ısrarı üzerine "Hayâl Ülke" şiirini okudum. Brüksel'deki okuduğum zamanki heyecanı ve duyguyu yakalamak mümkün olmadı ve bu şiiri Sıtkı Ulay Paşa'ya ithaf ettim. Sıtkı Paşa hislendi, heyecanlandı ve şöyle bağırdı:

"Ulan şu Halk Partisi bizi kullandı, kullandı. Paçavra gibi kenara atıverdi."

Ve biraz ileride oturan Kâmil Karavelioğlu'na seslenerek bağırdı-.

"Öyle olmadı mı Karavelioğlu?"

NOT: Sıtkı Ulay Paşa'nın konuşması yumuşatılarak ifâde edilmiştir. Mustafa Kaplan'ın Sıtkı Ulay Paşa'ya verdiği cevap ise yumuşatılması mümkün görülmediğinden hâtıraya geçirilemedi. (Ahmet Er Hayat ve Hatıratım)

Numan Esin'den Dündar Taşer'e

Madrid, 9 Aralık 1961

"Uçakların harekâta elverişli olmadığı bir günde, Halim'i ve kuvvetlerini temizlemelidirler."

Sevgili Kardeşim Dündar,

Hasta yatağımda ümitsizlik dolu iken, bu hissi daha da arttıran, mektubunu aldım ve yarı ağlamaklı, okudum. Evet, Cebelitarık'ta kurmak istediğimiz şato, kâğıttanmış.[24] Hatayı, şunda veya bunda aramamakta haklısın. Günlerdir, ıstırabımın arasında bunları düşündüm. Hakikatte Cebelitarık'ta salt olarak düşünüp, sun'iliğe kaçmadığımız her noktada, zaman bizi haklı çıkardı. Yalnız görüşmelerimizin birinci maddesini teşkil eden hususta sun'iliğe kaçmış; rakamın cazibesini muhafaza etmeyi, diğer mütealaların üzerinde görmüştük. Sanırım ki yanıldığımız nokta bu idi. Nitekim aramıza müessir bir şekilde girmelerinden itibaren, direksiyonu kaybettik. Hâlbuki bundan daha tabiî bir şey olamazdı. His ve fikir birliğinde olmayan hiçbir topluluk, ebedî değildir. Bunu, bizim de iyi bilmemiz gerekirdi ve sun'ilikten kaçınmak yolu tercihimizdi. Yapamadık. Bundan sonra olur mu bilmem. O kadar yol alındı ki. Ama başka çare de yoktur. Diğer herkes, bu noktada aynı kanıdadır. Fakat çeşitli kombinezonlar, zaman zaman değişik görüşlere sebep oluyor. Gelecekte, milletin, bizden beklediği işten kaçamayacağımıza göre, çare düşünmek zorundayız.

---

[24] Bu toplantı yurt dışına çıkıştan sonra ilk bir araya gelişleridir. Toplantıya Esin, Kaplan, Taşer, Solmazer katılmıştır. Taşer eşi Asuman Hanım ve kızı Yasemin'le beraber gelmişler ve Numan Esinler ve diğerleri yalnız gelip otelde kalmışlardır. (İ.M)

Erkanlı ile bir hafta sonunda, yalnız bir defa bile görüşemedim. O da, herhalde buna lüzum görmedi. O'nu da, biraz çabuk doldurulmuş buldum ve çok üzüldüm. Erkanlı'yı, onun bilemeyeceği kadar severim ve beğenirim. Kabibay ve Solmazer son mektuplarında, sana ve Dündar Seyhan'a, uğramak niyetinde olduklarını yazıyorlardı. Belki de gelmişlerdir. Türkiye'de hadiselerin, suyun altında en kızgın olduğu bir bir devrede Dündar Seyhan, oraya gidecek ne yapacak? Ellerini tez tutmazlar ve cesur bir atak yapmazlarsa, Halim (Menteş), İnönü'ye dayanarak hepsini yer. Ani bir ayaklanma ve uçakların harekâta elverişli olmadığı bir günde, Halim'i ve kuvvetlerini temizlemelidirler. Bunun dışında, kurtuluş çareleri yoktur. Bize gelince, bizim bu mücadelelerden hiç birine, karışmamamızı doğru buluyorum. Biz ve taraftarlarımız, müstakil (bağımsız) kalmalı, kalmasını bilmeliyiz. Dündar Seyhan'ın kanaati, aksidir. Ama bizim de bu noktada kanaatimiz, artık, çok açık olarak belirmiştir. Sana yazdığımız arkadaş isimlerinin verilmesini, istemiyorum.

Bizim, Dündar Seyhan'a söyleyeceğimiz tek şey, kendisine yukarıdaki hususu hatırlatmaktan ibaret olmalıdır. Bu konuda, Kabibay ile Solmazer, farklı düşünceye sahipseler, onlara bir şey diyecek değilim.

Karşılıklı yazışmaya devam edelim. Bana bu günlerde bazı haberler gelecek. Sende bir şey var mı?

Gözlerinden öper, Asuman Hanım'a hürmetlerimizi sunarız. Yasemin'in gözlerinden öperiz. Annem ve Aynur selam ederler.

Rahatsızlığın için geçmiş olsun. Ben biraz iyileştim. Barsak kolitinden başka kronik bir apandisit arazı varmış. Şimdilik, tedavi ediliyoruz.

Numan Esin, İmza

Alparslan Türkeş'den Esin, Er ve Özdağ'a

Yeni Delhi 20/ Aralık/1961

Sevgili Kardeşlerim Esin, Er ve Özdağ;

Bu mektubu, her üçünüze de müşterek olarak yazıyorum. Üçünüzden de aşağı yukarı aynı zamanda ve birbirini tamamlayan veya birbirine tamamiyle uygun bulunan mektuplar aldım. Özdağ'ın gayet olgun bir şekilde hazırlamış olduğu yazıyı takdir ve memnunlukla okudum ve hemen Baykal'a gönderdim. Şimdi sırasıyla mektuplarınızda belirtilen hususlar üzerinde fikirlerimi belirteceğim.

Er kardeşimiz, mektubunda bizlerin artık yalnız Türk milletini ve halkı tutmaklığımız ve ona dayanmaklığımız gerektiğini, Kumandanlar Komitesi denilen ne idüğü belirsiz Yeniçeri bozuntularına güvenmenin doğru olmayacağını ifade ediyor ki, kanaatimce gayet doğru ve isabetli bir mütalaadır. Onun

fikrine göre, bizler artık doğrudan doğruya milletle temasa geçmenin yolunu bulmalıyız ve kuvvetimizi ondan almaya bakmalıyız. Ordu ile temastan ve Ordu vasıtasıyla bir şey elde etmeye çalışmaktan vazgeçmeliyiz. Bu mütalaalarda hakikatin payı pek büyüktür. Yalnız bana kalırsa, Orduyu Milletten ayrı bir varlık olarak görmemeliyiz; onu da Milletin varlığı içinde bir parça olarak mütalaa etmeliyiz. Fakat bunu böyle yaparken de Ankara'da toplanmış olan seksen veya yüz zorbayı, Ordu diye kabullenmek hatasına düşmemeliyiz. Bunlar Ordu değildirler, bunlar ordunun mukaddes adını kendi adi ihtirasları için alet ederek politika bezirgânları ile pazarlıklı oyun döndüren soysuzlardır. Millete yönelirken, onun kıymetli varlığının bölünmez parçası olan Silâhlı Kuvvetlere de yönelmek mecburiyetindeyiz. Milleti ve Silâhlı Kuvvetleri, politika bezirgânlarının ve Yeniçeri Zorbalarının elinden kurtarmak vazifesi de omuzlarımıza yüklenmiş bulunmaktadır.

General Kurttekin vasıtasıyla bize ulaştırılmış olan E.U.R'nin mesajında şunlar bulunmaktadır; "*Orduyu politikadan sıyırmak istiyoruz. Sizlerin de aynı arzuda olmanıza memnunuz. Ortalığı karıştırmayın. Sükût ederek sakin sakin bir kenarda oturun. Siyasi hayat istediğimiz normal istikamette gelişmektedir. Siz de bir kaç kuruş biriktirmeye çalışınız, böylece döndüğünüz zaman başınızı sokacak bir ev alırsınız.*"

Bunu inceliyecek olursak çıkan mana şudur: "*CHP'sine nihayet iktidarı vermeye muvaffak olduk. Yerini sağlamlaştırıncaya kadar sesinizi çıkarmayınız. Siz nasıl olsa partiyi kaybettiniz. Size yapacak bir şeyimiz yok, beş on para biriktirmeye çalışınız belki başınızı sokacak bir kulübe alırsınız. Millet memleket*

diye başınızdan büyük işleri karıştırmayın, kendi garip halinize bakın."

İşte Kumandanlar Komitesinin ve Erkân-ı Harbiye Reisinin görüşü budur ve bizden ürktükleri için de geçen Ekim ayı içinde memlekete dönmekliğimizi istemediler. Bunlar 23 ve 24 Ekim'de Mürted Hava Üssünde yaptıkları gizli toplantılarda Meclisi feshederek ekseriyeti CHP'li olmak üzere uydurma başka bir Meclis toplamaya ve CHP'ni doğrudan doğruya iktidara oturtmağa karar verdiler. Gerekli plânları yaptılar, şimdi müsait zaman ve bahane beklemektedirler. Bunların arasında Halim Menteş, Fevzi Arsın, Hava Kuvvetleri K. Ekrem Acuner, Kadri Kaplan, Mucip Ataklı, Abdurrahman Doruk, Emin Aytekin, Talât Aydemir bulunmaktadırlar.

Şimdi Ondörtler'e gelince, geçen mektubumda Ersin'e ve Özdağ'a bu konuda düşündüklerimi yazmıştım. Burada tekrar özetlemeliyim. Bir seneden beri, Ondörtler'in derlenip toparlanarak bir birlik halinde varlık gösterebilmelerini beyhude yere bekledik durduk. Hiçbir prensibi ve doktrini olmayan ve alınan kararları bir saat geçmeden unutarak tam tersine hareket etmekte tereddüt etmeyen insanların karışımından meydana gelmiş bulunan bu tesadüfî grup, hiçbir randımanlı faaliyet gösteremez. Çünkü birbirinden şüphe eden, birbirine itimad etmeyen insanlar var içimizde... Bunlar dış tehlikelere karşı gözlerini açarak uyanık bulunacakları yerde, 13 Kasım'ı isabetli ve mesut bir hadise saymakta, gece ve gündüz bilhassa aşağılık duygusu hissettikleri bizlere karşı kusur uydurmaktadırlar. Çok muhtemeldir ki, düşmanlarımız bizi bize boğdurmak ve bizi içten yaktırmak için bu kafasız ve

ruhsuz insanları ustalıkla kullanmaya çalışmaktadırlar. Büyük ölçüde de başarı sağlıyorlar denilebilir. Fakat bütün bunlara rağmen, biz kendilerine karşı kardeşçe hareketten ayrılmayarak, onları daima uyarmaya ve kendilerine hakikati göstermeğe çalışmalıyız. Ondörtler içinde bizim grubumuz bir cazibe merkezi olmalı ve bundan sonra tasarlayacağımız işler de bu guruba ve bir de Ondörtler'in dışındaki güvenilir arkadaşlarımıza dayanmalıyız.

Esin'in mektubunda belirttiği gibi, hakikaten başbaşa kalarak konuşamadık. Ben bunu yapabilmek için Esin'e Paris'ten İspanya'ya dönmemesini söyledim. Fakat onun bizimle Belçika'ya ve Hollanda'ya gelişi dahi bir hayli söylentilere sebep oldu... Yolda üstü kapalı olarak bana yöneltilen, genç arkadaşlara karşı ağır ithamlar ileri sürdüler. Çok şiddetle ve ağır bir şekilde cevaplandırarak kendilerini susturdum. Çok istemekliğime rağmen Esin'le elimizde olmayan sebepler yüzünden başbaşa kalarak uzun boylu görüşmek imkânını bulamadık. Fakat yine de fikren ve ruhen birbirine en yakın insanlar olduğumuzu, yazılarımızdan da belirmektedir.

Memleket için tek çıkar yol, gelişmedir... Ve bunun bizler tarafından başarılması gerektir. Halk ve bütün idealist yurtseverler, bunu bizden bekliyor. CHP'si ve Komünistler ve diğer politika bezirgânları ise, halk tarafından çok sevildiğimizi ve tutulduğumuzu gördükçe, soğuk terler dökerek deliye dönmektedirler. Bizim sahip olduğumuz prestiji tahrip etmek için akla gelmedik melanet ve iftiralara başvurmaktalar, yine de halkı bizden soğutmaya tam muvaffak olamıyorlar. Şimdi, bütün mesele; yeni bir gelişmenin imkânlarını

yaratmaktadır. Bunun için içimizden hiç olmazsa bir kişinin memlekete girmesi şart sayılmalıdır. Uzaktan uzağa, idare ve faaliyet çok güçtür. Aldığım haberlere göre 15 Eylül ve 18 Ekim'de iki defa Ankara'da teşebbüse kalkışılmış. Talât Aydemir'in grubu denenler önce bir hareket yaparak işe el koymağa yeltenince, bize mensubiyeti olan bir diğer grup da onları ekarte ederek, işlere el koymak kararını vermiş; fakat neticede iki taraf sabretmeğe karar vermişler.

Bu haberler ne dereceye kadar doğrudur? Bize mensup oldukları söylenen kimselerin miktarı ve kuvveti nedir? Çoğunlukla nerelerde bulunmaktadırlar? Bunları tam olarak kestirmek mümkün değil. Memlekete resmen gidersek, hükümetin bizi devamlı olarak göz hapsinde tutacağı muhakkaktır. Bunu bana Paris'te Haydar Tunçkanat ve Cevdet Perin de söylediler. Bu durum karşısında arkadaşlar iyice düşünerek hareket tarzımızın ne olması lazım geldiği hakkında fikirlerini bana bildirsinler.

Bundan önceki mektubumda Esin ve Özdağ'a yazdığım *"Hür Türkler Birliği"* adı altında kurmak istediğimiz derneğe gelince, bunun şimdilik asıl gayesi, doktrin ve prensiplerimizin etrafında bunları benimsemiş aydın kimseler olmaktadır. Halen dış memleketlerde, bilhassa Avrupa'da sayıları binleri bulan yüksek tahsil gençleri ve genç işçiler bulunmaktadır. Memleketle kolayca temas edememekle beraber bu aydın kimselerle kolayca temaslarda bulunabiliriz. Bunların içinden, bizimle çalışacak bin kişi hazırlayabilirsek, bu ilerisi için büyük bir kuvvet olur. Doktor, mühendis, vesaire gibi yüksek tahsil yapmış çeşitli branştan bin aydın genç gayet önemli bir kazanç olur. Bunun için,

yazdığım prensipleri işleyerek, gerekirse tadil ederek veya tamamlayarak geliştirmeliyiz. Ve buna ister yardımlaşma veya ister Türkiye'yi Kalkındırma maksadıyla diyerek güzel bir tüzük hazırlayalım. Ve bunu sür' atle yapalım. Tamamlanınca bana gönderiniz. Bundan sonra da bunu Avrupa ve Amerika'da bulunan arkadaşlarımız vasıtasıyla yayarak dış memleketlerde bulunan Türkleri bu kadro içinde toplayalım. Bunun hukukî yönünü, Esin ve Özdağ inceleyerek formüle etsinler. Bir taraftan da bunu memlekete de sokarak orada da yaymaya çalışırız. Prensiplerin başlıklarını tekrar yazıyorum. Çünkü Er'in haberi yoktur.

1. Türkçüyüz, Milliyetçiyiz, Öztürkçeciyiz, 2. Toplumcuyuz, 3. Ülkücüyüz, 4- Ahlâkçıyız, 5. Halkçıyız, 6. Köylücüyüz, 7. İlimciyiz, 8. Gelişimciyiz (Bununla tekâmülcülüğü değil devrimciliği ve hızla kalkınmayı, ihtilâlciliği kasdediyoruz), 9. Endüstrici ve Teknikçiyiz.

Bunları ayrı ayrı izaha girişmiyorum. Çünkü fikirlerimiz müşterektir; ne demek istediğimizi biliyoruz. Şayet arkadaşlardan aydınlanmasını isteyenler varsa ayrıca yazarlar, daha fazla açıklamaya gidilir.

Bunun için hazırlanacak tüzükte, Başkan sistemi esas olarak kabul edilmeli ve ilerde bir dayanışma ve yönetim kurultayı kurulması dikkate alınmalıdır, ilerde bu teşekkülün siyasi bir parti haline geçebilmesi de göz önünde bulundurulmalıdır.

Ahmet Hamdi Başar'dan 15 Aralık tarihli bir mektup ve buna bağlı olarak 1 Temmuz'da 13 Kasımcılara göndermiş bulunduğu uzun bir yazı suretini aldım. Her iki yazıda da 13 Kasım şiddetle tel'in edilmekte ve 13 Kasımcıların tarih huzurunda yiyecekleri kara damga belirtilmektedir. Mektupta ayrıca, yakında bir "Türkiye Kalkınma Derneği" kuracağını, bu dernekle mem-

leket aydınlarını sinesinde toplayarak en kısa zamanda Türkiye çapında bir "Kalkınma Kongresi" toplamaya çalışacağını ve bu kongre vasıtasıyla Türkiye'nin Millî Kalkınma Hedeflerini tesbit ederek bir misak-ı millî gibi ortaya koymak istediğini bildirmektedir. İlerde bu derneğin siyasi bir parti haline geçebileceğine de işaret ederek, benden bu hususta fikirlerimi istiyor. Ben gayet kısa cevap yazarak, kendisine başarılar diledim.

Madanoğlu'nun geçen sene 17 Kasım'da yaptığı aşçakça beyanatı DP'ye mensup bir paçavra yayınladı. Bu 24 ve 25 Kasım'da İnönü ile Gümüşpala ve bunların hempaları arasında 14'ler konusunda yapılan gizli görüşmeler ve alınan kararlara göre yapılmış bir harekettir. Madanoğlu'nun senatörlükten ve askerlikten mecburen istifa ettirilmiş olmasını halk bilmediği için onu kendi arzusu ile feragat göstermiş iyi bir insan olarak görmektedir. Özdağ'ın kardeşinin yaptığı güzel basın toplantısı, iftira ve yalanları ve CHP, Ap müşterek manevrasını çıkmaza soktu ve Madanoğlu'nu, yarım ağızla ve şüphe uyandırır şekilde bile olsa, tükürdüğünü yalamaya ve söylediklerini yalanlamağa mecbur etti. Yakınlarımız vasıtasiyle Madanoğlu'nun maskesini iyice düşürmeye çalışmalıyız. Çok selamlar ederim.

Alparslan Türkeş

Alparslan Türkeş'den Ondörtler'e

Aralık 1961

"Tarihî Ondörtler!.. Sevgili Arkadaşlarım!..

Bir kerre daha yeni yıl bizi sürgünde buldu... 1962 yılını da gurbet ellerde karşılamış bulunmaktayız. Fakat sevgili yurdumuz, erişilmez güzellikleri ve hâtıraları ile gönlümüzde yaşamaktadır. Bütün varlığımızla kendisine derinden bağlı olduğumuz milletimizin sevgisi, kalplerimizde yaşatıcı ve aydınlatıcı bir alev olarak bugün, her zamandan daha kuvvetle yanmaktadır.

Arkadaşlar...

Türk milletinin özünden, mutlu bir ülkü için ileri çıkarılmış olan Ondörtler, Türklüğün ümit dünyasını aydınlatan meş'ale olmağa devam etmektedirler.

Bugün milletimiz, iktidar ve menfaat hırsı ile gözü dönmüş politika esnafının cahil ve şuursuz güdümüne terk edilmiş bulunmaktadır. Liyakatsiz ve faziletsiz

tutumları millet hayatına çok pahalıya oturmuş bulunan yalancı şöhret ve yalancı unvan sahibi sarsak eller, memleket idaresini büsbütün perişan ederek huzursuzluğu artırmaktadır.

Bu durumda, Ondörtler, Ondörtler olarak her zamandan daha çok birlik ve beraberlik halinde olmaklığımızın önemi artmaktadır. Ondörtler, Ondörtler'e karşı halkın beslediği derin sevgi ve saygıyı gördükçe büsbütün kızan ve şaşkına dönen politika bezirgânları ve eski düşmanlarımız, bu varlığı ortadan kaldırmak için didinmekte ve çareler aramaktadır.

Kasım ayı içinde, bazı parti liderleri ile yakın adamları arasında, üç gün üst üste yapılan gizli, müşterek toplantıların konusunu, bu teşkil etmiştir. Neticede oybirliği ile Ondöriler'i yıkmaya ve bu hususta tam bir işbirliği halinde bulunmaya karar vermişlerdir. Bu kararın alınmasından bir hafta sonra, ilk hücum olarak, Madanoğlu'nun 17 Kasım 1960 yılında aleyhimizde yaptığı yalan ve iftira dolu alçakça beyanat gazetelerde yayınlanmıştır. O günden beri beyanat, çeşitli vilâyet gazetelerinde tekrar tekrar basılarak yayınlanmaktadır.

Dıştan kullanılacak zor tedbirleri ile ezmeye çalışmanın bizi daha çok kuvvetlendireceğini düşünerek daha sinsi ve daha tesirli tedbirlere başvurmuşlar ve vurmağa devam edeceklerdir. Bu tedbirler de bizi birbirimiz aleyhine çevirerek içten çökertip yıkmak yollarıdır. Böyle fesat tedbirleri ile 27 Mayıs Millî Birlik Komitesi'ni nasıl yıktıklarını hepimiz biliyoruz. Şimdi bunu 13 Kasımcılardan da birçokları anlamış bulunuyorlar. Fakat çok geç ve faydasız...

Kullanılan metod açık ve bellidir. Bu da bizi, birbirimize düşman edecek şekilde ve tarzda yalan dedikodular yaymak metodudur.

Böyle fesat oyunlarına karşı korunmak için yeni yılın eşiğinde Ondörtler olarak hepimiz aşağıdaki prensipleri benimsemeli ve birbirimizle münasebetlerimizi bunlara göre ayarlamalıyız:

1. a) Ondörtler birbirlerine karşı körü körüne itimad ve güven beslerler.

b) Birbirleri hakkında duydukları haberleri, herşeyden önce ilgili arkadaşlarına bildirerek kendilerini aydınlatmasını isterler ve ondan sonra bu gibi haberler üzerinde mütalaa yürütürler.

c) 1 Ocak 1962 tarihinden önce, Ondörtler arasında geçen sözler, münakaşalar ve işitilmiş olan dedikodular unutulmuş olup, bir daha arkadaşlar arasında bunlar üzerinde konuşma ve yazışma yapılmaz.

d) Ondörtler'e dâhil bulunan kimseler, çok şerefli ve faziletli insanlar olup, onların gereksiz bir hareket yapacağı kabul edilmez ve düşünülmez.

e) İnsan olarak, herkesin tabiatı ve itiyatları diğerlerinden farklıdır. Bize kusurlu görünen taraflarını da hoş görerek arkadaşlarımızı bağrımıza basarız.

f) Ondörtler'den olmayan kimselere, kendi arkadaşlarımızdan herhangi biri aleyhinde söz söylenmez, tenkid yapılmaz.

Arkadaşlar! Bu basit prensiplere sıkı sıkıya sarılmalıyız. Şimdiye kadar gelmiş geçmiş dargınlıklarımızı birer birer inceledim. Hemen hepsi de küçük dedikodular ve alınganlıklardır.

2. Evvelce bildirildiği gibi, her arkadaş Şubat ayından itibaren harekete hazır olacak şekilde malî durumunu ayarlamalıdır.

Mart ayı içinde veya Nisan'da yurda dönmekliğimiz çok muhtemeldir. Olaylar, bizim tahminimizden daha hızlı olarak gelişmektedir.

13 Kasımcılar ve eski arkadaşlarımız, bugün bizlere yaklaşmak istemektedirler. Bunlara karşı bizi herhangi bir şekilde sorumluluk altına sokacak şekilde hareket etmekten sakınmalı ve fakat kendilerine karşı kin ve garaz da gösterilmemelidir. Prensibimiz, her varlıktan, geçmişteki hatasını affederek millet hizmetinde faydalanmak olmalıdır.

3- Sevgili Arkadaşlarım! Ondörtler, tarihî bir varlık olarak millet hayatında yer almış, büyük olayların tesiri ile birbirine kaynamış, kenetlenmiş bir kitledir. Bu birliğin hiçbir sebeple gölgelenmesine meydan verilmemelidir. Dışardan bize ulaştırılacak her haber ve havadisin üzerinde titizlikle durarak kaynağı ve hedefi tayin edilmeğe çalışmalıdır.

İstikbâl, Türk milleti için ve Ondörtler için büyük günler ve büyük ümitlerle doludur. Dâvamız, kutsal ve şerefli bir dâvadır. Bu dâvayı, zafere ulaştırma yolunda giriştiğimiz mücadelenin birinci safhasında, kendi bayrağımızın altında bulunan bir kısım hainler tarafından ihanete uğradık. Fakat mağlubiyeti kabul etmedik ve teslim olmadık.

Birinci safhadan ağır yaralar alarak çıktık. Lâkin uğruna baş koyduğumuz ülkü için mücadeleden vazgeçmedik ve yılmadık... İçimiz daima 27 Mayıs Ruhu ile dolu olarak bu yolda sonuna kadar yürümeğe devam edeceğiz.

1962 yılına bu inanç ve azimle girmiş bulunan tarihî Ondörtler! Sevgili arkadaşlarım! Yeni yılın kutlu olmasını, hepimize ve milletimize uğur ve esenlikler getirmesini dilerim.

Selâm ve sevgiler.

Alparslan Türkeş

Alparslan Türkeş'den Şefik Soyuyüce'ye

11 Ocak 1962

"Sevgili Kardeşim Şefik,

27 Aralık 1961 tarihli mektubunu bugün aldım. Sana hemen cevap veriyorum. Dün sana yeni yıl kutlama mesajımı postalamıştım. Orada birçok hususlara temas edilmiştir. Şimdi de senin bu son yazdığın mektup muhteviyatı hakkında, gayet özet olarak fikirlerimi belirteceğim.

Bundan önceki mektubunun benim tarafımdan yanlış yorumlandığı hakkındaki ifadelerinizi ve o mektubunuz için yaptığınız izah ve yorumları memnuniyetle aynen kabul ediyorum. Beni bu şekilde aydınlattığın için de çok teşekkürler ederim. Ancak, satırlarınız arasında, yer yer yapmış olduğunuz tariz (fark ettirmeden iğnelemek) ve imâlara itibar etmeseydin, çok daha isabetli olurdu... Her ne ise, onları da

arkadaşlığımızın kudsiyeti dolayısıyla cevapsız bırakıyorum.

Burada yanlış bildiğiniz bazı hususlara dokunmayı faydalı sayıyorum. Aziz kardeşim, ben kimse ile şeflik yarışmasına girişmiş değilim. Eğer böyle bir yarışma varsa, buna sebep olan ve bunu açan da ben değilim. Ne size karşı, ne de başka bir arkadaşımıza karşı infialim yoktur. Evvelki mektubumda işaret ettiğim gibi, herkes için sadece iyi niyetlerim vardır. Bunun aksini hiç kimse iddia edemez ve isbat edemez.

Brüksel'de yaptığımız üçlü toplantıda, 'Karan ve Şefik'in gerektiği zaman ipini keseriz' diye ne bir ifadede bulundum, ne de bu mânaya gelebilecek sözler söyledim. Bunu size en mukaddes şeyler üzerine yemin ederek temin ederim. Ben daima birlik ve beraberliğimizin korunması üzerinde ısrar ettim. Orada yapılan görüşmeler daha ziyade başkanlık mevzuunda oldu. Sana bu hususta gizli kaydı ile bazı şeyler bildirmeği faydalı görüyorum. Fakat artık bu meseleleri kapamak lâzım. Bunu seni tatmin için yazacağım.

Orada bana, Kabibay ve Erkanlı tarafından bir triyomvira (üç kişilik heyet) teşkil etmekliğimiz teklif edildi. Ben bunu kabul etmedim. Tarihte hiçbir triyomviranın hayır getirmediğini söyleyerek, en son Osmanlı tarihinde Talât, Cemal ve Enver Paşaların teşkil ettikleri triyomviranın nelere mâl olduğunu anlatmaya çalıştım. Konuşmalarımız hep bu konu etrafında cereyan etti.

Aslan Humbaracı meselesine gelince; bu herif *'Orta-Doğu'nun Çilesi'* adlı İngilizce kitabını, birçok arkadaşlara yolladığı gibi bana da gönderdi. Arkasından 27 Mayıs'ın yıldönümünde tebrik telgrafları, daha sonra Sami Küçük'e yazdığı mektup ve telgrafların suretlerini, ayrıca Roma'da Kızıloğlu ile yaptığı gö-

rüşmenin yazılı suretlerini göndererek Hindistan'a benimle görüşmek üzere geleceğini bildirdi. Kabul etmedim. Avrupa'ya gelince de benimle görüşmek istedi, fakat görüşmedim. Kendisini ne gördüm ne de konuştum.

Fakat bu işte, Kızıloğlu'nun tertipleri bulunduğu da muhakkaktır. Çünki bu adamla daha önce yaptığı görüşmelerle, kendisini tekrar nasıl Türk vatandaşlığına kabul ettirebileceği üzerinde tavsiyeler yapan ve onunla işbirliğinde bulunan Kızıloğlu'dur. Belki de bu adam, onun talimatı ile bizim peşimize düşürülmüştür.

Bir kısım arkadaşlarımızın, 13 Kasım'cılara karşı bir gün harekete geçecekleri gibi sözlere gelince; böyle bir hareketi arkadaşlarımız, asla kabul etmediler. Bu gibi iddialar, 13 Kasım'cıların kendilerini haklı göstermek için uydurdukları hikâyelerdir.

Benim Etlik'teki 5. Bölüğe gittiğim hakkındaki sözler baştanbaşa yalan ve iftiradır. Orada böyle bir Bl.'ün bulunduğundan ilk defa sizin mektubunuzu okuduktan sonra haberdar oldum. Bunun üzerine başka bir şey yazmayı lüzumsuz sayıyorum. Görüyorsunuz ki, evvelki mektubumda da işaret ettiğim gibi hep asılsız, uydurma şeylere, hiçbir inceleme ve araştırma yapmadan inanıyor ve birbirimizi haksız ithamlarla bombardıman ediyoruz. Bu bilgiyi, şayet bir de bana sorarak hakikat olup olmadığını bildirmekliğimi isteseydiniz, o kadar kırıcı şeyler yazmaya lüzum kalmazdı. Komite'de dâva ile ilgili hususları açıklamadığım yolundaki sözleriniz de yanlıştır. Pekçok defalar bu konuları teferruatı ile Komite'de açıkladım. Boşta kalan kitlenin avından bahsetmeniz çok lüzumsuz. Bu tâbiri daima 13 Kasım'cılar bize karşı kullanmışlardır. Tamamıyla asılsızdır.

Rifat Baykal'dan.....

Tel-Aviv, 15.1.1962

"Aramıza şüphe ve nifak girmiş"

Canımdan Aziz Kardeşlerim,

Akkoyunlu'nun, Kaplan'ın müşterek mektupları ile bazı arkadaşlarımdan gelen müşterek mektupları, bir daha okudum. Dertlerimiz, derindir. Hep, aynı noktada birleşiyoruz. Fakat... Netice kötü...

Esin'in tabiri ile dümensiz bir gemi gibiyiz. Ayrıca aramıza şüphe ve nifak girmiş. Buna bir kısmımızın, ekseriyetimize üstünlük taslayan iddia ve tavırları ile bir kısmımızın, bilhassa kendileri içinde bulunduğu için, 14'lerin bir masal kahramanı olduğu, onlarsız hiçbir şey yapılamayacağı, yakında bütün milletin: Buyurun, biz ettik siz etmeyin; gibi yakarışlarla kendilerini çağıracağı düşüncelerinde bulunmaları, *şahsî kaprisler*, bizi bu güne, bu duruma kadar getirdi.

Toplantılarda ve toplantılardan sonra, nasıl yüksek sesle konuşulduğu, (sanki en çok bağıran haklı çıkarmış gibi): Biz, kimseye alet olmayız. Kimsenin dümen suyuna gitmeyiz. Öyle olsaydı, zaten burada bulunmazdık. Biz vagon değiliz; vesaire... Ne iri, ne atak, ne cesur laflar; Yarabbi..

Ama gittiniz. Gittik ve bu duruma geldik; arkadaşlar. Var olduğunu, her zaman

kullanabileceğimizi sandığımız insiyatifimizi, maalesef bu güne kadar kullanamadık ve bu gün de kullanamıyoruz.

Gürsel'in lehimizde yayınladığı bildiride, nasıl feryat etmiştim: "*Gidelim. Bir dakika geçirmek doğru değildir. Bir emrivaki yapalım. Bir daha bu fırsatı bulamayız. (Hâlbuki bu konuda Türkeş: 'Memlekete gitmeliyiz. Bu gidiş, 23'lerin bir lütfu olarak değil, bizim yaratacağımız kuvvete dayanarak olmalıdır.'* diyordu.)"

Karşımıza, birçok engellerle beraber, maddî durum mazereti çıktı. Bizi durdurdu. Borçsuz ve parasız olanlar, sanki bu bir kabahatmiş gibi, boyunlarını büküp, ısrar edemediler. Diğer arkadaşlarımız da "*Giden gitsin. Biz hemen arkadan geliriz.*" demediler. Çünkü gidenler sivrilir; düşüncesi hâkimdi. Bu şüphe kurdu, içimize düşmüştü.

Allah belasını versin, bu kurdu, içimize düşürenlerin ve içimizden 14'ler aleyhine, yükselmek isteyenlerin.

Zaten, fuzuli münakaşalarla, fırsatı kaçıran bizler, Brüksel'de kısa bir zaman sonra, treni değil, tayyareyi kaçırdığımızı söyleyen D. Seyhan'ı bulduk.

Birbirini takibeden endişeli günler ve bitmeyen toplantılar... Toplantılarda ve sonra aynı yüksek sesler. "Kimseye oyuncak olmam ben.. ben ki, ben ha..."

Yukarıda yazdığım mazeretlerle Seyhan'ın söylediği: "Gitseniz ne yapacaksınız? Emekli maaşı ile geçinilir mi?" Neticede Seyhan'ın getirdiği teklif, ittifakla kabul edilmiş; dümen suyuna girmişizdir. Hala aynı rotadayız. Bilmem daha ne kadar bu rotayı, muhafaza edeceğiz.

Avrupa'dan sukut-ı hayale uğramış, bedbinlik içinde döndüm. Basın toplantısından, beyanatlardan kulağımıza gelen, "Birbirlerine ihanet ediyorlar; birbirlerini yiyorlar;" gibi, dedikodulardan bahsedecek değilim. Yalnız mesele şu: *Yurdumuza Ne Zaman Döneceğiz?*

"14'ler: Stratejik ihtiyattır"

Türkeş'in, 7 Kasım tarihli bildirisinde, 1 Şubat 1962'den itibaren, hazır olmamız bildiriliyor. Tam zaman belirtmemiş. Arkadan gelen, üç mühim arkadaşımızın imzası bulunan ve mühim haberler buraya gönderilir, diye, Solmazer'in şerhi bulunan bildiride ise, hiç bir kayıt yok. Ha, pardon var... 14'ler stratejik ihtiyattır. Millî menfaatlerimiz gerektirdiği zaman, icabında zorla dahi, Türkiye'ye dönmeye azimliyiz.

Arkadan, Dündar Seyhan'ın, R. Kurttekin'in ağzından gönderdiği, nasihat dolu ve ne yapacağımız hakkında nasihat veren bir bildirisi daha.

Bazı arkadaşlarımızın, Avrupa'da mühim şahsiyetlerle yapmış olduğu, mühim konuşmalar. (Gazete ve hususi haberlerden öğreniyoruz.) Haydi, ismini şöyle koyalım. Daha yumuşak olur: "*Yeni teşekkül etmiş olan üçlü karargâh.*" Bizleri, arz etmiş olduğu hususlarda, tenvir etmiştir (aydınlatmıştır). Yeni bir talimat vermemiştir. Ne yapacağımızı bilmiyoruz. İlk zamanlar bunu, yalnız kendim için zannediyordum. Fakat, arkadaşlardan gelen mektuplardan anladım ki çoğunuz, benim gibi malumat ve talimattan azade bırakılmış.

Şimdi, sevgili arkadaşlarım; ben, memlekete dönmek istiyorum. Zihinlerde belirecek, kalleşlik istihfamını (sorusunu) daha doğmadan öldürmek için,

haber veriyorum. En geç, Mart ayına kadar, sizlerden bir cevap çıkmadığı takdirde, beni bekleyen akıbet ne olursa olsun; yurda döneceğim. Kanaatimce, İnönü kabinesi düşerse; biz, uzun müddet dönemeyiz. Ben, bu fırsatı, kaçırmak istemiyorum. Yarın dâhil olmak üzere, daha önce dönme tekliflerinizi, emir telakki edeceğim.

Bu mektubumdan, kimse alınmasın veya lütfen, geçmiş hadiseleri on dakika düşünsün. Arkadaşlardan son zamanlarda gelen mektupları, bir defa daha okusun. İltifat mı, yoksa hakikat mi tercih edilecek?... Sonra bana, isterse alınsın.

Hepsi bu kadar...

Hepinizi selam, sevgi ve hürmetle selamlarım; kardeşlerim.

Dağıtım:14'lere

Not: Teklifim, şudur: Hiçbir grupan olmadığını, hepimizin bildiği (Çünkü son zamanlarda, birkaç arkadaşımız, muhakkak hepimizi, guruplara ayrılmış görmekte, Amudane ısrarlıdır.) Mustafa Kaplan'a; en geç Şubat başına kadar, Mart'ta dönmek isteyip, istemediğimizi, yazsın. Şubat'ın ilk haftasına kadar gelmeyen cevaplar da, hayır kabul edilerek, ekseriyetle memlekete döneriz. Kaplan, dönüş planını eski Kh'den (Karargâhtan) kendisi, Şubat'ın 20' sine kadar bizlere bildirsin.

Rifat Baykal
İmza

[illegible]
15-1-1962

[illegible] kardeşim [illegible]

Akkoyunlu'nun, Kaplan'ın müşterek mektupları ile [illegible] arkadaşlarımızdan gelen [illegible] mektupları bir daha okuduk. [illegible] derinden [illegible] birleşiyoruz. Fakat... [illegible]... KÖTÜ ...

Solnin tesiri ile dümensiz bir gemi gibiyiz. Ayrıca aramıza şüphe ve nifak girmiş. Daha bir kısmımızın, ekseriyetimizin bütünlük taşıyan iddia ve tavırlarıile, bir kısmımızın bilhassa kendileri içinde bulunduğu için 14 l[illegible] bir cemal hükümeti [illegible], onlarsız hiç bir şey yapılamayacağı, yakında bütün milletin [redacted] _Buyurun, biz ettik, siz etmeyin. Gibi yakarışlarla kendilerini ça[illegible] kıracağı düşüncelerinde bulunmaları ve galatkanrızlar bizi bu güne bu duruma kadar getirdi.

Toplantılarda veya toplantılardan sonra nasıl yüksek sesle konuştu[illegible] (sanki en çok bağıran haklı çıkarmış gibi) Biz kimseye alet olmayız, Kimse dümen suyunda gitmeyiz, öyle olsaydı zaten burada bulunmazdık, Biz vag[illegible] vesaire... Ne büyük, ne iri, ne atak ve cesur laflar Yarabbi ..

Ama gittiniz, Gittik ve bu duruma geldik arkadaşlar. Var olduğunu, [illegible] zaman kullanabileceğimizi sandığımız inisiyatifimizi maalesef bu güne kadar ku[illegible] lanamadık bu günde kullanamıyoruz.

Gürsel'in lehinde yayınladığı bildiride nasıl feryat etmiştim. (Gi[illegible] [illegible]. Bir dakika geçirmek doğru değildir. Bir emrivaki yapalım. Bir daha bu fırsat bulamayız.

[illegible] bir çok engellerle beraber maddi durum mazereti çıktı. Bizi [illegible] Bu rçsuz ve parasız olanlar sanki bu bir kabak atmış gibi [illegible] unlarını [illegible] israr edemediler. Diğer arkadaşlarımızda (Giden gitsin biz hemen arkadan gelirız demediler. Çünkü gidenler sivrilir düşüncesi hakimdi. Bu güne kurt[illegible] [illegible] düştü.

Allah bel[illegible] [illegible] bu fırsatı kaçıranlarin ve içimizden [illegible] aleyhine sivrilmek istiyenlerin.

Zaten fuzuli münakaşalarla fırsatı kaçıran bizlerin [illegible] kısa bir zaman sonra treni değil tayyareyi kaçırdığımızı söyliyen D. Seyhan'ı bulduk.

Birbirini takip eden [illegible] günler ve bitmiyen toplantılar. Toplantılarda ve sonra aynı yüksek sesler (kimseye uymamak [illegible], Ben... Benki... Ben, be ...)

Yukarıda yazdığım mazeretlerle Seyhan'ın söylediği (gitseniz ne yapacaksınız, emekli maaşı ile geçinilir mi?) [illegible] iade [illegible] getirdiği teklif ittifakla kabul edilmiş, dümen suyuna girmişizdir. Hala aynı rotada [illegible] Bilmem daha nekadar bu rotayı muhafaza edeceğiz.

Avrupadan [illegible] uğramış bedbinlik içinde dündüm. [illegible] toplantı[illegible] [illegible] şahsi beyanatlardan kulağımıza gelen (birbirlerine ithamat ediyorlar [illegible] [illegible], birbirlerini yiyorlar) gibi [illegible] dedikodulardan bahsedecek değil[illegible]

YALNIZ MESELE ŞU YURDUMUZA NE ZAMAN DÖNECEĞİZ

Türkeş'in 7 Kasım tarihli bildirisinde 1 Şubat 962 den itibaren hazır olmamı bildiril[illegible] iyor. Tam zaman belirtilmemiş. [illegible] gelen üç mühim arkadaşımızın [illegible] bulunan ve mühim haberler Bursaya gönderilir diye Solmazer'in şerhi bulunan bildiride ise hiç bir kayıt yoktur [illegible] var. [illegible] lar stratejik ihtiyattır, milli [illegible] ettirdiği zaman icabında [illegible] dahi Türkiyeye dönmeye [illegible] hazırlanmalıyız.

Arkadan Dündar Seyhan'ın [illegible] Kurttekin'in ağzından gönderdiği nasihat [illegible] ve ne yapacağımız hakkında talimat veren bir bildirisi daha

Acele arkadaşlarımızın Avrupada mühim şahsiyetlerle yaptığı olduğu mühim konuşmalar (Gazete ve hususi haberlerden öğreniyoruz) haydi ismini şöyle koyalım Daha yüksek [illegible] (yeni teşekkül etmiş olan Üçlü karargah) bizleri arzetmiş olduğu konularda tasvir etmemiştir, yeni bir talimat vermemiştir. ne yapacağımızı biliyoruz. Bir zamanlar bunu yalnız kendim için zannediyordum. Fakat arkadaşlardan gelen mektuplardan anladımki [illegible] benim gibi malumat ve talimattan azade bırakılmış.

[illegible] sevgili arkadaşlarım ben memlekete dönmek istiyorum. [illegible] gelirse[illegible] [illegible] istihbaratı daha doğrudan öldürmek için haber ver[illegible] kart ayına kadar sizlerden bir cevap çıkmadığı taktirde beni bekleyen [illegible] [illegible] olan mart ayında yurda döneceğim. Kanaatimce İnönü kabinesi düşerse biz uzun müddet dönemeyiz. ben bu fırsatı kaçırmak istemiyorum. Tarih dahil olmak üzere daha evvel dönme tekliflerinizi emir telakki edeceğim.

Bu mektubumun kimse alınmasın veya lütfen geçmiş hadiseleri on daha iyice düşünün, arkadaşlardan son zamanlarda gelen mektupları bir defa daha okuy[illegible] [redacted] iltifatını, yoksa hakikatmı tercih edilecek. Sonra kim isterse alınsın.

Hepsi bu kadar.

Hepinizi selam, sevgi ve hürmetle kucaklarım kardeşlerim.

[illegible] 14 lere
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]

Alparslan Türkeş'den, Rifat Baykal'a

Ocak 1962

Sevgili Kardeşim Baykal,

Gayet güzel ve mertçe kaleme alınmış olan 15/ocak/1962 tarihli mektubunu aldım. Bu mektup belki serttir, fakat birçoklarımız bunu değil, bundan daha çok sertini bile hak etmiştir. Yazdığın hususlar gayet doğrudur. Hepsini istisnasız uygun bulur ve katılırım.

Üçlü Karargâh meselesinden hiç bilgim yoktur. Böyle birşey teşkil edenler bize bilgi vermeye lüzum görmemişler demektir. Bu bir emr-i vâkidir (oldubittidir). Kabul edilmemesi gerektir.

Memlekete dönmek için artık daha fazla beklemeye lüzum yoktur. Fakat malûm kişilerden müşterek ve samimi işbirliği ummak maalesef boşunadır. Fakat kaabil olduğu kadar birlik ve beraberliği sağlamaya çalışacağız. Fakat bu, hep bizlerin fedakârlığı ile oluyor.. Ve daima emr-i vâkilerle karşılaşıyoruz.

Dönmekliğimiz meselesine gelince; hep beraber Şubat ayı içinde istifa etmeli ve kanunî müddet olan bir ay beklendikten sonra Mart içinde yine hep beraber Türkiye'ye dönmeliyiz. Veya daha acele gitmek istendiği takdirde, Şubat ayının onbeş veya onaltısı'nda aniden gitmeli ve emr-i vâki yapmalıyız. Bu işi uzatmaya ve ortalığı dallandırıp budaklandırmaya gelmez. Anî olarak karar vermeli ve sür'atle icra etmeliyiz.

Avrupa'dan döndüğümden beri Kabibay, Erkanlı ve Solmazer'den hemen hiç haber alamadım. Fakat diğer arkadaşlardan durumu öğreniyorum. Hep birden anî olarak gitmek için müşterek bir karara varmanın mümkün olabileceğini sanmıyorum. Bu takdirde Şubat ortası veya Mart başında Sen, Mustafa Kaplan, Esin ve Özdağ'ın yurda girmenizde faydalar görmekteyim. Arkanızdan sizin bana bildireceğiniz tavsiyeye göre de ben gelirim. Ben her an harekete hazırım. Arabamı çoktan sattım. Diğer eşyamızı da satılığa çıkardım. Onbeş güne kadar her şeyi elden çıkararak, hafif bir duruma gireceğiz.

Bence eski karargâh muteberdir ve gayet yararlı çalışmalar yapmıştır. Yine bu arkadaşlarımız faaliyete devam etmelidirler. Çünkü kendilerini görevden alıkoyan bir Genel Kurul kararı yoktur. Birkaç kişinin arzusu ile de hareket olamaz.

Sana çok selâmlar ederek hasret ve sevgi ile gözlerinden öperim. Bu mektubun suretleri Kaplan, Esin ve Özdağ'a gönderilecektir.

Alparslan Türkeş

Muzaffer Özdağ'dan Dündar Taşer'e:

Tokyo, 23 Ocak 1962

"Milletin, üçte ikisi, madden ve manen yeni ihtilâle ve Ordu'ya karşı olacaktır."

Sevgili arkadaşlar,

Yurtta durum, git gide kritik bir hale girerken, bizim adeta, mefluç (felçli) halde bulunuşumuzun sebebini, inan ki anlayamıyorum.

Hem bu hale, meşhur, Paris basın toplantısından sonra girmek; yani 27 Mayıs'ı hazırlayan siyasi ve içtimai şartlar değişmedikçe, vazifeye, mücadeleye devam kararını ilandan sonra düşmek, anlaşılır şey değil.

Hani, Türkeş-Kabibay-Erkanlı imzalı bildiride: Gerekirse yurda zorla gireceğimiz bildirilmişti...

E... ne yapıyoruz şimdi?

Arkadaşlardan aldığım mektuplar; birbirini nakzetmekle beraber; birlik beraberlik lüzumunda, ittifak halindeler. Sözü uzatmayacağım. Birliğimizin içinde bulunduğu durum ve vazifesi, alacağı karar hakkında, düşüncemi söylemeyeceğim.

1-27 Mayıs'ı ve halkın ıstırabını yaratan; devleti tehlikeye koyan; siyasi ve içtimai şartlar, daha da ağırlaşmış olarak, devam etmektedir.

Halkı, düşman kamplara bölen kinler, derinleşmiştir.

Hukukî, ahlakî, felsefî mesnet ve muhtevasını kaybeden ihtilâl, tehdit ve muvazaaya dayanan; atıl bir idare kurarak; sona ermiştir.

Bu idare yaşayabilse de mahiyeti dolayısıyla acil çözüm bekleyen ana davaları, idareyi maslahattan gayri tarzda ele alması beklenmemelidir.

Diğer taraftan, yurdu ve Ak Devrimi, bu günkü duruma düşüren kuvvetlerin, iktidar his ve hırslarını tatmin için, dikta kurmaya hazırlandıkları görülüyor. Yöneticileri, 13 Kasım mürettip ve şerikleri (tertipçi ve ortakları) olan bu kuvvetler; *CHP'ye dayanan bir askerî dikta için, orduyu alet etme hazırlığındalar.*

2- Bu hareketleri, memlekete felaketten başka bir şey getirmez. Zira artık ordu, bütün halkın, sevgi ve desteğine sahip, tarafsızlığı, şüpheden uzak bir müessese (kurum) olarak tanınmaktan çıkmıştır. *Milletin üçte ikisi, madden ve manen, yeni ihtilâle ve Ordu'ya karşı olacaktır. Bu, Ordu'yu, kendi yurdunda, işgal kuvveti haline düşürür. Devletin dış düşmana karşı savunulması, aslî görevi, zorlaşır. Hatta, zulüm ve haksızlık gördüğü zannına kapılan halkın, kin ve nefreti infilak edebilir. Bu, Cumhuriyet Ordusu'nu, Yeniçeri ordusu gibi yıkmasa bile, ağır şekilde yaralayabilir.*[25]

[25] Nitekim Yeniçeri ordusu gibi topla yıkılmadı ama taşların yerine oturabilmesi, 22 Şubat, 21 Mayıs, hatta 12 Mart gibi evreleri yaşadı. İ.M.

3- Şu anda vazifemizin kritik ağırlığı, halkın birliğini kurmak meselesinden değil; Halkla Orduyu, sevgi ve saygı ile kaynaştırma davasından doğmaktadır. Evet, 13 Kasım suikastçıları, korkunç bir hamakatla (ahmaklıkla) halkla Ordu'yu adeta düşman hissiyatı içinde, karşı karşıya getirmekte, bu hadise, hıyanet ve mel'anet mihrakları tarafından tahrik edilmektedir.

Şimdi ne yapmalıyız?

Yurttaki iktidar sahipleri, yani bu günün mesulleri olan sahtekâr hürriyet ve demokrasi kahramanlarının, yeni teşebbüs ve icraatlarına karşı tutumumuz ne olacaktır?

Arkadaşlar, hiçbir şey yapamıyorsak; hiçbir şekilde, bu şekavete (haydutluğa) iştirak etmeyiz. Onlara yardımcı ve alet olmayız.

Mesele 14'ler için, ne gurur ve haysiyet tamiri, ne makam ve mevki ile tatmin olunmak, ne de iktidara ortak olmaktır.

Zihniyet, fikir ve karakterlerini gayet iyi bildiğimiz 13 Kasım'cılarla, anlaşma değil, müzakere dahi, onların fikir ve karakterleri aynı kaldıkça, faydasız değil, zararlıdır. Onların idaresinde vazife (!) kabulü ise, fikir, iman ve felsefemizi, kendimizi inkâr olur.

O halde ne yapacağız?

Baykal, hiçbir şey yapmadığımızı görünce: Ne bekliyoruz; ben, artık yurda döneceğim; diyor. Haklıdır. Evet, müşterek bir fikir ve iş planı ile mücadeleye devam etmeyecek isek, ne bekleriz; yurt dışında. Ben, davamızdan vazgeçmediğimizi sanıyorum. Ancak, Erkanlı'nın gazetelere gönderdiği mektup ve Baykal'ın genel mektubuyla ön plana çıkan dönüş konusunu, karara bağlamayı gerekli buluyorum. Evet, yurda dönelim. Fakat bu güne kadar, Cuntayı harekete geç-

mekten alıkoyan esas faktör, bizlerin, yurt dışında bulunuşumuz idi. Yurda dönüşümüz, plansız, tertipsiz olursa, kapana düşmüş oluruz. Dönüş, kademeli olmalı (iki kademeli) dönmeden evvel mutlaka, bir araya toplanıp, bir fikir ve iş planı üzerinde, çalışmalı birleşmeliyiz.

Derin sevgi ve saygılarımla.

Muzaffer Özdağ
İmza

Alparslan Türkeş'den Orhan Erkanlı'ya

Yeni Delhi 24 Ocak 1962

"Gruplar, ölüm dirim savaşına girişmişlerdir"

"Sevgili Kardeşim Erkanlı,

Mektuplarını aldım. Sağlık haberlerinize ailece çok memnun olduk. Sarper'e yazdığın mektubu da uygun buldum. Bakalım ne cevap verecekler?.. İkinci mektubunu aldığım gün hemen Rifat'a ve diğer bazı arkadaşlara, her çeşit münferit hareketten sakınmalarını rica eden bir mektup gönderdim. Hepsine de, sizin yazılarınıza gelecek cevabın beklenilmesini ve ondan sonra takip edilecek hareket tarzını yine müştereken tesbit edeceğimizi yazdım. Tek başlarına bir işe girişeceklerini tahmin etmiyorum. Yalnız yapılan işlerden devamlı olarak her arkadaşı haberdar etmenin fayda sağlayacağı da aşikârdır. Senin gayet güzel ifade ettiğin gibi herkes 1/14 olduğunu unutmadan faaliyette bulunursa, muvaffakiyet nisbetinin yükseleceği tabiîdir.

Hakkımda Fâzıl ve Muzaffer'e yazdığından bahsettiğin şeyler ve şahsım için beyan ettiğin ümitsizlik üzerinde durmayacağım. Bunlar 1961'de kaldığı 1962'ye intikal etmediği için geçiyorum.

İkinci mektubunda beyan ettiğin doktrinimiz, gayet güzel ifade edilmiştir. Tamamiyle bizim fikrimizi aksettirmektedir. Mustafa Kaplan'ın geçenlerde yazıp gönderdiği 6 sayfalık yazıda da bu husus etraflı ve güzel olarak anlatılmıştır.

Memlekette zümre ve gruplar, birbirleri ile adeta ölüm dirim savaşına girişmişlerdir. Hiçbir tarafta müsamaha, hoşgörürlük ve hürmet duyguları göze çarp-

mamaktadır. Bu, komünistlerin istediğinden daha mükemmel bir durumdur. Çünki komünistler, zümre, grup ve partiler arasındaki nefret ve düşmanlığı azami dereceye çıkarmayı ve kendilerine karşı olan kuvvetleri birbirleri ile boğuşturarak yok ettirmeyi ve böylece iktidarı almayı gaye ve metod edinmişlerdir. Bu mücadelede bizim acele ederek taraflardan birinin safında erken bir şekilde taraf tutmamaklığımızın önemi büyüktür.

Bahsettiğin Turancılık, Komünizm ve Gericilikle ilgili bazı şeyleri açıklamakta fayda görmekteyim. Türk fikir hareketleri tarihine göz atılacak olunursa, başlıca şu cereyanlar görülür:

a. İslamcılık ve İslâm Birliği Fikri: Çok eskiden beri takip edilmiş ve tahakkuk ettirilmeğe çalışılmış olan bir fikirdir. En son İttihatçı triyomviraya dâhil bulunan Talât Paşa ve Enver Paşa (aynı zamanda Turancı) ayrıca Sadrazam Sait Halim Paşa ve daha birçokları bu fikre taraftardılar.

b. Osmanlıcılık Fikri: İttihatçılardan Cemal Paşa bu fikri benimseyenlerin başında idi. Osmanlıcılık, İmparatorluk içinde bulunan Arap, Arnavut, Rum, Ermeni, Bulgar herkesi bir millet haline getirme ve böylece Osmanoğlu Hanedanı'nın etrafında bir Osmanlı Milleti yaratarak İmparatorluğun mülkî bütünlüğünü muhafaza etmeyi hedef edinmişti. Bu hayâl, Tanzimatçılar tarafından ortaya atılmıştı.

c. Türkçülük, Turancılık ve Pan Türkizm Fikri: Türk'ten başka milletlerin bize katılmasındaki imkânsızlığı gören Türk aydınlarının, Türklerin birleştirilmesini uygun bir hâl tarzı kabul etmelerinden meydana gelen Türkçülük, Turancılık ve Pan Türkizm (ki bunların hepsi de birbirinden farklı terimlerdir) gibi fikir cereyanları vardır. Bunu benimseyenler arasında

Ali Süavi, Şair Mehmet Emin Yurdakul, Ziya Gökalp, Enver Paşa gibi şahsiyetler göze çarpar.

ç. Türkiyecilik Fikri: Bu fikir, Birinci Cihan Harbi sonunda ortaya çıkmış olup, başta Atatürk olmak üzere birçok Türk aydınları tarafından benimsenmiş ve uygulanmış olan fikirdir. Bizim de benimsediğimiz fikir budur. Türklüğün yegâne varlığı olan Türkiye'yi her çeşit macera ve riskten koruyarak modern uygarlığa ulaştırmak gayesini güder. Türkiye dışında bulunan Türkler hakkında iyi temenniler beslemekle beraber onların mukadderatını kendilerine ait bir mesele kabul eder. Ancak, Balkanlar'da ve diğer yerlerde bulunan Türklerin anlaşmalar ve kendi iç kanunlarımız gereğince Türkiye'ye göç etmelerini kabul eder ve onları öz kardeş olarak bağrına basar.

d. Anadoluculuk Fikri: Bu fikir, Türkiye tarihinin başlangıcını 1071 Malazgirt Meydan Muharebesi'ne dayar ve bu tarihten sonra Anadolu'ya gelmiş olan Türklerin yerli halkla karışmasından ve İslâmiyet kültürü içinde yoğrulmasından, Orta Asya Türklerinden tamamiyle farklı yeni bir Anadolu Milleti meydana geldiğini iddia eder. Bu Anadolu Milleti'nin milliyeti, İslâm esaslarından ayrılmaz bir varlık olarak ileri sürülür ve Rumeli Türkleri bu milletten kabul edilmez. Bunların çoğuna göre Rumeli'den göç etmiş olan Türkler (Atatürk de dâhil) Anadolu Milleti'nden değildir. Ve bunlara 'Suyun öbür tarafından' tâbirini kullanırlar.

Memleket idaresinin tamamiyle Anadolu halkından olan kimselerin elinde olmasını isterler ve göçmen Türklerin ikinci derece görevlerde kullanılmasını arzu ederler. Bunlara göre, Orta Asyalı, Azerbaycanlı, Kazanlı Türkler ile bir Rus veya İngiliz arasında hiçbir fark yoktur. Hepsini de aynı derece yabancı sayarlar.

Bu bakımdan Turancılarla aralarında büyük zıddiyet vardır. Bu fikrin baş savunucuları Ali Fuat Başgil, Doçent Nurettin Topçu (Halen AP'den Milletvekili), Profesör Fındıkoğlu gibi kimselerdir. Ali Fuat Başgil'in Cumhurbaşkanı seçilmesi umulduğu günlerde, tanınmış Turancılardan Nihâl Atsız, Başgil'in aleyhinde bir broşür yayınlayarak burada Başgil'in takip ettiği fikirleri şiddetle cerh etmiş (çürütmüş) ve Türkiye'nin başına böyle bir kimsenin Cumhurbaşkanı olarak getirilmemesini istemiştir.

Buraya kadar özet olarak bunları sıraladıktan sonra, şimdi niye *Dünya, Hürvatan* vesaire, (Gazeteleri) karşılarındaki AP'lilere (Anadolucu bulundukları halde) Turancı ve Irkçı diye hücum etmektedir?

Bu gazeteler ve bunların etrafında toplananlar, karşılarındakilerin önemli bir kuvvet olmadıklarını biliyorlar ve onlardan korkmuyorlar. Onların asıl korkusu Ondörtler'dir. Çünki Ondörtler'in baştan itibaren takip ettiği sosyal reform politikası ve imtiyaz tanımama düsturu, yıllardan beri gayrı meşru servetler elde etmiş ve büyük bir imkân ve kudreti (Basın) kontrolları altına almış olan bu mütegallibe insanları çok korkutmuş ve endişeye düşürmüştü.

Bunun neticesi olarak hepimizin bildiği haksız ve alçakça hücuma giriştiler. Bugün ise, memleket işleri çıkmaza girdikçe Silâhlı Kuvvetler ve halk tek ümit olarak başlarını Ondörtler'e çevirdikçe bu adamlar korku ve dehşetten çılgına dönmektedirler. Bir taşla iki kuş vurabilmek amacı ile hem karşılarındakine saldırıyorlar ve hem de bizleri hasımları ile aynı fikirde olarak göstermeye çalışıyorlar. Ellerinde koz diye tuttukları da Turancılık-Irkçılık damgasıdır. Şimdi bütün mesele bu adamların korkularını giderebilmek-

tir. Bunun da mümkün olup olmadığını kestirmek çok güçtür.

İşte Sevgili Kardeşim, karşımızda bulunan önemli problemlerden biri budur. Yeni cunta (Generalleri dışta bırakarak kurulmuş ve halen gizli toplantılar yapıyormuş) da bu gazetelerin tutumundan faydalanmaya çalışarak Silâhlı Kuvvetler içinde hakkımızda beslenen sevgiyi yıkmaya çalışıyormuş. Bu yeni cuntanın en mühim şahsiyetleri Talât (Aydemir), Halim (Menteş) ve Necati (Ünsalan) imiş. Ayrıca Acuner, Kuytak, Ataklı ve diğer malûm kimseler de bunları kışkırtmaktan geri durmuyorlarmış. Halim, bilhassa bana ve sana karşı amansız derecede düşman olduğu gibi onu, Ataklı ve Talât da bu hususta takviye ediyorlarmış. Bunun da en mühim sebebi, ikimize bilhassa genç subaylar (havacılar dâhil) tarafından açıkça gösterilen sevgi imiş.

Basın, Partiler ve Cunta dâhil olmak üzere hepsinin müşterek hedefi, bizi parçalamak imiş (son aldığım mektuplardan), ilk adım olarak da benim ayrılmam, taktiklerinin esasını teşkil ediyormuş.

Memlekete gitmek işimizi de bunlar elbirliği ile çıkmaza sokmak gayesini güdüyorlarmış. Şimdilik, iki yıl bitmeden getirilmeleri doğru değildir; diye tutturmuşlar. İki yıl dolduktan sonra da yine başka bir formül bulmak kararında imişler. Bir yığın mışmış... Fakat hakikatle ilgisi olsa gerek.

Daima temkinli olmaklığımız ve asla ürkütücü şekilde konuşmamaklığımızın faydalı olabileceğini sanıyorum.

Son ailece mahsus selâmlar ederek en iyi dileklerimizi sunarız. Yavruların gözlerinden öperiz. Ben, seni hasretle kucaklar gözlerinden öperim.

Not: Bugün bir arkadaştan aldığım mektupta, F.R. Atay'ın aleyhimde bir başmakale yazdığını, buna sebep olarak da gerici bir dergiye yazı göndermiş olduğum bildirilmektedir. F.R. Atay'ın bu yazısı da diğerleri gibi baştan aşağıya yalandır. Ben Türkiye'den ayrılalı hiçbir dergiye yazı göndermedim. Arkadaşları aydınlatmak bakımından bildiriyorum.

Alparslan Türkeş

Muzaffer Özdağ'dan Dündar Taşer'e

24 Ocak 1962

"Hareketimiz, Cunta'ya alet olmamalı"

Sevgili Hemşehrim,

Sizlerden de mektup alamayınca, inanın, öksüzlük acısı çöküyor içime. Yine, hayli oluyor, sustunuz.

İlişikte 150 Dolar gönderiyorum. 100'ü size borcumun bakiyesi; 50'si hasta için. Borç ödemekte böyle gecikmemi, hoş görün.

Dönüş konumuz, ön plana çıktı. Temel olan vazifenin ifası olmak gerekirdi.

Hareketimiz, yurttaki Cunta tarafından tecrit edilmeyecek ve onlara alet de olmayacak şekilde, düzenlenmelidir.

Neler yaptığınızı, ne düşündüğünüzü, bilmiyorum. Teferruatlı mektubunuzu bekleyeceğim.

Ek mektubumu okuduktan sonra, Soyuyüce'ye göndermenizi rica ederim.

Sevgi ve özlemle, hürmetlerimi sunarım. Asuman Hanım yengemize, hürmetlerimizi sunarız.

Kardeşiniz.

Muzaffer Özdağ

Alparslan Türkeş'den
Numan Esin ve Muzaffer Özdağ'a

12 Şubat 1962

"Sevgili Kardeşim Esin ve Özdağ,

Mektuplarınızı aldım. Sağlık haberlerinize ailece pek çok memnun olduk. Özdağ'dan üst üste iki mektup aldım. M. Kaplan'dan da ayrıca aldım. Şimdi aşağıya bu mektuplarda ileri sürülmüş olan mütalaalar üzerinde düşündüklerimi sıralayacağım.

Özdağ'ın istemiş olduğu 'Hindistan'ın Siyasî Partilerinin Doktrin ve Programları'na ait dokümanları yakında postalayacağım.

Bugüne kadar Erkanlı ve Kabibay'dan yeni mektup ve haber almadım. Fakat çeşitli kaynaklardan öğrendiğime göre, onlar her zamanki âdetleri üzre yine sıkı bir kulis faaliyetindelermiş. Bu kulis hem Ondörtler içinde hem de cunta ile ve CHP ileri gelenleri ile oluyor. Arkadaşlarımızın evlerinde misafir olmuşlar ve gayet samimi konuşmalar yapmışlar.

Görüşmelerin teferruatı hakkında bilgi alamadım. Ancak Halim'in ve diğer arkadaşların sizlerin şahsına hiçbir itirazları yoktur. Fakat Türkeş, Esin, Özdağ, Er, Baykal gibileri kimse istemiyor. Vesaire.. gibi sözler teşkil etmiştir. Bana Avrupa'da bulunduğum sırada iki arkadaş tarafından bu sözler 'Silâhlı Kuvvetler içinde bilhassa Cunta da bizim aleyhimizde çok kimseler bulunduğu' tekrar tekrar ileri sürüldü.

Fakat Paris'te şahsen birkaç defa görüştüğüm Cunta'ya dâhil üç general, üç albay, beş altı bnb. ve yzb. bana karşı üstün bir sevgi ve ilgi gösterdiler ve hakkımda ileri sürülen yalan iddiaları açıklamaya ve 'her şeyin hesabını vermeye her zaman hazırız. Bizi, arkadaşlarınız ya gizlice çağırtarak dinlesinler veya seçecekleri bir tahkik heyetini göndererek bizimle temas etsinler.' yolundaki sözlerimi büyük bir hayretle karşılayarak, 'Biz, sizi tanıyoruz. Hakkınızda arkadaşlar arasında hiçbir kötü düşünce yoktur. Bilakis size karşı herkesin sevgisi ve saygısı vardır.' yolunda cevaplar verdiler. Ayrıca devamlı olarak her kuvvete mensup subaylardan aldığım mektup ve kartlar da, arkadaşlarımız tarafından ileri sürülen 'Sizin hakkınızda muhalefet vardır' mütalaasını esassız bırakmaktadır.

Birkaç gün önce Kabibay'a tekrar mektup yazarak son temaslar hakkında bizleri aydınlatmasını rica ettim. Cevap alırsam sizlere de muhteviyatını bildireceğim. İrfan'dan, General Niyazi Bengisu'nun hasta kızına yardım edilmesini rica eden bir mektup aldık. Hemen aynı gün verilen adrese para gönderdim. Ayrıca kısa bir mektup yazarak aldıklarını bildirmelerini rica ettim. Bu güne kadar ne İrfan'dan ne de Taşer'den hiçbir haber alamadım. Bu kısa mektuptan önce Taşer'e bir yeni yıl tebrik kartı, ayrıca bir mektup ve yeni yıl mesajı gönderdim. Hiçbirine de cevap alamadım. Münir ve Karan'dan cevap aldım. Ben de tekrar yazdım.

Erkanlı'dan aldığım son mektup Kabibay'la ikimize müşterek yazılmış bir yazıdır. Burada "Alb. Türkeş hakkındaki ümitsizliğimi, Akkoyunlu'ya ve Özdağ'a bildirmiştim (onların yazıp sormaları üzerine). Ve zamanı gelince bunu Türkeş'e de yazacağımı bildirmiştim. İşte ona da yazıyorum." denilmekte ve daha

sonra da başka konuya geçilmektedir. Bu kadar ifadeden fazla bir şey anlaşılmıyor. Fakat yeniden kırıcı yazışmalara yol açılmaması bakımından ben de üzerinde durmadım. Şayet Özdağ, kendisine Erkanlı'nın yazdıkları hakkında bize de bilgi verirse, bizleri de aydınlatmış olur.

Özdağ, "Erkanlı'nın biraz kırılmış olduğunu sandığını, gönlünün münasip şekilde alınması gerektiğini" yazıyor. Ben bir hayli düşündüm, onun kırılmasına sebep sayılacak hiçbir olay bulamadım. Fakat ben, her zaman için gönül alınmasına taraftar bir kimseyim.

Arkadaşlarımıza gaye ve hedefi belirten yeni bir yazı hazırlıyorum. Yakında herkese göndereceğim, öncü kademesi olarak Baykal, Kaplan en uygun kimselerdir. Fakat Kaplan çok daha teennili olmak taraflısıdır. Olmazsa, Kaplan'ın yerine başka bir arkadaşın gitmesi yerinde olacaktır.

Türkiye'den son günlerde hepimizin tanıdığı çok güvenilir bir arkadaşımızdan aldığım mektuptan (kurye ile geldi) şahsen benim, kendilerinden direkt davet almadıkça gitmemekliğimi tavsiye etmektedir.

Özdağ'ın tavsiye ve teklif ettiği "Benim Avrupa'ya giderek şimdilik orada kalmaklığım ve durumu oradan takip etmekliğim" fikri bence de çok uygundur. Ben de aynı kanaattayım. Fakat bunu Nisan ayından evvel uygulayabileceğimi tahmin etmiyorum. Ailemi göndersem bile yine de iki kızımı Eylül ortasına kadar burada, okulda bırakmak zorundayım.

Esin kardeşimizin çok değerli fikirler ve haberlerle dolu mektubu, bizlerin başlangıçtan beri ileri sürdüğümüz şeylerin birbiri arkasından meydana geldiğini göstermektedir. Aynı şeyleri, Alman gazeteleri de yazmışlardır. Millet, birisi intikam almak, diğeri tam alamadığı intikamını çıkarmak ve kazançlarını koru-

yabilmek hırsı ile iki düşman bölüm halinde birbirine kuyu kazmakla meşgul bulunuyor. Komünistler, Rus ajanları kendileri için büyük imkân vaadeden bu durumu, daha da gerginleştirmek ve barışılmaz, geri dönülmez bir hale sokmak için olanca gayretlerini harcamaktadırlar.

Bizi seven ve tutan arkadaşlarımız ve yakınlarımızla taraflarımızın çoğu, komünizmden çekindikleri için ve memleketimizde komünistlerin çoğu sosyalizm perdesi arkasına gizlendikleri için sosyalizme de çatmaktadırlar. Karşı taraf da onları, 'Gerici, Faşist, Turancı, Irkçı' diye artık klasikleşmiş ithamlara boğmaktadır.

Biz bundan endişe etmemeliyiz. CHP ve Ahmet Emin'le Falih Rıfkı'nın başında bulundukları basın çetesi, bizim barışmaz düşmanlarımızdır. İhtilâlden sonra ben bunları teskin ve tatmin için kendilerine birçok defalar izahat ve teminat verdim. Dostluk gösterdim, menfaatlar sağladım. Fakat onlar düşmanlıklarından vazgeçmediler. Çünki, bizim yapmak istediğimiz sosyal reformlar, onların menfaatlerine uygun düşmemektedirler.

Düne kadar bizleri, 'Diktatörlük heveslisi, faşist veya komünist hayranı' diye itham ederek; kendilerini, demokrasi ve hürriyetin koruyucusu ilân eden bu adamlar; bu defa, "Devletçi Sosyalizm" taraftarı ilân ediyorlar. Şu halde samimi olmadıkları aşikâr bulunan bu sürüye, "Bizim fikirlerimizi taşıyorlar"; diye güvenmeye ve onlara dayanmaya kalkmak imkânsızdır.

Biz fikir ve doktrinimizi açıkça ileri süreceğiz ve gerekirse yalnız kalmaktan, eskisinden daha şiddetli hücumlara uğramaktan çekinmeyeceğiz. Bu arada dayanmak ve yardım almak gerekirse, artık başvuru-

lacak yer doğrudan doğruya milletin kendisidir. Dostlarımızla da onları aydınlatmaya çalışarak iyi münasebetlerimizi devam ettireceğim.

14'ler ekibi meselesine dönüyorum. Bu ekibin yararlı olabilmesi için, grubumuzun faal işbirliğine dayanması şarttır. "*Karıma iki astragan kürk manto aldım ben şimdi memlekete dönemem, mali durumumu düzeltmeliyim.*" Veya "*otomobilimi değiştireceğim, evim yandı, param yok.*" Yahut da, 1200 dolar maaş aldığı ve çoluğu çocuğu ve zaruri masrafı bulunmadığı halde "*Ben borç içindeyim. Şimdi dönersek emekli maaşı ile ne yaparız.*?" gibi mütalaalarla daha başlangıçtan itibaren feragatsizlik, azimsizlik, ülküsüzlük belirten ve arkadaşlarını 13 Kasım'cıların en çirkef ithamları ile suçlayan insanların ruh haleti ile bir iş görülmeyeceği muhakkaktır. Bu ruh haletini yenmek ve değiştirmek esastır. Elbirliği ile buna çalışmalıyız.

Birçok arkadaşlarımız, hâlâ *'Dünya, Hürvatan, Cumhuriyet, Akis, Kim'* gibi düşman gazeteleri takip ederek bunların kasıtlı yayını ile fikirlerini beslemektedirler. Erkanlı arkadaşımız Bedii Faik ve Abdi İpekçi ile devamlı muhabere ve temastadırlar. Kabibay, Abdi İpekçi ile hem mektup yolu ve hem de telefonla devamlı temastadır. Ayrıca Erkanlı yazdığı mektupta CHP'lilerin kendisine tekliflerde bulunduğunu bildirmektedir. Bunlarla teması muhafaza etmek faydalıdır. Ancak maksatlı fikirleri ve telkinleri ile aldatılmamaya dikkat etmek lâzımdır.

Bazı arkadaşlar bunların o kadar çok tesirinde kalıyorlar ki, orada okuduklarını hakikatin ta kendisi gibi imiş sanarak aynen kabullenmektedirler. Ve orada yazılanlarla karşımıza çıkarak, hiçbir inceleme ve soruşturmaya lüzum görmeden bizi itham etmektedir-

ler. Aslında o yazıların yazılmasının maksadı da, budur. Yani bizim aramızda ve bizi sevenler arasında böyle ithamlara ve şüphelere yol açmaktır.

1 Şubat 1962'de buraya "*Yeni İstanbul*" gazetesinden bir muhabir geldi. Kendisi ile gazetenin ilgililerine sert tembih ve ihtarlar gönderdim. Ayrıca şimdiye kadar okumuş olacağınız beyanatı da verdim.

Yılbaşından önce Seyhan'a mektup yazarken: E.U.R. (Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Reisi) ile ve Cunta ile temasa geçmesini ve hakkımızda yapılan yalan yayının durdurulmasını, Madanoğlu'na atfedilen beyanatın yine Madanoğlu'nun kendisine gayet açık şekilde tekzip ettirilmesini istemiştim. Bu yapılmadığı takdirde, yılbaşından sonra mukabil yayın yaptırmağa mecbur olacağımızı bildirmiştim. Fakat kimsenin aldırdığı olmadı.

Zaten şimdi İnönü ve CHP, iktidara tamamıyla el koymuş durumdadır ve Cunta'yı da dinledikleri yoktur.

İnönü, Cunta'ya karşı üç defa istifa tehdidinde bulunmuş; hepsinin burnunu kırarak, susturmuş. Fakat diğer taraftan da AP'ye karşı onları baskı vasıtası olarak elde bulundurmak istiyormuş. Bunun için Cunta'nın içine, kendine mensup yeni elemanlar sokmuş ve sokturmaya çalışıyormuş. Şimdi bir taraftan da 14'leri hallihamur etmek peşindelermiş. Birinci hedef, parçalamak imiş, hiç olmasa Türkeş'i Ondörtler'den ayırmak; taktiğin esası imiş. Çünki böylece Türkeş'siz bir 14'lerin dağıtılması, tesirsiz bırakılması kolay mütalaa ediliyormuş. 14'lerden ayrılacak bir Türkeş'in de yıpratılarak silinmesi çok daha kolay ve mümkün görülüyormuş.

Türkiye'den gelen diğer haberlerden birisi de *Millî Yol* ve *Orkun* adlı iki milliyetçi derginin yayınlanmaya

başladığıdır. Bunlar bizi tutan ve destekleyen yayınlardır. İçlerinde zaman zaman tasvip etmeyeceğimiz fikirler ve yazılar çıkabilir. Fakat bundan dolayı üzülmemeliyiz. Onları yazı yazarken, mektup göndererek uyarmaya çalışmalıyız.

Türkiye'deki basın içinde bizi destekliyecek şimdilik başka vasıtalar yoktur. Mevcut olandan da faydalanmak zaruri bir şeydir. Hem bunlar hakkında ileri sürülen ithamların çoğu uydurma ve yalandır. Şimdiden sonra en tesirli mücadele aracımız, basın-yayın araçları olacaktır.

Bu mektupta yazdığım hususları, diğer arkadaşlarımıza da münasip şekilde yazarak ulaştırmanızı rica ederim.

Ailece hepimiz, Özdağ ve Esin Obaları'na mahsus (özel) selâmlar ederek hasret ve sevgilerimizi ve en iyi dileklerimizi iletiriz. Ben sevgi ile kucaklar ve gözlerinizden öperim. Sık sık mektuplarınızı beklerim.

Alparslan Türkeş

Alparslan Türkeş'den İrfan Solmazer'e,

15 Şubat 1962

"Bir BAŞ'ın etrafında sımsıkı bir kale gibi toparlanmalıyız."

Sevgili Kardeşim İrfan,

12 Şubat tarihli yazını ve mektubunu aldım. Sağlık haberlerinize ailece çok sevindik. Vermiş olduğun bilgilere teşekkürler ederim. Yazdıklarını teyid edecek birçok havadisler bana da ulaşmaktadır. Benim *Yeni İstanbul Gazetesi*'ne verdiğim beyanat hakkındaki endişen varit olmayacaktır.

Çünkü ben ihtilâlin mahrem saydığım taraflarını değil, daha ziyade İnönü ve CHP'nin ve 13 Kasımcılar'la Madanoğlu'nun içyüzlerini millete açıklayacak hususları anlattım. Senin gönderdiğin yazı da, arkadaşlarımıza tavsiye ettiğim hususların açık bir şekilde ifadesi olacaktır. Bu yönde sıkı bir faaliyete girişmekliğimiz gayet lüzumludur.

General Bengisu'nun kızı için arkadaşların yaptığı yardımları, isim ve para miktarını zikrederek açıklamasaydın çok daha iyi olurdu. Tenkidlerini de genel mahiyette yapmaklığın daha faydalı olur. Ne ise bir defa oldu.

Halim'in ziyareti hakkında verdiğin bilgi çok dikkate değer. Fakat 13 Kasım lordlarının acınacak halleri mes'elesi de ayrı bir konudur. Bunlar kendi kendilerine, bize ve memlekete büyük kötülük ettiler. Acımaya değmezler bile...

Ancak *Ondörtler* olarak bizlerin, onların durumundan ders almaklığımız, birlik ve beraberliğimizi herşeyin üstünde tutmaklığımız, her çeşit dedikodu ve

çekememezlikleri bir tarafa atarak bir *Baş*'ın etrafında sımsıkı bir kale gibi toparlanmalıyız. Batarsak da, çıkarsak da *Lider*'le beraber, ayrılmadan, bölünmeden batmalı veya çıkmalıdır.

Ben geçmiş günlerin olaylarını tekrar ortaya atarak yeni tartışmaların başlamasını lüzumsuz ve çok zararlı sayarım. Fakat gelecekteki çalışmalarımızın başarıya ulaşabilmesi, millete ve memlekete yararlı olabilmesi için ilk yapılması gereken şey, bütün arkadaşların yepyeni bir ruhla tekrar biraraya gelmeleri ve yeniden tesbit edilecek prensip ve tüzüklerle çalışmaya girişmeleridir. Bunlar hakkında yakında bütün arkadaşlara ben bir bildiri yayınlayacağım.

Bugüne kadar hangi insan cemiyeti veya grubu vardır ki, bir reisi ve muntazam işbölümü, disiplini, tüzüğü, prensipleri olmadan tarih sahnesine çıkmış ve iş görebilmiştir. Böyle bir varlık gösterilemez. İşte biz bu durumda olan ve diğer taraftan da iş başarmak iddiasında bulunan kimseler halindeyiz. Üstelik lüzumsuz şekilde ortaya atılan bir takım dedikodularla birbirimize karşı kırgın ve dargın durumlara düşüyoruz. Bunlardan kim faydalanıyor acaba? Dedikoduyu yapan arkadaşlar mı, yoksa bizim düşmanlarımız mı? Hiç şüphesiz düşmanlarımız.

Ben CHP'nin, Ondörtler'e karşı uygulamaya karar verdiği taktiği tesbit ettim ve istihbaratım da bunları teyid etmiştir. Hedef, bizi birbirine düşman gruplara ayırmak ve parçalamaktır. Tıpkı *27 Mayıs Millî Birlik Komitesi'ne* yapıldığı gibi. Bu ayırma ve parçalamanın da ilk önemli kademesi, onların tabiriyle 'Türkeş'i Ondörtler'den ayırmak, böylece Türkeş'siz bir Ondörtler'in dağıtılıp eritilmesi kolay olacağı gibi, Ondörtler'den ayrılmış ve tek kalmış bir Türkeş'in de ezilip yok edilmesi çok daha kolay olur' diyorlar. Biz

ise zaman zaman hiçbir aslı esası olmayan sözlere, maksatlı yayınlara ve telkinlere kapılarak, herkesten daha çok tutunmaklığımız gereken kendi arkadaşlarımızı kırıp geçiriyoruz.

Bunları sana samimi olarak dertleşmek üzere yazıyorum. Şu CHP'nin bugün olduğu gibi dün de yegâne kullandığı kudret ve varlık ne idi?.. Sana soruyorum... İsmet İnönü... Onun adının etrafında yaratılan ve hâlâ da yaratılmaya çalışılan efsanevî bir hüviyet, onun çok büyük bir kimse olduğu, eşsiz olduğu vesaire...

Yabancı memleketlere bakalım. De Gaulle de aynı efsanevî hüviyetle halka tanıtılmış ve bu hüviyeti daima beslenmeye çalışılmış bir insandır. Başka memleketlerde de durum aynıdır. Bütün milletin üzerinde tesir sağlayacak bir şahsiyeti bulup, onu daha kuvvetlendirerek onun etrafında toparlanmak tek kurtuluş yoludur. Ve bu, hem toplumlara ve hem de bir iş yapmaya azimli olan grup ve teşkilâta kuvvet sağlar.

Birbiri ile rekabete girişen, sağa sola giderek, diğer arkadaşlarına durmadan herhangi bir veya birkaç arkadaşını çekiştirmek hiçbir fayda sağlamayacağı gibi o topluluğu dağılmış bir enkaz haline getirir ve bunu yapanların şahsî isteklerine de fayda sağlamaz.

Nisan içinde tekrar Avrupa'ya gelmek niyetindeyim. Memlekete dönülecek olursa dönmeden önce evvelâ bir yerde mutlaka toplanmalı ve görüşmeliyiz.

AP hakkında yazdıklarına gelince; aldığım haberlerin doğru olduğuna şüphe yoktur. Fakat bizi CHP'nin asla tutmadığı hakikatini dikkate alırsak, AP ile iyi münasebet kurmaya çalışmak, CKMP ve YTP ile de iyi münasebetler aramak faydalıdır. Onların içinde bazı kimseler bize düşmanlık ve muhalefet gösterebilir. Fakat ekseriyeti, hepimize karşı sempati göstermekte-

dir. Ancak onları da aleyhimize çevirmek için sistemli propaganda yapıldığı gözönünde tutulmalıdır.

Madanoğlu, CHP tarafından plânlı olarak ortaya sürülmüştür. Onun şahsını kullanarak bizi halkın gözünden düşürmek, AP ve YTP'yi onun etrafında toparlamak istiyorlar. Ve Madanoğlu, CHP ile danışıklı olarak yani onların kuklası olarak hareket etmektedir. Bunu gayet mevsuk (belgeli) olarak tesbit ettim.

CHP, ayrıca hem AP'yi ve hem de bizi zayıflatmak üzere yine kendi içinden çıkardığı adamlarına meşhur Çalışma Partisi'ni kurdurmuştur. Bu durumda biz, senin de mektubunda işaret ettiğin gibi, birlik ve beraberliğimizi herşeyin üstüne çıkarmalı ve bunu ilân etmeli ve canlı tezahürler halinde göstermeliyiz.

Diğer taraftan da, bizim daima partilerüstü hareket etmek istediğimizi, millî birliğimizi herşeyin üstünde tuttuğumuzu açıklamalıyız. 1960 yılında CHP, acele seçim yapılmasını isterken ve 13 Kasımcılar da bunu desteklerken, bizim buna engel olduğumuzu, fakat bunu CHP'nin bir oldu-bitti halinde iktidara oturmasına mani olmak için yaptığımızı, çünkü o zaman ortada yalnız CHP'nin bulunduğu, CKMP'nin ise onun karşısında zayıf durumda olduğunu, yeniden teşkilâtlanma ve yeni partilerin kurulabilmesi için seçimleri geri bıraktırdığımızı anlatmalıyız.

Mustafa Kaplan'ın La Hay'e gelmesi iyi olacaktır. Ben de ilk fırsatta size katılacağım.

Ailece hepimiz, cümlenize ayrı ayrı mahsus selâmlar ederek en iyi dileklerimizi sunarız. Ben seni kucaklar, hasret ve sevgi ile gözlerinden öperim.

Alparslan Türkeş

Alparslan Türkeş' den Orhan Kabibay'a

11 Haziran 1962

"14 değil, 14.000' in de bir başı, bir lideri olması gerekir."

Sevgili Kardeşim Kabibay,

30 Mayıs tarihli mektubunu, seyahat dönüşü 9 Haziran'da aldım. Samimi ve temiz duygularla yazılmış satırlarını memnuniyetle okudum. Birlik ve beraberlik konusundaki mütalaa ve tekliflerinle, eskiden beri mutabık ve beraberim. Ve ben de bildiğin gibi, şimdiye kadar bu uğurda çok gayret harcadım. Bundan sonra da harcamaktan çekinmeyeceğim. Onun içindir ki mektubunu okuyunca derhal telgrafla muvafakat cevabımı bildirmiş bulunuyorum.

Bununla beraber, mektubunda temas ettiğin bazı fikir ve görüşler hakkında mütalaamı sıralamayı faydalı görmekteyim. Evvela şunu belirtmek isterim ki, sana yazdığım bundan öncekindeki şahsını hiçbir zaman hedef tutmuş bir mektup değildir.

Şahsiyetin hakkındaki sevgi ve takdir duygularımı birçok defalar muhtelif vesilelerle açıklamış olduğumu bilirsin. Esasen, böyle bir açıklama olmasa bile bu kadar hayatî işlerde bugüne kadar elele vermiş iki insan olarak elbette aramızda karşılıklı derin bağlar olması gerekirdi, realite de budur. Ben, seni daima en yakın arkadaşım ve kardeşim gibi sevdim, tanıdım ve öyle tuttum. Bugüne kadar senin, benden arzu ettiğin herhangi birşeyi reddettiğimi hatırlamıyorum.

Seninle tanışarak aynı kadro içinde çalışmaya başladıktan sonra giriştiğimiz her iş ve teşebbüste seni daima birinci plâna aldım ve her hareketi seninle beraber yapmağı prensip kabul ettim. Benim daha Ağustos başlarında 13 Kasım'ın olabileceğini hesaplayarak daha erken davranmak istediğimi biliyorsun. Fakat daima hep seninle beraberliğimi sağlamak için gayet esaslı olarak hazırladığım plânı tehir ettim.

Sürgüne çıktıktan sonra da seninle beraber olmak ve yanyana, omuz omuza millet ve vatan hizmetini sağlamak benim için prensip olmakta devam etmiştir. Fakat düşmanlarımızın bizi yıkmak için giriştikleri çeşitli iftira ve fitne kampanyası maalesef endirek (dolaylı) yollardan arkadaşlığımızı gölgelendirmek tehlikesini doğurdu.

Sürgüne çıktığımız ilk aylarda 'Sizin başınıza gelenler hep Türkeş'in yüzündendir. O, İsmet Paşa'ya düşman olduğu için böyle oldu. Niye ona uydunuz ve onun peşine takıldınız?' gibi kasıtlı ve sahte sözler bilhassa bazı arkadaşlarımızın üzerinde büyük yankılar yaptı.

Bazılarımız 6-7 ay mektuplarımıza, bayram tebriklerimize hiç cevap vermediler. Hâlbuki hakikat böyle değildi ve herkes bunu biliyordu. Yani kimse bana uymuş ve benim peşimden gitmiş, benim emrime göre hareket etmiş olduğu için 13 Kasım felâketine uğramış değildi. Belki de mes'ele tam bunun aksi idi.

Yani hiç kimse söz dinlemeyi kabul etmediği için ve bilhassa benim emrim altında hareket etmediği için 13 Kasım felâketine uğranıldı. En son Rumelihisarı'nda tesbit ettiğimiz hareket tarihi 9 Kasım Çarşamba günü olduğu halde ve ben bu tarihin artık asla tehir etmememiz gerektiği fikri üzerinde ısrar ettiğim halde, yine

uzlaşma ve anlaşma yolları bulmak bahanesiyle felce uğratıldı.

Herşey hazır bulunduğu halde ben sadece senin ve Erkanlı'nın da iştirakinin bulunmadığı için düğmeye basmamak hatasını işledim. Bundan başka sen Emniyet Grubu'nun Başkanı bulunuyordun. 13 Kasım melaneti pişiriliyor, kotarılıyor ve biz evlerimizde, kümesten tavuk toplanır gibi toplanıyoruz da, Emniyet Grubu en küçük birşey haber alamıyor ve bizi ikaz edemiyor.

Bunları niçin tekrar ediyorum? Bunları, grubumuzun benim emrim altında tertipli olarak çalışmadığını, düzenli bir birlik ve beraberlik içinde hareket etmediğini belirtmek için yazıyorum.

Fakat olaylar başka türlü cereyan etti. Bu durumdan çeşitli tesir altında kalan arkadaşlar, yanlış tutumlar takındılar. Herkes elindeki imkânları birbirinden saklamaya koyuldu. Herkes kendi başına bir lider ve bir kuvvet olmak hevesine kapıldı. O kadar ki, Avrupa'da bulunduğumuz sırada, bizlerle görüşmek isteyen birçok Türk öğrencilerini bazı arkadaşlarımız bizimle görüştürmedi. Böylece, içten pazarlıklı ve ikiyüzlü bir durum devam edegeldi.

Hâlbuki bir memleketin idaresi için 14 lider değil, en az 14.000 lidere ihtiyaç vardı. Fakat bu 14.000 liderin de bir başı, bir lideri olması gerekir. 14.000 kişinin kendi başına buyruk olması mümkün değildir ve bir felâket olur.

Mektubunda, benim yazdığım mektubu, evvelce senin 21/22 Şubat tarihli mektubuna benim yaptığım gibi, hiç yazılmamış kabul ettiğini bildiriyorsun. Teşekkürler ederim. Fakat münasebetlerimizde misilleme veya aynı ile mukabele gibi şeylere yer verilmemelidir.

Şimdi, Feyyaz Tokar'a verilen mülakat mes'elesine geliyorum. Bu mülakatta sizi '14'lerin fikrî lideri' diye göstermiş olmalarından muğber olmuş değilim. Senin için söylenecek her iyi ve güzel şey, beni daima memnun eder ve edecektir. Beni üzen olay, arkadaşlarımızın aşağıda özet olarak belirteceğim sözleri söylemiş olmasıdır.

Soru - Lideriniz kimdir? Türkeş'in, şefiniz olduğu söyleniyor, fakat o da ırkçı, Turancı ve menfi bir insan olarak tanınıyor?

Cevap - Türkeş hiçbir zaman bizim liderimiz olmamıştır ve liderimiz değildir. O da 14'lerden biridir, işte o kadar. Irkçılığı ve Turancılığı ise, biz asla kabul etmeyiz. Bu bakımdan da Türkeş'in bize lider olmasına imkân yoktur.

Soru - Fakat herkes ve bütün dünya Türkeş'i, sizin lideriniz olarak tanıyor ve söylendiğine göre Türkeş, sizlerden habersiz olarak gericilerle ve memlekette bulunan ırkçılarla temas halindeymiş. Gizli birtakım faaliyetleri varmış. Herkes sizi de onun peşinde ve gericilerin safında sanmaktadır?

Cevap - Türkeş, bizim liderimiz değildir ve olamaz. Bu, onun her nasılsa 27 Mayıs'tan sonra Gürsel Paşa'nın yanında yer almasından ve gazetelerde resimlerinin çıkmasındandır. Yoksa ihtilâlde de önemli bir rolü olmamıştır. Gerekirse biz onu ileride tasfiye de ederiz.

Bunlar, söylenenlerin özetidir. Daha başka şeyler de vardır. Şimdi bu sözleri incelediğimiz takdirde, bunların ne 14'lerin ne de memleketin faydası bakımından hiçbir değeri olmadığı meydana çıkar. Yani bu arkadaşlarımız neyi temin etmek için bu beyanları vermişlerdir?

Sadece *Dünya Gazetesi*'ne kendilerini hoş göstermek için içlerinden bir arkadaşlarını rasgele itham

etmekten çekinmemişlerdir. Ve bu ifadeler, İstanbul'da, Ankara'da CHP çevrelerinde dallandırılarak yayılmaktadır. Bundan en fazla bizi sevenler üzülmekte ve telaşa kapılmaktadırlar. CHP de bunu istismar ederek bizi parçalayıp, dağıtmak istemektedir. Turhan Feyzioğlu'nun seni ziyareti, bunun için olduğu gibi, ayrıca bana da Dr. Ömer Lütfü adında bir CHP'li de özel olarak müracaat etmiş ve bu beyanlar dolayısıyla ne düşündüğüm yoluyla ağzımı aramıştır. Verdiğim cevap şudur:

'Bizim aramızda liderlik diye bir mesele yoktur ve olamaz. Arkadaşlarımın, benim hakkımda bahsettiğiniz şeyleri söylemesine de imkân yoktur. Bunlar tamamen ve maksatlı olarak uydurulmuş şeylerdir. Biz, millete hizmet peşindeyiz. Bizi bağlayan, bu ülküdür. Bunu yaparken içimizden biri elbette lider olacaktır. Bizim de liderimiz vardır ve çalışmaktadır. Fakat biz, bunun üzerinde durmuyoruz.'

Şimdi Aziz Kardeşim, mektubunda belirttiğin hususları kabul ederek müşterek dâvamız yolunda yürümeyi uygun görüyorum. Fakat müphem ve belirsiz bir durum içinde bulunduğumuz bizi daima çeşitli olaylarla karşılaştıracaktır. Buna artık kesin bir hâl tarzı bulmalıyız. *'Herkes 1/14'tür. Lider yoktur'* demek, bizi memleket ve dünya önünde *'Bunlar, anlaşmazlık ve karışıklık içindedirler'* ithamı altında bırakır. Çünkü teşkilât ve iş prensiplerine aykırıdır.

İki kişilik bir cemiyet bile olsa mutlaka birinin baş olması kaidedir. Hem arkadaşlarımızı birbirine sıkı bir şekilde bağlamak ve bu tarzdaki beyanların bundan sonra tekrarına meydan vermemek için sana büyük bir iş düşmektedir. Yapılacak şey, aşağıda yazılı hareket tarzlarından birini tutmaktır:

1- Türkeş'in liderliği etrafında toplanmış bulunmaktayız. Arkadaşlarıma rica ediyorum, artık bu konu kapanmıştır ve ben, kardeşimiz Türkeş'le beraberim ve onun liderliğini tanıyorum demek ve bunu ayrıca KG olarak da münasip bir şekilde iç ve dış efkâr-ı umumiye'ye duyurmak suretiyle bizi bu yolla parçalamak isteyenlerin heveslerini kursaklarında bırakmak.

Çünkü İnönü tilkisinin mahareti budur. Bak, AP ve CKMP'ni parçalayarak dağıtmaya muvaffak oldu. Şimdi onların bütün korkuları bizdendir. Bizi de birbirimiz aleyhine kışkırtmak suretiyle parçalamak istemekte ve bu yolda çalışmaktadırlar. Hani muvaffak da olamamış sayılmazlar.

İçten kırık dökük durumdayız. Erkanlı'nın haklı olarak işaret ettiği gibi bizim üçümüzün samimi olarak elele vermekliğimiz ve liderlik meselesini de bu şekilde, kesin bir şekilde bağlamaklığımız arkadaşlarımızı ve taraftarlarımızı da birbirine bağlayacak ve samimi şekilde elele veren bizler de birbirimize daha çok kuvvet vereceğiz. Ve başarı şansı artmış olacaktır.

2- İkinci hareket tarzı, şimdiki durumu aynen devam ettirmek yoludur. Bence her zaman ani buhranlar çıkmasına müsaittir.

Üçüncü hareket tarzı, yukarıda yazılanları kabul ederek muvafık mütalaa (uygun düşünce) etmediğin takdirde lider olarak şahsen 13'lerin başında gerekli faaliyete girişmekliğindir. Bu takdirde ben, bir kenara çekileceğim. Sizlere karşı olan bağlarım, sevgim aynen devam edecektir.

Muvaffakiyetiniz (başarınız) için de elimden geleni yapmaktan geri durmayacağım. Ve millet ve memleket hizmetinden başarı sağlanmasını görmek en büyük bahtiyarlığımı teşkil edecektir.

Orhancığım, çok uzun yazdım. Fakat genel olarak durumu belirtmiş olduğumu sanıyorum. Mektubunuzda bahsettiğiniz Muhafazakâr Parti kurulması ve bana adam gönderildiği gibi havadisler, senin de takdir ettiğin gibi tamamen asılsızdır. Yani bana, şimdiye kadar bu hususta hiçbir müracaat yapılmamıştır.

Hanımefendiye mahsus selâmlar ederek, sevgi ve hürmetlerimizi sunarız. Çocuklarımız, hürmetle ellerinizden öperler. Ben, seni muhabbet ve hürmetle kucaklar ve gözlerinden öperim. Kendim de Temmuz ortalarında Avrupa'ya gelmek niyetindeyim.

Alparslan Türkeş

Alparslan Türkeş'den Ahmet Er'e

Yeni Delhi 18 Haziran, 1962

"En doğru yol, millî iradeye ve ülkümüze bağlı olarak çalışmaktır."

Sevgili Kardeşim Er,

11 Haziran tarihli mektubunu bu gün alarak sağlık haberlerine çok sevindim. Bilhassa yazılarından fışkıran temiz ve ülkücü fikirler beni çok memnun etmiştir. 27 Mayıs hakkında ileri sürdüğün görüşü gayet uygun ve doğru bulmaktayım. Birtakım muhterisler ve dalaveracılar tarafından istismar edilmiş olan ve hâlâ da edilmekte bulunan 27 Mayıs artık manasını çoktan kaybetmiştir. Ve bizim planladığımız, tahakkuk ettirmek istediğimiz 27 Mayıs olmaktan çok uzaklaşmış bulunmaktadır. En doğru yol, Milletin sinesine dönerek ve sadece millî iradeye bağlı ve hürmetkâr bir vatandaş sıfatıyla ve ülkümüze bağlı olarak yeni bir ruh ve sistem ile çalışmaya koyulmak lâzımdır.

Fakat 14'lere dâhil bütün arkadaşlarımızın bu görüşü paylaşıp paylaşmayacaklarını bilemiyorum.

Kabibay'ın sana gönderdiği 7 Haziran tarihli mektubunda *'Türkeş hariç'* ibaresine gelince, geçen Nisan ayı içinde mahut *Dünya* gazetesinden Feyyaz Tokar adında bir muhabir Avrupa'ya gelerek Solmazer ve Soyuyüce ile bir röportaj yaparak bunu 27, 28, 29 tarihli (Mayıs 1962) *Dünya* gazetesinde yayınlandı. Burada *'Türkeş'in hiçbir zaman 14'lerin lideri olmadığını, lider olarak Kabibay'ın bulunduğunu'* belirtmekle beraber ayrıca ağızdan bu adama benim aleyhimde birçok şeyler söylemişler. Söylediklerinin özeti şudur: *'Türkeş'i biz hiçbir zaman lider olarak tanımadık. Irkçı ve Turancı olarak tanınan bu adamı,*

icap ederse biz aramızdan çıkarıp tasfiye edeceğiz. Onun lider olarak tanınmasının sebebi, ihtilâlden sonra Gürsel'in yanında yer kapmış olmasıdır.' ve saire gibi sözler sarfetmişler ve muhabir memlekete dönünce bunları Falih Rıfkı Atay'a C.H.P' lilere ve daha pek çok kimselere anlatmış. İstanbul'da bulunan bir arkadaş bana tafsilâtı ile bunları yazdı. Bunun üzerine ben de Kabibay'a suretini ekli olarak gönderdiğim mektubu yazarak yolladım, işte bu mektup üzerine, beni yazdığı yazıların dışında tutmuştur. Bunlar böyle münasebetsiz söz ve hareketlerden vazgeçmedikleri takdirde, birlik ve beraberlik içinde faaliyet göstermekliğimize imkân olamaz. Hiçbir yetkileri olmadığı halde, 14'ler adına beyanat vererek aramızda nifak ve huzursuzluk meydana getirmek hoş görülecek bir şey değildir. Seni bu konu üzerinde kısaca aydınlatacağımı sanıyorum.

Ben Temmuz başlarında Avrupa'ya gelmeyi düşünüyorum. Şayet sen de gidecek isen hareket tarihini ve nerede buluşabileceğimizi bana bildirmeni rica ederim.

Ailece mahsus selamlar ederek en iyi dileklerimizi sunarız. Yavruların gözlerinden öperiz. Ben seni hasretle kucaklar ve sevgi ile gözlerinden öperim.

NOT: İkiyüzlü Kadri Kaplan'ın şimdi aklı başına gelmiş ve diğer arkadaşlarla beraber sana da mektuplar yazmağa başlamıştır. Bunlara artık inanmamak lâzım. Fakat yüzlerine de bir şey vurmamalı.

Alparslan Türkeş
(İmza)

Dündar Seyhan'dan Ahmet Er'e

Sayın Er

Genelkurmay Başkanı Orgeneral Cevdet Sunay'ın, 14'lere ulaştırılmak üzere, General Refik Kurttekin vasıtası ile bana gönderdiği mektubun metni aşağıdadır. Sayın arkadaşlara arzolunur.

Gözlerinden öperim.

Dündar Seyhan
Kur. Alb.
Roma Ataşemiliter'i

Paris'te Türkeş, Kabibay, Erkanlı, Kaplan ve Esin ile görüştüm. Genelkurmay Başkanımızın dönüşünde kendilerinin görüşmesini sağlamak istedim ise de Başkan'ın acele memleketten çağırılmış olması buna miri bırakmadı.

Paris'teki görüşmem çok tatminkâr oldu. Arkadaşların, esasen şüphe etmediğim vatanseverlikleri, olgun ve mutedil fikirleri, memleketin içinde bulunduğu güç şartları anlamadaki hassasiyet ve heyecanları velhasıl benim ve benim gibi düşündüklerini görmem beni çok sevindirdi. Dönüşte Genelkurmay Başkanımıza aynen arz ettim. Kendileri bir baba şefkati ile memnun olduğunu bildirdi ve şunları kendilerine yazmamı söyledi. Ben sana ve Şefik Erensü'ye yazıyorum; kendilerine ulaştırın.

1. Onların da istedikleri gibi ordunun askerî hiyerarşi içinde disiplinli, siyasetten uzak ve eğitimi ile meşgul, iç ve dışta huzur ve güven unsuru haline getirilmesine azami gayret sarf edilmektedir. Ayrıca her hareketten kanlmasına devam edilmelidir.

2. Memleket iç siyasi hareketlerinin muvazeneli ve

memleket hayrına inkişafında, Silahlı Kuvvetler mensupları siyasetle uğraşarak amil ve müessir olmaktan ziyade Genelkurmay Başkanı ve Silahlı Kuvvetler Konseyi Kuvvet Komutanlarına tam itaat, güven ve onların bu yoldaki gayretlerini müşahede ile iktifa ve esas görevlerine devam etmelidir.

3. 14'ler dediğimiz arkadaşlarımız, durum müsait olunca memlekete dönmek, kanunî yollardan hakları olan, parti kurma ilh. gibi siyasi faaliyetlere girişmek üzere şimdilik sükûnetle beklemelidir.

4. Bu arada Genelkurmay Başkanımız; fuzulî seyahatlerle paralarını israf edecek yerde, azami ekonomi ile dönüşlerinde çoluk ve çocuklarının başını sokacakları bir meskene sahip olmaları için bir baba şefkati ile tavsiyede bulundular. Buna kendi düşüncelerimi şöyle ilave edeyim:

1. Memlekette siyasi hayat normal şekilde inkişaf ediyor. Bu beklediğimiz neticedir.

2. Çatlak sesler ve aykırı hareketler Genelkurmay Başkanımızca derhal önleniyor.

3. Genç arkadaşların her durumda lüzumsuz heyecan göstermelerine ihtiyaç yok. İhtiyar Subaylar yani bizler onlar kadar memleketimizi seviyoruz ve bu memleketin selâmete götürülmesinde azimliyiz.

4- 14'lerin mercii artık Genelkurmay Başkanımızın şahsı olmalıdır. Ona itimat etmeleri, dertlerini Ona yazmaları, kuvvetlerini Onun etrafında toplamaları şarttır.

Dündar Seyhan
Kur. Alb.

Sayın,.....

Kumandanlar Komitesi ile Seyhan'ın temasları sonunda, bu komiteye hâkim görünen bir grup bize işbirliği arzusunu izhar etmişse de bu işbirliği için samimiyetlerinin derecesi malum değildir. Sessiz bir darbe ile iktidarı kontrol ettiklerinden, bu iktidara başkalarını ortak etmek istemeyeceklerini tabiî görmektedir. Bizden ve taraftarlarımızdan faydalanmakla kendi iktidarlarını kavileştirmek düşüncesi, CHP'ye güvenememeleri, dışarıda dayanak aramak ihtiyacında bulunuşları, bizimle hesapları bir işbirliği aramak isteklerine esas oluyor; içlerinden bir kısım 14'lerden bazılarının eski ve yakın arkadaşlarıdır. Kendileri asla birliklerinin başından ayrılmak istemiyorlar. Devlet işlerini onların görüşlerine göre yürütecek az çok milletçe tanınmış kimselere ihtiyaçları vardır. Bu sebeplerle, gelecekte hadiselerin alacağı seyre göre, bizim, belki hepimizi değil, bir kısmımızı yurda çağırmak ve iş başına getirmek ihtimali vardır. Bu ihtimal 19 ay içinde gerçekleşebilir. (Bu zaman onlarca ifade edilmiştir). Seçimler yapılsın veya yapılmasın bu hedefe erişecekleri, iktidarı mutlaka kontrol edecekleri iddia ediliyor.

Kumandanlar Komitesi, içtimalarını, Jandarma Genel Kumandanlığında yapmakta, toplantılara yeminli her subay katılabilmektedir. Teşkilatlarını çok genişletmeleri, yeminli herkesin söz sahibi olması subaylara tatmin hissi vermektedir. Genel olarak ordu meclisi gibi hareket etmeleri kendilerine güç veriyor. Bu dağınık tertibin arkasında, Ankara'da işleri bilhassa yönelten Merkez Komitesi, Genel Kurmay Başkanı ile temas ve onu dirije etmek üzere Talât Aydemir, Necati Ünsalan, Nihat Aslantürk'e yetki vermiştir.

Bu Komitede yeminli ve sözü geçer elemanlar, Selçuk Atakan, Nuri Hazer Doruk, Şükrü İlkin, Talat Turhan, Dündar Seyhan, Faruk Gürler, Naci Asutay, Namık Kemal Ersun, Halim Menteş, Nejat Kumoğlu, Mustafa Ok, Süreyya Yüksel, Kadri Kaplan, Mucip Ataklı, Rafet Aksoyoğlu, Acuner, Çelebi, Tunçkanat, Kuvvet Kumandanları, 28. Tüm. Kur. Bşk. Yb. Kemal.

Görüldüğü gibi bu komite de bir kokteyldir. Parçalanmaya mahkûmdur. Yukarıda isimlerini yazdıklarımın çoğu bundan önceki raporlarımızda bahis edilmemişti. Bunların teşkilata yeni mi girdikleri, yoksa bir müddetten beri içinde mi olduklarını öğrenemedim.

Genç Subaylar Teşkilâtının varlığını biliyorlar, onları güçlendirmek istemiyorlar. Fakat pek de derinliğine fert fert bildiklerine ihtimal verilemez. İyi bir istihbarat şebekesi kurmuşlar.

Gençlerle bizim direkt temasa gelmemizden çekiniyorlar. Biz ise bunu en kısa zamanda yapmak zorundayız. Gerçek gücümüz onlardır ve ilk adımlar atılmıştır.

Bugünkü durumda, biz iki yoldan gidebiliriz. Kesin olarak Kumandanlar Komitesine cephe almak, gençlerle direkt temasa girmek ve yeni kudret sahiplerinin kudretlerini sıfıra indirmek. Bu hareket tarzı, bize rakipsiz iktidar açabilir; ancak partiler karşısında orduyu zayıflatabilir ve CHP'nin ekmeğine yağ sürebilir. Esasen bu hareket tarzının, tarafımızdan yurt dışından idaresi de bir hayli güçtür; ikinci hareket tarzı, kaleyi içerden fethetmektir. Bu yol ne derece ümitli pek belli olmaz. Bizimle işbirliği yapanların, kaleye tam sahip olunca tutumları ne olur; cay-i sual. Herhalde iktidarlarına ortak etmek istemezler.

Fikrimce, bize dostluk gösterdikleri nisbette ve ölçüde dost geçinmek, gençlerle temasa girmek ve üzerlerindeki tazyiki arttırmak tutulacak tek yoldur. Biz bu yola girdik.

Bize Seyhan'ın Kabibay'a anlattıklarına göre yaptığımız kısa tahlilin doğruluk derecesi, nakledilenlerin doğruluk derecesine tabidir.

Kabibay, Seyhan halen Kumandanlar Komitesi ile temasta tek kanaldır. Bu kanal, Kabibay vasıtasıyla işletilecektir. Ancak Kumandanlar Komitesi'ndeki tanıdıklarınızla irtibata geçmeniz faydalı olabilir. Böylece 23'lere yapıldığı gibi, bunların bir kısmı da tesirimiz altına alınabilir. Havacı ve CHP'li grubun zayıflatılması arzuya değer.

Alparslan Türkeş'den Dündar Taşer'e

Yeni Delhi, 9 Ağustos 1962

"Yeni mel'anetler düşünüyorlardır"

Sevgili Kardeşim Taşer,

Senden, Bern'den, haber beklerken yine, Rabat mektubunu aldım. Ben, tayin edildin ve yola çıktın diye yazmayı geciktirdim.

Bu mektubu, Rabat'a göndereceğim. Bilmem eline geçecek mi? Çünkü mektubunda, ne zaman hareket edeceğini bildirmedin.

Olaylar, senin de işaret ettiğin gibi çok hızla gelişiyor. Karaman'ın civanmertçe beyanatını, Özgüneş'in çekingen sözleri takip etti. Bunun arkasından Florya'da, Faik Bey[26] Yıldız (amma ne yıldız) Okan ve

[26] Kendi aralarında Cemal Gürsel'e verdikleri takma ad. Türkeş için de Ali Bey adı kullanılırdı. İ.M.

Köksal toplantısı. Buna, meşhur Vali Paşa (Refik Tulga) ile (Cemal) Tural da katıldılar. Bundan sonra Gürsel, gazetecilerin 14'ler hakkındaki sorularını, öfke ve nefret ifade eder bir tarzda tersledi ve cevapsız bıraktı.

Bunlar iyi alametler değildir. Başbaşa verdiklerine göre yeni mel'anetler düşünüyorlardır.

Memlekette durum, lehimizde gelişmektedir. İrfan'ın son mektubunu almışsındır. Evvelce sana yazdığım gibi, memlekete gitmeliyiz. Bu gidiş, 23'lerin bir lütfu olarak değil, bizim yaratacağımız kuvvete dayanarak olmalıdır. Önce ön heyet olarak, Özdağ ve Solmazer'i göndermeliyiz. Onların hazırlığından sonra ve verecekleri rapora göre de, bizler gitmeliyiz. Güler yüzle davet edildikten sonra ansızın, bir ihanete de maruz kalabileceğimizi unutmamalıyız. Sana çok selamlar ederek hasretle gözlerinden öperim. Hanım Efendiye de ailece selam ve hürmetler ederiz. A. T.

[redacted]

9. Kânûn. 2.

Teşekkür Kardeşim Esat,

Senden bir müddet haber alamıyorum. Son mektubunu aldım ve hemen cevap yazmayı düşünüyordum.

Bu mektubum Rabata ulaştığında, bilmem evine geçebilecek misin? Çünkü mektubunda ne zaman hareket edeceğini bildirmedin.

Dayım senin de uğradığın gibi bir hâdise geçiriyor. Karanlık kumandası hoşnutsuz, Özgüneşin getirdiği sözleri tekip etti. Bunun arkasından Dayımda fenalık görmüş, şüphe duymaya başlamış. Akşam yemeğinde resmî toplantıda, kumandan paşa ile sıkıntılı bir hâdise olmuş. Bundan sonra Dayımın gözetlenmesine bir kat daha dikkat edilmiş. Öğle yemeğinden sonra Dayımın [illegible]

2

Bunlar ise ülkelere değişik başlıklar
verdiklerine göre yeni anlaşmalar dışında
yorumlardır.

Memleketle ilgili. Ekonomik gelişmelerden, ülkenin son durumundan
bahsedeceğim. Bundan sonra yapacağımız
yeni memlekete gideceğiz. Bu gelişmeyi
sizin bir hediye olarak değil, bizim
yaratacağımız zenginlik olarak kabul
ediyoruz. Yani, on beş yıl olarak değil
bütün dünyayı ilgilendiren bir
olay olarak görüyoruz. Bundan
hareketimizden sonra ne yapacağımız
radyoda yine de haber vereceğiz. Bizi
izlediğiniz için teşekkür ederiz. Sonra arkadaşımız
bir hayatta ve arkadaşımız Nazım Hikmet'in
şiirlerini okuyacak.

Son çok önemli olarak hareketi gözden
kaçırmayın. Yarın akşam saat 8'de

Alparslan Türkeş'den Muzaffer Özdağ'a

Yeni Delhi, 14 Ağustos 1962

"Sevgili Kardeşim Özdağ,

12 Ağustos'ta Avrupa'dan Yeni Delhi'ye döndüm. Geldiğim zaman 8 Ağustos tarihli mektubunu bularak pek memnun oldum. Şimdi sana kısaca geçmiş olan olayları anlatayım.

Kabibay'ın imzası ile 18 Temmuz'da Brüksel'de toplantıya davet mektubunu almış olmakla beraber bazı sebep ve düşüncelerle toplantıya gitmedim. Niyetim de hiç gitmemekti. Fakat 20 Temmuz'da Brüksel'den Ondörtler imzalı bir telgraf aldım. Burada, arkadaşlar "En geç 23 Temmuz günü akşamına kadar Brüksel'de bulunmaklığımın şart olduğunu" bildiriyorlardı ve nihayet imza yerine Kabibay yerine Ondörtler diye yazmaları durumu kavradıklarını gösteriyordu.

Kendilerine cevaben 23'ünde değil, ancak 27 Temmuz'da orada bulunabileceğimi telgrafla bildirdim. Fakat kendim, 23 Temmuz'da Yeni Delhi'den hareket ederek Roma'ya ve oradan da Milano'ya, daha sonra da Münih'e geçtim. Buralardaki arkadaşlarımızla temaslarda bulunarak; birçok hususlar hakkında bilgi aldım. Kabibay'ın Türkiye'deki temasları, kimlerle ne şekil ve pozlarda görüştüğü hakkında ve nihayet Brüksel'de karşılaşacağım hava hakkında pek çok şeyler öğrendim. Bunlara göre toplantıda takip edeceğim hareket tarzının plânını, kesin olarak tesbit ederek; 27 Temmuz Cuma günü, Brüksel'e hareket ettim.

Tesbit ettiğim plan şu idi:

Sükûnetle, nezaket ve samimiyetle, arkadaşlarımıza hakiki durumu anlatmak, benim şahsım hakkında-

ki her zaman tekrarlanan Turancılık-Irkçılık propagandasına dair tekrar izahat vermek ve bunun bizi parçalamak için bu şekilde ileri sürüldüğünü izah etmek. Fakat bunun dışında hiçbir tâviz kabul etmemek ve bir milim dahi fedakârlık kabul etmemek.

Brüksel havaalanında beni Kabibay, Karan, Akkoyunlu, Soyuyüce karşıladılar. Erkanlı, Köseoğlu, Baykal Paris'te idiler ve o akşam geldiler. Esin ve Er de Bonn'a gitmişlerdi, onlar da o akşam geldiler. Kaplan böbreklerinden hasta olduğu için gelmemişti, ancak ertesi akşam gelebildi. Taşer benim gelişimin gecikmesini protesto ederek ve yetkilerini Erkanlı'ya bırakarak Bern'e dönmüştü.

Havaalanından otomobile kadar bavulumu, Karan taşıdı. Bunu, daha sonraki hareket ve sözlerindeki tezadı, belirtmek için kaydediyorum. Yoldaki konuşmalardan, sahnenin hazırlanmış olduğunu, kesin şekilde sezdim.

Akşam, Akkoyunlu'nun kaldığı pansiyonda toplandık. Erkanlı toplantıya kongre başkanı seçilmiş imiş, o sıfatla toplantıyı açtı. Ve bana ilk olarak evvelce hazırlanmış olup, bütün arkadaşlar tarafından müzakerelere girişilmeden peşin bir şekilde imzalanmış bir protokol vererek görüşmelere başlamadan önce bunu imza etmekliğimi rica etti.

Protokol'ün metni şu idi:

"*Bundan sonraki görüşmelerde ve ilerde Ondörtler tarafından her ne karar alınırsa alınsın, bunları kabul edeceğimi ve hiçbir şekilde Ondörtler topluluğunu terk etmeyeceğimi taahhüt ederim.*"

Bunu okuyunca, plânlarını daha iyi anladım. Tabiî çok çürük bir plân... Seçim yaparak Kabibay'ı reis yapmayı kulis faaliyeti ile garantiledikleri için, seçim neticesine itiraz ederek ayrılmaklığımı böyle bir pro-

tokolle önlemek istiyorlardı. Kendisine cevap olarak, böyle bir protokolün imzalanmasına lüzum olmadığını, herşeyden önce teşkilât meselesini müzakere ederek görüşmekliğimiz gerektiğini söyledim.

Bunun üzerine müzakereye girişmeden önce benden, şahsım hakkında izahat vermekliğimi, Turancı ve Irkçı olup olmadığım hakkında bilgi istediler. Bunlar üzerinde uzun uzun izahat verdikten sonra Münir ve Şefik çok memnun kalarak beni kucaklayıp öptüler. Karan da tatmin olduğunu beyan etti.

Tekrar müzakereye geçilince benim ileri sürdüğüm görüş herkes tarafından sükûtla ve tasviple karşılandı. (Kendi liderliğimin zarureti hk.) Fakat bu hâl Erkanlı ile Kabibay'ı çok sinirlendirdi. Erkanlı arkadaşlara hitaben "Türkeş Albay yokken hepiniz konuşuyordunuz. Şimdi o geldi, hiçbiriniz ağzınızı açmıyorsunuz. Bizi ortada yalnız bırakıyorsunuz" gibi tahrik yollu sözler söyledi ve oturuma bir süre için ara verilmesini, kendisinin yapacak acele bazı özel işleri bulunduğunu, söyledi.

Bir süre oturuma ara verildikten sonra yani kulis yapıldıktan sonra tekrar toplandık. Bu defa Karan söz alarak benim niyet ve maksatlarımı bilmediğini, bunlar hakkında izahat vermekliğimi istedi. Ben de gereken izahatı verebileceğimi, fakat kendisinin benim sınıf arkadaşım olması dolayısıyle beni çok eskiden beri tanıdığını, Komite'de iken de benimle birlikte parti kurmaya razı bulunduğunu, bu maksatla meşhur Adana-Mersin seyahatlerini yaptığını söyledim.

Bunun üzerine bana çirkin bir tarzda hitap etti ve "Bunlar hep senin düzenbazlığından olmuştur" dedi. Bunun üzerine kendisine sert bir şekilde hitap ederek toplantıyı terk ettim. Böylece o geceki toplantı kesildi. Ertesi günü saat onbirde tekrar toplanıldı. Liderlik

meselesi konuşularak, benim şahsım hakkında, Kabibay tarafından aynı mahzurlar ileri sürüldü ve bana kendisi bir kenarda kalmaklığımı tavsiye etti.

Ben de milletlerin siyasî efsanelerle yaşadıklarını, CHP'yi seçimi kazanamadığı halde bu gün iktidarda tutan şeyin İnönü Efsanesi olduğunu, durumun diğer memleketlerde de aynı olduğunu, binaenaleyh benim hakiki hüviyetim ne olursa olsun, halk arasında adımın etrafında bir şöhret teşekkül etmiş olduğunu, bunun bize büyük bir siyasî kudret verebileceğini, bunu ihmal etmemekliğimiz gerektiğini söyledim ve aksi yola gidildiği takdirde bana, bir kenara çekilmek düşeceğini ilâve ettim.

Bunlar üzerinde kavga halini alan sert konuşmalar oldu. Baykal, Esin, Er güzel teklifler ileri sürdüler. Meselâ benim reis ve Kabibay'ın reis vekili olmasını ve yetkilerimizin bir talimatla tesbit edilmesini söylediler. Fakat Erkanlı'nın bozgunculuğu ile teklifler hep suya düşürüldü. Ve yine kendisi tarafından 14'ler Birliği'nin feshedilmesi teklif edildi. Buna ben ve Baykal, Esin, Er muhalefet ettik.

Özet olarak dedik ki:

"Şimdi bir uzlaşmaya varamamış isek de, bu ayrılmaklığımızı veya 14'leri feshetmekliğimizi gerektirmez. Böyle bir karara gitmek cinayet olur. Durumu olduğu gibi devam ettirelim, stratejik intişar kararı alarak; bir süre daha böyle devam edelim. Aradan geçecek zaman görüşlerimizde değişiklik ve yumuşama yapabilir ve bir anlaşmaya varabiliriz."

Fakat bütün çabalarımıza rağmen kulis sayesinde dört muhalife karşı geri kalanlar fesih kararı verilmesi lehinde oy kullandılar. Böylece tarihî Ondörtler feshediliyordu. Bu bizi çok müteessir etti. Yemekten sonra gece Esin'le beraber Kabibay'ın evine gittik; İrfan da

oradaydı. Arkamızdan Erkanlı ile Akkoyunlu da geldiler. Sabaha kadar kendilerini fesih kararından vazgeçirmek için uğraştık. Neticede statükoyu devam ettirmeyi kabul ederek şöyle bir karara vardık:

"Mevcut durumu devam ettireceğiz. Erkanlı, Akkoyunlu, Köseoğlu ve bunlara katılacak bir veya iki arkadaştan meydana gelecek bir ön heyeti Türkiye'ye göndereceğiz. Bu ön heyet, bizim namımıza temaslar yaparak bize bilgi verecek. Sonra hepimiz Türkiye'ye dönünce yeniden toplanarak duruma göre karar vereceğiz."

Ertesi günü bunun üzerinde bir hayli tartışmalı müzakereler oldu. Erkanlı'nın talimatıyla Soyuyüce bir ara "Türkiye'de yapılacak toplantıda her ne karar alınırsa alınsın herkesin bunu kabul edeceğini ve arkadaşlardan ayrılmayacağını yeminle temin etmesini" ileri sürdü. Bu da ortalığı karıştırdı. Bunun üzerine Şefik'le Karan öfke ile toplantıyı terkettiler. Geri kalanlar akşamki karar üzerinde oybirliğine vardılar. Saat akşamın yedisine geldiği için toplantıya son verildi ve o gece ben de o uğursuz Brüksel'den ayrılarak uçakla Londra'ya geçtim.

Londra'da iken bir de gazetelerden öğrendim ki Kabibay, Abdi İpekçi ve *Ekspres* gazeteleri vasıtasıyla 14'lerin fesih kararı verdiğini bir tebliğle yayınlamış ve sinsice verdiği bilgi ve direktifle bizim aleyhimizde kampanyayı açtırmış.

Bu güne kadar hiçbir gazeteye beyanat vermedim. Durumu senin de işaret ettiğin gibi sabırla takip ediyorum, işte sana toplantıyı özetledim. Ben şimdi kendimizi çok daha sağlam ve kuvvetli hissediyorum. Genç ve zinde kuvveti biz temsil ediyoruz. İhtilâlin *motor ve beyni bizim grubumuzdur.* Sabır ve soğuk-

kanlılıkla hareket ettiğimiz takdirde muvaffak olacağımıza eminim.

Londra'dan sonra Madrid'e giderek orada Kaplan, Baykal, Esin ve Er'le görüştük. Bu görüşmede Kaplan, gazetelerin kendisini Kabibay'ın grubunda göstermelerine üzüldüğünü ve bunu gazetelere açıklayacağını bildirdi. Yaptığımız görüşme neticesinde Baykal ve Esin'le Er'in Eylül sonuna doğru yurda dönmelerine karar verdik. Sen de onlara katılabilirsin. Veyahut arzu edersen, beraber çıktığımız gibi yine birlikte döneriz.

Ben dönüşü, Kasım ayı sonunda veya Aralık ayı başında, olarak düşünüyorum. Araba işini ne yaptın? Satış hususunda acele etmeni ve bu yüzden ucuza satılmasını uygun görmüyorum. Yeni gelen Ataşemiliterle bir anlaşma yapılabilir mi? Ben üç bin memlekete ve ayrıca Avrupa seyahati için de bin ikiyüz dolar sarfettim. Şimdiki halde imkânım yok; fakat eşyayı satınca sana, sekiz yüz dolar gönderebilirim. Tokyo'da söylediğimi yapamadığım için müteessirim. Fakat Delhi'ye dönünce acele yardım isteyen bir mektup aldım. O sırada Delhi'ye gelmiş bulunan bir arkadaşla derhal gönderdim.

Londra'dan, Muammer'in mektubunu da atarak, en geç 7 Ağustos'ta Münih'te Grand Hotel Continental'da beni bulmasını bildirdim. Ve orada, 9 Ağustos'a kadar kaldım. Fakat herhalde Muammer'e mektubumu, sansür zamanında ulaştırtmadı. Hâlbuki görüşebilseydik çok iyi olacaktı. Ne ise İnşaallah yurtta görüşeceğiz.

Tokyo'dan ayrıldıktan sonra Sefaret mensuplarına ayrı ayrı mektup yazmıştım; protokol icabı eksik kalan bir şey varsa, beni aydınlatmanı rica ederim.

Son evcek mahsus selâmlar ederek en iyi dileklerimizi sunarız. Ümit'in gözlerinden sevgi ile öperiz. Gönül Hanım kardeşimize mahsus selâmlarımızı ve en iyi temennilerimizi sunarız. Ben seni hasretle kucaklar gözlerinden öperim. Ayrıca yine yazacağım. Senden de bilgi ve havadis beklerim.

Alparslan Türkeş

Alparslan Türkeş'den Altılar'a

Yeni Delhi 14 Ağustos, 1962

Sevgili Ülküdaşlarım, Yüce Altılar.

Tarihi ONDÖRTLER ismi, eski arkadaşlarımızın kör ihtirasları ve gafletleri yüzünden, kendisinden beklenenleri yapamadan ve bağlanmış olan ümitleri paramparça ederek gömüldü. Daha doğrusu diğer sekiz eski arkadaşımız tarafından kasten gömüldü. Bizler, onu kurtarmak için, son âna kadar fesih kararına da parçalanma kararına da muhalif kaldık ve dâima mutedil bir uzlaşma yolu teklif ettik. Baykal, Esin ve Er arkadaşlarımızın şahsen şahit oldukları üzere bütün bu iyi niyetli teşebbüslerimiz bilhassa Erkanlı'nın sabotesi neticesince verimli olamadı. Bugün altı kişi halindeyiz. Fakat grubunuz, benim eskiden beri İdealist Grup olarak adlandırdığım ve 27Mayıs'in hakiki hazırlayıcıları, plâncıları oluş, 27Mayıs'tan sonra da ihtilâlin motoru ve beyni olan gruptur. ALTILAR bugün gençliği ve hakiki zinde kuvvetleri temsil etmektedir.

Arkadaşlar: Yolumuz uzun ve çok çetindir... Sizlere bugün gelecek hakkında yorgunluk ve üzüntüden baş-

ca bir şey vaad edebilecek durumda değilim... Karşınıza dikilen güçlükler ve düşman kuvvetler çok büyüktür. İşin daha hazin tarafı bunlar, ahlâksızlık ve alçakça hiçbir sınır tanımayan kuvvetlerdir... Fakat ben, ülkücülerin ülküsüzlere, ahlâklının ahlâksıza, hayrın şerre mutlaka üstün geleceğine inanıyorum, eski arkadaşlarımızın el altından yaptıkları telkin ve fitnelerle başlamış olan iftira ve yalan kampanyasının da bizi zayıflatmak şöyle dursun, daha da kuvvetlendireceği şüphesizdir. Basının susarak bizden bahsetmemesi, bizim için asıl büyük kaybı teşkil eder. Onun için bugünkü iftira kampanyasından da endişe etmemek lâzımdır.

Sevgili Arkadaşlarım... henüz yeni bir yolun başında bulunuyoruz... Millete hizmet yolu kolay değildir. 27 Mayıs'ta elde ettiğimiz nisbeten kolay basan bizi yanıltmamalıdır... Yukarıda bahsettiğim gibi yolumuz uzun ve çetindir. Benimle beraber batmaya veya çıkmaya kesin olarak kararlı olmayan arkadaşlar şimdiden ayrılabilirler. Zaman zaman başgöstermesi muhtemel aksilikler ve karşılaşacağımız sinsi, kalleş ithamlar, eski Ondörtler'de olduğu gibi birbirimizi suçlamaya ve ithama yol açmamalıdır Her felâket bizleri daha sıkı bir şekilde birbirimize kenetlemelidir, bağlamalıdır...

1. 22 Şubatçıları destekleyen bize bağlı gruplar, son olaylar üzerine onlarla olan münasebetlerini kesmişlerdir. Seyhan ve diğerleri bu durumdan çok müteessir olmuşlar ve Kabibay'ın Brüksel'de durumu gereği şekilde idare edemediği için tenkid ve serzenişlerde bulunmaktadırlar. Aynıca Seyhan, Kemâl Satır'ı ziyaret ederek, "Bugüne kadar Türkeş'in şahsı dolayısıyla ileri sürdüğünüz itirazlar artık mesnedini kaybetti.

Şimdi Dokuzlar hakkında ne düşünüyorsunuz? Bunları bir kuvvet olarak memleketin başında görmeyi, CHP için de faydalı saymanız icâp eder." şeklinde müzakerelerine girmiştir. Elde edilecek tafsilât ayrıca bildirilecektir.

2. Cumhuriyet, Hürvatan, Dünya, Milliyet, Vatan gazetelerinden başka diğer gazetelerin hiçbirinde aleyhimde yazı ve havadis yayınlanmamıştır. Bu gazeteler bütün basın demek değildir...

3. Eski Arkadaşlarımız, tekrar birleşmek yolunda kapıyı açık tutmaktadırlar. Fakat bu birleşme nasıl bir birleşme olabilir? Onların yaptıkları teşebbüsler daha ziyâde bizi dağıtmayı hedef tutacak teşebbüsler olabilir. Çünkü şimdi onlar da en genç ve dolgun kafaların bizim aramızda olduğunu farketmiş bulunacakları tabiîdir. Ben şahsen İKİNCİ ONÜÇ KASİMCILAR'a karşı hiçbir tâvizde bulunmayı kabul etmem. Bir gövdede ancak bir tek baş bulunur... bir gövdenin iki veya daha ziyâde başı olursa, o gövde hastadır, anormaldir... Bugün Türkeş'e karşı Kabibay, yarın Kabibay'a karşı Erkanlı, öbür gün Erkanlı'ya karşı Soyuyüce çıkar ve ilânihâye bu çirkin, âdî oyun sürerse, o topluluk hiçbir işe yarayamaz... nitekim bizim Ondörtler'de olduğu gibi...

4. Henüz ben şahsen hiçbir gazeteye bir açıklamada bulunmadım. Durumun duyulmasını bekliyorum. Times gazetesinden mektup aldım, benden tafsilatlı yazılar rica ediyor.

5. Hepinize çok selâm ve sevgiler sunarak gözlerinizden öperim.

(İmza)

Alparslan TÜRKEŞ

Numan Esin'den Dündar Taşer'e

Madrid, 17 Ağustos 1962

"Türkeş'in, AP ile bir angajmanı var mı?.."

Sevgili Kardeşim Dündar,

4.8.962 tarihli mektubunu aldıktan sonra, bir hayli tekrar düşündüm. Acaba gerçekten bizim 14 olarak birlikte hareketimize imkân ve ihtimal var mı, diye? Bir araya gelip çıkmaz tartışmalara dalınca, ümidimizi kaybediyor; birbirimizden uzaklaşınca, şartlar ve zaruretler kafamıza dank edince, tekrar birlik ve beraberlik lüzumunu anlıyoruz. Lüzum var; fakat olabilecek miyiz? Hiç ihtimal vermem. Diyebilirim ki bu konuda ümidimi kaybettim. Mamafih, her hayırhah teşebbüse evet demeye, prensip itibariyle mütemayil olduğum için bu benimsediğim yeni teşebbüse de ümitsiz de olsam, hayır demeyeceğim.

Son toplantının havası, oldukça kırıcı tartışmaların sonunda bu karar alındıktan sonra yumuşadı. Herkes öyle bir düşündü ve iyilikle ayrılmayı, samimiyetle benimsedi. İleride bir çare bulunur ümidi, belki birçok kimsede vardı. Fazla bir şey diyemem.

Doğan Nadi'nin tahminini, bir gerçekmiş süsü ile velev ki ima yolu ile olsun; muhataba telkin etmenin ve memlekette, bu istikamette bir hava yaratmanın faydalı değil, aksine zararlı olacağını sanırım. Hakikatte müşterek hareket edilmediği ve müşterek bir plana dayanmadığımız halde, böyle bir havayı yaymak; üstümüze esmayı sıçratmaktan (belaya bulaş-

maktan) başka işe yaramaz. Asgari anlaşma şartlarına varılmadıkça ki bu, Türkiye'de yapılacak 13 Kasım'daki toplantıda olabilir; böyle bir yola gidilmemelidir. Tekrar ediyorum, fayda yoktur; zarar vardır. Ve bu havanın yaratılması, münferit hareket edecek arkadaşlarımızın başarısını da baltalayacaktır. Güven hissi vermez. Ancak asgari şartlarla bir anlaşmaya varılırsa, belki.

Türkeş'in, AP ile bir angajmanı olduğunu sana kim söyledi? Hakikatte böyle bir şey henüz yok ve Türkeş de bunun aleyhinde görünüyor. Zamanla takiyye'deki taraftarları, bu partiyi ellerine tamamen geçirirlerse, şimdiki ihtiyatlı tutumunda, belki o zaman bir tadilat yapabilir. Bunu da tahminî olarak söylüyorum.

Benim, yeni bir seyahat yapmama malî durumum müsait değil. Bu Brüksel-Londra seyahati, bütün tasarruflarımı sildi, süpürdü. Sen gelmek istersen memnuniyetle beklerim. Kaplan'ı da çağırır, müşterek bir görüşme yaparız. Sen bize nazaran, herhalde biraz daha erken hareket edeceksin. Bizim dönüşümüz, eylül sonunu bulacak.

Sevgi ile gözlerinden öper, hürmetlerimi sunarım. Ailece hürmetler. Asuman Hanım'a saygılar. Yasemin'i, gözlerinden öperiz.

Numan Esin
(İmza)

Muzaffer Özdağ'dan Dündar Taşer'e

Tokyo, 27 Ağustos 1962

"İnanç ve hizmet ülkümüz sebebiyle hayatımıza kastedilebilir; dönmemizi gerektirmez."

Aziz hemşehrim, kıymetli ağabey,

Mektubunuzu aldım. Sağ olun. Bir potada eriyip, aynı kalıba dökülebiliriz; dökülmeliyiz; diyorsunuz. Doğru. Bunu bütün gücümüzü kullanarak sağlamalıyız.

"*İçimizde ve vatanda, muhtelif cereyanlar, korkular, tereddütler, endişeler mevcut*" diyorsunuz. Bu da doğru... Aziz Binbaşım; bir kısım arkadaşlarımız neyin doğru, neyin yanlış olduğunu tayin etmiş değildirler. İnandıkları bir fikir sistemi, bir değer yargıları bütünü, yoktur. Kendi kendilerini tarif etmiş; kendi yollarını tayin etmiş değiller. İdeoloji meselesindeki korku ve tereddütleri, ileri geri hareketleri, bundan doğuyor. Yine bu arkadaşlarımız, mücadeleye devamın maddî ve manevi risklerine, hazır değildirler.

Avrupa ziyaretimin ve arkadaşlardan gelen mektupların, bana verdiği kanaat, budur. Bu durumun en son belirtileri, 28 Temmuz'u takip eden davranışlardır. Mesela Erkanlı, Akkoyunlu, Köseoğlu annemleri ziyaret etmişler ve "*Oğlunuzu severiz; sizi ikaz, vazifemizdir. Oğlunuz, tehlikeli bir yoldadır; kafasını kaybedebilir.*" demişler. Gösterdikleri sebep: Türkeş'le beraber olmammış. Türkeş, yurda sokulmayacakmış, çok düşmanı varmış; vs.[27]

---

[27] 14'lerin diğer kolu nasıl bir çengel yediler ki, hiç yapılmayacak şeylere, tevessül etmişler.

İnançlarımız ve hizmet ülkümüz sebebiyle hayatımıza kastedilebilir. Bu, (davadan) dönmemizi gerektirmez.

Kaplan'ın, 12 Ağustos tarihli, genel mektubunu aldım. Brüksel kararının hata oluşuna işaret edilmiş. Esin ve İrfan da aynı kanaatte. 14'lerin düşünen, hisseden, gövdesini teşkil eden (Kaplan, Taşer, Esin, Baykal, Er, Solmazer, Özdağ) öyle sanıyorum ki, hissî ve fikrî bir ahengi, birliği temsil ediyorlar. Bu gün de bu temel, diğer üyeleri kendine bağlayabilmeli idi. Triyommi üzerinde durmuşsunuz. İzahlarınız makul ve heyecan verici. Fakat gerçeğe uyarlığı söz götürür. Büyük sevgi ve saygı duyduğumuz Erkanlı; kendinden beklediğimizi, kendine yakışanı yapmamış, yapamamıştır. Bana yazdığı mektupta; Türkeş'in baş olduğu yerde, ben yokum; diyordu. Erkanlı'nın son aylarda *"gemisini kurtaran kaptan"* mantığı ile şahsî kurtuluş çabasına girdiği, vuzuh bulmaktadır. Kabibay ve Türkeş'in karşılıklı durumları ise malumdur. Triyommi; bu iş, esasında yürümez.

Talat-Enver-Cemal (Paşalar) arasında şan-şeref-nüfuzda müsavat (eşitlik) olsa dahi protokolde bir ayrım, bir iş bölümü vardı. Avrupa toplantısında Kabibay'a böyle bir iş bölümünü teklif etmiştim. Benzeri teklif, Brüksel'de de yapılmış. Kabibay'a ikinci başkanlık, Erkanlı'ya genel sekreterlik veren bir iş bölümü, teşekkül eden manevi gücümüzü, muhafaza ettirirdi.

Çözülme, zikrettiğimiz faydaları da sağlayabilir. Yeter ki aynı güçle birleşelim. Yurda dönüşümüzün toplu olması arzu edilir. Yeni durum dolayısı ile Kasım'ı beklemeyi, uygun görüyorum. Ekim'de, yurda tayinim için müracaatta bulunacağım. Tayin etmez-

lerse, tayin veya merkeze davete mecbur edecek bir davranış takınırım.

Yurda dönmeden, tekrar bir araya gelmemiz iyi olur. Ben, Kasım ortasında, yanınızda olmak niyetindeyim. O tarihe kadar olaylar vuzuh bulur (açıklığa kavuşur); gelişmeler olur.

Ben ve eşim, hanımefendi kardeşimize ve size en derin hürmetlerimizi sunarız, yeğenimizi, gözlerinden öperiz.

Muzaffer Özdağ
imza

Alparslan Türkeş'den Dündar Taşer'e
Yeni Delhi, 31 Ağustos 1962

"Kabibay, Emniyet Gurubu Başkanı olduğu halde evlerimizden kümesten tavuk toplanır gibi, toplandık."

Sevgili Kardeşim Taşer,

Mektubunu alarak, sağlık haberlerinize çok memnun olduk. Daha evvel gönderdiğin mektupları da biraz geç olmakla beraber almıştım. Yalnız, bizim evin numarasını yanlış yazdığın için, mektupların gelmesi güçlüğe uğramaktadır. Ev adresim şudur:

Diplomatic Enclave 180/48 Lst Floor New Delhi, India; sefaret adresi ise: 27 Jor Bagh, New Delhi, India. Fakat sen, ev adresine yazarsan daha iyi olur.

Aziz kardeşim, güzel mektubunu alaka ile okudum. İyi niyetli teşebbüsünü, iyi niyetlerle karşıladım. Şimdi zaten, 14'leri feshetmek için ısrar etmiş olan arkadaşlarımızın isabetsizliği, çok daha iyi meydana çık-

mış bulunuyor. Fesih kararından dolayı, düşmanlarımız bayram etmiş; dostlarımız ise, çok üzülmüştü. Brüksel'deki toplantıda bulunmayışına, pek müteessir olmuştum. Bana söylediklerine göre, benim geç gelişimi protesto etmek üzere, Brüksel'i terk etmiş; gitmişsin. Eğer hakikat böyle ise, cidden senden beklenemeyecek bir tefsir ve kıymetlendirme hatasına düşmüşsündür. Sana, evvela benim gelişimin gecikmesi ile ilgili meseleyi, izah etmek isterim. Senden bu izahımı, gerektikçe diğer arkadaşlarımıza da bildirmeni rica ederim. Bana Kabibay tarafından, 18 Temmuz'da, Brüksel'de, bir toplantı yapılacağı ve bütün arkadaşların hazır bulunması emri geldi. Ben, kimseden emir kabul etmeyeceğim gibi, böyle emri-vaki şeklinden ve daha önceden her arkadaşa toplanılması gerektiği ve hangi tarihte gelebilecekleri sorulup bir fikir birliği yapılmadan, böyle caffelkalem (ilerisini gerisini düşünmeden) toplantılar tertip edilemez. Özdağ Tokyo'da, ben Delhi'de bulunuyorum. Yalnız geliş-gidiş yol masrafımız, 1200 dolar tutmaktadır. Bu kadar uzun mesafeden, rastgele her davete koşup gitmekliğimize imkân yoktur. Liderlik iddiası ile ortaya atılan bir adamın bu kadar basit bir şeyi hesaba katamaması, şaşılacak bir şeydir. "Ben Özdağ'ı, Türkeş'i toplantıya çağırıyorum ama bunların acaba yol paraları var mı? Durumları nedir?" düşünmesi icap etmez mi?

Geçen yıl da ben yine, böyle incir çekirdeğini doldurmaz bir davet üzerine, büyük külfete girerek, kalktım Brüksel'e gittim. Bu defa da 14'ler imzası ile çekilen telgrafı alınca, yine tereddüt etmeden, arkadaşlarımın hatırını sayarak, hemen gittim. Böyle olduğu halde, arkadaşlarca, durumun yanlış tefsir edilmesi, beni üzmüştür. Ben halen, iki çocuğu üniversitede, iki

çocuğu lisede ve bir çocuğu da ilkokulda bulunan bir adamım. Kabibay arkadaşımız, çocuğu bulunmayan ve içimizde en yüksek maaş alan bir kimse olduğu halde, para sıkıntısından şikâyetçi durumdayken; benim gibi kalabalık aile sahibi bir insanı, ta Delhi'den ve Özdağ gibi az maaşlı bir arkadaşımızı, ta Tokyo'dan, her keyfi istedikçe toplantıya çağırması, ne dereceye kadar isabetlidir; senin takdirine terkediyorum. Bunu burada keserek; şimdi, yeniden birleşmekliğimiz meselesine geçeyim.

Brüksel toplantısında anlaşmaya varılamayınca ben, şimdilik acele bir karar almaktansa, statükoyu olduğu gibi devam ettirelim; bir süre sonra, tekrar memlekette toplanırız ve o zaman durumu yakından görerek, herhalde daha kolay bir anlaşmaya varırız; demiştim. Fakat bazı arkadaşlara söz dinletmek kaabil olamadı; illa da fesih diye tutturdular. Bunların başında maalesef, Erkanlı bulunuyordu ve siz de ayrılırken; kendisini, vekil bıraktığınızı söyleyerek; sizin reyinizi de, fesih lehinde kullandı. Biz sadece 5 kişi; sonra Kaplan'ın da katılması ile 6 kişi, fesih kararına muhalif olarak, rey kullandık. Fakat ekseriyet, karşı tarafta kaldı. Bundan sonra da, bunun vahametini düşünerek, gece yarısından sonra, Esin'le beraber kalktım; Kabibay'ın evine gittim. İrfan da oradaydı. Arkadan, Fazıl'la Erkanlı da geldiler. Sabaha kadar kendilerini, böyle bir kararı uygulamanın, vahameti üzerinde iknaa çalıştım. Neticede, yeniden toplanarak; şimdilik bir karar almadan, eskisi gibi statükoyu devam ettirmek üzerinde, tam anlaşmaya varmıştık ki, Erkanlı'nın bozguncu tahriki ile işler, yine karıştı. Tekrar, rica ve yalvarma ile bunun üzerinde anlaştık; yani, 14'ler yaşatılmaya devam edilecek ve fesih kararı

alınmayacak. Aramızdaki anlaşmazlıklar ilerdeki görüşmelerde çözülmeye çalışılacak.

Bu arada Erkanlı, Fazıl ve Münir'den müteşekkil bir ön heyet, bizi temsil ile temaslar yapmak üzere, memlekete gidecekler. Bundan sonra ben, ayrılarak Londra'ya gittim. Orada, bir de gazetelerden öğrendim ki, bütün gayretlerimize rağmen ve müştereken alınan kararlara rağmen, yine emrivaki yapılarak; arkadaşlarımız, tek taraflı olarak, fesih kararı vermişler ve bunu gazetelere intikal ettirmişler. Bunu yaparken de *Ekspres* denilen kepaze bir gazete ile Atilla Karasan denilen denî (aşağılık) bir adamın kaleminden, bana karşı en çirkin tecavüzlere girişmişler. Ben, bunlara da aldırmadım. Ve hiç bir gazetede, hiç bir arkadaşım aleyhine tek kelime yayınlatmadım. Bu arada Madrit'e geçerek, sadık ve sonuna kadar benimle beraber yürümeye kararlı olup olmadıkları hususunda arkadaşlarımla tekrar görüştüm. Fakat memlekette bize ümit bağlamış olanlar, perişan ve alt üst olmuşlardı.

"Liderlik, benim için artık bir izzetinefis meselesi haline gelmiştir"

İlk iyi teşebbüs, senden ve İrfan'dan geldi. Birleşme için giriştiğimiz bu teşebbüsün önemini takdir etmemeye imkân yoktur. Bizler de zaten mutlaka yeniden bir araya gelmekliğimiz gerektiğine kani bulunmaktayız. Bunun için de ben; İrfan'a, Esin ve Kaplan'a, hemen teşebbüse geçmeleri için talimat gönderdim. Sana da, biraz aşağıda onlara yazdığım hususları tekrarlayacağım. Yalnız ondan önce, mektubunda bahsettiğin bir mesele üzerine eğilmeyi, faydalı görmekteyim. "Liderlik Meselesinin benim için artık, bir

izzetinefis meselesi haline geldiği, fakat buna münasip bir hal şekli bulunabileceği" mütalaasını ileri sürüyorsunuz. Bence, işi bu açıdan mütalaa ettiğiniz takdirde, yeniden birleşmekliğimizin imkânı olamaz.

Ben, bizim Harp Akademisi'ni bitirdiğim gibi; Amerikan Piyade Okulu'nda ve Amerikan Harp Akademisi'nde de tahsil yaptım. Ayrıca, Almanya'da, Atom ve Nükleer Okulu'nu bitirdim. Daha sonra Waşington'da, Enternasyonal Ekonomi tahsili yaptım. Genç yaşımdan beri, çeşitli faaliyetlere katıldım ve tecrübeler geçirdim. 14'ler içinde rütbe ve kıdemce en büyük olduğum gibi, yaşça da büyüğüm. Bu güne kadar da hiç bir isabetsiz karar ileri sürmedim. Eğer arkadaşlar, mahviyetli (alçakgönüllü, fedakâr) olsalar, disiplin ve itaat gösterselerdi; bu güne kadar başımıza gelenlerin hiç birisi, meydana gelmez ve memleket, bu hale düşmezdi. Kabibay arkadaşımızın ise, hiç bir isabetli kararı gösterilemez. Emniyet Gurubu başkanı olduğu halde hepimiz, evlerimizden, kümesten tavuk toplanır gibi toplandık. Ve Emniyet Gurubu'nun, en küçük bir şey bile sezdiğini işitmedik. Geçenlerde, gazetelerde çıkan beyanatını okudum: Gürsel ile aynı ideallere sahip olduğunu; O'nun emrinde ve O'nunla beraber bulunduğunu, ilan ediyor... Peki, liderlik bu mudur?..

Şu halde 14'ler, ilim, tahsil, tecrübe, rütbe, şöhret, prensiplere bağlılık ve mücadelecilik gibi şeylere göre değil de, neye göre, lider seçmeye kalkıyorlar? Falih Rıfkı ve Ahmet Emin Yalman'ın, *Akis* sahibi millî damadın görüş ve tavsiyelerine göre mi? Bunların yalan ve iftiralarını ve böyle yalanları yazmakla güttükleri gayenin ne olduğunu, kaç kereler, arkadaşlarımıza izah ettim. Fakat herkesin içine bir fitne girmiş; gözleri perdelenmiş; etrafı seçemiyor.

Bu gün Türkeş'e karşı Kabibay, liderlik iddia ve hevesi ile ortaya sürülecek; yarın, başka maksatlarla Kabibay'a karşı Erkanlı çıkacak; bir müddet sonra Erkanlı'ya karşı Kaplan ileri sürülecek ve biz, bu çirkin adi oyunun, oyuncuları olarak devam edip gidecek miyiz?.. 37'ler bu çeşit entrikalarla parçalandı. 14'ler, aynı akıbetin kurbanı... Peki aziz kardeşim, bu ne gaflettir..? Herkesin feragatle (kendi isteklerinden fedakârlık ederek) bir başın emri altında çalışması gerektir.

"Şanlı ve tarihî Ondörtler'i, yeniden dünyaya getirelim"

Bir mağazanın bile mutlaka, bir menejeri bulunur. Bir sinemanın dahi bir müdürü olur. Biz, oldum olasıya, bir 1/14'dür tutturmuşuz. Dünya, bize gülüyor. Çünkü 1/14 demek; biz aramızda bir teşkilat kuramadık; bir iş bölümü, yapamadık demektir.

İrfan'a, Esin ve Kaplan'a verdiğim talimatta, şunları bildirdim: Kaplan'ın başkanlığında, Taşer, Esin, Solmazer'den müteşekkil geçici bir sekreterya kurunuz. Bu sekreteryaya ben, ikinci bir emir verinceye kadar, Genel Sekreter sıfatıyla Kaplan, başkanlık edecektir. Bu dört arkadaş, ya Paris yahut başka bir merkezî yerde toplanarak; 14'lerin yeniden doğuşunu saptamak üzere, bütün arkadaşlara hitaben yazılmış, bir *Birliğe Çağrı* yazısı hazırlayacaklardır. Bu yazıda, şu hususlar, münasip şekilde ve fakat hiçbir şüpheye yer bırakılmayacak tarzda belirtilmelidir.

a- 14'ler topluluğunun ve girişilecek bütün faaliyetlerin lider ve nazımı Alparslan Türkeş'tir. Kabibay ve Erkanlı'nın başkanlığı veya başkan muavinliği yahut genel sekreter gibi herhangi bir unvan veya görev almaları şimdilik bahis konusu edilemez. İş bölümünü

ve görev tahsisini, aramızda tam anlaşma olduktan sonra, liderimiz ve başkanımız sıfatiyle Türkeş yapacaktır. Bundan sonraki çalışmalarımız, geçici sekreterya tarafından, her arkadaşın teklifi sorularak; düzenlenecek ve Lider'imizin nihai tasvip ve tasdikinden sonra, yürürlüğe girecek olan Tüzük gereğince, olacaktır. Birleşmeden sonra, hiçbir arkadaş, liderimizin direktifi dışında ve O'nun tasvibini almadan, siyasi konuşma yapmayacak ve beyanat vermeyecektir.

b- Arkadaşlarımız arasındaki münasebette, itimad ve güven esas olacaktır. Dedikodular ve iftiralara, kulaklarımız tıkanacaktır.

c- Birleşme tarihinden önceki olaylara ait konuşma ve ithamlar yapılmayacak; eski şeyler münakaşa konusu edilmeyecektir. Her arkadaş, birbirini yeniden, en samimi duygularla kabul edecek; geçmiş, unutulacaktır.

İşte bu esaslar dâhilinde hazırlanacak bir *Birliğe Çağrı*'yı, bütün arkadaşlara gönderiniz. Aynı zamanda birleşmeyi kabul ettikleri takdirde, 14'ler imzası ile yayınlanacak beyannamede neler bulunmasını düşündüklerini de bildirmeleri, istenmelidir. Bu beyannamenin ihtiva edeceği hususlar hakkında ben, ayrıca sekreteryaya direktif vereceğim.

Sevgili kardeşim, hemen diğer arkadaşlarla da temasa geçerek hazırlık ve çalışmaya başlayınız. Şanlı ve tarihî Ondörtler'i, yeniden dünyaya getirelim ve dostlarımızı sevindirelim.

Evcek sizlere, mahsus selamlar eder, sevgilerimizi ve en iyi temennilerimizi iletiriz. Hanımefendiye hürmetler eder, kızımızın gözlerinden öperiz. Ben, seni candan kucaklar, hasret ve sevgi ile gözlerinden öperim. Mektuplarını beklerim.

Not: "Esin sizin evde, Seyhan ve Kabibay'a: 'Ayrılmak istiyorsunuz, ihtilâl yapacaksınız; buyrun, sizi takip edenleri alın gidin.' demişti"

Alparslan Türkeş
İmza

Muzaffer Özdağ'dan Dündar Taşer'e
10 Eylül 1962

"Türkeş'in, 5'li karargâh teşkili de makuldür."

Mektubunuzu aldım. Sağolun. "*Gövde, bir yüksek fırın gibi ham demiri, kara kömürle eritip; parlak çeliği, imal etmelidir.*" diyorsunuz. İstek ve inancımız aynı...

Şimdi, olabilirlik ihtimalleri üzerinde duralım. A, B, C şeklindeki tasnifiniz geniş ölçüde doğrudur. Fakat Erkanlı, C grubunda değildir. Bütün halinde, kendisine karşı gösterdiğiniz sevgi ve saygı ve temas ettiği çevrelerin tesirleri; O'nu, sizi layık gördüğünüz role değil, infirata (ayrı durmaya) sürüklemiştir. Bu gün, kararsızdır. Birlik ve ülkümüz için kendinden beklenen müsbet davranışı, göstermemiştir.

Brüksel bozgunu, ani bir bakışın sonucu değildir. Sizin inandığınız gibi sizin teklifinizin makul görülüp kabul edilmesi de bahis konusu değildir. Bu durum, Kabibay, Erkanlı ve arkadaşlarının, aylarca önceden hazırladıkları bir kararın tatbikidir.

Aziz binbaşım, bunu gayet iyi biliyorum. Erkanlı, Paris dönüşü bana yazdığı bir mektupta: "*Biz, ayrılmaya karar verdik; Kabibay'ı lider seçtik. Siz beş*

kişi, Türkeş'le beraber kabul ediliyorsunuz. Fakat açıkça sormak gerekir, ne taraftasınız?.. Şimdi Akkoyunlu'dan mektup aldım. Asla Türkeş'le beraber olmayacağını bildiriyor." diyordu. Böylece, Abdi'nin (İpekçi) *Milliyet*'te ilan ettiği 9'lar 5'ler ayrımı, bir yıl önce, Erkanlı tarafından yapılmıştı. Aynı tarihlerde, Türkeş'ten aldığım mektuplarda, böyle bir durumdan bahis yoktur. Yalnız, arkadaşların moral bozukluklarından bahsediliyordu. Esin'den, Köseoğlu'dan, Solmazer'den gelen mektuplarda da bölünmeden bahis yoktu. Siz ise, çok içli bir mektup yazmıştınız. "*İhtilalci mertliğini, kaybettik*" manasında. Hatta diyordunuz: "*Ne olduğunu ifade edemem ama bir şeyler hissettim.*"

Şimdi benim anladığım şudur. Siz(in), Solmazer (ve) Kaplan'ın; birleştirici harç olma çaba ve iyi niyetleriniz; Erkanlı ve Kabibay'ca ya yanlış anlaşılmış veya istismar olunmuştur.

Erkanlı'yı, çok seviyorum. Fakat davranışı, yönü müsbet ve berrak değildir. Maksadım onu veya kimseyi suçlamak değil. Gerçeği belirtmek istiyorum. Erkanlı, büyük karar verme ruh gücünü ve iradesini göstermiyor. Mücadele azmi yıpranmıştır. Hatırlayın. O sizin gibi düşünse idi; 13 Kasım cinayeti önlenirdi. Buna rağmen Türkiye'de babama, kardeşime: *Türkeş bizi, karanlık ve kararsızlık içinde bıraktı. Kaba kuvvetçe de üstün olduğumuz halde, yakalanıp sürüldük*; demiş. Diğer arkadaşların, davranış ve ifadelerini de garip buldum. Akkoyunlu: *Biz, oğlunuzu ve Türkeş'i, Ordu'nun husumetine karşı koruduk vs...*

A grubu için, ifadelerinize bir şey ilaveye lüzum yok. Bu arkadaşların, 14'lerin yönünde tesirlerinin, salim ve müsbet olmayacağı tabiîdir. Bu durumda, teklif ettiğiniz hal çaresi makul sonuç vermez. Zira A

grubu oyları, B ve C grubu ile ruh, fikir, irade ölçüleri ile birleşemez. Benim kanaatime göre: A grubunun, oylama dışı kalması gerekir. Onlar, gövdeden değildir. İki buçuk yıldan beri işleyemediğimiz, eritemediğimiz madenlerdir. B, C grupları, kendi konumlarını kurmalıdırlar. Bu gövdeye baş olarak: Kaplan'ı; sekreter olarak, sizi uygun görürüm.

Birleşme konusunda, Kabibay'ın izzet-i nefsine hürmet edilerek iknaı mümkün deniliyor. Bunun manasını anlamak güç, bizler, hiç bir arkadaşın izzet-i nefsine hürmetsizlik etmemeli, kırmamalıyız. Fakat, başkanlık probleminde, sizin evde seyrettiğimiz komediyi hatırlayalım. Bazı arkadaşlarımız şahıslarına gösterdiğimiz sevgiyi, millî ve şahsî terbiye icabımız olan saygıyı, yanlış anlayabiliyorlar. Dündar Seyhan Bey'in, mütecaviz (saldırgan) eda ve konuşmalarını, onun oylamaya katılması kabul edilmeyince Kabibay'ın küsüp, o gece gitmeye kalkmasını hatırlayın. Kabibay, seçimle lider olabilir; fakat lider evsafından mahrumdur. Onu destekleyenler; tarif ettiğiniz A grubudur. Bu grubun, ikbalden başka isteği yok.

Aziz hemşehrim, eğer siz, Kaplan, Solmazer, Kabibay, Erkanlı'ya bölünme halinde onlarla olacağınız zannını vermeseydiniz, Brüksel bozgunu olmazdı. Hatırlayın. Esin, sizin evde; Seyhan ve Kabibay'a: Ayrılmak istiyorsunuz, ihtilâl yapacaksınız; buyrun, sizi takip edenleri alın gidin, demişti (A grubu). O zaman, B, C bütündü.

Netice: Düşünen gövdenin hâkimiyetindeki bir 14'ler, yurda faydalı olur. Kabibay'ın liderliği 14'ler ve millet için zaaf olur. A grubunun yönüne gitmek; utanç ve ziyandan başka bir şey getirmez. Solmazer sizin balkonda, bu grubu çıkarıp, 10 olarak yürüyelim;

dediği zaman, itiraz etmiştim. Herhalde, Solmazer haklıymış.

Türkeş'in, 5'li karargâh teşkili de makuldür.

En derin sevgi ve saygılarımızı sunarız.

Muzaffer Özdağ
imza

Orhan Kabibay'dan Dündar Taşer'e
10 Ekim 1962

Sevgili Kardeşim Taşer,

Dün akşam 21,30'da buraya vardık. Keyifsizliğim beni biraz rahatsız etti. Yolda ilaç tedavilerine lüzum oldu. Şimdi biraz daha iyiyim.

Birkaç saat sonra Münih'i terkediyoruz..

Şimdiye kadar olduğu gibi bu defa da göstemiş olduğunuz çok yakın alaka ve ihtimama burada işaret etmemek mümkün değil. Ayhan ve ben teşekkürler ederiz. Cidden bizleri çok mütehassis ettiniz. Tekrar Allahaısmarladık der hepinizin gözlerinden öperiz.

Kabibay

HOTEL EXCELSIOR

MÜNOHEN
SCHÜTZENSTRASSE
nächst Hauptbahnhof
Telefon 55 79 06
Fernschreiber 05/22418

10 Ekim 1962

Sevgili Kardeşim Caşar,

Dün akşam 21.30'da buraya vardık. Keyifsizliğim hemen buraya rahatsızlık olarak yansıdı. Şoförün haşarılığına hükümet oldum. Şimdi buraya daha uygun. —

Bir haşarı nasıl nasıl yenilir? Tarif ediyorum.

Sandığa kadar oldukça bilinen defadır görünüş olduğunu göz yakınlarda alaka ve ehemmiyet buraya yeni atmosfer müsait değil. Ayrıca ve ben çok kolaylık ediyor. Adam hüküm pek mütalaa ediyor. Tekrar Allahaısmarladık da hükümeti göğüslüyorum. Öpüyorum.

Kardeşiniz

Fikret

Alparslan Türkeş'den Dündar Taşer'e

Yeni Delhi, Kasım 1962

"Memlekette Türkeş ve 14'ler Efsanesi doğmuş ve her gün hızla büyümekte"

Sevgili Kardeşim Taşer,

6 Kasım tarihli mektubunu aldım. Gerek senin ve gerekse muhterem yengemiz hanımefendinin rahatsızlığına pek ziyade üzüldüm. Geçmiş olsun diyerek, Tanrı'dan acil iyilikler ve sıhhatler dileriz. İsviçre'de kıymetli doktor ve mütehassıslar vardır. Titizlik göstererek; kendinizi tedavi ettirmenizi rica ederim. İnşallah rahatsızlığınız, mühim bir şey çıkmayacak ve kısa zamanda iyileşeceksiniz. Sıhhî durumunuz hakkında neticeyi, gecikmeden bana da bildirmenizi rica ederim.[28]

Mektubunuzdaki diğer hususlara gelince; size daha önce, bu konular üzerindeki görüşlerimi bildirmiştim. O zaman size yazdığım hususlar, şahsî istek ve kaprisler değil, geçirdiğimiz, çok acı ve yıkıcı tecrübeler neticesi, yeniden kuvvet kazanabilmek için başvurmak zorunda kalacağımız tek hal çaresi, hareket tarzıdır. Maziye dönmek istemiyorum. Fakat beni anlamamız için, kısa hatırlatmalar yapmakta fayda görüyorum: 13 Kasım 1960'dan çok önce ben bütün arkadaşlarımızı, sonradan vukua gelen felaketli

[28] Dündar Taşer sağlığına fazla ehemniyet vermezdi. İkaz, bu huyu bilindiğindendir. İ.M..

olaylar hakkında ikaz etmiş; tutulacak yolu göstermiştim. Fakat ortada kendisine tam yetki ile bağlanılarak, itaat gösterilen kimse yoktu. Ve herkes, kendisini aynı derecede selahiyetli kabul ederek, her kafadan bir ses çıkıyor ve dağınık ve ahenksiz olarak hareket ediliyordu. Bunun başlıca sebebi, Kabibay ve Erkanlın'ın benim etrafımda el ele vermemeleri, alttan alta Kabibay'ın kendisini ortaya sürmeye çalışması idi. Netice malum... Daha sonra sürgünlere düştük. Uğradığımız büyük felaket, bizi birbirimize daha çok yaklaştırıp kaynaştıracağına yine ayni küçük ihtiraslar devam etti. Hâlbuki memlekette muazzam bir Türkeş ve 14'ler efsanesi doğmuş ve her gün hızla büyümekte bulunuyordu. Bize düşen, bunlardan ustaca faydalanmak iken; biz, aksine hareket ederek, bu efsaneleri bozacak ve sarsacak ne yaptık. Hasımlarımız, bizden müthiş korkuyorlardı. Bizi yıkmak için evvela, topluluğun başını, yani Türkeş'i hedef almışlardı. O'nu bertaraf ettikleri takdirde 14'lerin, eski kudret ve nüfuzunu muhafaza edemeyeceğini, biliyorlardı. Ustaca manevralar, iftiralar, propagandalar yürütülüyordu. Arkadaşlarımız da bunların tesirine kapılmaktan geri kalmadılar.

"İnönü milyarlar harcasa, arkadaşlarımızın, kendimize ve millete yaptığını yapamazdı..."

Artık, düşmanlarımızın ithamları, kendi arkadaşlarımız tarafından birbirimize karşı ileri sürülüyordu. Nihayet, son toplantı.. illa fesih de fesih, diye tutturdular... Kendilerine yalvarmalarımız, ricalarımız, dinlenmedi. Bir gece Kabibay'ın evine giderek; orada, Erkanlı, Solmazer, Esin, Akkoyunlu ile sabaha kadar görüşerek, fesih kararını geriye

bırakarak, statükoyu, bir süre daha devam ettirmekliğimiz için, ricalarda bulunduk. Evvela kabul edildi; sonradan tekrar ve tek taraflı olarak vazgeçildi ve emrivaki halinde fesih tebliği yayınlandı. Bütün bunlar 14'ler hakkında sevgi ve ümitleri perişan etti. Millet nazarındaki prestijimiz yıkıldı. CHP ve İnönü milyarlar harcasa, kendi arkadaşlarımızın, kendimize ve millete yaptığını yapamazdı... Şimdi bütün bu acı tecrübelerden sonra, 14'leri tekrar canlandırıp ortaya çıkarmak ve kudret sahibi yapabilmek için olağanüstü tedbirlere ihtiyaç vardır. Muvaffakiyet ancak, sıkı bir disiplin ve feragat içinde teşkilatlı ve planlı çalışmaya bağlıdır. Eskisi gibi başıboş, hababam usulü çıkışları ve gayretleri yeniden tecrübe etmeye ve denemeye beni, hiç bir şey ikna edemez. Onun için size evvelce bildirdiğim prensiplerin, arkadaşlarımız tarafından kabul edilmesini rica ederim.

Ben Kabibay'ı ve Erkanlı'yı çok sever ve takdir ederim. Kendilerine karşı, benim aleyhimde pek çok haksız ve asılsız yayın yaptırmış ve konuşmalar, yazışmalar yapmış olmalarına rağmen, hiçbir yerde ve hiç kimseye söz söylemedim ve yazdırmadım. Geçen Brüksel'de toplandığımız zaman, Kabibay'la Erkanlı'ya oradaki ateşli kahvede söylediklerimi ve yapmış olduğum teklifleri, kendilerine hatırlatmanı rica ederim. Bu gün de kendilerini aynı önemde ve değerde, yüksek varlıklar olarak kabul ve mütalaa etmekteyim. Fakat daha başlangıçtan itibaren, teşkilatlı ve düzenli çalışmayı ve birliği sakatlayacak bir usulü kabul etmekte fayda görmüyorum. Hepimiz, birbirimize karşı pazarlıksız bir itimat ve sevgi ile bağlanmaya karar vermeli ve başka bir şart ileri sürmeyerek birbirimize kenetlenmeliyiz. Buna karar

verdikten sonra herşey kolay olacaktır. Ben arkadaşlarımıza, kendilerinin de ilerde memnun olacakları hareket şeklini, işbölümünü ve görev taksimini yapacağım. Kabibay'ın size bildirdiği toplantı kararı, yine O'nun eskisi gibi plansız, emrivaki şeklinde kararlar verdiğini gösteriyor. Böyle toplantılar için her arkadaşın, özel durumu dikkate alınmalı ve daha önceden, kendilerinin fikri sorulmalıdır. Mesela ben, Kasım ayı içinde toplantıya gelemem. Fakat memlekete dönerken, Aralık ayı içinde böyle bir toplantıya katılabilirim.

Muhterem kardeşim, sizi, üzmediğimi ümit etmek isterim. Gerek sizin, gerek diğer arkadaşlarımızın hakkında en derin sevgi ve hürmeti besliyorum. Hepsinin en iyi neticelere ulaşmasını görmek isterim. 14'lerin tekrar birleşmesi, beni bahtiyar edecektir. Arkadaşlarıma samimiyetimi göstermek için, yapmayacağım şey yoktur. Fakat hakiki bir birleşmeye yol açmayacak, daha başlangıçta içinde ayrılık uru bulunacak bir hal tarzını kabul etmekte de fayda görmüyorum. Çünkü bu sefer -Allah saklasın- meydana gelecek yeni bir ayrılık ve parçalanış, çok feci ve felaketli olur.

Ailece mahsus selamlar ederek, sevgilerimizi ve en iyi dileklerimizi sunarız. Yavrunun gözlerinden öperiz. Sağlık haberlerinizi bekleriz.

Alparslan Türkeş
imza

Muzaffer Özdağ'dan Dündar Taşer'e

10 Eylül 1962

"İhtilal onlar için 'Menderes'i istemezük'... 'Davamız: İsmet'in cülusudur.' idi."

Aziz hemşehrim, muhterem ağabeyim.

İki gün önce bir mektup göndermiştim. Tekrar yazıyorum. Hafızam, son iki yılın olaylarını, şerit haline getirdi şu günler. Düşüncelerim, bu şeritten akıyor.

Hatırlıyor musunuz? Bern'de, sizinle uzun uzadıya konuştuktan sonra, *"Sizinle bu kadar intibak halinde olduğumu, şimdi daha iyi anlıyorum. Sizi çok önceden tanımış olmayı, çok arzu ederdim. Ve yıllarca evvel Teğmenliğimde, hakkınızda biraz olsun bilgim olsaydı, sizi mutlaka arar, bulur bağlanırdım."* demiştim. Gerçekten, aranış ve arayış halinde; size eş düşüncelere sahip, bir genç gruptuk. Hedefi-programı, ülküsü, sorumluluk duygusu olan bir grup....

Ben İstanbul'da iken, Ankara ihtilâl karargâhını da böyle zannediyordum. Türkiye'nin kaderini eline alacak ekibin, başka türlü tasavvuru da mümkün değildi. M.B.K'cıların büyük çoğunluğunun "modern" yeniçeri bölük ve orta başlarından farklı olmadıklarını, sonra ıstırapla müşahede ettik. İhtilal programı onlar için *"Menderes'i istemezük"..."Davamız, İsmet'in cülusudur."* idi.

Ve sonra... 13 Kasım.

Sevgili ağabey, 23'ler içinde, insan olarak kişiliklerine sevgi ve saygı duyduğumuz arkadaşlar var. Fakat *hiç biri, ihtilâlin gerektirdiği elemanlar olmadılar.*

14'lere gelince...

A grubu; sizin tarif ve ölçüleriniz içinde bu arkadaşların hiç birinin, 23'lerden farkı yoktur. Tesadüfen aramıza katılmamış olsalardı, hiç bir şey (ihtilâlin akıbeti yönünden) daha farklı olmayacaktı. Hatta bu arkadaşlardan bazılarının, bizlere daha ağır ithamlarda bulunmaları muhtemeldi. Bu onların, kötü niyet ve kusurlarından değil, ihtilâli bizler gibi anlamamış olmalarındandır.

Sevgili hemşehrim, Albay Kabibay'ın 21-22 Şubat tarihli genel mektubunu tekrar okuyun. 27 Mayıs'ın bu dinamik cevval Albay'ı sevgili arkadaşımız, kendi ifadesi ile şahittir ki, aramıza bizim gibi düşündüğü için değil, vefa duyguları sebebiyle katılmıştır. Kabibay da G+1 için hazır değildir. O da, şahsi akıbetinden üzgün ve bu sebeple B grubunu suçlamaktadır. Bu yönden Kabibay'ın, A grubundan hiçbir farkı yoktur. Şahsî kabiliyetleri bir tarafa, ihtilâlcilik yönünden onun, bir Okan (Sezai), bir Kadri Kaplan'dan, bir (Muzaffer) Yurdakuler'den farkı yoktur. Bir asker, bir arkadaş olarak saygı ve sevgi duyduğum Kabibay'ı, 14'ler içinde dirijan yapmayı, bu sebeple zararlı görürüm.

Benden daha iyi biliyorsunuz, bu arkadaşların yurt dışı davranışları: Daimî kararsızlık, itimatsızlık, muvazaa (danışıklı dövüş), müzakere üzerinde kaldı. 14'lerin, A grubu rotasında sürüklenmesinde fayda görüyor musunuz? 1,5 senedir komşu olduğunuz Şefik Bey (Soyuyüce) üzerinde, en ufak bir müsbet tesir yapabildiniz mi?

Sevgili hemşehrim, 14'lerin bugünkü halinden büyük ıstırap duyuyorum. Fakat eski kararsız hale dönüş de bizi hedefimize götürecek güce ulaştırmaz.

*

Brüksel bozgunu geniş ölçüde, A grubunun eseridir. Siz, her zamanki iyi niyetinizle, bunun farkında değilsiniz.

Mücadeleye kararlı olanları millete faydalı olacak ve asla zillete düşmeyeceklerdir.

Fikrimce bu neticeyi, yine siz teşhis edebilirsiniz: Fikren ve fiilen, A grubunu tasvip etmediğinizi belirterek. Şu husus açıktır ki, Kabibay ve Erkanlı, 9-5 bölümünün hesabını, aylarca evvelinden ve sizin gıyabınızda yapmışlardı. Brüksel kararını uygulamak cesaretini, sizin desteğinize de sahip oldukları zannıyla buldular.

Ben, A grubunun; Türkiye'yi, içinde bulunduğu bataktan çıkarmak için mücadelede kararlı olduklarına; bu ruh ve fikir gücünü taşıdıklarına inanmıyorum. Hedefleri: ikbal ve itibar teminidir. Hatta 23'lere imrendiklerini bile sanırım.

Mücadeleye kararlı olanların, mutlaka muvaffak olacakları söylenemez. Fakat her halde, millete faydalı olacak ve asla zillete düşmeyeceklerdir.

Bence başarı, ekibimizin maddî hedefleri ele geçirmesi değil; fikirlerimizin yürürlüğe girmesidir.

*

Sizin ve Kaplan'ın büyük tevazu ve feragatiniz, faydalı değil, zararlı olmuştur. Zira bu davranışınız, örnek alınmadı. Bazı arkadaşları ölçüsüzlüğe sürükledi. Bu güne kadar 14'lerin A grubu ruh ve fikrî atmosferinde kalışının sebebi budur.

Şahsiyetinizin bütün ağırlığını, ham cevherleri eritmek için meydana koyun. *Şimdi "fond" halindeyiz, kırıldık. Tekrar eriyelim. Erimeyenler curuftur.*

En derin sevgi ve saygılarımla.

Muzaffer Özdağ

Muzaffer Özdağ'dan Dündar Taşer'e

8 Ekim 1962

"14'lerin tarihî misyonu nedir?"

Aziz hemşehrim,

19-20 Eylül tarihli mektuplarınızı aldım. Sağ olun. Fikrimi ve ruhumu, elimden geldiği ölçüde ifadeye çalışacağım:

1- Gösterdiğiniz iyi niyet, yapıcı gayret bana büyük heyecan veriyor. Fakat neticeden ümitli değilim.

2- Birleşme, ülkücü ihtilâlcilerin, kendi arkadaşlarımızın birleşmesi değil; (Sizin, vaktiyle tarif ettiğiniz ve tiksinti duyduğunuz politikacı hüviyetinde) bir muvazaa anlaşması (danışıklı anlaşma) olmaktan ileri gitmeyecek.

3- "Kabibay'ın izzet-i nefsini düşünelim, Erkanlı'yı tatmin edelim." Zımnen de olsa, bu arkadaşların şahsi kaprislerini, müşterek ülkünün üstünde tuttuklarını ifade etmek olur ki, gerçek de yazık ki böyledir.

4- Size inanıyorum. Fakat, büyük bir hüsnüniyet havası içinde, A Grubu arkadaşlar ve Kabibay için yanlış kıymetlendirme yapıyorsunuz.

5- Kabibay ve O'nu takip edenlerin davranışları, asla dürüst ve samimi değildir. Aylardan beri, yakın akraba ve arkadaşlarımız; aleyhimizdeki en feci iddiaların, bu arkadaşların işbirliği ettiği çevrelerden neşet ettiğini, bildiriyorlar. Erkanlı ve Akkoyunlu, yurttaki temaslarında yapıcı, birleştirici değil, yıkıcı oldular, oluyorlar. Bay Seyhan'ın, Havacı Cunta ve CHP ile müzakerelerinde, pazarlığın temel mevzuu; bizim tasfiyemiz oluyor.

6- Aziz hemşehrim, Kabibay ve Erkanlı, Türkeş'i sevmiyorlar, hatta nefret ediyorlar. Çetin bir mücade-

leyi göze almaktan korkuyorlar. Türkeş'i terk ederlerse, madden ve manen zayıfladıklarını görüyorlar. Etmezlerse, düşmanlarının çoğalmasından çekiniyorlar. Bu sebeple kararsızlar. Bir, bir buçuk yıldan beri gayretleri: Müşterek kuvvetimizi takviye yerine; Türkeş ve zanlarına göre Türkeş'in adamı olan arkadaşları (!) tecrite, tevkife yöneldi. 13 Kasımcı'lar ve bize düşman teşekküllerden herhangi birinin ileri sürdüğü her kasıtlı haber, iftira ve yalanın; arkadaşlarımız tarafından tekrarlanmadığını, hatırlamıyorum.

Mesela, Avrupa ziyaretinde: Kabibay, Karan, Köseoğlu ve Solmazer'le buluştuğumuz ilk akşam, merhabadan sonraki ilk söz: "*Türkeş, iyi arkadaştır ama,* ..." cümlesi, olmuştu.

Menteş haini söylemiş: Türkeş, evinden alındığı gece polislere: Beni öldürmeyin diye yalvarmış. (Dündar) Seyhan Bey: Türkeş'ten bunu beklemezdim; diyormuş.

Evet, sevgili hemşehrim; ben Avrupa'da bu hikâyeleri dinledim. Anlatan arkadaşlarımız, inanmış görünüyorlardı!

7- Erkanlı, yurda dönüşünde, Madanoğlu ile görüşecek misiniz, sualini: "*Vakit kaybetmeye değmez.*" diye cevaplandırdı. Madanoğlu, Menteş emsali hai.lerden, daha mı a.i? Bilmiyorum. Erkanlı ve A Grubu, devrime ve orduya ihaneti sabit olan Havacı Cunta ile ortaklık kurmak için aylardan beri pazarlık ve temasta bulunmasalardı; Madanoğlu hakkındaki jest, asil ve mânalı olabilirdi.

Aziz hemşehrim; ben, kin insanı değilim. 13 Kasım'cıların ve diğer teşekküllerin, şahsımızı ilgilendiren haksız söz ve fiillerinden ötürü, hiç birine kin duymuyorum. Kin, menfur bir duygudur. Fakat bu suikastçıların hareketlerine, şöhret ve iktidar hırsı

temel saik olduğu için, onlarla anlaşmanın imkânsızlığına ve zararlı olduğuna, inanıyorum.

Bugünkü söz sahiplerinin ekserisi, Türk milletini tanımadıklarını hatta halk düşmanı olduklarını meydana koymuşlardır. Bizim mevkiimiz, halk düşmanlarının yanı değildir.

"Cepheye koşmak için şart ileri süren, vatandaş değil ücretli askerdir."

8- Evet birleşelim. Biz, hiç bir zaman, ayrılığı arzu etmedik. Brüksel bozgunu, feshi, arzumuz dışında yaratılan bir durumdur. Siz ve Kaplan hariç ve belki Solmazer de hariç; A Grubu, Kabibay ve Erkanlı tarafından planlanan ve uygulanan bir tasfiye planıdır bu... Bu sebeple, Kabibay ve Erkanlı'ya sevgi ve saygı duymamda, bir sarsılma yok. Bir insan, ağabey-kardeş yakınlığı duyduğu insanlardan, fazla kopamaz. Fakat bu arkadaşlara güvenim kırıldı. Onların, müşterek hedef ve vazife fikrine bağlılıklarına inanmıyorum. Bana öyle geliyor ki bu arkadaşlar da davayı: İade-i mevki ve itibar telakki ediyorlar.

9- Siz diyorsunuz ki: Erkanlı'yı tatmin edelim. Kabibay'ın izzet-i nefsine hürmet edelim. 14'lerin, bir boyda olduğu sloganı, bu arkadaşlardan çıktığına göre, neden tatmin ararlar? Samimi ülkücü iseler, feragat ve sadakatle vazifeye dönsünler. Siz veya Kaplan, birlik yaratmak için bütün şahsiyetinizi ortaya, hem büyük bir fedakârlık ve tevazu ile birleştirici –harç- olurken; bu arkadaşlarımız, hem de yarattıkları bozgundan sonra, bu rüçhaniyeti, ne hakla iddia ediyorlar.

10- Brüksel feshi, 14'leri sildi. Planın uygulayıcıları, kendilerini öldürdüler; bizleri yaraladılar.[29] Eski potansiyelimizi kazanmamız kolay olmayacak. A Grubu, eni sonu, söz sahiplerinden memuriyet kabul edip, sahneyi terk edecek. Akıbetleri, 23'lerinkinden veya (Dündar) Seyhan Bey'inkinden farklı değildir.

Biz, 27 Mayıs gününden beri, aynı rotayı takip ediyoruz. Memleketin kurtuluşunu bu yolda görüyoruz. Eski gücümüzü en kısa zamanda kazanma yolu, bu arkadaşların suikastçılarla irtibatlarını kesip, vazifeye dönmeleridir. Erkanlı'nın ayrılması, tankçıları parçalar. Doğru... Esasen ordu, parça parça.. Ama ne yapalım; Erkanlı, bizden, sevgi ve saygıdan başka ne gördü?

10- Unutulmaması gereken çok mühim nokta şudur: Bu gün bütün ordu birleşse dahi, bugünkü liderler idaresinde yapacağı ihtilâl, halka karşı bir hareket mahiyetini taşıyacağı için, muvaffak olmaz. Kan ve anarşi sebebi olur.

14'ler, halk ve orduyu birleştirecek tek kadro idi. Bu kadroyu yıkmanın sorumluluğunu taşıyanlar; doğacak felaketlerden, büyük vicdan azabı duyacaklardır.

Hiç bir partiye yaklaşmayacağız. Devrime hıyanet eden, halka menfur, hiç bir şahısla ortaklık kurmayacağız. Kurtuluş yolu, budur.

Kabibay'ın generaller için sempatik olması, önemli değildir. Aldanmayalım. Cihan tarihinde, varit değildir: İktidarı kontrol eden ekibin, kendine

[29] Gerçekten de bu uygulayıcılar, CHP'den rüşvet olarak aldıkları bir takım mevki ve unvan dışında, silinip gittiler; ama yara alanlar, Türkiye'de bir fikir hareketinin geniş kitlelere mal olmasının öncüleri oldular. (İ.M.)

sempatik görünen insana iktidar verdiği. Bu hikâyeyi 15 aydır dinliyoruz. Şu tasfiye edilen Cunta da: Çifte Orhan'lara (O. *Kabibay ve O. Erkanlı*) sempatimiz var, diyordu. Oyalama ve aldatmadan gayri ne yaptı? Generallere fazla önem atfederek, yine aldanmış oluruz. Bu efendiler, emirerlerinden gayrisine hükmetmiyorlar.

Benim, Avrupa'ya tayin meselem, beni acı acı güldürdü. Geçen yıl Avrupa'ya gelince; karargâhtan, Seyhan Bey'den rica etmiştim. Dönüşte bu ricamı, hemen her mektubumda tekrarladım. Seyhan Bey kudretli Cunta'nın, kudretli üyesi idi. O Cunta ki: Uçan kuşlara hükmediyordu. O karargâh veya koordinasyon grubu ki Türkiye ile temasta tek yetkili merci idi. Bu merci, Seyhan Bey'in Ankara'da istenilen makama tayinini dahi temin etmiş idi. Fakat arkadaşlar, kudretli arkadaşlar; beni, Avrupa'ya tayin ettiremediler. Bize gösterilen itimatsızlığı, anlamak güç... *Aynı arkadaşlar, Esin'in sekreterlik vazifesini de iptal ettiler.*

Buna karşı kendileri, daima mutlak desteğimize, mutlak açık kalpliliğimize sahip oldular.

Sevgili hemşehrim, artık Avrupa'ya tayin zamanı, geçmiştir. Yurda dönme zamanı geldi. 20 gün sonra, merkeze naklimi isteyeceğim. Tayin etseler de etmeseler de yurda hareket edip, orada istifa edeceğim. Kasım sonunda Atina'da olacağım.

Akkoyunlu'nun ilk beyanlarının aksine, merkezde memuriyet kabul etmesini; Erkanlı'nın yeni tayinle dışarı çıkmasını anlamak güç. Akıl ve basiretlerine inandığımız bu arkadaşlar, neden üç gün içinde kendi kendileriyle tenakuz haline düştüler?

2-3-4-5 Ekim; Ankara, ihtilâl havası içerisinde. Gençlik, yine sokakta... Fakat muhalefete bağlı kütleler, direnmeye kararlı. Şuursuz bir kuvvet hareketi, sadece felaket getirir.

Vatan tehlikede olunca, cepheye koşmak için şart ileri süren, vatandaş değil, ücretli askerdir.

Vatan ve Cumhuriyet tehlikededir. Vazifeyi terk eden arkadaşlarımız, tatmin, izzetinefis, statü gibi, teklifler ileri sürerlerse; kurulacak cephenin, yine çökeceği muhakkaktır. Şüphelerini, korkularını, kaygı ve kaprislerini bırakıp, gelsinler. Bu, bir hizmet yarışıdır. Saha açıktır. Kimse, öne geçemezsiniz; demiyor. Statülerini, hizmet ve kaabiliyetleri tayin eder.

Sevgili hemşehrim,

Bilmem açık konuşabildim mi? Yüksek fırında dahi erimeyen bir hamule kaldığını bilirsiniz. Ben, kayıtsız şartsız irademi, size tabi kılayım. Siz, fesih tertipçilerinin kaprislerini, feragat ve ülkü ateşiyle eritebilecek misiniz?

Kaplan'ın, 29 Eylül tarihli mektubunda yazdığı gibi: Bu arkadaşların, büyük bir kısmı "*ne için mücadele ettiğimizi, 14'lerin tarihî misyonunu, genel hatlarıyla olsun hala anlamış değil.*" Anlamayanlara anlatabilecek misiniz?

Büyük özlem duyguları ile sevgi ve saygılarımı sunarım.

Yengemize hürmetler. Ümit, ellerinizden öper. Yeğenimizin, gözlerinden öperiz.

Muzaffer Özdağ
İmza

Muzaffer Özdağ'dan Dündar Taşer'e
13 Ekim 1962

"İhtilâlin felaket virajları ile dolu olduğunu görmüyorlar."

Sevgili Ağabey, Aziz hemşehrim,

Bugün, 13 Kasım hıyanet ve irticaının 2. Yıl dönümüne bir ay kaldı. Biz, yurt dışındaki bu iki yılı, yüz kızartması gereken bir didişme, manasız hay huy içinde bitirdik. 8 ve 9 Ekim tarihlerini taşıyan mektuplarımı, almışsınızdır. İçindeki isyan ve ıstırap duygusunu, sizden başka kime ifade edebilirdim.

5 Ekim tarihli mektubunuzu aldım. Türkeş'in ve benim Avrupa nakillerimiz için, teşebbüste bulunduğunuzu yazıyorsunuz. Bir araya gelmek, kulis; gövde arkadaşların, samimi birleşme arzuları.. karşımda olsaydınız, sorardım size: Bu tükenmez itimadı, yıkılmaz sarsılmaz ümidi, nereden buluyorsunuz? diye.

Gayretinizi, feragatinizi, saygı ile izliyorum. Avrupa'ya nakil işinin sorumluluğunu tekabül edişiniz; vazifenin başarısını, her kişisel kaygu ve hesabın üstünde tutma prensibinizin yeni bir örneği. Sağ olun. Ancak, sürüklendiğimiz neticenin, değişeceğini ümit etmiyorum. Geçen mektubumda yazdığım gibi, Kasım sonu veya Aralık başında, Atina'da olacağım, yurda dönmek üzere. Ben, merkeze naklim için müracaat ediyorum. Tayin etmezlerse, istifa edeceğim. (O da formalite ya.) Daha evvel teşebbüs ettiğiniz nakil yapılırsa, ki kokulu veya adem-i kokulu hükümet edenlerin, niyetini gösterir. Yeni vazife yerine iltihakta fayda ve lüzum yok. Yine hudutda buluşup dönmek, bir an önce, yurtta olmak da realist bir davranış olur.

Erkanlı, birlik için yeni bir formül bulmuş? (!) 21 ay boyunca, 21 dakika birlik için konuşmayan 14'ler, bu mucizevi formülle kaynaşacaklar mı?

Sevgili Ağabey; artık, arkadaşlarımıza inanmıyorum. İrfan bile Brüksel bozgununu takip eden iki ay içinde, sizlerle bir araya gelmek imkânını yaratmadı...

Yön ve hedefini tayin etmiş; kenetlenmiş bir 14'lerin önleyebileceği felaketler; memleketin üzerine çökmek üzeredir. Ortada ve üstte durmak suretiyle bir araya toplayabileceğimiz uçlar; bizim dağılmamızla birbirinden tamamen kopmaya gidecektir.

Kabibay ve arkadaşlarının 13 Kasım'cılar ve CHP' nin genç kanadı ile ortaklaşa yapacakları ihtilâl ve kurmayı tasarladıkları Millî Meclis, (milletin %60'ını temsil etmeyecek.) yeni bir dram olacak. Bu arkadaşlar, mücerret (soyut-yalın) bir iktidar arzusu ile girdikleri bu yolun, hem kendileri hem memleket için felaket virajları ile dolu olduğunu ve yokluğa açıldığını, görmüyorlar.

Sevgili hemşehrim; bu durum 27 Mayıs öncesinden çok farklıdır. Yeni bir 27 Mayıs düşünenler; aynı araçları kullanmaya kalkarlarsa aldanırlar.

Birlik, evet. Birlik ama bunu, arkadaşlarımız gerçekten arzu etmiyorlar. Davranışları yine, gayrı samimi ve dürüst olmaktan uzak. Sizi de bu ana kadar aldatabilmişlerdir; niyet ve planlarını gizleyerek. Kızmayın bana; fakat şu melek safiyetini bir an bırakıp bu ana kadar olanları ve arkadaşlarımızın davranışlarını düşünün.

Yurda dönmeden, herhalde buluşma imkânı yaratmaya gayret edeceğim. Etraflıca konuşuruz. Tekrar yazacağım.

En derin sevgi ve saygılarımızı sunarız.

Muzaffer Özdağ

Muzaffer Özdağ'dan Dündar Taşer'e

24 Ekim 1962

"Aranızda anlaşamazsanız milyonları, ülkünüzde nasıl birleştireceksiniz?"

Aziz Ağabey,

15-16-18 Ekim tarihli mektuplarınızı aldım. Sağ olun. Arkadaşlara itimadım sarsıldı demiştim yahut güvenimi kaybettiğimi yazmıştım. "*Kendine itimadın duruyorsa, her şey kaybolmuş değildir*" diyorsunuz. İşin kötüsü, kendime, kendimize olan güvenim de sarsıldı. Yıllar, aylar oldu; bütün fikir ve ruh gücümüzü kullanmamıza rağmen arkadaşlarımızda en küçük bir değişme yaratamamak, hayret ve ıstırabımı büyütüyor. En küçük kız kardeşim: *"Ağabey, siz 14 Türk subayı, aranızda anlaşamazsanız; milyonları, ülkünüzde nasıl birleştireceksiniz?"* diyor.

Ama mektuplarınız bana, yeni bir güç verdi. Ümitsizlik küfürdür; diyor, dinimiz. Küfre değil, isyana gidiyordum; Yunus'un Taptuk'tan kaçışı gibi.

Dergâhına dönüyorum; isyanımı hoş gör.

Hiç bir arkadaşa karşı, söz ve davranışı sebebiyle şahsî bir kırgınlığım yok. Akkoyunlu'nun sözleri, kırgınlık ve kızgınlık değil, endişe verdi. Sizin duyduğunuz endişe: Bir kısım arkadaşımızın, 22 Şubat'çılardan daha meş'um bir neticeye sürüklenmeleri endişesi. Bu, maddî ve manevi yıkımları olabilecek. Bunu önlemek için bütün varlığımızı, ortaya koymalıyız.

Evet, bütün hataları bilerek, bütün ters yönde gidişleri görerek, bütün zaafları ve kusurları anlayarak, büyük bir gayretle yani "Tecahül-i ârifane" (bildiğini, bilmez görünmek) ile birleşmeyi sağlayalım.

Daha önceki mektuplarımda yazdığım gibi, size bütün varlığımla inanır ve katılırım. Uygun gördüğünüz bir çözümü gerçekleştirme cehtini (gayreti) gösteririm.

Memleketin bu gün daha kötüye gittiğini görmemek için, kör olmalı. Bu gidiş, Brüksel kararından sonra, hissedilir derecede hızlanmıştır. "MDDO" (Milli Demokratik Devrim Ordusu) ve emsali gizli fesat teşekkülleri, Menteş misali hainlerin organizasyonları artık, meydanı boş, kendilerini frensiz görmektedirler. Rejimin alternatifi, 14'ler olabilir. Organize "Sol" da olabilir. Komünistlerin bize saldırışları, bunu herkesten iyi bilmeleridir. İrfan'a Brüksel'den sonra yazdığım mektupta: "Fesih, mutlaka, en çok komünistleri sevindirir." demiştim.

14'leri eski gücü ile ihya ederek, Türkiye'yi felaketlerden koruyabiliriz. Milletin kaderinin, bir kaç kişinin davranışına bağlı olduğu, nadir anlardan birini yaşıyoruz. 14'lerin, eski gücü ile doğması, hatta daha kuvvetli olması, üzerimizde, şahıslarımız üzerinde yapılan bütün siyasi hesapları iflas ettirecek bir davranış göstermemize bağlıdır.

Ben, şu veya bu arkadaşımızın şahsiyeti silinsin demiyorum. Fakat siyasî teşekküllerin ayrılık tohumlarını yerleştirecekleri mihraklar göstermemeliyiz.

Brüksel kararının menfi sonuçlarını silmemiz, silebilmemiz, öncelikle buna bağlıdır. Bunun dışında bir birleşme formülü, dostumuz ve düşmanımız için sun'i ve zoraki görünecek ve tesirli olmayacaktır. Sizin ifadenizle: Yamalı sürahi gibi...

Vazife bölümü fikri, uygundur. Hiç bir şey olmamış gibi 14'ler fikrine dönmek, başkanlık buhranını devam ettirir. (Bu gerçi, söylediğiniz gibi lüzumsuz, manasız

bir çekişmedir ama menfi tesiri, bütün heyetimizi ve programımızı tehdit etmiştir.)

Başkan, başkan yardımcısı, sekreter ve görevleri ihdas edilir. Bu görevlerin iki ay veya bir sene gibi zamanla tahdidini, bu gün için birleşme fikri ve hedefimiz itibariyle zararlı bulurum. Eğer bir parti haline geleceksek, bu müesseseleri tüzükteki hükümler düzenler. Parti haline gelmeden önce, bir siyasi kuvvet, bir aksiyon grubu olarak bir müddet varlığımızı muhafaza edeceksek; başkanlık ve müesseselerinin, bu mahiyetimize uygun görünüm ve yapıda olması gerekir.

Kabibay'ın ikinci başkan olması, neden onun izzet-i nefsini kırar? Bilmiyorum. Türkeş'i 1/14 olmaya ikna mümkün. Bu sebeple, izzet-i nefsinin kırıldığını iddia etmeyecektir. Fakat 14'ler bu yeni şekilde, potansiyellerinden çok şey kaybederler. Arkadaşlarımız arasında, değer ve kabiliyet tasnifi yapmak haddim değil. Fakat izafi kuvvetlerin rolünün küçümsenmemesi gerekir. Olaylar, 14'ler gibi Türkeş'i de tek başına kuvvet yapmıştır. Evet, 13'ler, 14'ler olarak muvaffak olamaz. Türkeş de tek başına vaziyeti kurtaramaz. 14'leri canlı bir mekanizma haline getirmek, parçaların birbirini tamamlamasını sağlamak gerekir.

Fakat bu gün, birleşmeden de mühim olan, yurda giden arkadaşların, Menteş ve çetesinin suikastlarına kurban gitmelerini önlemektir. İnönü, bu çeteyi çok iyi kullanıyor.

Dün, bir kurmay albaydan aldığım mektup, yeni gelişmeler beklendiğini, büyüklerin, kontrolü kaybettiğini yazıyordu. Bir başka mektup: Havacıların 25 Ekim'de hareket ihtimallerinden bahsediyor. Bir rivayet de gelecek ilkbahara tehiri imiş.

Vekâlete, merkeze tayinim için müracaat ettim. Daha önce, arabayı satmak için uğraşıyordum. Aylardır müşteri yok. (Japon kanunu: İki sene dolmadan satışı men ettiği için sadece, diplomat müşteri bulmak gerekiyor.) Bu buhranlı günlerde burada çakılmam, maddî imkânsızlıktan doğdu. Vekâlet, sizin veya benim tayin isteklerimize nasıl cevap verecek; bilmiyorum. 20 gün daha bekleyip, bilet bedellerini, memlekette ödemek üzere AİR FRANCE ile hareket edeceğim. Aralık'ın ilk haftası, Atina'da olacağım.

Tayin çıkarsa, İsviçre'de buluşuruz. Buluşmaya Esin, Baykal, Erkanlı ve diğer arkadaşların iştiraklerini de sağlayabiliriz.

En derin hürmet ve özlem duygularıyla.

Yengemize, hürmetler. Yeğenimizin gözlerinden öperiz. Eşim, hürmetlerini sunar.

Muzaffer Özdağ
İmza

Alparslan Türkeş'den Dündar Taşer'e

Yeni Delhi, 28 Kasım 1962

"Amerikalılar 13 Kasım'ı Madanoğlu ve Havacıları teşvik ederek hazırlatmışlar."

Sevgili kardeşim Taşer,

Mektubunu alalı bir hayli zaman oldu; sana cevap yazamadım. Fakat her gün hatırımda ve gönlümdesin. Evvela sağlık ve sıhhat durumunu sormak isterim. Nasılsınız, iyi misiniz? Yenge ve yavru iyiler mi? Bize, sağlığınız hakkında bilgi vermenizi rica ederiz. Bizler, iyi ve sıhhatteyiz. Dışişleri Bakanlığı'nın son tebligatı

üzerine, resmen dönmek talebinde bulunduk. Şimdi, harcırahımızın gönderilmesini bekliyoruz. Belki, Aralık ayının ilk haftası içinde, o da gelir. Böylece biz ailece, Aralık ayı ortalarında, buradan ayrılmayı düşünüyoruz. Belki, Aralığın 3. haftasını da bulabiliriz.

Geçen mektubunda ileri sürdüğün teklif, bence uygun değildir. Böyle bir hal tarzı, bizi, çok kısa bir zamanda, eskisinden daha berbat bir duruma düşürecektir. Her arkadaşın evvela, millet ve memleket hizmeti için bir sistem, metod ve disiplin içinde, teşkilatlı olarak çalışmak gerektiğine inanması ve buna karar vermesidir. Eskisi gibi her arkadaş, kendisini en yüksek ve yetkili otorite kabul ederek; rasgele, akordsuz hareket etmek ve önüne gelene istediği gibi beyanat verirse bu bizi, çok kısa zamanda, yok edeceği gibi, memlekete de çok zararlı olur. Teklif ettiğiniz hal tarzı ile iki arkadaşımız, eskiden beri itiyatları olan emrivakiler yapmak hususundan asla kurtulamazlar ve bizi, hiç içinden çıkılamayacak durumlarla karşı karşıya getireceklerdir. Size, geçmişten küçük bir misal göstereyim: 27 Mayıs'tan sonraki günlerde, Erkanlı, Kırşehir ve diğer yerlerde yaptığı konuşmalarda "Biz Amerika'nın iktisadi müstemlekesi olmak niyetinde değiliz... vesaire" gibi beyanatlar verdi. Bu beyanatları daha o zaman, Ahmet Emin Yalman, parmağına dolayarak ağır hücumlar yaptı. Bu sözler, Amerikalıları aleyhimize tahrik etti. Hatta, 13 Kasım'ı (şayet rivayet ve iddialar doğru ise) Amerikalılar, Madanoğlu'nu ve Havacıları tahrik ve teşvik ederek hazırlatmışlar ve icra ettirmişler. Biz memleketten çıkarılınca da rahat nefes almışlar. Ben, geçen iki yıllık sürgün günleri esnasında, temas ettiğim Amerikalılara solcu olmadığımızı, NATO ve CENTO çerçevesi içinde, Batı dünyası ile yan yana bulunmayı, temel politika kabul ettiği-

mizi anlatmaya ve ikna etmeye çalıştığım halde, hala inandıklarını kestiremiyorum.

Devlet adamlığı payesine çıkmış olan insanlar, çok hesaplı konuşmalıdırlar. Hatta yapılacak mühim konuşmaların, uzmanlarca incelenmesi şarttır. Bunu sadece, bir misal olarak yazdım. İşte bu sebeplerle ben, sistemli, düzenli, disiplinli bir teşkilat içinde çalışmayı kabul etmedikçe, yeniden birlikten bahsetmenin bir şey sağlayamayacağı kanaatindeyim.

Taşer kardeşim, Özdağ'lar Japonya'dan bize geldiler, evcek sevinç içindeyiz. Yakında Özdağ'ı sana göndereceğim. Düşünce ve görüşlerimizi O, daha iyi aksettirecektir.

Ailece, mahsus selam ederek; sevgilerimizi ve en iyi dileklerimizi sunarız. Ben, seni hasretle kucaklar, yanaklarından, gözlerinden öperim.

Alparslan Türkeş

Mustafa Kaplan'dan Dündar Taşer'e

Lizbon, 11 Kasım 1962

Sevgili Dündar,

Mektubunu bu gün aldım. Evvela çok geçmiş olsun. Ailece, sıhhat ve afiyetler dilerim. Ben de iki üç aydan beri düzelemedim. Zaman zaman sancı krizlerini çekiyoruz. Her gün, gittik gideceğiz telaşı, ameliyat olmama da mani oldu. Olabilseydim, herhalde çok evvel kurtulurdum. Böylece çekiyoruz. Arkadaşlarımızın lüzumsuz telaş ve heyecanı, bizleri de peşinden sürüklüyor. Hâlbuki kararımı çok evvel vermiştim.

Bütün bu lüzumsuz telaşlar, heyecanlar, Türkiye'deki sun'i havalara uymak düşünceleri; toplantılar, dağılmalar, anlaşmazlıklar, hem hepimizin maddî ve manevi imkânlarını tüketti, hem de topluluğumuzun itibarını, sıfıra kadar indirdi. İşte durum meydanda... Böyle ahenksiz ve dağınık bir topluluğun itibarı da bundan fazla olamaz. Türkiye'ye bu şekilde gitmenin mahzurlarını bir türlü anlatamadık. Bu gidiş ve dönüşler ise lehimizdeki havayı, daha fazla zedelemekte. Artık her halde arkadaşlarımız bunu anlamışlardır. Temenni ederim; yalnız bunu değil, aynı zamanda, Türkiye'de bize dost gibi görünen, haddizatında (aslında), yalnız bizim muhitlerimizde kendi şöhret ve ihtiraslarının peşinde koşan, bizleri daima hasım kabul eden; bazı şahıs ve kadroların da hakiki maksatlarını anlamış olsunlar. Bu mevzuda belki çok geç kaldık; ama yine de sabırlı, itidalli ve şuurlu bir çalışmayla durumu düzeltebiliriz. Bizler, kendi malımız kaldıkça; kendi fikriyatımıza sahip oldukça, muvaffak olabiliriz. Hiç olmazsa, davamızı dejenere etmeden yürütebiliriz. Yoksa bugün Türkeş, yarın Kabibay, öbürgün daha başkaları, bu parçalanmanın bu anlaşmanın sonu gelmez.

Kabibay'la Solmazer'in yakında Türkiye'den ayrılacaklarını ve Avrupa'ya geleceklerini ben de duydum. Kendilerinden henüz bir bilgi almadım. Daha ziyade, hangi sebeplere istinat ediyor ve esas düşünceleri nedir; bilmiyorum. Arada bazı anlaşmazlıklar olduğu muhakkak. Ama bu husus, eskiden beri belli idi. Esasen, böyle bir şey düşünmüyorduk. Erkanlı'nın yazdığı gibi çeşitli dış kadrolarla anlaşma aramak; bence, hayallerin de çok üzerinde. Bu tip gafletler içinde; davamızı, çeşitli kadrolara ortak etmek; hak sahibi kılmaktan başka bir işe yaramaz. Tahmin ederim ki esas

sebepler yalnız bunlar değildir. Neyse, bu mevzulardâ her halde, kat'i bilgilerini öğreneceğiz. Evet, son durum muvacehesinde, arkadaşlarımızın bilgi ve fikirlerini öğrenmek en uygun tarz... Türkiye'den bana da ısrarla, gecikmem tavsiye edildiği için gecikiyorum. Daha doğrusu, buraya gönderildiğimiz gibi, Hükümet tarafından çekilmemizi bekliyoruz. Bu mevzuda, insiyatifi de kaybettik.

Yeni bir toplantının muhakkak ki büyük faydaları var. Fakat mevzu'un önemini bilmemiz (lazım). Henüz, ön fikirlere bile sahip değiliz. Benim şu anda, en az İsviçre veya İtalya'ya kadar gelişim; tekrar buraya dönüşüm; gerek malî ve gerekse sıhhî bakımdan imkânsız. O taraflarda yeni bir toplantıya ancak, dönüş zamanına denk getirerek katılabilirim. Bu gidiş ve dönüşler bizi, her bakımdan iflas ettirdi. Açık söyleyeyim; ben, yol paramı dahi arkadaşlardan, borç alarak bir araya getirdim. Uzun zamandan beri evden çıktım. İki aydan beri ağır otel ve ilaç paraları ile sürünüyorum. Çok mühim meseleler olmadığı takdirde bu hususu yerine getiremem. Bu geliş ve dönüş; bu sıkışık zamanda bana en az 12 güne malolur. Malî külfeti de ayrı. Şimdilik mektupla muhabere yolu, daha uygun... Diğer şekil, bir daha buralara dönmemek şartıyla olabilir. Zaten, buradan da o kadar usandım ki...

Neyse, herhalde arkadaşlardan bazı ön haberler gelecek. Ondan sonra, kat'i bir karara varırız. Sana, daha evvel genel bir mektup göndermiştim. Bir nüsha eksik çıktığı için, Numan'a gönderemediğimden; seninkini okuyup, sana göndermesi için, kendisine belirtmiştim. Her halde, almışsındır. Artık, çalışmalarımız üzerinde bazı belirli fikirlere sahip olmalıyız. Rifat, 13'ünde hareket ediyor. Bilhassa O'na, daha açık yazdım.

Şimdilik bu kadar. Mektuplarımızı sıklaştıralım. Gözlerinden öperim. Aileye selamlar.

Mustafa Kaplan
İmza

Not: La Hay'de bulunup bulunamayacağımı bilmiyorum.

Dündar Taşer'den.....

Bern, Aralık 1962

"Gayelerle vasıtaların yer değiştirdiği bir garip âlemdeyiz."

Sevgili Kardeşim,

Bizim gazetelere göre: Türkiye'nin en mühim hadiseleri, sosyete münasebetleri; Bayan Lili'nin robu, Bay Sisi'nin kravatı. Batı gazetelerine göre Türkiye: Altındaki ateş her an çoğalan, bir kaynar kazan. Eğer demokrasi husumet, kin, garez, haset... (Her birinin istismarına ise, diyecek yok!)

Yine, 60-70 subayın tevkifinden bahsediyor yabancı basın. "Genç Kemalist Ordusu" diye, bir teşekküle mensuplarmış. Bu kaçıncı garip teşkilat: MDD. (Millî Demokratik Devrim), S.D.K. vs. vs. ne oluyoruz? Türk Ordusu neden yetmez oldu; böyle yeraltı teşekküllerine geçildi, anlayamıyorum.

Eğer herkesin siyaseti tağyir etmesi (değiştirmesi, bozması) arzu edilmiyorsa işbu fiil, açık ve aşikâr olmalıdır. Adı açık rejim, tatbiki keyfî idare olursa herkes de keyfine göre tefsire (yoruma) girişir. Türk siya-

setini idare edenler vahiy üslubunu bırakmalı, niyet ve metodlarını, herkesin anlayacağı açıklıkla tefsire muhtaç olmayacak berraklıkla ilan etmelidir. Yoksa hergün bir tertip, her an bir tedbir gailesinden, kurtulmak kabil olmaz.

Bir hükümet, kanunların tatbiki için fırsat kollarsa, başkalarının da fırsatçılığına zemin hazırlamış olur. Bir hükümet adamı, meclis huzurunda, kanunların tek taraflı tatbik edildiğini iddia ederse bunun hasım lehine olması, adliyeye hükmedildiğinin adem-i meşruiyetini (kanuna uygun olmayışını) örtmez. Kendi fiilinde, hukukun üstünlüğü yerine kurnazlık olan kimse, hasımlarına, kurnazlık ruhsatı vermiş olur. Öyle sanıyorum ki kurnazlık, moda halinde. Kurnazlar, itimada değer olmayan kimselerdir.

İnönü, mevcudiyetinin esbabını, orduyu bertaraf etme tezine dayadı; memleketi kalkındırma tezine dayayabilirdi. Tabiî o zaman metod ve gayret, başka türlü olur; bugün de başka merhalelere gelinmiş olurdu. Amma "diş macunu" tezi ile hareket etti ve artık, zafere ihtiyacı olan bir iktidar haline geldi. Bu kaçıncı zafer ve her biri ne sonuç sağlıyor?

- 13 Kasım 1960,
- Haziran 1961,
- Ekim 1961,
- 22 Şubat 1962,
- AP Koalisyonu'nu bozma,
- Bayar'a karşı zafer,
- İşte yenisi: 60 subay tevkifi...
- Şimdilik aklıma gelenler bu... Kendisi, 3-5 tarih daha sayıyor. Peki, bütün bu zaferler, yeni zaferlere muhtaç olmaktan başka ne sağlıyor?... Evet, bir şey temin ediyor, o da başvekillik; amma makamlar ve

yetkiler gaye değil ki, ancak vasıtadır. Gayelerle vasıtaların yer değiştirdiği bir garip âlemdeyiz.

Sıhhatim, gittikçe düzeliyor. Galiba halsizlik hariç, pek şikâyetim yok. Yalnız beş basamaklı bir merdiveni, taksitle çıkabiliyorum. Bir de ara sıra boğazıma bir boru sokup, akciğerime bakıyorlar; pek hoş değil tabiî. İki yaradan biri kapanmış; biri küçülmüş. Ur da kireçle örtülüyormuş. Garip şey, bütün bu sıvası dökük duvara dönen ciğerde, mikrop bulunamadı. Bilmem, bir yere saklandılar herhalde; belki de öfkeyi içimize ata ata patlıyoruz.

Gözlerinden öperim; bütün arkadaşların gözlerinden öper, hürmetler ederim.

D. Taşer
İmza

Muzaffer Özdağ'dan Dündar Taşer'e
1 Aralık 1962

"13 Kasım hainlerinin yapamadığını arkadaşlarımız yaptılar."

Aziz ve sevgili hemşehrim,

Dün Delhi'ye geldim. (Tokyo'dan madden ayrılma imkânı doğduğu ilk gün uçakla ayrıldım.) Büyük hariciyemiz, merkeze tayin talebime ve sizin nakil teşebbüsünüze genel bir tebliğ ile cevap verdi: *"... elçiliklerine .... mezkûr (ilgili) şahıslar, zat-ı âlilerinin tayin ve takdir edecekleri hizmetlerde fiilen çalışmak şartıyla hizmete devam edebilirler."* vs.

13 Kasım hainlerinin iki senede yapamadığı tahribatı, Brüksel bozgunu akabinde yurda giden arkadaşlarımız yaptılar. Bu satırları yazarken, acı acı gülüyorum. Hatırıma İrfan'ın son mektubu geliyor ve meşhur üçlü Taverna Sıtradi taarruz kararı (!) 14'ler olarak Türkiye'ye dönüşümüz, bütün memleketi sarsacakmış vs vs.

26 Mayıs ruhuna dönülecekmiş. Bu mübarek ruh ispirtizma masası müdavimi değil ki "*Gel ey ya ruh*" deyince gelsin.

Avrupa'da yapacağımız bir son toplantının, evvelkilerinden farklı bir sonuç vereceğine inanmıyorum. Ama, size yardımcı olmaya geleceğim.

Türkeş Albay'la etraflı konuştuk. Kimseye kırgın, hatta kızgın değil. Onu, umduğumdan farklı buldum. Hatta benden de ümitli. Birliği korumak, yaşatmak için gayretlerini, muhataplarının kopma, ayrılma, tenkit, tezyif ve tahrike varan muhalefetlerini ifade etti. Mühim olan, Türkiye'ye karşı olan vazifemizdir; diyor.

Çocukları, Türkiye'ye bıraktıktan sonra, Bern'e geçeceğim. Türkiye'den de tekrar yazarım.

Evet, arifane tecahülle (bildiğimizi belli etmeden) birlik, vazifenin ifasını aksatmamak şartıyla her türlü fedakârlık.

14'lerin tekrar birleşmesi, vazife fikriyle değil teker teker yaşamamızın imkânsızlığından, eşkıya tehdidinden doğuyorsa, (İrfan ve Kabibay'ın mektuplarından veya ifadelerinden çıkan mana) bu birlik de ölüme mahkûmdur.

Konuşunca, etraflı konuşuruz. En derin hürmet duygularıyla sevgilerimi sunarım.

Muzaffer Özdağ
imza

Alparslan Türkeş'den Dündar Taşer'e
Yeni Delhi, 28 Aralık 1962

Sevgili Kardeşim Taşer,

Size, bir kaç gün önce mektup yazmıştım. Şimdi tekrar yazıyorum. Özdağ'dan aldığım mektupta, bu günlerde sizin yanınıza geleceğini yazıyordu. Her halde bu mektubum geldiği sıralarda, O da oralarda bulunacaktır. Ekli mektubu ve çeki, lütfen kendisine vermenizi rica ederim. Ayrıca sizi sıkmayacak ise ve mümkün ise sizde bulunan 100 doları da kendisine lütfedebilirseniz, memnun olurum. Şayet durumunuz müsait değilse, hiçbir beis yoktur, sonraya kalsın. Ayrıca İrfan Solmazer'le de temas edebilirseniz; O'ndan benim namıma 400 dolar talep ediniz ve durumu müsait ise, Özdağ'a verilmek üzere size gönderilmesini, tarafımdan rica etmenizi, rica ederim. Ben La Hay'de bulunup bulunamayacağımı bilmiyorum. Kendisine ayrıca mektup yazdım. Fakat siz, telefonla, kendisi ile temas edebilirseniz diye, sizden rica ediyorum. Şayet, O'nun için mümkün değilse, zararı yok; başka zamana kalabilir. Sana, büyük zahmetler veriyorum. Fakat aramızdaki samimi yakınlık dolayısı ile bunları yazıyorum.

Nasılsınız? Sıhhatiniz iyi mi? Yengemiz ve kızımız nasıllar? Biz, yakında Hindistan'dan ayrılacağız. Ben, Ocağın 12 veya 18'inde, Zürih'te olmak niyetindeyim. Oradan telefon ederek, sizinle temas edeceğim.

Ailece, yeni yılınızı kutlar; sağlık ve esenlikler dileriz. Ben, ayrıca seni, hasretle kucaklar öperim.

A. T.
İmza

Yeni Delhi 23
28 Aralık 1962

Sevgili Kardeşim Taşer,

Size birkaç gün önce mektup yazmıştım.Şimdi tekrar yazıyorum.Özdağ'-dan aldığım mektupta bu günlerde sizin yanınıza geleceğini yazıyordu.Her halde bu mektubum geldiği sırralarda o da orda bulunacaktır.Ekli mektubu ve çoki lütfen kendisine vermenizi rica ederim.Ayrıca sizi sıkıştıyacakise ve mümkün ise sizde bulunan 100 doları da kendisine lutfedebilirseniz memnun olurum.Şayet durumunuz müsait değilse,hiç bir baio yoktur,sonraya kalsın.Ayrıca İrfan Solmaz'le temas edebilirseniz,lütfen ondan da benim namıma 400 dolar talep edinis ve durumu müsait ise,Özdağ'a devredilmek üzere size gönderilmesini tarafından rica etmenizi rica ederim.Ben La Hay'de bulunup bulunamıyacağını bilmiyorum, kendisine ayrıca mektup yazdım.Fakat belki siz telefonla kendisi ile temas edebilirseniz diye sizden rica ediyorum.Şayet onun için mümkün değilse,zararı yok başka zamana kalabilir.Sana büyük zahmetler veriyorum,fakat aramızdaki samimi yakınlık dolayısı ile bunları yazıyorum.

Nasılsınız ? Sıhhatiniz iyimi ? Yengemiz ve kızımız nasıllar ? Biz yakında Hindistandan ayrılacağız.Ben Ocağın 12 veya 13 nde Zurich'de olmak niyyetindeyim.Oradan telefon ederek sizinle temas edeceğim.

Aileye yeni yılınızı kutlar ,sağlık ve esenlikler dilerim.Ben seni ayrıca kucaklar hasretle gözlerinden öperim.

Alparslan TÜRKEŞ

Alparslan Türkeş'den Muzaffer Özdağ'a

Y. Delhi, 28 Aralık 1962

"Verdiğin bilgiler gayet enteresan görünüyor."

Sevgili Kardeşim Özdağ,

21 Aralık tarihli mektubunu bugün aldım. Sağlık haberlerinize çok memnun olduk. Verdiğin bilgiler gayet enteresan görünüyor. Benim merkeze tayinim çıktı ve harcırahım da geldi. Bu durumda, burada daha fazla kalmaklığımıza imkân yoktur. Hanım biraz rahatsızlandı; hastahaneye yatırdık. Bir operasyon geçirdi. Bu gün eve getirdim. Bizim hesabımıza göre, 16 Ocak'ta buradan ayrılacağız. Beyrut'tan ben çocukları Türkiye'ye göndererek; kendim, Avrupa'ya geleceğim. Bilmem sen, benim gelişimi bekleyebilecek misin..? Kabil olursa çok iyi olur. Avrupa'dan bir araba alarak, karadan araba ile 2 veya 9 Şubat günü sabahı, Türk hududundan içeri girmek niyetindeyim. Senden tafsilatlı mektup bekliyorum. Sana, 1500 dolarlık bir çek gönderiyorum. Aldığını bildirmeni rica ederim. Ayrıca durumun hakkında da bilgi vermeni rica ederim. Taşer'e yazdığım mektupta kendisinde bulunan 100 doları, şayet mümkün ise sana devretmesini, ayrıca İrfan Solmazer'le temas ederek O'nun da daha önce almış olduğu 400'ü size verilmek üzere, Taşer'e havale etmesini rica ettim. Bilmem kabil olacak mı?

Siz nasılsınız? Gönül hanım ve Ümit iyiler mi? Ailece hepimiz, mahsus selamlar ederek, sevgilerimizi ve en iyi dileklerimizi sunarız. Yeni yılınızı da kutlar; sağlık ve esenlikler dileriz. A.T.

İmza

Yeni Delhi
28 Aralık 1962

Sevgili Kardeşim Özdağ,

21 Aralık tarihli mektubunu bu gün aldım.Sağlık haberlerinizle çok memnun oldum.Verdiğin [redacted] bilgiler gayet enteresan görünüyor.Benim merkeze tayinim çıktı ve havaalanını da aldı.Bu durumda burada daha fazla kalmaklığımıza imkân yoktur.Hanım biraz rahatsızlandı,hastahaneye yatırdık,bir operasyon geçirdi.Bu gün eve getirdim.Bizim hesabımıza göre [redacted] 16 Ocakta buradan ayrılacağız.Bayruttan ben çocukları Türkiyeye göndererek kendim Avrupaya geleceğim.Bilmem sen benim gelişimi bekliyecekmisin..? Kabil olursa çok iyi olur.Avrupadan bir araba alarak karadan araba ile 1 veya 9 Şubat günü sabahı Türk hududundan içeri girmek niyetindeyim.Senden tafsilatlı mektup bekliyorum.Sana 1500 dolarlık bir çek gönderiyorum.Aldığını bildirmeni rica ederim.Ayrıca durumun hakkında da bilgi vermeni rica ederim.Taşer'e yazdığım mektupta,kendisinde bulunan 100 doları ,eğer mümkün ise sana devretmesini,ayrıca Solmazer'le temas ederek onun da evvelce almış olduğu 400 doları ,size verilmek üzere Taşer'e havale etmesini rica ettim.Bilmem kabil olacakmı ?

Siz nasılsınız ? Gönül hanım ve Ümit iyilermi ? Aileye hepiniz mahsus selamlar ederek sevgilerimizi ve en iyi dileklerimizi sunarız.Yeni yılınızı da kutlar,sağlık ve saadetler dileriz.

Alparslan TÜRKEŞ

Rifat Baykal'dan .....

İstanbul, 14-2-1963

Sayın Albayım,

Mektubunuzu aldım. Muzaffer henüz gelmedi. Çok merak ediyoruz. Yollar iyi değilmiş. Trenle gelmenizi rica ediyoruz. Mevsim, bir otomobil yolculuğuna müsait değil. Muzaffer'in durumunu takip ediyorum. Fakat maalesef şu ana kadar hiçbir haber çıkmadı. İrfan, beş gün evvel İsviçre'ye müteveccihen hareket etmişti. Her halde görüşmüşsünüzdür. Artık yolunuzu bekliyoruz. Geçen gün gördüğüm bir arkadaş, Zeynep Hanım'ın, kırk yıllık kocasından ayrılacağını söyledi. Görüyorsunuz ya dünyanın çivisi yerinden çıktı.

Yenge hanım ve çocuklar iyiler. Dostlar, selam ve hürmetlerini bildiriyorlar. Halil'in durumu iyidir. İnşallah okuyacak.

Kabibay, size yazdığı iki mektubu da bana söyledi. Acele, gelişiniz hakkında mektubunuzu beklerim. Memleketin durumu, gazetelerden okuduğunuz gibi. Bizler de çok şükür iyi ve sıhhatteyiz. Bir de Halil'in dışarda okuma isteği var ki, bence lüzumsuz. Burada okusun. Bana söyledi. Ben karışmam dedim. Bütün arkadaşlar ve dostlar, selam ve hürmetlerini bildiriyorlar. Ben de selam ve hürmet ederim.

Hamiş: (Not)
Muzaffer'in durumu hakkında bilginiz varsa, acele, aydınlatmanızı rica ediyoruz. Trenle hareket etmek üzere tertiplenmeniz ve bunun, bir Pazar gününe denk gelmesi (Yunanistan üzerinden) dostlarınızı çok memnun edecektir.
Eğer arabanız varsa biz onu, sonradan aldırırız.

Rifat Baykal
İmza

İrfan Solmazer'den Dündar Taşer ve Orhan Kabibay'a

9 Ağustos 1963

"Misafirimiz randevusuna sadakat göstererek 11.30'da Kron'a geldi."

Sevgili Kabibay, Taşer,

Misafirimiz randevusuna sadakat göstererek; 11.30'da dün akşam, Kron'a geldi. Ufak bir şeyler atıştırdıktan, kısa bir tur attıktan sonra, kendisine tahsis edilmiş olan dairesine yerleşti; banyosunu aldı; ufak bir kadeh viskisini çekti ve şu anda sabahın 10'u uyumakta.

Henüz laflamadık; laf faslını sonraya bırakarak, bazı faaliyetlere girişmek kararına vardık. Saat 11'e doğru kendisini uyandıracağım.

Gelecek mühim haberlerden gerekli bilgi, zamanında sunulacaktır.

Misafirin refakatında bulunan zat, Almanya'daki yerine ulaştırılmıştır. Bilgi kabilinden arz ederim.

Kendilerinden öğrendiğime göre: Asuman Hanım Efendi bu sezonu, fasulye ile değil de patlıcanla açmış. Her halde kışa doğru yeni bir çeşni bulur. Kabaktan, Allah cümlenizi sakınsın.

Kabibay'ın daktilo tıkırtıları, halen devam ediyor sanırım. Bizim de vazifemiz, atışa devam.

Bu vesile ile saygılar sunar gözlerinden öper; saadet ve sağlıklar dileriz...

Hanım efendilere, sureti mahsusada hürmetler, Yasemin'in gözlerinden öper, sevgilerimi gönderirim.

Muzaffer Özdağ'dan Dündar Taşer'e

Muhterem ağabey,

Mektubunuzu aldım. Sağ olun. Hilmi beyle etraflıca görüştük. Ameliyatın başarılı olmasına çok sevindik. Herşeyden mühim olan sıhhatinizdir. Çok şükür şimdi eski sıkıntılarınızdan kurtuldunuz. Bununla beraber kendinizi yormamalısınız.

*

Türkiye dışarıdan göründüğünden pek farklı değil.

Geçen hafta meclisteki hadiseler dolayısıyla dört yılın muhasebesini yaptım; kendi kendime ve acı acı güldüm.

O bapta Devrimin ön planda yapılmasının bir gurubu için, uydurma bir takip vardı; sizler hakkında takip.

Diğer bir gurup, parlamentoda haklı, haksız hakarete uğruyor ve dayak yiyordu. Bu hadisenin cereyan ettiği günün gündemi 27 Mayıs'ın yarattığı diğer bir gurubun idamlarının oylanması idi.

27 Mayıs sabahı Silahlı Kuvvetler adına konuşan Asker, tesisine adadığı sistemin asgari himayesinden mahrum, kanunsuz tazyik altında adeta evinde mahsurdur. (Polis (!) eşimin alışveriş yaptığı mahalle kasap ve bakkalını dahi sorguya çekmekte)

27 Mayıs'da İstanbul harekâtının ruhu olan iki asker tutuklu ve yurt dışında.

27 Mayıs'da ilk hareket eden tankın kumandanı olan, müebbet hapse mahkûm.

*

Bu haftanın gündemlerinde yeni partiler kanunu tasarısı var. Bu tasarının 125-126. maddeleri 27 Mayıs'ın manasının korunması, Anayasa'nın meşruiyet temelini korunması...

Şahıslarla müesseseler ve fikirler elbette ayniyeti temsil etmezler. Ama 27 Mayıs'ın korunmak istenen hangi manası, hangi tarifidir?

*

İnönü partisini ve devleti çete metotları ile yönetiyor. Hukuk fikrinin bu kadar itibarının düştüğü bir toplum ve devir görülmüş müdür; bilmiyorum. (Vardır; muhtemelen benim yetişmediğim dönemlerdeki İnönü yönetimi)*

AP bir parti olmaktan önce bir yığın. Bu yığın insan haysiyetinin davacısı, bu yığın despotizme, bürokrat zorbalığına, vurdumduymazlığına karşı olan halktır. AP teşkilatının ...sinin cezbettiği, topladığı, yönelttiği iddia edilemez. Bu büyük kitleyi, teşkilat ve liderler kütlenin temayüllerine göre hareketlerini ayarlama çabası içindeler. Ama halkı anlıyabildikleri, halkın menfaatlerinin hizmetinde oldukları söylenemez.

Bu budalalar, partileri için de memleket için de ızdırap ve inkisar sebebi olabilirler.

*

CKMP'den 7 aydan beri samimi ve ısrarlı davetler aldık. Bu partiyi reorganize edebiliriz. Ancak Türkiye'de bugün rejim de, partiler de kaygan bir eğik düzey üzerindedir. Bu körler kavgasına girmemek girmekten hayırlıdır.

İktidar, demokratik ölçüler içinde, her an düşmeye mahkûm ve suçlu bir iktidardır. Bu iktidar sun'i payandalarla ve usullerini her gün biraz daha sertleştirerek yaşatılmak istenecektir.

Bana öyle geliyor ki, olaylar ne zaman sürat kazanacaktır? İkinci cumhuriyet, birincisi gibi olgunluk yaşında değil; süt dişleri çıkmadan vefat edebilir.

*

Olaylara iktidarın hâkim olduğunu iddia etmek, pek hatalı olur. Türkiye'nin ve olayların kontrolü, iktidarın elinde olmaktan çok uzaktır. Bugünkü iktidar, 26 Mayıs iktidarından her manada çok daha zayıftır. Devleti ve onu yönetenlerin, bu bir yıl içinde basiretlerinin, tedbirlerinin kurtardığını söylemek pek gülünç bir iddia olur. Pek vahim sonuçlar ...tabilecek pek çok olay tesadüflerin sevki ile felaket halini alıp istikamet değiştirmiştir.

Köhne gemi, korsanların işgalinde, fırtınalar denizine açılma yolunda...

***

Evet, Paşa örfî idareden, sıkıyönetim (!) den gayri kurtuluş yolu görmüyor. Fakat örfî idare, arzu etmediği sonuçlar hazırlamağa müsait görünüyor. Mamak duruşmaları, anlayana istikbal hakkında mühim ipuçları vermiştir. Yeni cuntaların nüfuz ve iktidar mücadelesi, sessiz fakat devamlı...

Tural (Cemal); günün yakın yarının hâkimi görünüyor. Ordunun kudretli ellerde bulunması, bizim de temennimizdir. 27 Mayıs'tan sonra Yüksek Kumanda Heyeti'nin yasaya uygun bir disiplin ve vahdet sağlayacağını ümit ediyorduk. Tek tesellimiz bu idi. Kıbrıs krizi, bu noktada da yaralayıcı oldu. CHP iktidarı kusurunu, yine orduya yüklemiştir.

El altından, İnönü'nün daha enerjik davranacağı, fakat ordunun vazife yapamayacağını yayıyorlar. Böylece Kıbrıs krizi, Yüksek K. Kademesinin prestijini de yiyor.

*

Bize gelince!

Tehdit, tazyik, tertip vız gelir. Canımız yurda adaktır. İnandığımız fikirler istikametinde, millete gerektiği şekilde hizmet ederiz.

Mamak dramından sonra Adliye durağı komedisi, gerilen sinirlerimiz için faydalı olacaktır. Bu dava, nihai safhalarına kadar (emirle) götürülürse bizden başka herkes kaybedecektir. Muhataplarımızın maksatlarını tüm kavramış değilim. Filhakika işaret ettiğimiz gibi 23'leri her an harcamaya hazırlar. CHP-AP arasındaki ilkbahar havasında, 23'lerin Meclis'ten kovulduğunu görebiliriz. Ama davanın hedefi onlar değil. İnönü, bizi mütemadiyen ordu ile karşılaştırmak; Yüksek Kumanda heyeti ile çarpıştırmak istiyor. Yüksek Kumanda, bu oyuna sık sık düşüyor. Evet, bu komediden iktidar, bu sonucu bekleyebilir. Bekleyelim.

*

Dava ile ilgili benim basın toplantıma neşir yasağı kondu. (yasağın ifadesi de yasaklandı) adliye vekili bir radyo ko-

nuşması yaparak neşredilmeyen beyanımızı cevaplandırdı. Demokrasi eşkiyasının haline gülüyoruz.

Evet, bize gelince!

Bekleyeceğiz. Haklıyız ve kuvvetliyiz. Acele bir politik karara gitmeyi gerektiren bir durum yok. Her partiden dostlarımız var. Biz hiç kimseye düşman değiliz. Hiç kimsenin haklı çıkarına, davasına aleyhtar olmayan bir tarafsızlık politikasını izlemeliyiz.

*

Talat'ın ölüsü memlekete dirisinden fazla zarar vereceğe benziyor. Olaylar O'nu, layık olmadığı noktalarda kudret ve söz sahibi yaptı. Mustafa Kemal'in dediği gibi tarihi yapan akıl değil, his oluyor. Türkiye'nin, hayatının ortaya atıldığı olayların muharrikinin, hisler ve kaprisler oluşu ızdırap verici. Talat'ın kaderine hükmedenlerin, bugün akıllı hareket ettiği söylenemez. Siyasi mahkûmlar için idam fikrine dün aleyhtar görünenler, bugün bu fikri kitaptan çıkarmış vaziyetteler. Bay Satır (Kemal) "Bunlar siyasi şahsiyetler olmadığı için suçları siyasi sayılmaz;) diyor.

AP intikamcıları ise 3'e 3 sloganıyla sarhoş kaldılar.

Tanrı bu meclisi, selefinin akıbetinden korusun!

Yenge kardeşimiz, Yasemincik nasıllar. Bern hayatınız hakkında hiç bilgi vermiyorsunuz. Oradaki bütün tanıdıklara selam ve sevgilerimizi yollarız.

Mutlu Bayram dilekleriyle derin hürmetlerimizi arzederiz.

Not vaktiniz olursa ve mümkünse Avrupa basınında 14'ler ve 27 Mayıs hakkındaki yazıları derletirseniz faydalı olur.

Kardeşiniz

İmza

Dündar Taşer'den Muzaffer Özdağ'a

BERN; 3. 2. 1964

Sevgili kardeşim Özdağ,

Kıbrıs meselesi, Türklerin bütün haklı masum ve mazlum durumlarına rağmen lehimizde olmayan bir neticeye doğru seyrediyor; belki tarihimizde olmayan bir şekilde dünya efkârı lehimizde hatta yabancı milletlerden Türkler yanında döğüşmek için müracaat edenler bile mevcut. Bütün bunlara rağmen konferans, müzakere, münakaşa sonunda Makarios bazı isteklerini tahakkuk ettirecek. (Hâkimiyetin birinci şartı işgaldir.) dersin. Bu şarta Makarios sahip. Kullanılmamış bir müdahale hakkı, Türkiye'yi zarara uğratacaktır. İlk günü müdahale hakkını kullanıp sonra müzakereye girişmek daha iyi neticeler doğurabilirdi.

Zannediyorum ki hükûmetin dâhili ve fiili zaafı, elini kolunu bağlıyor. İlk günden itibaren Hükûmet (muarızlarını imha) metodlarına tevessül etmenin güçlüğü içinde çırpınıyor. Mevcut iktidarın karşısında olanlar, yanında olanlardan pek fazla gözüküyor.

a-%67 vatandaş karşıda;

b-Parlamento ekseriyeti karşıda; ((Halkla ilişiği kaybolmuş Gökay 'YTP'si ancak destekliyor.)

c-Talat'ın zamanında Harbiye'den mezun 3 devre subay Ordu'da;

d-Bizimle olan münasebetleri malum;

e-Gençliğin desteğini temin için DP düşmalığını tahrikten başka yol bulamaz halde.

Bütün bu zaaflarla malul bir iktidarın, enerjik kararlar vermesi kabil değil. Günahı vebali kimin boynuna olursa olsun, kaybolan Türk milletinin bir hakkı olacaktır.

CHP'nin kendi içinde de husumet politikasına son vermek isteyenler mevcuttur herhalde. Bu arzuda bulunanların niyetleri, karar haline getirilebilir sanırım. Bizim bilmeye (bazı imalar yapılmış) kendisi ile meseleyi görüşürseniz faydalı olabilir. Gözlerinden öperim.

Dündar Taşer imza

Dündar Taşer'den Muzaffer Özdağ'a

BERN; 7. 2. 1964

Sevgili kardeşim,

Sana birkaç gün önce yazdığım mektubu bilmem aldın mı? Aşağı yukarı 15 günü geçti. Bizlerin mahkeme hikâyesi devam ediyor; bu mahkemeden 14'ler yükselerek çıkacaktır; buna şüphe yok. 23'ler itibarını biraz daha yitirecekler. CHP de bir miktar kayba uğrayacaktır. Bütün bunları Hükûmet niye göze alır. Öyle sanıyorum ki, 23'lerin ... başta komite başkanının itibar yitirmesine karşılık bazı zararlara uğramayı mübah görüyor. O halde dava bize karşı değil 23'lere karşı açılmıştır. Ve o ekipten de asıl hedef Gürsel Paşa olmak gerek. İnönü'nün Devlet Başkanı'na bu kadar kin ve nefret duyması neden?

Eski arkadaşlarımızın uğradığı son tecavüzlere üzüldüm. Bilhassa Albay Yurdakuler'e yapılan çok ayıptı. Yurdakuler; efendi, terbiyeli, nazik bir kişidir; vaka çok çirkin.

27 Mayıs'a yapılan hakaretler, bizzat Devlet Başkanı'nı muhatap tutmuyor mu? Bayar'a bile muhalefet böyle hakaret etmemişti!

Talat'ın ve arkadaşlarının akıbeti, Senato ve Devlet Başkanı'na kaldı. İnönü'yü iktidara cebren getirmiş olmanın mükâfatını hayatlariyle ödeyecekler. İhtiyar, kimseye borçlu kalamaz. Herkesi iyiliği nisbetinde cezalandırır.

Türkeş albayın ve sizin CKMP ile bazı temaslarınızdan gazeteler bahsediyor.. Prensip itibariyle doğru bulurum. CHP'nin bu temaslardan hoşlanmaması bile yolun doğruluğuna bir delildir. Benim için sizlerin bütün hareketlerinize iştirak tabiidir.

Örfi idarenin daha uzayacağını sanırım. 1938-1950 arasının 12 senesinde 7 yıla yakın örfi idare altında yaşadık. İnönü örfi idaresiz bir iktidar tasavvur bile etmez. O'na göre

hürriyetle istibdat katık edilerek yenir. Be an şart ki, dozunu tayin kendi elinde bulunsun.

Şimdi reform kanatlariyle uçuyorlar. Bu kanatlar hasırdandır. Bilhassa Toprak reformunun bedeli "Hazine bonosu" ile ödenecekmiş ki bu, Fransız İhtilali'nde (Assigmat) ların doğurduğu neticeleri doğuracaktır. Milyarlık "bono"lar müthiş bir "bono" enflasyonu doğurarak sona erecektir. Sol kanadın bu davayı desteklemesi, bu neticeye ermek maksadiyledir; bunun sonuçları, (İtalya'da Faşizmi; İspanya'da Falanjizm) in iktidarına benzer neticeler doğurabilir. Fakat Türkiye'de sağın deorganize olması, sağ temayüllü partilerin ordu ve münevverler gözünde itibarsız oluşu – bunda kendi günahları da var- meydanı sol'a açacak. İlerici? Çevrelerin reformu tahrikleri hesaplı bir gayrettir ve Türkiye'yi komünizmin kucağına doğru itmek içindir; bu genel gidişin yanında diğer mevzular çok basit kalan şeyler.

O halde yakın bir gelecekte Türkiye çetin bir iç mücadeleye maruz kalacaktır. Bunun parlamentodan dışarı taşmaması, temenni olunur. Mahiyeti meçhul bir reform, yeni çatışmaların temeli olacak. Bu kargaşalıkta İnönü'nün çekilmesi caiz olmadığından iktidarı devam edecek. Hâsılı kısa vadede İnönü iktidarı -İnönü iktidarından kriz doğarakgidecek; uzun bir vadede büyük bir gruplaşma olacaktır. Olayları dikkatle takip ettiğinize eminim.

Gözlerinden öperim; Albay'a hürmetlerimi sunarım.

Hanımefendi ve yeğenlerin (ler oldu mu?) sıhhatine duacıyım. Arzı hürmet ederim.

Kardeşin.

İmza
Dündar Taşer

6.BÖLÜM
Dündar Taşer'in Sürgündeki Özel Defteri'nden Notlar

"Anayasa'ya adımız geçti diye, millete tebelleş olmaya hakkımız yoktur."

(1)
14'ler:

Türkeş: Rusya'ya iltica rivayeti (kulak propagandası)
Özdağ: Öldüğü rivayeti (" ")

(3)
-23'ler:

Komite, 3 gruba ayrılmış, havacılara karşı infial var.

(Cemal) Gürsel;
1- (Refet) Aksoyoğlu, (Ekrem) Acuner, (Mucip) Ataklı, (Haydar) Tunçkanat, (Emanullah) Çelebi, (Kamil) Karavelioğlu, (Ahmet) Yıldız, (Fikret) Kuytak, (Şükran) Özkaya, (Selahattin) Özgür. (10)

2- (Suphi) Karaman, (Mehmet) Özgüneş, (Muzaffer) Yurdakuler, (Sami) Küçük, (Osman) Köksal, (Sezai) Okan, (Cemal) Madanoğlu. (7)

3- (Sıtkı) Ulay, (Fahri) Özdilek, (Kadri) Kaplan, (Vehbi)) Ersü, (Suphi) Gürsoytrak. (5)

Senatörlük teklifi yapıldı. Kaydı hayat (ömür boyu) şartiyle.

(İhsan) Kızıloğlu ile (İçişleri Bakanı), (Cahit) Zamangil arasında münakaşa; Fahri Özdilek, Başbakan Yardımcısı, Sıtkı Ulay Devlet Bakanı oldu. İnkılâp Mahkemelerini kuracak.

(5)
C. Gürsel:

Hastalığı geçti. Basın Kanununa muhalif. 147'ler ve Eminsu işini halledemedi. Kurucu Meclis, arzusuna aykırı şekilde kuruldu.

***

Cumhurbaşkanlığı için adaylığını koyacak. İnönü ile görüştü. (Dış İşleri Bakanı Selim) Sarper de bulundu. Koalisyon Kabinesi kuracağını beyan etti. (2 C.H.P+2 M.B.K.+1 Y.T.P +C.K.M.P+12 Tarafsız)

Millî iradeye dayanan iktidar iş başına gelince, iktisadi ürkeklik kalkar.- 14'ler hakkında müstakbel hükûmetler karar verecekler.- 23'lere hizmet ve garanti bulmak .- (*Cumhuriyet*-3-Mart-1961)

(13)
Temsilciler Meclisi:

M.B.K. aleyhinde tezvirler yapıyor. Yd. Sb. öğretmenlerin tayın bedeli ve elbisesi

147'ler
5000 subay
10.000 yedek subay öğretmen
Anayasa: K. Orbay'a teslim edildi.

(15)
C.H.P
Tüzüğünü tadil etti, iki kanada ayrılabilir.

(İki kanattan, birisi Cumhuriyetçi Güven Partisi haline geldi.) (İ.M.)

**

Kabine ve 23'leri zayıflatmak için devamlı mesele yaratıyorlar. Temsilciler Meclisi' nde ortaya atıp, talebe ile sokağa düşürüyorlar.

Yeni kurulan bütün partilerde kuyrukların hâkim olduğunu yazıyor. M.B.K.'yı ürkütmek için.

(16)
İnönü:
Hastalık bahanesiyle izinli.

**

Cemal Gürsel'le görüştü ve inkılâp mahkemesi kararı yayıldı.

(Kasım) Gülek
Kendisini unutturmaya çalışıyor. Mart'da gazete çıkaracak.

**

1 Mart' da *Tanin*'i çıkardı: Yazı ailesi: Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Aziz Nesin

(20)
(İsmail Rüştü) Aksal
Bütçenin hazırlanmasında tamamen tasvipkar davrandığı (beğendiği) halde, umumi heyette tenkit etti.

(22)
C.S.B. (Cemil Sait Barlas)
C.H.P.'nin sol kanat lideri olma yolunda.

(24)
Y.T.P.
(Ekrem) Alican
Erken seçime aleyhtar.

(26)
Kabinedeki üyesi C.H.P.'nin hücumuna uğruyor.

**

Subay maaşları işindeki konuşmaları, hem C.H.P.'nin hem de (İhsan) Kızıloğlu'nun hücumlarına uğradı.

(30)
Diğer partiler:
İşçi Partisi kuruldu, bütün işçileri çatısına çağırıyor. Diğer partilerde endişe yarattı.

(34)
Yassıada:
Sertleşti, tarafgirane davranışlar görülüyor.
Celal Bayar üst perdeden konuşuyor.
Hasta.

(35)
(Salim) Başol:
Hazırcevaplığı fazla kaçırıyor.

(36)
(Altay Ömer) Egesel:
C.H.P. müdafii pozunda görünüyor. İdam talepleri arttı.

(37)
(Celal) Bayar:
Sakin ve kendinden emin, her şeyi göze almış durumda.

(39)
Menderes:
Acındırıcı tavırlar alıyor; işlerden haberi olmadığını söylüyor.

(41)
Ordu:
Cevdet Sunay seyahatta

**

Orduya bir mesaj yolladı: Ordu idareyi teslim edecektir, dedi (23'lere bir ihtar olabilir; C. Gürsel tarafından)

(43)
Basın:
14'ler lehte:
Akbaba: Başmakale (de) imalı bir minnet duygusu, 23'lere hafif tenkit.
Akşam: İlhan Selçuk, hayırla anma.

**

(Müşerref) Hekimoğlu- Vecihi Ünal partilere çatıyor.

14'lere dair sual soruldu. "Bir 14'ler meselesi ihdas edilmek isteniyor."

(44)
Basın aleyhte:
Akbaba: Aziz Nesin'(den) aleyhte bir hiciv.

**

Cumhuriyet: Nadir Nadi, "14'lerin diktatör olma teşebbüsleri akim kaldı"

(45)
Basın, partili:
Ulus: 147'ler meselesini kurcalıyor. İşçi Partisine lüzum olmadığını (belirtiyor.)
Ulus - Ecevit: "23'ler vatansever ve hürriyetçidirler."
Aksi zaten olmaz.

(46)
Kilit memuriyetler:
27 Mayıs'ta çekilen valilerin çoğu, hizmete iade edildi.

**

Hakkâri valisi, savcıyı tevkif etti.

**

G. Başkan : Türkeş
G. Bş. Yard.: Kabibay
Gn. Sekreter: Erkanlı
Teşkilat : Esin
Propaganda : Özdağ
Doktrin : Kaplan

- 14'ler M.B. (Millî Birlik) Kulübü İdare Kurulu: Şemada görülen şekilde teşkilatlanır.

- İdare kurulu yetkilerini, Genel Kuruldan alır ve her sene 13 Kasım'da Genel Kurul, davetsiz olarak toplanır.
- Genel Başkanlığın lüzum gösterdiği zamanlarda, olağanüstü toplantıya çağırılabilir.
- Genel İdare Kurulu, Genel Kurul üyeleri arasından kapalı reyle seçilir.
- Genel Kurulun karar ve tebliğleri, Genel Başkan veya tavzif edeceği üye tarafından neşir ve tamim edilir.
- Teknik hazırlıklar ve çalışmalar için lüzumu kadar özel komisyon kurulabilir. Bu komisyonlar, Genel Başkanın tasvibi ile Genel Sekreter tarafından vazifelendirilir.
- G. İ. Kurulu üyeleri arasında görüş ayrılığı olduğu takdirde, Genel Başkan tarafından verilen karar, esas ittihaz edilir.
- 14'ler, kulübün kurucu üyeleridir. Bu üyelerin isimleri şunlardır: Baykal Rifat, Er Ahmet, Esin Numan, Erkanlı Orhan, Kabibay Orhan, Kaplan Mustafa, Karan Muzaffer, Köseoğlu Münir, Özdağ Muzaffer, Solmazer İrfan, Soyuyüce Şefik, Taşer Dündar, Türkeş Alparslan.
- Bu üyeler, Genel Kurulu teşkil ederler.
- 14'ler kulübüne üye olma şartları:
- 14'ler, Kulübün tabiî üyeleridir.
- 14'ler fikriyatını ve idealini benimseyen ve bu fikirlerin gerçekleşmesi için çalışma vadeden kimseler, kulübün üyeleri olurlar. Ve faal üye kartı alırlar.
- Yurt yararına hizmetleri görülen politika, iş ve ihtisas adamlarına, fahri üyelik verilebilir.

(52)
İşçi Teşekkülleri:

Gayri memnun; gecekondular ele alınmadı; ücret yükselmedi.

(53)
Sanayi inkişafı (gelişmesi);
İşçi başına olan yatırım miktarı ile ölçülür. A.B.D.'de =19.32 $

(54)
Ekonomi hareketleri:
Altın: Gr=15 Sterlin;
Reşat: 141
Pamuk: Sümerbank'ın iştirakine rağmen durgun. (kredi darlığı)
Fındık: Hafif yükselme
2,5 Ton Tabiî Uranyum A.B.D. hilesi
Tütün: İhracatta gerileme

(56)
Dış yardımlar:
Amerikan: 140.000.000 İkinci çelik fabrikasına "eski"
Senato Amerika: Türkiye'ye yardımı eksiltme müzakeresinde

(60-61-62)
Seçimlere dair:
Erkenci : C.H.P.
Geç'ci : Y.T.P.
(Yapılacak): 29 Ekim'e

Bern Notları:

Rabat, 14.7.1961

.....

A.P.'nin kazanması: -23'lerin C.H.P'ye bağlanması yüzünden- 27 Mayıs ihtilâlinin, halk tarafından reddi manasını taşıyacaktır. 27 Mayıs, mana ve meşruiyetinden çok şey kaybedecektir.

Basın, münevver muhitler (aydın çevreler), üniversite, memurlar büyük bir huzursuzluk hissedecekler.

C.H.P.'li çevreler, oldukça ağır bir tazyik korkusu duyacaklardır.

Muhalif partiler ve bilhassa C.H.P, bu zemin üzerinde yeni bir ihtilâlin edebiyatını hazırlayacaktır. Bununla beraber C.H.P, prestijinden çok şey kaybetmiş olacaktır.

C.H.P.'nin kazanması: Hiç bir zaman meşru sayılmayacak ve M.B.K.'nin baskısı ile kazandığı iddia edilecektir. Hırslı hareketi yüzünden yer yer fiilî mukavemetlerle karşılaşacak; M.B.K' den zarar görenlerin husumetine (kin gütmesine) maruz kalacak. Şiddet yoluna sapmak mecburiyetini duyacaktır. Şiddet, mukavemet doğuracağından yeni bir ihtilâl meydana gelecektir.[30] Diğer partilerin kazanması ihtimali varit görülmemektedir.

A.P. dirijanlarının çok hesaplı ve sağlam hareket ettikleri söylenebilir.

C.H.P: İhtilali kendi yapmış gibi şımarık davrandı. İhtilali desteklerken, M.B.K'yı yıpratmaya ve parçalamaya gayret etti. M.B.K. üyelerinin itimatlarını kay-

---

[30] Nitekim 22 Şubat ve 21 Mayıs İhtilal teşebbüsleri olmuştur. İ. M.

betti. Kuyruk edebiyatı ile büyük bir kitleyi ürküttü. 13 Kasım'ı desteklemesi, samimiyetsizliğini belli etti. Serbest bir seçimle iktidara gelme şanslarını kaybetmiş sayılabilirler. Yan yolları denemeleri beklenebilir.

23'lerin durumu:

"M.B.K.+İnönü+C.H.P.+Y.T.P."nin gayretlerine rağmen, referandum neticesi, emniyetli değildir.

- Ebedî Ayan'lık dahi, korkularını gideremez.

-İktidarın itibarını terk etmeleri güçtür.

-Ordu içi imkânların zail olması da bir meseledir.

-Bizim 14'ler için yapılan neşriyatın, benzerine uğrayacaklarını da umarlar.

-C.H.P. ile müşterek bir teşebbüste bulunmaları, beklenebilir.

Böyle bir harekette: "Madanoğlu, Acuner – Kuytak" başrolleri oynarlar.

Sami Küçük'ün, bu ekibe dâhil olmadığı kanısındayım.

Osman Köksal'ın hareket tarzı, şimdiden kestirilemez.

Cemal Gürsel: Erken davranana tabi olur ve müfret mütekellim sigasiyle (kendiliğinden) bir beyanat verir: "Vatan-millet-vazife"

Geri kalan eski dostlar: Kadere rıza gösterip, kol kırılır yen içinde diye sükût ederler (susarlar).

Ordu:

-Eline hiç bir imkân geçmediği halde, gasıp (gasp eden) durumuna düştü. Ordu için, memleket için, millet için umduğu, arzu ettiği hiç bir şey gerçekleşmedi. Kendisinin alet edilerek, bazı kimselerin hırs-ı

cahının (mevki sahibi olma hırslarının) tatmin edildiğini gördü.

- 14'lerin yakını olan veya 5000 subayın çevresine mensup olanlar vardır.

Bir C.H.P.+M.B.K diktatoryasına karşı, bazı hareketler beklenebilir.

Netice:

-Seçimin yapılması, az muhtemeldir.

-Seçimin yapılıp yapılmaması veya herhangi bir partinin kazanması, önemli değildir.

-Her halükarda, mukabil (karşı) ihtilâller muhakkaktır.

Türkiye 5-6 sene, bu ihtilâlin sancısını çekecektir.

Maziye ait tenkitler:

1. C.H.P. daha az hırslı olmalı idi.
2. 13 Kasım'cılar, daha akıllı olmalı idi
3. 14'ler, daha ihtiyatlı (tedbirli) ve basiretli olmalı idi.

14'ler:

1. Seçim yapılırsa, hangi parti gelirse gelsin, yurda dönmek;
2. Seçim tehir edilirse, münasip zamanı beklemek;
3. Birlik ve beraberliğimizi, en müessir seviyeye çıkarmak;

Bu arada:

Küçük (Sami), Okan (Sezai), Kaplan (Kadri), Karaman (Suphi), Yurdakuler (Muzaffer), Özdilek (Fahri), Ulay (Sıtkı), Yıldız (Ahmet), Özgüneş (Mehmet) üzerinde:

1- Seçimlerin tehlikeli sonuçlarını,

2- Referandumun tasvip ve red miktarlarındaki müsavatın (eşitliğin) mahiyetini,

3- Bu durumda kendilerinin ya alet yahut bertaraf edileceklerini;

4- Basiretli ve tarafsız hareketin, şart ve namus borcu olduğunu; millî menfaatin, bu cesareti göstermeye bağlı olduğunu belirten, telkinlerde bulunmak;

5- Bizim halimizin, kendilerinin istikbaline tutulmuş bir ayna olduğunu, bize benzer ve daha ağır isnatlara hedef olacaklarını hatırlatmalı.

6- Oya katılmayan vatandaşın, Anayasa'ya karşı itimat ve alakasını kaybetmiş kimseler olduğunu, bunun sebebini de 13 Kasım'da aramak icabettiğini belirtmeli;

7- S. Küçük, C.H.P. tarafından yıpratılmaktadır. Sami'nin cesaretini artıracak temaslar yapılmalı.

GENEL DURUM
Bern, 18.Kasım.1961

Parlamento: CHP, AP, YTP, CKMP (Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi)

Genel olarak denilebilir ki: CHP, ihtilâle rağmen, millet reylerinin 1/3'ünü, ancak alabilmiştir. Basın ve bazı münevver grupların, daha açık bir deyimle, memurların taraftarlığına rağmen siyasi itibarı, en düşük seviyesini bulmuştur. İhtilalci, hükmedici bünyesini tadile (değiştirmeye) yanaşmadığı için donmuş varlığı, nüfus artışı kadar bile bir terakki (yükselme) gösterememiştir. Sosyal ve ekonomik alanda, hiçbir görüşü olmadığı için ileriye veya geriye doğru, hiçbir ümidin

tecellisazı olamadı (ümit görünmedi). Muhafazakârım da diyemez; inkılâpçılık iddiası vardır. Esasen memlekette, muhafaza edilecek bir şey de yoktur. Bütün iddialarının mesnedi (dayanağı), bir orta zaman hükümdarının, hükmetme hakkına benzer.

(78)

Hayatiyetini yitirmiş olmasına karşılık, yeraltı faaliyetinde ve yıkıcılıkta, yeni tecrübeler kazanmış; bu hususta, yüksek kabiliyette (yetenekte) personele sahip olmuştur. (Feyzioğlu (Turhan),-Avni Doğan-Nüvit Yetkin-Orhan Birgit-Cemal Yıldırım ekibi) DP'yi ve MBK'ni bertaraf etmiş ve ordunun bir grubunun desteği ile İnönü'yü iktidara getirmiştir. İnönü, kabinesini (bakanlar kurulunu) kurabilmek için yine ordu heyulasını (öcüsünü) kullanmış ve AP'nin desteğini temin etmiştir.

İnönü, iktidarı resmen ele geçirdikten sonra halen kendisini desteklemekte olan kumandanlar grubunu tasfiye edecektir. Bu maksatla, bizi kullanması da akla gelebilir. Türkeş'in, tarafımızdan bertaraf edilmesini de telkin etmiş olabilir. Türkeş ve Özdağ'ı idare edemeyeceği kanaatine varmış olabilirler.

Cumhurreisi olunca Atatürk'ün, muhaliflerini tatmine çalıştığı gibi bizi de minnettar bırakmayı, deneyebilir. Halen kendisini destekleyen kumandanlara karşı, kullanmak ister. Eğer, bizim buna yanaşmayacağımıza inanırsa, bizim de kârımızı (hesabımızı) görür. Eğer emeline alet olursak, hizmetimiz bittikten sonra, kârımızı tamamlar. (bizi, bitirir).

A.P. Karargâhı:

Oldukça akıllı ve hesaplı hareket etmektedir. İnönü efsanesinin kudretini, müdriktir (anlamıştır) ve iktidarın, bu efsaneyi yıkacağını ve ilahı, Olemp Dağı'ndan indireceğini biliyor. Bu gayeye varmak için, onunla iş birliğine ve dolayısıyla yıpranmaya bile razı. Kumandanların bertaraf edilmesi (kenara atılması) anına kadar da işbirliğine, devam edecektir. Ordunun, kışlaya dönmesini müteakip (dönmesinden sonra), C.H.P.'ye karşı, hakiki cephesini alacaktır.

Bize karşı iyi niyetli olmaları mümkün değildir. Ancak, C.H.P.'nin ordudaki nüfuzu müddetince, angaje olmadan bize hayırhah (iyilik dileyen) gözükecektir.

(79)

Y.T.P:

24 Ekim ültimatomuna, mutavaat göstermiş (uyarısına, boyun eğmiş). İnönü'nün başvekilliğinde, işbirliği vaad etmiş olmasına rağmen, birdenbire kati bir surette ve hiçbir şarta bağlı olmadan, İnönü aleyhine geçmiş olması mânalıdır. İnönü'yü, Hava Ordusu mutlak surette desteklediğine göre başka bir gruptan, destek vaadi almış olabilir.

Bize karşı davranışı, nötr (tarafsız) olacaktır.

CKMP:

Muhalefete, daha doğrusu siyasete başladığından beri Bölükbaşı, istikametinden inhiraf etmemiş (sapmamış) bir kimsedir. Bütün tazyik (baskı) ve tehditlere rağmen de boyun eğmemektedir.

Bize karşı hayırhah (iyilik isteyen) olabilir.

Ordu:

Teğmene kadar politikaya bulaşmış durumdadır. Havacı-karacı; genç subaylar-kumandanlar; 23'cüler-14'cüler gibi zümrelere ayrılmıştır. Birinci planda, 27 Mayıs'ta hiçbir rol oynamamış olan, havacılar bulunmaktadır. Rekabetler ve husumetlerle girift (çapraşık) bir haldedir. Zevahiri (görünüşü) kurtarmak için, Sunay'ı desteklemektedirler.

Sosyal Hayat:

Tediye muvazenesinde (ödemeler dengesinde) 1.200.000.000.- TL. açık vardır.

Dış yardım: Elle tutulur derecede azalmıştır.

İç yatırımlar: Hususi (özel) sektörde kararsızlık; resmi sektörde, deflasyon zaruretiyle (zorunluluğu ile) kesilmiş(tir.)

İş ve işçi hayatı: Büyük bir sıkıntı içindedir.

Kuraklık: Hayvancılığı ve ziraatı (tarımı) kavurmuş, her sınıf vatandaş, büyük bir sıkıntı içine düşmüştür.

Meclisteki keşmekeş (karışıklık), ümitsizliği ve güvensizliği artırmaktadır.

Eğitim seferberliği davası: Üniversiteye giremeyen binlerce talebe (öğrenci) karşısında, iflas etmiş(tir.)

Sosyal adalet: Hiçbir tedbir almadan; gecekondu yıkmaktadır. Halk açlığını, ayazda çekmeye zorlanmaktadır.

Komünistler:

Faaliyetleri hakkında bir bilgi edinmek, zordur. Ancak, 1963'te bir halk ayaklanması bekledikleri

söyleniyor. Bu seçimler için dolar sarf ettikleri de rivayetler (söylentiler) arasındadır.

Netice olarak, ne ordu ne de halk tarafından yapılacak bir ihtilâl, memleketi akıbeti meçhul istikametten çeviremez. Aksine, bu gidişi hızlandırır. Halk hareketi memleketi, Rusya'nın peyki haline sokar. Ordu hareketi, sert, terörcü bir diktaya varır. Bir 27 Mayıs, asla tekrar yapılamaz. Yapılacak her silah darbesi, 13 Kasım'ın yaptığından çok (daha) fazla orduyu, politikaya bulaştırır ve kendine yetmeyen ekonomimizi, bütün dış yardımdan mahrum bırakır ve akıbeti, halk kıyamına (ayaklanmasına) dayanır.

14'ler:

Bizim için iki yol vardır:

a- Kahraman vatanseverler, etiketi altında; egoist ve haris (hırslı) ve küçük iktidar mücadelesi yapmak. Bunun örneği İnönü'dür: Akıbeti (sonu) millet için felaket(tir).

b- Hakiki vatanseverler olarak, sesimizin erdiği kadar, sükûnet (durgunluk) tavsiye etmek, mes'ele olmaktan ve mes'ele çıkarmaktan kaçınmak; istenirse, yardımcı olmak.

13 Haziran Anayasası'na adımız geçti diye millete, tebelleş (musallat) olmaya hakkımız yoktur.

Düşüncelerimiz ne kadar iyi, faydalı, doğru olursa olsun, meydana getireceği tereddüt ve mukavemetlerle birlikte mütalaa edilmelidir (irdelenmelidir) ve memleket bünyesinin, ağır bir

nekahette (toparlanmada) bulunduğu unutulmamalıdır. Bu tereddüt (kararsızlık) ve mukavemet (direniş) yüzünden, sonsuz zararlar doğacaktır.

(81)

(Cemal) Gürsel: "14'ler: vatanseverdirler" (dedi); sürgün edildiler;

"22 Şubat'çılar, vatanseverdirler" (dedi); emekli (edildiler).

(Cevdet) Sunay: "Havacılar vatanseverdirler" (dedi); emekli (edildiler).

Bütün bertaraf edilenler, vatansever olduğuna göre; bertaraf edenler; ne?...

1. 27 Mayıs ihtilâli ile Yassıada mahkemelerinin münasebeti, Atatürk ihtilâli ile İstiklal Mahkemelerinin alakası kadardır.

2- 27 Mayıs ihtilâli, kindar politikacıların intikam vasıtası kılınmıştır.

4- Ne kadar sadık olursa olsun hizmetkârlara hürmet duymamak, insanoğlunun yaratılışında mevcuttur.

27 Mayıs ihtilâli, üç safhayı ihtiva eder (içine alır). Bütün ihtilâller gibi:

a- Harekat safhası: 27 Mayıs, aynı gün saat 10.00'da bitti.

b- Hukuki safhası: 13 Haziran 1960'da bitti.

c- Sosyal safhası: Daha devam etmektedir ve asıl önemli olan da budur. Bu alandaki istek ve ihtiyaçlar giderilmedikçe, nerede ve nasıl duracağını kestirmek kabil değildir.

Bu gün yapılmakta olan iş, ihtiyaçları temin yerine, bu kaderin değişmezliğine milleti inandırmaktır.

- 17 senelik demokrasi sözüne söyleyenler inanıyorsa, zinde kuvvetleri bir hali (boş, ıssız) ve iclas aleti saymak gafletindedirler.
- Tecrübeli adamın maziyi tekrarlamak zaafı vardır.
- 13 Kasım: Mühim bir vak'adır (olaydır). Adem-i meşruiyet esbabı ile icra edilmiş ("yasa dışı" iddiasına dayanarak yapılan) bir ihtilâlin, kendini inkârıdır.
- Tabiî Senatörlük: C.H.P.'den kurulan Temsilciler Meclisi'nin bedelidir.

İnönü'nün 14'lere husumeti (hasım olması): Her suçlu, şeriki (ortağı) olmayan şahidi (tanığı), hasım (düşman) sayar. Bu, beşerî bir haldir.

İnönü: Bütün zaaf ve meziyetlerine rağmen, en nihayet bir mazidir.

(91)

27 Mayıs 1960 İhtilal

12 Haziran 1960 Anayasa

13 Kasım 1960 Kara darbe

13 Aralık 1960 *Öncü* ve *Yenigün*'ün kapanması

25 Aralık 1960 32'ler komplosu

6 Ocak 1961 Temsilciler Meclisi içtiması (toplanması)

10 Mayıs 1961 G. Antep-Urfa-Kilis Hadisesi

(93)

1- Yurtla temas artırılmalı, Türkiye temas bölgelerine ayrılmalı.

2- İnönü üzerinde, şüphe ve tereddütler yaratılmalı, hakiki hüvviyeti belirtilmeli.

a- 10 yıl Anayasa davası gütmüş, 13 Kasım'ı iyi karşılamıştır.

b- Temsilciliği kabul etmiş, meclise katılmamıştır.

c- 13 Kasım, yeni anayasa, eski partililer D.P. (Demokrat Parti) hakkında, fikirlerini belirtmemiştir.

d- İktidarı alırsa, icraatı sürprizlerle dolu olacaktır.

e- Bürokrat, fırsatçı, değişiklik yapmaz; fakat katılır. Sabırlı, "çünkü karar vermez" mükemmel bir 2. ci adamdır." "F. R. Atay"

Bu hüvviyeti belirtilmeli.

3- Vatandaşın, kahramanlar ve kuyruklar diye tasnifine (sınıflandırılmasına) razı değiliz. Avukatların suç işlemesi, müvekkillerini temsilden mahrum edemez. İhtilal, zümrelerin birbirine tahakkümü için alet edilemez. Ordu, bir iktidar dellalı değildir. İhtilali 23'lere komisyon kazandırmak (Ayan) için, yapmamıştır.

4- CHP menfaatçi, tek parti devrinin nimet didesi bir zümrenin hakimiyeti altındadır. Genç münevverleri, göstermelik olarak sinesine alır, biblo gibi kullanır. Asla, teşkilata hâkim kılmaz.

(12)

13 Kasım:

a) Öyle anlaşılıyor ki 13 Kasım'ın dirijanları, daha 27 Mayıs günü böyle bir kararı taşıyorlardı. Fakat ittifaklar teşekkül etmemiş, kuvvetler belirsiz ve hedefler meçhuldü. İhtilal günü, saat 12.00'den sonra bazı generaller, C. Gürsel'e: "Yüzbaşılar, bölüğüne gitsinler, mesele bitmiştir. Biz de işimize bakalım." teklifinde bulundular. General Gürsel, birkaç defa arkadaşların dağılmalarını söyledi. Solmazer'in müdahalesi ile bu teklifler kesildi. (Şüphesiz toplama değil fakat bir çeşit dikta imkân ve arzusu idi.)

b) Gn. Gürsel, Madanoğlu'nu 8'nci Kor'a (Kolordu'ya) tayin etmek istedi, müdahalelerle vazgeçildi.

c) Tank Taburu'nun Yenimahalle'ye nakli için, M.S.B. (Millî Savunma Bakanlığı) ve Madanoğlu rıza gösterdiği halde sonradan, ikaz edildiler ve engel çıkardılar.

d) Mürted Hava Üssü, aylarca evvel Eskişehir'den nakledildi.

e) Ankara Kumandanlığı, Muhafız Alayı Komutanlığı ve Mürted üssü, Madanoğlu-Köksal-Ataklı'nın elinde bulunduğu halde biz, devamlı olarak kıtalarla irtibat yapma suçuyla itham edildik ve el çektik.

f) Türkeş'in Müsteşarlığı, her gün söz konusu edildi ve adeta suç haline getirildi.

g) Yurt gezisinde Türkeş'e çekilmesi söylendi. Köksal -Ataklı-Okan-Acuner geziye çıkmamıştı. Tnk. Tb.'nu silah başı etmesek, toplama işini o zaman yapacakları anlaşılıyor.

h) Sivil teşkilatta bulunan subayların, geriye alınması için şiddetli bir kampanya açıldı. İsnatlar, iftiralarla subaylar, işten uzaklaştırıldı.

Netice: Bir kısım üyeler M.B.K.'ya girerken, politikacılara satılmış durumda idiler. Bir kısmı da hırsıcahları (mevki hırsları) tahrik edildiği için, onlara katıldı. Geri kalanın, korkuları uyandırıldı. Bir kısmı da ka'le alınmadığı, mühimsenmediği için, içerde bırakıldı.

Bunları tarif etmek istersek:

Muhterisler: (Aldatılan)	*(Mürettip) -Korkusu uyandırılanlar*:
(Cemal) Gürsel	*(Muzaffer) Yurdakuler
(Cemal) Madanoğlu	*(Şükran) Özkaya
(Osman) Köksal	(Refet) Aksoyoğlu
Sami (Küçük)	(Fikret) Kuytak
(Sezai) Okan	*(Sıtkı) Ulay

- *Satılmışlar*: (Mürettip)	*Ka'le alınmayanlar*:
(Ekrem) Acuner	* (Fahri) Özdilek
(Mucip) Ataklı	*(Kamil) Karavelioğlu
(Suphi) Gürsoytrak	*(Mehmet) Özgüneş
(Haydar) Tunçkanat	*(Suphi) Karaman
(Emanullah) Çelebi	*(Kadri) Kaplan
(Vehbi) Ersü	*(Selahattin) Özgür

(*) Bizim lehimizde düşünürler fakat düşündüklerini, söylemeyebilirler mi?

1- Herhalde, 13 Kasım'ın bir benzerini tarihte bulmak güçtür. Fransız İhtilali'nde ihtilâl liderleri, birbirlerini giyotine göndermişler; fakat teşrii meclislerde, aleni ve resmi ithamlar yapılmış, müdafaaları dinlenmiş; deliller ikame edilmiş; hiç olmazsa, mevcut tüzüklere ve usullere, riayet edilmiştir (uyulmuştur).

2- Sultan Hamit, kendisini iclas edenleri (tahta çıkaranları) bertaraf etmiş; fakat bir mahkeme kurmuş ve mahkemenin şeklen de olsa hükümlerini, tatbik etmiştir. Meclisi feshetmiş; fakat bunu Anayasa'nın verdiği yetkiye dayanarak yapmıştır.

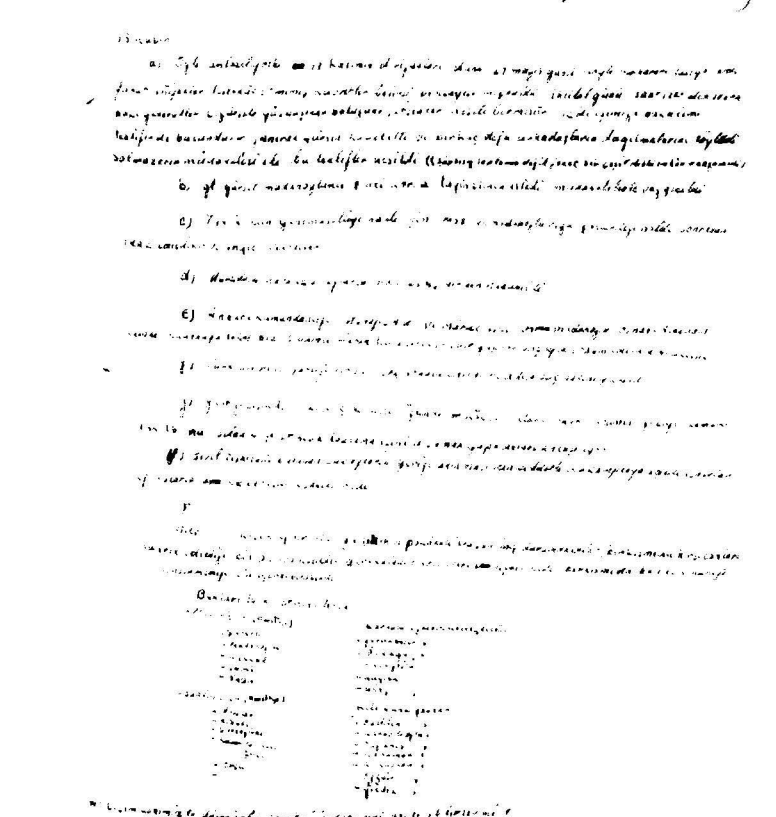
3- Mahmut II'yi iclas eden Alemdar, Yeniçeriler tarafından bertaraf edilmiş; padişah, Alemdar'a imdat eylememişse de katline iştiraki de ileri sürülemez.

4- Mısır ve Irak İhtilallerinde de, liderlerden bir kısmı bertaraf edilmiştir. Fakat ihtilâl komiteleri, kendilerini bir anayasaya bağlamadan ve millet karşısına müşekkel (şekillenmiş) bir tarzda çıkmadan yapılmıştır.

5- 13 Kasım'ın icrası ve sebepleri, tamamen orijinaldir. M.B.K. feshedilmiş; yeniden tayin edilmiş; hepsi de kahraman ve memleket seven arkadaşlardan 14 tanesi, mevkufen (tutuklu olarak) sürülmüştür. Sebep? "Sebep, beni öldüreceklerini sandıklarından; tahmin edenler söylediler." Böylesi, bilfiil ancak orta oyununda olabilir ve bu esbabı (sebepleri), Türkiye basını tarafından hararetle desteklenmiştir. Basının kemal ve faziletine, tahlil ve anlayışına, millî meselelerdeki vukuf ve kudretine, bundan büyük delil olamaz!

6- Siyasi partiler, bunun sonucunda kendi menfaatlerini ümit ettikleri için, bütün hukuk iddialarını -

ki 15 yıldır bu iddiada idiler- bir anda bertaraf etmişler ve mevcut düzende, kendi iktidarlarını sağlayacak sandalyeler kapmışlardır.

C.H.P.

A- Genel:

1- Partinin teşekkülü:
(a) Tarihi.
(b) Doğuş sebepleri.
(c) İstinat ettiği (dayandığı) ana fikir.

2- Kurucular:
(a) Lider veya liderlerin şahsiyetleri.
(b) Sekreter.
(c) Genel Kurul üyeleri.
(d) Parti içinde isim yapmış şahsiyetler.
(e) Ankara, İzmir, İstanbul il başkanları.

3- Teşkilat:
(a) Merkez teşkilatı.
(b) Vilayet ve kazalardaki teşkilat.
(c) Gençlik teşkilatı ve kadın kolları.
(d) Kültür ve spor teşkilatları.

4- Mali imkânları:
(a) Menkul ve gayrimenkulleri.
(b) Destekleyen şahsiyetler.
(c) Azaların (üyelerin) iştiraki (aidat).

5- Basınla münasebet:
(a) Mevcut neşir organı.
(b) Destekleyen neşir organları.
(c) Basındaki sempatizanları.

6- Program:
(a) Ana program.

(b) İç tüzüğü.

B- *Özel*:

1- Tutumu: (gerçekle ilgi derecesi)

(a) Genel tutumu (Reformist mi? Muhafazakâr mı? Gerici mi? Taviz veriyor mu? Veriyorsa hangi mevzularda?

(b) Devlet teşkilatı üzerinde ana düşünceler.

(c) Siyasi tutumu (iç ve dış).

(d) İktisadi tutumu.

(1) Sanayi (Ağır ve hafif sanayi üzerindeki görüşleri).

(2) Ziraat (Toprak reformu, orman davası, istihsalin artırılması).

(3) Ulaştırma (hangi şebekeye önem vermekte).

(4) Ticaret ve maliye: Millî gelirin artırılması ve toplumun yararına dağıtılması hakkında, yatırımlar mevzuunda görüşleri.

(5) Yatırımlar mevzuunda turizme verilen önem.

(e) Sosyal Tutumu:

(1) Sosyal davalar üzerinde genel düşünceleri.

(2) Esas istinat ettiği (dayandığı) toplum.

(3) Aydınlara, işçiye ve köylüye karşı tutumu.

(4) Üniversite ile ilgisi.

(5) Ordu ile münasebeti veya arzusu.

(6) Sağlık mevzu'u üzerinde (düşüncesi).

(7) Kültürel faaliyetleri.

(8) Din mevzu'u üzerinde (düşüncesi).

(f) Çalışma Sistemi:

(1) Merkezî veya ademi merkezî.

(2) Liderin partiye hâkimiyet derecesi;

(3) Kurultayları.

(4) Hangi zümreler üzerinde durmakta?
(5) Tanınmış D.P.'lilere karşı tutumu.
(6) Propagandalarını, sinsi veya açık hangi istikamete tevcih etmekte?
(7) Gizli çalışmaları var mı? Hangi fikir üzerine, hangi cihete?
(8) Parti alt tabakasının, liderlere tazyiki.
(g) Münasebetleri:

(1) Parti içi:
(a) Parti disiplini.
(b) Haris (hırslı) şahsiyetler;
(c) Rakip şahsiyetler;
(d) Önemli liderler arasında gizli mücadele;
(e) Mevcut ve muhtemel hizipler;
(2) Parti Dışı:
(a) Bugünkü iktidara karşı tutumu;
(b) Diğer partilere karşı tutumu.
(c) Diğer partilere karşı yakınlığı ve birleşme.
(d) İktidarın, parti hakkındaki görüşü.

2- Kıymetlendirme:

Yukarıdaki bilgiler toplandıkça, objektif olarak incelenecek ve devamlı tekâmül ettirilecektir.

C- *Netice*:

Toplanan ve toplanacak bilgiler, aşağıdaki sorulara cevap verecek şekilde, kısa olarak kıymetlendirilecektir.

Partinin ana doktrini.
Liderlerin şahsiyeti ve emniyet derecesi.
Teşkilatın şümulü.

Diğer partilere karşı, yakınlığı ve husumeti.
Diğer partilerle birleşme imkânı. (% ihtimali ile).
İktidara gelme ihtimali. (% ihtimali ile).
Kuvvetli veya zayıf olarak muhalefette kalma. (% ihtimali ile).
Partinin hassas tarafları (Zayıf noktaları).
İktidarın, Partiye karşı tutumu.
Çok önemli görülen, diğer hususlar.

NOT: *Yukarıda, hatıra mahiyetinde muhtelif başlıklar altında toplanan mevzular, bu günkü partilerimizin durumları ile istikbaldeki siyasi muvazenemiz hakkında bizlere, kıymetli tutamaklar verebilir. Bu bilgiler, özel düşüncelerle geliştirilebilir. Bu bilgiler ve bunlardan istihraç edeceğimiz (çıkaracağımız) neticeler, istikbaldeki siyasi hayatımız hakkında, bizlere istikamet verecektir. (Pek tabiî siyasi hayatımıza imkân verilirse) Bu sebeple arkadaşların, gayet objektif olarak inceleme yapmasını; bilgileri bir dosya içinde, bu başlıktaki bölümlere göre muhafaza etmesini; netice hanesindeki kıymetlendirmeyi, (Yarım sahifeyi geçmemek üzere.) yayınlanmak üzere bir ay, en geç 27 inci günü, Meksika'ya postalamasını; (Bir suret de bana gönderilirse memnun olurum.) Türkiye'ye dönmek nasip ederse (olursa), dosyalar götürülemeyeceğinden, ezbere bilinecek şekilde hafıza antremanı yapılması, rica olunur.*

Ana fikir: Atatürk prensiplerinin, Anadolu gerçeğine tatbiki, ölçü olarak kullanılmalıdır.

(Millet ve Milliyetçilik)

Dündar Taşer'in İsviçre'de tuttuğu defterinin 49. ve 50. sayfalarında millet meselesine bakışı aşağıdaki şekilde kaleme alınmıştır:

"Türk milliyetçisiyiz Türkçüyüz. Türkçülük, Türk Milletini sevmek; Türk Milletinin yaşaması, yükselmesi, Türk kültürünün korunması, yükseltilmesi için hizmetinde bulunmaktır.

Türk nedir? Mensubu olmakla övünç duyduğumuz milletin adı Türk'tür.

(Devletlerarası özel hukukta) Hukukî mânada, Türkiye Cumhuriyeti devletinin vatandaşı olan (tebaası olan) herkese Türk denir.

(Devletlerarası genel kabule göre) Siyasi mânada Türk milleti, bu devletin kurucusu ve sahibi olan insan unsurunun ismidir.

(Tarihî ve hakiki anlamda Türk, tarihin bilinen devirlerinden beri Doğu Asya'dan, Orta Avrupa ve Yakın

Doğu'ya kadar uzanan alanda yaşamış, devletler kurmuştur.)

Biz, tarihi ve gerçek anlamıyla: Türklük şuur ve kültürüne sahip kişi veya toplumu Türk kabul ederiz.

Milletler, tabiat ve tarihin eseridirler. Teşekkül tarzı, tarih ve yaşadıkları tabiattaki farklar, her millet için özel tarifi zorunlu kılar.

Soy, ırk, dil, dilek, vatan birliğine sahip insanların topluluğu, şeklindeki bir tarif, bütün milletleri kapsamaz. Her milletin teşekkülünde bu şartlardan biri (kanıttır). Milletler ölümsüz değildir. Doğarlar, büyürler, gelişir, değişir, ihtiyarlar ölebilirler. Tarih medeniyetlerin olduğu kadar milletlerin de mezarıdır.

Devletle millet, her zaman, çok defa ayniyet ifade etmez. Devlet siyasi, hukuki bir organizasyondur. Millet, beşeri bir vakıadır. Millet bir devletin yapımcısı, sahibi, hadimi veya tabii mahkûmu olabilir. Millet devletin beşeri unsurunun bir kısmı veya tamamı olabilir. Milletle devletin aynı olmayışı bir milletin, bitişik veya aynı coğrafyalarda birçok devletlerin sahip ve hâkimi yahut tabii olması, durumu şeklinde müşahede edilebilir.

(Ayrı bir millet olarak vücut buluşa sebep olan temel faktörün zaman içinde duyulan, müşterek kültür, bir arada yaşama arzusu dileği)

Müşterek kültür; Millî kültür adını verdiğimiz bu faktörler, toplama toplumu diğer toplumlara karşı müstakil şahsiyet ve şuur sahibi kılar. Bir milletin mensubu kişiler kendilerini bu şahsiyetle ihata edilmiş hissederler, bu şuuru duyarlar.

Müşterek kültür ve millet şuuru; kişilerde, o millet içinde yaşama zorunluluğu, arzusu, dileği de yaratır.

Millet, özellik ve bağımsızlık taşıyan bir kültür ve bir şuurdur. Bir milletin fertleri aynı soydan olabilirler

veya olmayabilirler; aynı dili konuşabilirler veya konuşamayabilirler. Aynı siyasi coğrafyada yaşayabilirler veya yaşamayabilirler. Aynı din ve mezhebe sahip olabilir veya olmayabilirler. Aynı devletin tebaası olabilirler veya olmayabilirler. Fakat bu halde genel olarak, onları bir milletin çocukları yapan özel şahsiyeti olan bir kültüre ve bir millet olmanın şuuruna sahiptirler.

Milliyetçilik, milli kültürünü ve millet olma şuurunu koruma, yaşatma arzu ve ifadesidir.

Bizim için Türk milleti, zaman ve mekâna tabi olmaksızın, Türklük kültür ve şuuruna sahip beşeri unsurdur.

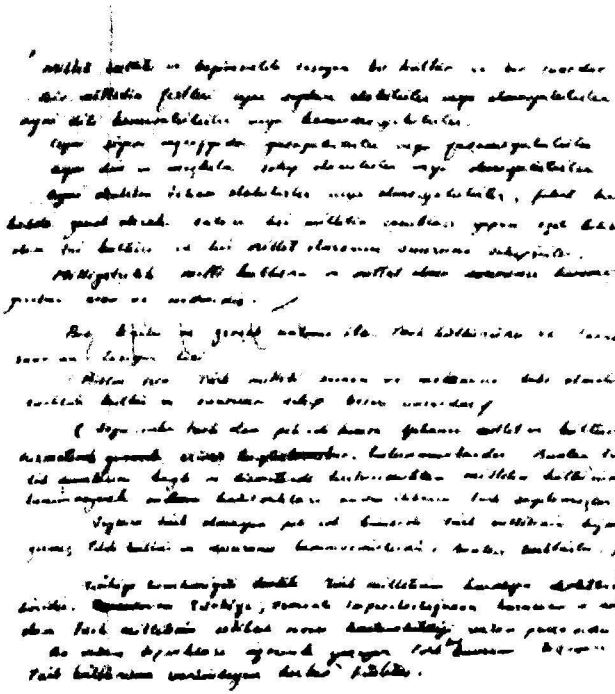
(Soyu, ırkı Türk olan pek çok kimse, yabancı millet ve kültürlerin hizmetinde bulunmuşlardır. Bunlar, Türklük şuurlarını kayb ve hizmetinde bulundukları milletin, kültürünü benimseyerek, ona katıldıkları andan itibaren Türk sayılamazlar.

Soyları Türk olmayan pek çok kimse de Türk milletinin hizmetine girmiş, Türk kültürünü ve şuurunu benimsemişlerdir. Bunlar Türk'türler.)

Türkiye Cumhuriyeti devleti, Türk milletinin kurduğu devletlerden birisidir. Türkiye, Osmanlı İmparatorluğu'nun kurucusu ve sahibi olan Türk milletinin İstiklâl Savaşı ile kurtarabildiği vatan parçasıdır.

Bu vatan toprakları üzerinde yaşayan Türklük şuurunu taşıyan, Türk kültürünü benimseyen herkes Türk'tür."

"Türk milliyetçisiyiz Türkçüyüz. Türkçülük, Türk Milletini sevmek; Türk Milletinin yaşaması, yükselmesi, Türk kültürünün korunması, yükseltilmesi için hizmetinde bulunmaktır.

Kaynakça

Ali Elevli, 1960-1965 Olayları Ve Batırılamıyan Gemi Türkiye: 2. Baskı Ankara 1966

Abdülhadi Toplu, Anayasa'da Milliyetçilik Mücadelesi- Kurucu Meclis'in Perde Arkası: Töre- Devlet Yayınları Ankara 1976

Ahmet Er, 27 Mayıs'tan 12 Eylül'e Hatıralarım Alternatif Yayınları 20032

Ahmet Er, Hatıralarım Ve Hayatım: Pamuk Yayıncılık, İstanbul 2007

Ahmet Yıldız, İhtilalin İçinden Anılar Değerlendirmeler İst. 2001

Ali Fuat Başgil, 27 Mayıs İhtilali Ve Sebepleri: İstanbul 1966

Alparslan Türkeş 27 Mayıs- 13 Kasım 21 Mayıs Gerçekler

Cahide İleri (Aksoy), Tevfik İleri Yassıada Ve Kayseri Günlükleri Ötüken Yayınları 2003

Devlet Milliyetçi Siyasi Haftalık Gazete 1-2-3. Cilt

Dr Arslan Tekin, Alparslan Türkeş'in Liderlik Sırları: 6. Baskı Okumuş Adam Yayınları Mayıs 2005

Dündar Taşer, Mesele Töre- Devlet Yayınevi, Ankara-1973

Dündar Taşer: Nevzat Kösoğlu, Ötüken Yayınevi, İstanbul Ekim 2010

Emin Aytekin, İhtilâl Çıkmazı

Erol Maraşlı, Darbe İçinde Darbe: Bilge Oğuz Yayınları, İstanbul 2010

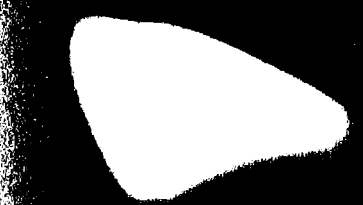
Hulusi Turgut, Şahinlerin Dansı Abc Basın Ajansı 1995

Metin Toker Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları Bilgi Yayınevi İst. 1991

Muammer Taylak, 27 Mayıs Ve Türkeş: 3. Baskı, Ankara 1976
Muhsin Batur, Anılar Ve Görüşler "Üç Dönemin Perde Arkası": 2. Baskı, Temmuz 1985
Müşerref Hekimoğlu, 27 Mayıs'ın Romanı Çağdaş Yayınları,İstanbul, , 1975,
Nazlı Ilıcak 27 Mayıs Yargılanıyor: 1ve 2. Cilt, Kervan Yayınları İstanbul
Numan Esin, Devrim Ve Demokrasi, Bir 27 Mayısçının Anıları, İstanbul 2005
Orhan Erkanlı Anılar Sorunlar Sorumlular:, İstanbul 1972
Örsan Öymen, Bir İhtilal Daha Var Milliyet Yayınları: 63 Eylül 1986
Prof. Dr. Ümit Özdağ, Menderes Döneminde Ordu-Siyaset İlişkileri - 27 Mayıs İhtilali, Boyut Yayın Grubu 2004
Prof. Rıfkı Salim Burçak, Yassıada Ve Öncesi Çam Matbaası Ankara 1976
Rasim Ekşi, Amerikan, İngiliz Ve Fransız Belgelerinde
Alparslan Türkeş: 2. Baskı Bilge Oğuz Yayınları, Mart 2007
Sabri Öge, Bir 21 Mayısçının Anıları, Sogev Yayınları 2004
Sadi Koçaş, Atatürk'ten 12 Mart'a 1-2-3 Cilt İstanbul 1977
Sıtkı Ulay, Harbiye Silah Başına İst. Kitapçılık Ltd. Şti. 1968
Talat Aydemir'in Hatıraları: İstanbul 1968
Taşkın Tuna; Adnan Menderes'in Günlüğü Şule Yayınları 2002
Yılmaz Öztuna- Ayvaz Gökdemir Türkiye'de Askeri
Müdahaleler Tercüman Yayınları İstanbul 1987

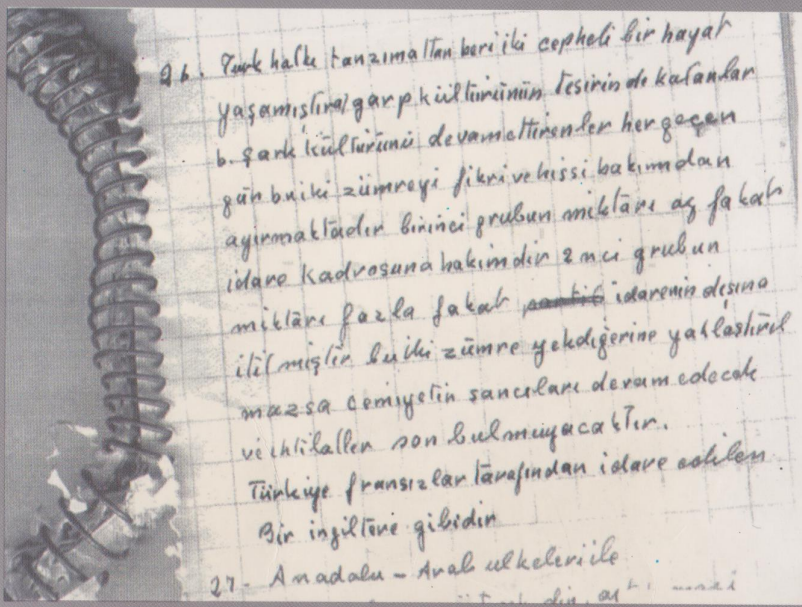
TÖRE

aranlığı aydınlatma
için TÖRE ateşi
yeniden yakıldı...

Töre Dergisi
ÇIKTI

meç Bulvarı 1314 Cadde 1315 S
can Apt. 7/3 A. Öveçler Ankara
Telefon: 0312 472 70 10
Faks: 0312 472 70 11
Cep: 0532 373 11 2

Dündar Taş er'in not defterinden...

Sonu idama kadar gidecek olan bir yola neden girmişlerdi?

İhtilâl mi, darbe mi, ak devrim mi, harekât mı olduğuna katılanların bile karar veremedikleri bu eylemi, kendi yazdıklarından takip edeceksiniz.

23'lerin yaptığı darbe ile k[illegible]izilme müzakereleri yapılan 14'lerin, sürgüne gönd[illegible] ülkelerden yakın tarihimize ışık tutacak olan me[illegible]da ilk defa kendi kalemlerinden okuyacaksınız…

20 TL

ISBN 605631650-5